POLIROM

Suki Kim

Fără tine, noi nu existăm

Viața mea secretă ca profesoară a copiilor elitei nord-coreene

Cu o prefață de Adelin Petrișor

Suki Kim

Fără tine, noi nu existăm

Viața mea secretă ca profesoară a copiilor elitei nord-coreene

Traducere de Ciprian Șiulea

Prefață de Adelin Petrișor

POLIROM
2015

Suki Kim, Without You, *There Is No Us: My Time with the Sons of North Korea's Elite. A Memoir* Copyright © 2014 by Suki Kim All rights reserved.
This translation published by arrangement with Crown Publishers, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC
© 2015 by Editura POLIROM, pentru ediţia în limba română

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1; sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5838-1
ISBN PDF: 978-973-46-5839-8
ISBN print: 978-973-46-5626-4

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © Adelin Petrişor

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

SUKI KIM este autoarea romanului premiat *The Interpreter* şi beneficiară a burselor Guggenheim, Fulbright şi Open Society. A călătorit în Coreea de Nord ca jurnalistă din 2002, iar eseurile şi articolele ei au apărut în *The New York Times*, *Harper's* şi *The New York Review of Books*. Născută şi crescută la Seul, locuieşte la New York.

Prefaţă

În fabrica de roboţei a Dinastiei Kim

Născută în Coreea de Sud şi educată în Statele Unite ale Americii, Suki Kim face parte din clubul restrâns al jurnaliştilor care au ajuns în „cea mai închisă ţară a planetei”. Scuzată-mi fie forţarea limitelor limbii, însă e greu de descris izolarea în care sunt ţinuţi 25 de milioane de nord-coreeni. În cadrul acestui club restrâns, Suki Kim se remarcă prin faptul că nu a fost la Phenian o singură dată. Nu, a ajuns de mai multe ori. Prima dată a fost prin 2002, atunci când regimul sărbătorea cea de-a şaizecea aniversare a liderului Kim Jong-il. Şase ani mai târziu, Suki Kim avea să revină în Coreea de Nord, de această dată însoţind Filarmonica din New York. Cea mai interesantă vizită a fost însă cea din 2011. Timp de jumătate de an, ea a predat engleza la Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie, singura universitate privată din ţară, locul unde regimul îşi pregăteşte viitorii înalţi funcţionari, oameni care trebuie să ducă mai departe moştenirea lăsată de Kim Ir-sen. Experienţele din timpul acestei vizite au fost reunite în cartea de faţă.

Suki nu a avut o misiune uşoară, mai ales că a mers la Phenian sub acoperire. Pentru a putea preda, s-a dat drept misionară creştină. Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie a fost fondată şi finanţată de câţiva evanghelişti care colaborează cu regimul de la Phenian. Dacă ar fi fost descoperită, cu siguranţă ar fi fost acuzată de spionaj şi ar fi fost aruncată pe viaţă în unul din numeroasele lagăre de muncă forţată. Suki nu a lăsat nimic la voia întâmplării.

Se trezea în fiecare dimineaţă la 5 şi nu-şi salva ideile pe computer, ci pe stickuri pe care le ţinea în permanenţă asupra ei. Era conştientă că nord-coreenii îi controlau periodic calculatorul. De altfel, a fost în permanenţă monitorizată de ghizi. În cea mai mare parte a timpului a fost practic închisă în Universitate, iar în puţinele vizite la diversele monumente a fost însoţită de o armată de supraveghetori.

Instituţia de învăţământ se află la periferia capitalei Phenian şi este aproape ca un lagăr. Nici profesorii şi nici studenţii nu prea ies din campus, iar atunci când o fac nu pot fără aprobare şi escortă. Părinţii primesc şi ei cu greu undă verde să-şi viziteze copiii. Regimul vrea să-i ţină pe tineri izolaţi şi să-i înveţe doar ceea ce propaganda oficială consideră că trebuie să ştie. Peste tot prin campus întâlneşti portretele

conducătorilor, iar absolut toţi studenţii poartă insigne cu Kim Ir-sen, fondatorul regimului comunisto-stalinist. Profesorii străini nu pot preda fără ca mai întâi să le prezinte supraveghetorilor nord-coreeni structura lecţiilor pentru verificare şi aprobare.

Cei 270 de studenţi se dovedesc a fi nişte roboţei rupţi de lume, obedienţi şi fără urmă de gândire critică, exact aşa cum îi vrea regimul. Suki descoperă că, deşi unii studiaseră informatica, habar nu aveau de existenţa internetului. Tinerii aveau acces doar la televiziunea oficială şi la ziarele nord-coreene. Bineînţeles că în toate se vorbeşte doar despre lider, despre cum luptă el pentru binele poporului, despre imperialiştii americani şi japonezi, despre cât de greu se trăieşte în Coreea de Sud. Cam acestea sunt în mare temele cu care Propaganda îi bombardează pe nord-coreeni de la naştere şi până la moarte.

În lunile petrecute la Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie, Suki descoperă că studenţii pe care îi învaţă engleză nu prea pot recunoaşte Turnul Eiffel sau Taj Mahalul şi habar nu au ce ţară a trimis prima un om pe Lună. Dacă nişte studenţi dintr-o şcoală de elită din Phenian cunosc atât de puţine lucruri despre lume, imaginaţi-vă câte ştiu cei de la ţară, oameni pentru care singura preocupare este cea de a se lupta pentru bolul de orez care le asigură supravieţuirea.

Suki se apropie de studenţii ei şi încearcă să le lărgească orizontul, atât cât o lasă supraveghetorii, bineînţeles. La un moment dat, ea reuşeşte chiar să-i convingă pe nord-coreeni să le permită tinerilor să vadă *Harry Potter şi Prizonierul din Azkaban*. Studenţii se bucură ca nişte copii şi se grăbesc să găsească similitudini între ceea ce se întâmplă la Hogwarts şi campusul lor.

După ce m-am întors din Coreea de Nord, am fost întrebat de multă lume dacă oamenii de acolo chiar au fost îngenunchеaţi de Propagandă şi cred că liderii lor sunt semizei sau pur şi simplu sunt speriaţi şi joacă teatru. Probabil că găseşti oameni din ambele categorii, însă majoritatea e formată din cei literalmente spălaţi pe creier.

Suki Kim reuşeşte să ne ducă în fabrica de roboţei a regimului nord-coreean şi astfel ne arată capacitatea de a rezista şi umanitatea celor dinăuntru şi, de asemenea, cum a reuşit singura dictatură ereditară a lumii să rămână la putere aproape şapte decenii.

Adelin Petrişor

Pentru mama şi sora mea

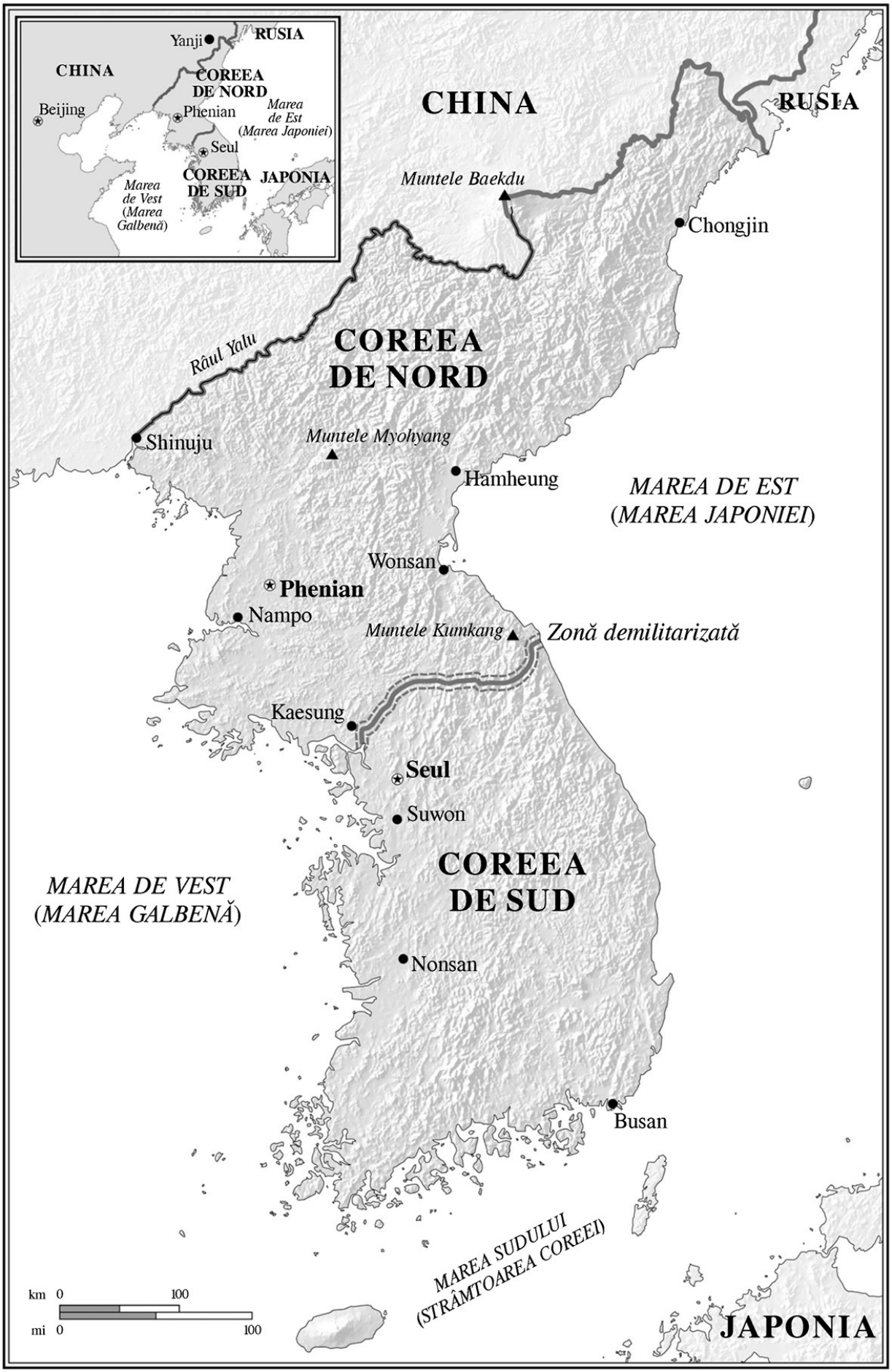
Yanji
RUSIA
CHINA
COREEA DE NORD
Beijing
Phenian
Marea de Est (Marea Japoniei)
Seul
COREEA DE SUD
JAPONIA
Marea de Vest (Marea Galbenă)
CHINA
RUSIA
Muntele Baekdu
Chongjin
Râul Yalu
COREEA DE NORD
Shinuju
Muntele Myohyang
Hamheung
MAREA DE EST (MAREA JAPONIEI)
Wonsan
Phenian
Nampo
Muntele Kumkang
Zonă demilitarizată
Kaesung
Seul
Suwon
COREEA DE SUD
MAREA DE VEST (MAREA GALBENĂ)
Nonsan
Busan
MAREA SUDULUI (STRÂMTOAREA COREEI)
km 0 100
mi 0 100
JAPONIA

Prolog

Acolo timpul părea să treacă altfel. Atunci când eşti izolat de lume, fiecare zi e exact la fel ca aceea dinainte. Această monotonie are o artă de a-ţi secătui sufletul, până când ajungi un simplu lucru care respiră, trudeşte şi consumă, care se trezeşte în zori şi se culcă la asfinţit. Senzaţia de gol se adânceşte tot mai mult cu fiecare zi anostă, iar tu devii tot mai invizibil şi mai neînsemnat. Aşa mă simţeam uneori, o mică insectă care se învârte în gol la nesfârşit. Acolo, în acel vid implacabil, totul era nemişcat. Nici o veste nu intra şi nu ieşea din ţară. Nici un apel telefonic efectuat sau primit. Nici un e-mail, nici o scrisoare, nici o idee care să nu aparţină regimului. 30 de misionari deghizaţi în profesori, 270 de elevi nord-coreeni şi cu mine, singura scriitoare deghizată în misionară deghizată în profesoară. Aşa cum eram, captivi în acea închisoare deghizată în campus, într-o suburbie pustie a Phenianului straşnic păzită în permanenţă, ne aveam doar unii pe alţii.

Partea întâi

Anti-Atlantida

1

Luni, 19 decembrie 2011, la ora 12:45, cineva a ciocănit la uşa mea. Mi-a sărit inima din piept. Ştiam cine era. Am ignorat ciocănitul şi am continuat să-mi îndes hainele în valiză. Ciocănitul s-a auzit iar. Ştia că sunt înăuntru şi nu avea de gând să plece. În cele din urmă m-am oprit din ceea ce făceam şi am deschis uşa. În prag era Martha, britanica de 24 de ani înaltă şi slabă, cu ochelari, cu care îmi împărţeam sarcinile didactice. „Trebuie să vii la întâlnire imediat", a spus ea. Am oftat, simţind povara ultimelor şase luni petrecute printre cei 30 de misionari creştini, acum reuniţi în taină pentru rugăciunea dinaintea Crăciunului. Apoi Martha a şoptit: „A murit", arătând spre tavan. Credeam că se referă la Dumnezeu şi pentru o clipă am fost derutată. Nu am citit niciodată Biblia, iar familia mea e în general atee. Apoi Martha a adăugat „el", iar eu mi-am dat seama că se referea la principalul zeu din această lume: Kim Jong-il.

Ţinea oare de soartă faptul că experienţa mea nord-coreeană a început cu ziua lui de naştere şi a luat sfârşit cu moartea lui? În februarie 2002 am întrezărit pentru prima oară oraşul interzis Phenian, ca parte a unei delegaţii coreeano-americane aflate în vizită cu ocazia celei de-a 60-a aniversări a lui Kim Jong-il. Se întâmpla la doar câteva luni după 11 septembrie şi George W. Bush tocmai inclusese acea ţară într-o „Axă a Răului", aşa că nu era un moment de bun augur pentru ca o americană singură să-i treacă graniţa împreună cu un grup de străini.

În următorii nouă ani, cu fiecare trecere neverosimilă a acelei graniţe imuabile, am devenit tot mai fascinată de acest loc necunoscut şi de nepătruns. Această naţiune izolată a urmat un sistem complet diferit faţă de restul lumii, atât de diferit, încât în 2011, când am sosit acolo, m-am trezit în „Anul Juche 100". Republica Populară Democrată Coreeană (RPDC) are un sistem calendaristic diferit, care măsoară timpul de la naşterea Marelui lor Lider iniţial, Kim Ir-sen, care a murit în 1994; *Juche*, care s-ar traduce aproximativ prin „autonomie", stă în centrul filosofiei fondatoare a Coreei de Nord. Aproape toate cărţile pe care le-am văzut acolo erau scrise de Marele Lider sau erau despre el. Media controlată de stat, inclusiv ziarul *Rodong Sinmun* şi Televiziunea Centrală Chosun, relata aproape în exclusivitate despre Marele Lider.

Mai toate filmele, cântecele şi monumentele vesteau miraculoasele realizări ale Marelui Lider, al cărui rol fusese transmis cale de trei generaţii, de la Kim Ir-sen şi Kim Jong-il la Kim Jong-un, care avea 29 de ani în 2012, când a preluat puterea, devenind cel mai tânăr şef de stat din lume. S-a spus că fiecare casă din ţară e dotată cu un difuzor prin care poate fi transmisă propaganda guvernului şi că mai bine de 35.000 de statui ale Marelui Lider sunt răspândite în întreaga ţară.

Dar, în timp ce regimul îşi face de lucru cu armele nucleare, provocând sancţiuni repetate ale ONU, poporul nord-coreean suferă. Foametea din anii ’90 (cunoscută drept „Marşul anevoios”) a ucis milioane de oameni, circa o zecime din întreaga populaţie, şi chiar şi acum Programul Alimentar Mondial raportează că 80% dintre nord-coreeni se confruntă cu lipsa alimentelor şi foametea. Se estimează că munca forţată, execuţiile şi lagărele de concentrare au curmat peste un milion de vieţi omeneşti din 1948 încoace. Potrivit ultimului raport ONU, RPDC mai are aproximativ 20 de gulaguri în care sunt închişi aproximativ 120.000 de deţinuţi politici (Human Rights Watch susţine că ar fi 200.000). Aceste cifre sunt în mod inevitabil aproximative, dat fiind faptul că acolo nimic nu poate fi verificat. Aproape nici unui nord-coreean nu i se permite să iasă din ţară – transfugii riscă execuţia – şi aproape nici unui străin nu i se îngăduie să intre, cu excepţia celor aflaţi în excursii organizate, majoritatea cu paşapoarte europene, care văd doar ceea ce li se permite. În această epocă globală a informaţiei, în care secretele au devenit un anacronism, Coreea de Nord e cu totul aparte.

Obsesia mea legată de această ţară tulburătoare – pentru că a devenit într-adevăr o obsesie – nu izvora doar din pur interes jurnalistic. Prima oară când am intrat în Coreea de Nord, nu eram sigură ce înseamnă „delegat” şi nu ştiam mai nimic despre grupul de adepţi ai lui Kim Jong-il împreună cu care călătoream. Asta mă face să par fie extrem de lipsită de respect, fie extrem de tânără, dar nu eram nici una, nici alta. Ignoranţa mea era voită. De vreme ce era atât de dificil să obţii o viză de intrare în ţară, m-am gândit că era bine să nu par foarte curioasă. Dar mai era ceva: o parte din mine, o voce foarte insistentă dinăuntrul meu nu voia să cunoască aceste detalii. Pentru noi, cei care am crescut în anii ’70 în Coreea de Sud, orice are legătură cu Coreea de Nord e într-un fel de rău augur. Iar pentru aceia dintre noi ale căror rude au fost răpite în Coreea de Nord, această teamă este şi mai profundă. Dacă aş fi ştiut atât cât ştiu acum, după mai bine de un deceniu, mă îndoiesc că aş mai fi pornit în acea primă călătorie fatidică. Însă m-am îmbarcat de pe aeroportul JFK într-un avion al Korean Air, una dintre cele mai moderne şi mai luxoase companii aeriene, şi apoi, aproape 20 de ore mai târziu, via Seul şi Beijing, într-un avion al companiei nord-coreene de stat Air Koryo, în care singurul material de lectură era o revistă despre Marele Lider. Aveam să traversez în mod repetat graniţa spre Phenian în următorii

nouă ani.

Fiecare poveste îşi are originea într-o epocă anterioară. Rădăcinile obsesiei mele ajungeau chiar înainte să mă nasc, în 1945. Atunci, când regatul de 5.000 de ani al Coreei a fost împărţit de Aliaţii care l-au eliberat de Japonia, totul a luat o întorsătură greşită. Iar de atunci totul a continuat să fie greşit şi nimic nu a adus o schimbare semnificativă, nici măcar războiul de trei ani care a început în 1950.

Sau poate că obsesia mea a devenit inevitabilă în copilăria mea din Coreea de Sud. Anii petrecuţi acolo rămân în mintea mea enervant de imobili şi intacţi. Pe măsură ce înaintez în vârstă, amintirea acelor ani creşte, fiecare ungher aruncând o umbră mai lungă. Aşa stau lucrurile pentru un imigrant de primă generaţie, pentru care totul este împărţit în *acum* şi *atunci*, în *înainte de mutare* şi *după*. Oceanul care separă căminul adoptiv de vechea ţară împarte de asemenea şi timpul.

Aveam doar 13 ani când ne-am mutat în America. La începutul anilor ’80, Coreea de Sud trecea printr-o perioadă de frământări politice şi prefacere economică, iar afacerile tatălui meu – de la transportul naval la minerit şi hoteluri – s-au prăbuşit rapid. În Coreea de Sud, falimentul însemna ani lungi de detenţie, aşa că am fugit de acasă în miez de noapte. La fel ca mulţi alţi imigranţi în America, familia mea era săracă şi se muta întruna – din Queens în Jersey City, apoi în Bronx şi în Fort Lee. Am sesizat prea puţin din schimbările majore care păreau să se fi produs peste noapte în mediul în care trăiam. Ştiam că nu mai sunt în Coreea, însă faptul că pierderea căminului era permanentă îmi depăşea puterea de înţelegere. O altă idee străină a cărei asimilare a necesitat timp era aceea că acum eram *asiatică*, termen pe care îl auzisem doar la o lecţie de studii sociale. Acasă, galbenul era culoarea forsiţiei care înflorea în fiecare primăvară de-a lungul gardului care separa terenul nostru de casele de pe deal; cu siguranţă nu m-am gândit niciodată că pielea mea ar avea aceeaşi nuanţă. Anii aceia au fost marcaţi de asemenea de tăcere. Limba mea maternă dispăruse brusc, fiind înlocuită de nişte sunete necunoscute numite „engleză”. A părut un miracol când am luat examenul şi am intrat la facultate.

După absolvire, am petrecut câţiva ani la Londra, căutând ceva, fără să ştiu însă prea bine ce anume, apoi m-am întors la New York, unde am avut o serie de slujbe cu jumătate de normă şi un apartament închiriat în East Village, în care am locuit până spre 30 de ani. Însă nici acolo nu m-am simţit niciodată acasă. Îmi subînchiriam mereu apartamentul şi plecam, adesea cu burse modeste pentru scriitori, într-un loc izolat, fie la o cabană veche de o sută de ani din New Hampshire, fie într-o cameră goală care dădea spre un deal pustiu din Wyoming. Pe atunci nu existau telefoane mobile, iar eu îmi sunam mereu părinţii cu taxă inversă. Îmi amintesc că într-o după-amiază am coborât dintr-un autobuz Greyhound la o cabină telefonică din faţa unei cafenele din Taos, în New Mexico, iar tatăl meu, aflat în New Jersey, a încheiat

convorbirea spunând: „Dacă o să continui să te tot muţi aşa, într-o bună zi o să ajungi prea departe ca să te mai întorci”.

În acei ani itineranţi m-am trezit odată pe Coasta Ligurică a Italiei, care suna mai bine decât era în realitate. Era un loc a cărui frumuseţe copleşitoare, în mod ciudat, nu a reuşit să mă atingă, astfel încât ani de zile după aceea am căutat ocazia de a strecura în conversaţii cuvântul *Liguria*, de exemplu: „Am purtat deseori rochia asta în toamna petrecută în Liguria” sau „N-am terminat niciodată romanul la care lucram în Liguria”, ca pentru a-mi aminti că petrecusem acolo aproape două luni.

Aşa e cu unele experienţe. Ai parte de ele şi totuşi nu eşti cu adevărat acolo. Coreea era pe dos. Primii 13 ani mi-au rămas întipăriţi în minte mai mult decât orice altceva. Atunci când îţi pierzi căminul la o vârstă fragedă, îţi petreci toată viaţa încercând să-i găseşti un înlocuitor. De-a lungul anilor, am considerat toate apartamentele ca fiind doar temporare. Fiecare dintre ele rămâne sărăcăcios, lipsit de orice notă personală, cu pereţii goi – ca şi când aş putea fi nevoită să-mi iau toate lucrurile în câteva secunde şi să fug. Oamenii mă întreabă adesea unde îmi sunt lucrurile. Întrebarea mă poartă mereu cu gândul la Coreea de Sud; în mintea mea, în sfârşit mă întorc. Las jos valiza la baza şirului incredibil de lung de trepte pe care nu l-am uitat nicicând şi îmi ridic privirea spre casa copilăriei mele, care se înalţă în vârf.

În mod ciudat, în 2002, cu prilejul primei vizite la Phenian, m-am simţit acasă pentru întâia oară de când părăsisem Seulul în copilărie. Era o senzaţie de recunoaştere. Trecutul era chiar acolo, întreg, în faţa ochilor mei: generaţii de coreeni despărţiţi; decenii de dor, pierdere, suferinţă, regret şi vinovăţie. M-am identificat cu toate astea într-un asemenea mod încât nu m-aş putea desprinde niciodată de ele. M-am gândit că, dacă aş reuşi să înţeleg acea ţară, aş putea găsi o modalitate de a pune totul cap la cap. La fel ca majoritatea coreenilor, fie ei din Nord sau din Sud, visam, probabil în mod iraţional, la reunificare. Am revenit de mai multe ori aici până în 2011.

Oamenii mă întreabă adesea: „Din care Coree provii? De Nord sau de Sud?”. E o întrebare absurdă. Şansele ca eu sau oricare alt coreean din lume să provenim din Nord sunt aproape zero. Din Coreea de Nord practic nu iese nimeni. E o naţiune închisă. Închisă faţă de Coreea de Sud, faţă de restul lumii, faţă de aceia dintre noi ale căror familii au rămas captive acolo. Este un tip de uşă pentru care nu există nici un „Sesam, deschide-te”, iar lumea pare să fi uitat de ce a fost închisă ermetic şi cine a aruncat cheia.

Coreea mea este Sudul – jumătatea mai bună, industrială şi extrem de dezvoltată care a produs Hyundai şi Samsung şi care, în cele şase decenii scurse după sângerosul război, a ajuns să ocupe locul al cincisprezecelea în rândul celor mai bogate ţări din lume. Dar Sudul nu poate fi niciodată considerat doar ca atare. Însăşi existenţa lui

invocă Nordul, care nu trebuie pomenit şi care, cu obişnuitele lui ameninţări nucleare şi capriciile dictatorului său bizar, aruncă o umbră mult dincolo de propria peninsulă. În ultimii ani, Coreea de Nord a devenit treptat o sirenă pentru minţile iscoditoare, făcându-i pe neiniţiaţi să aştepte şi să-şi pună întrebări şi apoi să aştepte iar, la infinit.

Ambii mei părinţi provin din familii destrămate la împărţire. În realitate, durerea necunoscută a acestor separări – care persistă generaţii la rând – a fost cea care m-a purtat în Nord. Dacă acesta ar fi genul de poveste care îi invită pe cititori să dea înţelegători din cap şi apoi să plece satisfăcuţi şi informaţi, aş spune că am parcurs un cerc complet. Dar în realitate călătoria mea abia dacă a parcurs un semicerc, unul trist, care nu ar putea fi încheiat niciodată, întrucât cei care s-au aflat în centrul chinuitoarei poveşti sunt aproape sigur morţi de mult sau bătrâni şi pe moarte, iar în curând istoriile lor se vor pierde în praful trecutului.

Războiul din Coreea a durat trei ani şi milioane de oameni fie au murit, fie au fost despărţiţi. În realitate nu s-a încheiat niciodată, ci a fost întrerupt în 1953 printr-un armistiţiu ce a restabilit graniţele iniţiale, cu cele două Corei de o parte şi de alta a paralelei de 38 de grade. Istoricii îl numesc adesea „războiul uitat”, însă nici un coreean nu îl consideră astfel. Cultura lor nu este una a uitării. Războiul e pretutindeni în Coreile de astăzi.

Există, de pildă, povestea tinerelor verişoare ale tatălui meu, eleve la şcoala de infirmiere în vârstă de 17 şi 18 ani, care au dispărut în timpul războiului. După mai multe decenii, în anii ’70, mama lor, mătuşa tatălui meu, a primit o scrisoare din Coreea de Nord, sosită prin Japonia, singura oară când fiicele ei au luat legătura cu ea, iar după aceea a fost chemată o dată la câteva luni la Agenţia Centrală Coreeană de Informaţii, sub suspiciunea de spionaj, până când a părăsit Coreea de Sud pentru totdeauna şi a murit în San Antonio, Texas. Nimeni n-a mai auzit niciodată nimic despre cele două fete. Mai e şi unchiul meu, fratele mamei mele, care avea doar 17 ani când a fost răpit de soldaţii nord-coreeni în iunie 1950, la începutul războiului. Nu a mai fost văzut niciodată. E posibil să fi fost dus în Phenian, iar această incertitudine ne-a adus în pragul nebuniei pe mama mamei mele, pe mama mea şi, într-o anumită măsură, pe mine, care le-am moştenit durerea.

Poveşti precum acestea abundă în Coreea de Sud şi, probabil, şi în Coreea de Nord, dacă oamenilor de aici li s-ar îngădui să le spună. Despărţirea îi bântuie pe cei afectaţi mult timp după ce s-a întâmplat. E un act permanent de violare. Ştii că toţi cei dispăruţi sunt acolo, la doar câteva ore distanţă, dar nu poţi să-i vezi, să le scrii sau să-i suni. E posibil ca mama ta să fie captivă de cealaltă parte a graniţei. Poate fi iubitul căruia îi vei duce dorul tot restul vieţii. Poate fi copilul la care nu poţi să ajungi, chiar dacă el îţi strigă numele şi adoarme plângând seară de seară. Din Seul, Phenianul se iţeşte ca o umbră, aflată la o distanţă de circa 200 de kilometri, extrem de aproape, dar

imposibil de atins. Deceniile de dor îmbolnăvesc o naţiune. Pierderea este ţinută minte, la fel ca o boală, o suferinţă ce nu cunoaşte vindecare, şi ajungi să te întrebi ce s-a întâmplat cu viaţa pe care ar fi trebuit să o aveţi împreună. Pentru aceia dintre noi care am fost crescuţi de părinţi ce au avut parte în mod direct de o astfel de traumă, e imposibil să nu continui să-ţi aminteşti.

Am aflat pentru prima oară de Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie din Phenian din întâmplare. În februarie 2008 am fost desemnată de revista *Harper's* să însoţesc Filarmonica din New York la Phenian, unde urma să susţină un concert. Aproximativ o sută de corespondenţi străini s-au grăbit să se alăture. Nefiind un jurnalist adevărat – cel puţin eu nu mă consideram astfel –, eram îngrozită de perspectiva de a relata despre RPDC alături de atât de mulţi veterani, până când mi-am dat seama cât de puţine lucruri ştiau despre Coreea de Nord şi cât de puţine reuşeau să afle. O prezentatoare de ştiri a găzduit o emisiune specială în care a urmărit concertul la televizor împreună cu o familie nord-coreeană „obişnuită", care fusese selectată de guvern. După aceea le-a adresat unor nord-coreeni „aleşi la întâmplare", de asemenea selectaţi de regim, întrebări precum: „Credeţi că America este duşmanul vostru de moarte?" şi a învăţat-o pe o femeie intervievată cuvântul *friend*, prieten, pe care aceasta l-a repetat cu conştiinciozitate.

Ca preludiu al bufoneriei mediatice din Phenian, am participat la o petrecere la Beijing. (Ca să intri în Phenian trebuie să treci prin China, chiar dacă oraşul e la câteva ore cu maşina de Seul.) Petrecerea era găzduită de ambasada americană în cinstea finanţatorilor filarmonicii. Era un grup foarte pestriţ – de la fondatorul companiei de calculatoare Compaq până la un guru de PR al Ligii Naţionale de Fotbal American şi o contesă japoneză din Veneţia, Italia. Femeile purtau blănuri. Douăzeci şi cinci dintre ei donaseră câte 50.000 de dolari pentru noutatea unei astfel de călătorii şi erau vizibil entuziasmaţi. Una din ei mi-a spus, ameţită, că nu fusese niciodată în Coreea de Sud, dar iată că mergea în cea de Nord! Altul mi-a spus că îi plăcea foarte mult să viziteze ţări „înapoiate" şi că nu mai exista nici o altă ţară „înapoiată" cu excepţia Coreei de Nord. Alţii mi-au spus că trebuia neapărat să o cunosc pe o anumită doamnă Gund, care s-a dovedit a fi o braziliană de origine coreeană cam de vârsta mea şi al cărei soţ figurase la un moment dat pe lista *Forbes* a celor mai bogaţi oameni din lume.

Doamna Gund a fost cea care a amintit faptul că în Phenian se înfiinţa o universitate internaţională şi că profesorii urmau să fie cu toţii străini. Părea puţin probabil, dar atunci când urmăreşti Coreea de Nord te obişnuieşti cu scenariile neverosimile. Am cerut mai multe informaţii, iar ea a ridicat din umeri şi mi-a spus să-i trimit un e-mail unui anume preşedinte Kim, şeful întregii operaţiuni.

Preşedintele Kim s-a dovedit a fi James Kim, un american creştin evanghelic de

origine coreeană, iar în urma unei căutări rapide pe internet am găsit interviuri în care vorbea despre un colegiu similar pe care îl înfiinţase în Yanji, în China, numit Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie Yanbian (YUST), la începutul anilor ’90. În unul dintre interviuri, Kim spunea că strânsese zece milioane de dolari de la bisericile evanghelice din lume pentru a construi şcoala din Phenian. Întrebat dacă banii ajunseseră la regimul RPDC, a susţinut că ar fi adus toate materialele de construcţie şi tot echipamentul din China. Administrarea şcolii avea să fie destul de împovărătoare, doar costurile cu încălzirea fiind estimate la cel puţin 1.500 de dolari pe zi. Întrebat cine avea să finanţeze operaţiunile, Kim a şovăit şi a pomenit de „banca din ceruri”.

Deşi şcoala era încă în construcţie, am trimis imediat o cerere de angajare, iar în următorii doi ani am discutat despre asta prin e-mail cu diverşi oameni din China, Coreea de Sud şi Statele Unite. Nu ştiam decât că erau purtători de cuvânt ai preşedintelui Kim, care, potrivit principalului meu contact, Joan, călătorea şi era foarte ocupat. Joan, care lucra în campusul YUST, îmi scria e-mailuri lungi şi pline de digresiuni despre florile din Yanji care înfloreau primăvara şi despre faptul că, în cinstea Domnului, avea un program încărcat de supraveghere a „proiectului”.

În primul an al corespondenţei noastre proiectul părea în cel mai bun caz vag. Am fost contactată odată de un bibliotecar american de origine coreeană de la o universitate din Illinois, care m-a invitat la un eveniment de strângere de fonduri pentru PUST la o biserică din Evanston. Acolo erau aproximativ 50 de studenţi asiatici – majoritatea americani de origine coreeană sau coreeni –, care s-au rugat şi au vociferat cam o oră. Oricât ar fi fost de ciudat, evenimentul părea să legitimeze existenţa şcolii.

În cele din urmă, în decembrie 2009 am fost sunată de la biroul preşedintelui Kim din Seul şi mi s-a spus să mă pregătesc să plec la Phenian câteva luni mai târziu. Nimeni nu m-a întrebat despre credinţa mea, iar eu nu am oferit informaţii din proprie iniţiativă. Nu am primit nici un fel de instrucţiuni. Ce să iau cu mine? Cum puteam să ţin legătura cu cei de acasă? Astfel de întrebări au rămas fără răspuns.

A urmat incidentul naval. În 26 martie 2010, vasul Marinei sud-coreene *Cheonan* s-a scufundat în largul coastei de vest a ţării şi 46 de marinari au murit. O anchetă internaţională a scos la iveală faptul că vasul fusese scufundat de o torpilă submarină nord-coreeană. Relaţiile dintre cele două Corei s-au răcit, iar uşa care părea să se fi întredeschis a fost închisă. Eu mă îndoiam că şcoala avea să se deschidă foarte curând sau că cineva avea să poată obţine o viză. Proiectul era din nou suspendat.

Dar la sfârşitul acelui an PUST s-a deschis în cele din urmă. Mi-au spus că cererea mea de angajare se pierduse cumva şi că îşi încropiseră corpul didactic pentru primul semestru cu profesori de la filiala YUST. „Pregăteşte-te să vii în primăvară”, mi-a scris Joan.

Apoi s-a aşternut din nou tăcerea, până în aprilie 2011, când în inbox-ul meu a apărut un e-mail intitulat „Listă de cumpărături”. Viza mea, odată aprobată luarea ei în considerare, trebuia să fie ştampilată de nu mai puţin de 35 de agenţii guvernamentale din Coreea de Nord pentru a fi aprobată eliberarea ei. Preşedintele Kim ceruse ca acest proces să fie urgentat sau abandonat complet pentru profesorii PUST, iar pentru asta aşteptau adoptarea unei noi legi. „O lege nouă? Asta ar putea să dureze luni de zile, poate chiar ani!”, am spus eu pe Skype, dar Joan m-a asigurat că în Coreea de Nord aşa ceva se putea întâmpla în câteva zile şi m-a sfătuit să încep să-mi fac bagajele.

Joan mi-a spus că aveam nevoie de un frigider, de hârtie igienică şi de unt. Am întrebat dacă nu exista nici o modalitate de a procura aceste lucruri acolo. Mi s-a spus că în Phenian trebuie să aduci tot. I-am trimis bani lui Joan ca să-mi cumpere un frigider şi să-l expedieze din China, dar nu eram sigură dacă un calup de unt îngheţat avea să reziste la zborul lung din New York în Phenian. S-a dovedit că existau foarte multe lucruri de care nu mă puteam lipsi. Ai crede că, fiind scriitoare, am pus în fruntea listei cărţi, însă numai la cărţi nu mă gândeam eu. Lucrurile pe care le-am luat erau esenţiale: o pereche de ochelari suplimentară, lentile de contact de unică folosinţă, şerveţele sanitare, ibuprofen, vitamine şi antibiotice de toate tipurile şi cât de multe batoane cu proteine am putut îndesa în valize.

Vizele pentru Coreea de Nord sunt emise aproape întotdeauna în ultima clipă, cu puţin timp înaintea datei de intrare a vizitatorului, iar biletele de avion de la Beijing la Phenian pot fi cumpărate doar cu viza. De aceea, am fost nevoită să plec numaidecât spre Asia şi să rămân în expectativă – şi aşa m-am împotmolit la Seul vreme de şapte săptămâni, aşteptând viza care fusese blocată în ultima clipă. Aşteptarea nu a fost însoţită de nici un fel de scuze sau explicaţii. În orice negociere, Coreea de Nord are putere absolută în ceea ce priveşte cine ce face şi cu ce preţ, pentru că există întotdeauna un preţ.

În vara aceea musonul a venit devreme. În acea parte a Asiei, poate ploua şi o lună fără întrerupere. Asta se întâmplă de obicei în iulie, dar în anul acela ploaia începuse la mijlocul lui iunie, iar eu mă simţeam groaznic. Când a început ploaia, aşteptam de mai bine de o lună aprobarea vizei mele pentru Coreea de Nord. Eram trezită în zori de răpăitul din geam, cu părul ud leoarcă din cauza umidităţii. În ciuda aerului condiţionat, eram în permanenţă transpirată şi apatică, ceea ce nu făcea decât să-mi sporească sentimentul de neputinţă. Anul începuse prost şi continua şi mai prost. Trecusem de curând printr-o despărţire oribilă, la capătul a nouă ani cumpliţi.

Seulul nu era nici el simplu. Sora mea, care fusese dintotdeauna sprijinul meu emoţional, se mutase înapoi acolo din New York. Nu se simţea bine, iar dimineaţa

obişnuiam să-i tai pepeni şi pere asiatice organice, după ce le spălam în soluţie vegetală organică. Eram mereu îngrijorate din cauza bacteriilor, deoarece sistemul ei imunitar era compromis, şi toate aceste lucruri mă tulburau, căci fusesem dintotdeauna sora mai mică şi nu avusesem niciodată grijă de ea. După-amiaza o însoţeam la doctori pentru controale, analize de sânge sau fizioterapie. Ori le duceam pe cele două fete ale ei, în vârstă de 7 şi 11 ani, la repetiţii muzicale sau să-şi facă vaccinul de vărsat de vânt, lucruri pe care le fac mamele din toate colţurile lumii, chiar dacă eu nu mă puteam integra printre mamele sud-coreene şi mi se amintea mereu faptul că nu eram mamă.

Ar fi trebuit să urmăresc ştirile despre Coreea de Nord, care se refereau în mod inevitabil la moştenitorul legal Kim Jong-un, pe care media străină îl numea fie „Liderul Preţios", fie „Liderul Suprem", dar am preferat să-i scriu e-mailuri unui fost iubit din Brooklyn, cu care tocmai reluasem legătura. Ştiam că nu sunt pregătită pentru o nouă relaţie, dar în vara aceea voiam să-l iubesc. Nimic nu distrage mai bine atenţia unui suflet rănit în împrejurări dificile decât o nouă iubire, sau una reluată, iar în fiecare seară, forţându-mă să adorm în acel muson dens şi greoi din Seul, îmi spuneam că acasă mă aştepta acest nou iubit şi că nu trebuia decât să-mi închei călătoria în siguranţă, ca să mă pot întoarce la el. El nu mă iubea şi era mereu ocupat, aşa că nu reuşea să răspundă la e-mailurile mele inutil de stăruitoare. Dar când avea chef răspundea. În vara aceea, în oraşul inundat Seul, e-mailurile lui erau ca nişte licăriri de soare.

În timp ce aşteptam veşti despre viza mea, m-am gândit adesea la cei care dispăruseră, la fratele mamei mele şi la verişoarele tatălui meu. Cum trebuie să fi aşteptat la nesfârşit mamele lor, evitând să se mute după război cât mai mult timp posibil, ca fiii şi fiicele lor să-şi poată găsi drumul spre casă! Zi de zi, mamele trebuie să fi sperat că aveau să-şi revadă copiii. Trebuie să fi ridicat privirea cu speranţă de fiecare dată când auzeau soneria. *Poate că e copilul meu. Te rog, fă să fie copilul meu. Da, el trebuie să fie.* Pentru că ideea că n-o să-ţi mai revezi niciodată copilul e absurdă. Pentru că în lumea *noastră* nimic nu se pierde fără urmă.

În vara aceea am experimentat diferite tipuri de aşteptare. Am aşteptat ziua în care aveam să încetez să mai sufăr din cauza logodnei mele eşuate. Am aşteptat ca bărbatul din Brooklyn să-mi răspundă la e-mailuri cu o oarecare urmă de afecţiune, deoarece în acel punct al vieţii mele eram sensibilă la bunătate. Mai presus de orice, am aşteptat ca sora mea să-şi termine tratamentele, ca să nu mai aibă dureri. Printre toate acestea, am aşteptat veşti despre viza pentru Coreea de Nord, care, credeam eu în adâncul sufletului, era şansa mea de a scăpa de ceea ce simţeam, indiferent ce va fi fost asta.

Apoi, la sfârşitul lui iunie, am primit un telefon. Viza mea era gata şi urma să

predau în semestrul de vară. Instruirea urma să aibă loc la Beijing, trei zile mai târziu, iar la 1 iulie aveam să plecăm spre Coreea de Nord.

2

Pentru un loc învăluit în zvonuri de violenţă, Phenian pare mereu surprinzător de paşnic, cel puţin la început. Nici această vizită a mea, a patra, nu a fost diferită. Orizontul era pustiu, cu excepţia câtorva avioane vechi aşezate pe pistele de decolare ca nişte muşte antice. Terenul agricol din jur părea desprins dintr-o poveste despre un loc unde nu se întâmplă niciodată nimic rău, iar sătenii îţi vor binele. Pe fundalul complet nemişcat se afla un terminal de aeroport singuratic, încununat cu un portret uriaş al lui Kim Ir-sen. În depărtare, un grup de bărbaţi înghesuiţi unul într-altul aşteptau să conducă fiecare delegaţie.

De fiecare dată când întâlnesc sintagma uzată „tăcere asurzitoare", îmi amintesc acea impresie iniţială, acea uimire tăcută din clipa în care am zărit în sfârşit obiectul fascinaţiei mele. Când descoperi că, la urma urmei, această Atlantidă sau anti-Atlantidă modernă există cu adevărat, îţi doreşti o explicaţie, o scuză, puţină claritate. Dar iată-l, doar un mic aeroport la marginea unei capitale, nimic mai mult sau mai puţin.

Tăcerea e stranie, deoarece oriunde altundeva în Phenian simţurile îţi sunt mereu asaltate. În mod inevitabil, dintr-un difuzor din apropiere răsună muzică la maximum. Uneori e o melodie de dragoste, alteori un cântec de defilare, dar subiectul e întotdeauna acelaşi. Toate clădirile sunt împodobite cu o lozincă, fiecare ecran de televizor are aceeaşi imagine, cam în felul în care panourile publicitare din lumea occidentală umplu orizontul, doar că în Coreea de Nord există un singur produs: Marele Lider. Şi totuşi, dincolo de acest zgomot se aşterne o tăcere înspăimântătoare. Totul a fost amuţit atât de strict decenii la rând, încât, dacă îţi lipeşti urechea de această linişte, aproape că auzi strigătele înăbuşite.

Funcţionarul de la vamă mi-a luat paşaportul american, s-a uitat la el şi m-a întrebat dacă vorbesc coreeană. Nord-coreenii pe care îi întâlnisem în trecut păreau întotdeauna mândri că sunt coreeni. În ciuda războiului dintre noi de mai bine de jumătate de secol, atunci când coreenii se află în prezenţa occidentalilor, se coalizează mereu împotriva lor. Când i-am răspuns în coreeană, mi-a zâmbit şi m-a lăsat să trec.

A trebuit să-i predăm imediat paşapoartele şi telefoanele mobile supraveghetorului care ne aştepta. Micuţul aeroport părea mult mai luminos decât îmi aminteam eu, iar de astă dată benzile pentru bagaje chiar funcţionau. (Prima oară când am sosit cu avionul în Phenian, în 2002, la scurt timp după foamete, geamantanele fuseseră azvârlite pur şi simplu pe podea, iar baia era o încăpere meschină şi întunecată, fără hârtie igienică.)

Eu şi colegii mei profesori l-am urmat pe supraveghetor spre un autobuz care fusese trimis de PUST. La vreo zece minute după centrul Phenianului, după ce traversaserăm Podul Supunerii (Chungsong) şi râul Taedong, am luat-o pe un drum îngust, cu teren agricol de ambele părţi. Acesta ducea la o poartă pe care era scris numele şcolii şi o gheretă mică în stânga ei, dincolo de care se zărea campusul. Locul era atât de izolat, că ar fi putut să fie un sanatoriu. Era mult beton, iar masivitatea monotonă a clădirilor dădea senzaţia de părăsire. La stânga era un monument de piatră îngust şi înalt, care întrecea clădirea de cinci etaje din apropiere şi pe care scria cu litere mari TRĂIASCĂ GENERALUL KIM JONG-IL, SOARELE SECOLULUI XXI! În clădire se aflau săli de clasă şi aceasta comunica printr-o pasarelă cu cantina, care era legată de o policlinică şi de o baie publică, legate la rândul lor de dormitoare, în aşa fel încât clădirile şi pasarela formau un fel de potcoavă. Pasarelele aveau ferestre pe ambele părţi şi atunci m-a frapat faptul că aici nu exista pic de intimitate, că orice mişcare era vizibilă. Singura construcţie izolată de restul era o clădire austeră şi cenuşie din dreapta noastră.

Aş minţi dacă aş spune că am fost copleşită de teamă prima oară când am văzut grupul de clădiri din acel complex izolat care avea să devină curând refugiul şi temniţa mea. Pur şi simplu nu am simţit nimic, aşa cum nu am simţit nimic nici prima oară când am văzut New Yorkul, la vârsta de 13 ani. Acea primă întrezărire nu aducea nici o poveste, nici un avertisment. Era pur şi simplu o şcoală. Studenţii ale căror chipuri aveau să dea un sens acelui spaţiu de o sută de hectare nu erau nicăieri. În schimb, eram preocupată de organizarea instituţiei. Cine o aprobase şi de ce şi cine se afla acolo, atât ca să predea, cât şi ca să înveţe?

A doua zi dimineaţă ceasul meu deşteptător a sunat la ora 5 şi, pentru o clipă, am fost derutată. Aşa se întâmplă în orice oraş nou, dar atunci când acel oraş e Phenian ai nevoie de mai mult timp ca să te aduni. Profesorii aveau apartamente identice şi moderne cu trei camere, de aproximativ 50 de metri pătraţi. După intrare urmau două camere pe dreapta, ambele cu paturi mari, o bucătărie deschisă cu masă, o cameră de zi mică cu canapea de piele, un televizor, un telefon intra-campus, ferestre aproape cât peretele şi o baie modernă. Eram singură în apartamentul meu, care era mai frumos decât aproape orice altă cameră de cămin în care locuisem până atunci.

Primul lucru pe care l-am văzut când am privit pe fereastra mea de la etajul cinci a

fost o întindere de teren netedă şi verde şi două clădiri dincolo de campus. Una dintre clădiri era zugrăvită într-un galben mohorât, avea acoperiş albastru şi semăna puţin cu un hambar în stil New England; cealaltă era o clădire de beton împrejmuită de un zid de piatră. Nu am aflat niciodată, pe toată durata şederii mele, ce erau, dat fiind că am învăţat să nu pun prea multe întrebări.

M-am ridicat din pat, luptându-mă cu accesele de singurătate şi de teamă, am pus pe foc ceainicul pe care îl adusesem de la Beijing şi am căutat cafea în valiză. Acolo cafeaua e ca valuta, îmi spusese cineva, şi era adevărat. Nu sunt fidelă vreunei mărci anume, dar în dormitorul meu de la PUST cafeaua Breakfast Blend de la Trader Joe mi se părea un adevărat lux, un simbol al capitalismului, un memento al lumii de afară. Am adăugat câteva picături din laptele cu termen mare de valabilitate pe care îl adusesem cu mine şi care avea un gust înţepător şi sintetic cu care nu aveam să mă obişnuiesc niciodată. Am stat aşa, cu prima mea cafea de dimineaţă din Phenian, şi am privit clădirile sumbre şi imposibil de cunoscut. Mă simţeam atât de departe de tot ceea ce cunoşteam, încât parcă memoria mi-ar fi fost ştearsă peste noapte.

Mi se spusese că micul dejun se servea între 6:30 şi 7:30 la cantină, iar când am ieşit afară am văzut în depărtare monumentul de piatră cilindric şi impozant. De fiecare parte a aleii erau flori minuscule portocalii şi roz care păreau la fel de comune precum clădirile. Nu am văzut pe nimeni în jur şi m-am îndreptat încet spre cantină, trecând pe lângă trei cămine studenţeşti identice în dreapta. Plimbarea a durat aproximativ cinci minute şi aveam să o fac de trei ori pe zi timp de o lună, în acel semestru de vară, şi mai multe luni toamna, deşi pe atunci nu ştiam că aveam să rezist atât de mult. Pe drum am văzut profilul Phenianului, atât de neclar, încât abia dacă îl puteam distinge. Iar la orizont era un coş singuratic care scotea din când în când un fum subţire, singurul semn de viaţă în acel peisaj încremenit.

*

Era tipul de cantină pe care o întâlneşti oriunde. Dincolo de uşa grea de sticlă era o sală imensă, plină de mese. Exista o tejghea de autoservire, unde studenţii şi profesorii stăteau la cozi separate. Micul dejun consta în terci de ovăz şi ouă fierte. Am luat o tavă de metal şi începusem să mă servesc când mi-am auzit numele strigat de la una dintre mese.

— Bună, mă bucur că ne întâlnim din nou! a spus voios un bărbat.

După accent mi-am dat seama că era nord-coreean. Oare peste cine dădusem aici? Am inspirat adânc şi m-am întors, ca să dau de o faţă rotundă şi bronzată şi de nişte ochi zâmbitori. Supraveghetorii au cu toţii ochi zâmbitori, dar domnul Ri ieşea în evidenţă. În 2008, când relatasem despre Filarmonica din New York, deşi trebuia să se

ocupe de jurnaliştii străini, în cea mai bună parte a timpului s-a ţinut după mine, eu fiind singurul jurnalist care vorbea coreeană şi care reprezenta astfel o ameninţare mai mare. Fusese deosebit de prietenos şi vorbise cu mine într-o coreeană informală, povestindu-mi despre soţia lui, pentru care încerca să se lase de fumat.

Bărbaţilor pe care îi cunoscusem aici în trecut le plăceau ţigările. În special ţigările americane erau o noutate. Jurau că America era duşmanul lor numărul unu şi cu toate astea un pachet de Marlboro Lights părea să indice privilegiul şi clasa. Cei care vizitează Coreea de Nord aduc adesea ţigări şi whisky pentru supraveghetorii lor, ca să se pună la adăpost de vigilenţa lor permanentă. Adusesem şi eu câteva cartuşe cu acea ocazie, iar când le ofeream eram întrebată în mod invariabil dacă erau cumpărate din China sau din America. Mi s-a spus că în China se produceau multe Marlboro Lights contrafăcute.

În călătoria cu Filarmonica, eu şi domnul Ri am conversat cu atâta uşurinţă, încât uneori relaţia noastră era derutantă, de vreme ce sarcina lui de a raporta despre mine şi misiunea mea de corespondent al unei reviste de a relata despre eveniment nu erau chiar atât de diferite. E remarcabil cât de rapid se dezvoltă camaraderia atunci când tensiunile sunt mari.

Cele 36 de ore petrecute în Phenian în acea călătorie au fost ca un vârtej. S-a dovedit că asta era şi ideea. Era un eveniment de PR orchestrat cu grijă de regimul nord-coreean, orchestra americană asigurând muzica de fundal. Nici unul dintre noi nu avea absolut nimic de relatat în afară de ceea ce ni se permitea să vedem, adică un concert ca oricare altul, câteva spectacole de bun venit aranjate şi obişnuitele atracţii turistice. Era o lecţie de control şi manipulare. Publicul real nu era cel din sala de concerte, ci jurnaliştii, al căror rol era acela să ofere lumii exterioare o versiune înfrumuseţată a Coreei de Nord, iar ceea ce m-a şocat a fost uşurinţa cu care s-au lăsat aceştia seduşi. Atât CNN, cât şi *New York Times* au relatat că spectacolul a smuls lacrimi publicului şi în curând marile ziare din lume au continuat cu articole despre experimentul reuşit de diplomaţie culturală. Lorin Maazel, pe atunci dirijorul Filarmonicii, a declarat că 70 de milioane de coreeni aveau să-i mulţumească pentru totdeauna. Eu nu am văzut pe nimeni din public să plângă – cu toţii membri de elită ai Partidului, aleşi cu grijă – şi nici pe vreunul dintre corespondenţii cu care am vorbit după concert. Lacrimile pe care mi le amintesc din acea călătorie erau de altă natură.

Deşi era a doua oară când vizitam Coreea de Nord, în timp ce îmi luam rămas-bun de la supraveghetorul meu am izbucnit în lacrimi. În momentul acela nu mai eram o jurnalistă la datorie. În schimb, mă gândeam la bunica şi la unchiul meu, la străbătuşa mea şi la fiicele ei şi la milioanele de vieţi coreene răpite şi uitate. Acolo, pe pista de decolare, înainte să mă îmbarc în cursa charter împreună cu toţi ceilalţi din misiunea noastră, i-am spus domnului Ri că mă săturasem de împărţirea asta, că

probabil nu aveam să-l mai revăd niciodată, deoarece oamenilor din ţara lui nu li se permitea să plece sau să intre în contact cu restul lumii, că ţara lui era atât de izolată, încât până şi eu, o coreeană la fel ca ei, puteam să o vizitez doar în cadrul unei delegaţii americane care însoţea orchestra americană şi că mă durea inima să văd cât de rău stăteau lucurile acolo. I-am spus toate acestea pe pista de decolare, cu ochii şiroind de lacrimile care reuşiseră să rupă zăgazul după 36 de ore de tăcere impusă. Privind în urmă, a fost un gest nesocotit. Eram pe cale să mă îmbarc şi să mă întorc în lumea liberă, dar el rămânea acolo, iar ceilalţi supraveghetori asistaseră la această scenă. Dar, în mod surprinzător, şi pe faţa lui curgeau lacrimile, ca şi pe chipurile altor doi supraveghetori din apropiere. Nu au spus nimic, doar plângeau necontenit.

Prima mea reacţie când l-am revăzut pe domnul Ri trei ani mai târziu a fost una de uşurare. Nu fusese pedepsit pentru că plânsese împreună cu mine la aeroport. Era teafăr! Apoi mi s-a făcut frică. El mă cunoscuse ca jurnalistă, ce avea oare să înţeleagă din faptul că revenisem ca profesoară misionară? Motivul pentru care mi se îngăduise să vin era un mister pentru mine. Joan şi preşedintele Kim ştiau că sunt scriitoare, chiar dacă mă considerau romancieră, ceea ce probabil că nu li se părea o ameninţare. Dar nu trebuiau decât să mă caute pe Google ca să descopere că publicasem un număr destul de mare de articole şi opinii despre Coreea de Nord. Cel mai recent text fusese un eseu amplu despre defectare, un subiect tabu. Dar preşedintele Kim fusese de asemenea foarte interesat de organizaţia Fulbright – care îmi oferise o bursă – şi mă rugase să-i aranjez o întâlnire cu directorul filialei din Seul, ceea ce am şi făcut. În plus, îi fusesem recomandată de influenta doamnă Gund. În orice caz, trecusem de verificările lor.

Domnul Ri m-a chemat la masa lui, unde stătea împreună cu alt bărbat. Părea sincer fericit să mă revadă, iar eu l-am salutat de asemenea cu voioşie.

— Ce-ai mai făcut? a întrebat el. Ce te aduce aici?

Am intrat în joc.

— Ştii, viaţa… de la ultima noastră întâlnire am predat. Mai întâi în America, apoi în Seul şi acum în Phenian.

În mare parte era adevărat – predam scriere creativă. A părut mulţumit de răspuns şi m-a îndemnat să mănânc. Terciul ceţos, nişte orez fiert apos, avea un gust pe măsura aspectului. Dacă domnul Lee şi-a amintit lacrimile noastre din urmă cu trei ani, nu a spus nimic. Ca să destind atmosfera, m-am prefăcut veselă. Supraveghetorilor le plăcea să vorbească pe ocolite, să tachineze şi să fie tachinaţi.

— Par mai bătrână? l-am întrebat. Presupun că acum poţi vedea în mine fata bătrână.

— Nu, e bine, a spus el. Cât de cât bine. Ţine-o tot aşa!

Am râs amândoi, dar mi se părea ceva fals şi nu reuşeam să-mi risipesc paranoia.

Părea că ne aflăm în zona personalului. În apropiere, un grup de aproximativ 30 de tinere în uniforme kaki de armată stăteau aplecate deasupra tăvilor lor de metal. Domnul Ri mi-a explicat că ne asigurau paza. Era greu de crezut că aceste femei de 20 şi ceva de ani fuseseră trimise să stea de pază la PUST, unde toţi studenţii erau bărbaţi. Simţeam nevoia să le protejez, cum erau departe de casă, atât de vulnerabile şi atât de depăşite numeric de bărbaţi. Pe cine păzeau ele? Pe profesori sau pe studenţi? Sau erau mai curând gardieni care se asigurau că nu fugim? Tot timpul cât am stat acolo le-am văzut patrulând prin campus. Am încercat să vorbesc de câteva ori cu ele, dar nu răspundeau niciodată.

Din afara cantinei am auzit un cântec de defilare, răcnit la unison, şi de îndată ce s-a terminat, zeci de bărbaţi au dat năvală înăuntru. Apoi au venit din ce în ce mai mulţi, până când cantina s-a umplut cu sute de bărbaţi. Aveau în jur de 20 de ani şi purtau cămăşi albe sau albastre, pantaloni negri şi cravate. Prima mea impresie a fost că arătau ca o armată. Acordul de armistiţiu fusese semnat cu mai bine de jumătate de secol în urmă, iar restul lumii îşi văzuse de treburile ei. Până şi majoritatea sud-coreenilor merseseră mai departe; deşi acolo serviciul militar este obligatoriu pentru toţi bărbaţii, sud-coreenii nu trăiesc într-o stare permanentă de teamă. Aici însă era ca şi cum cineva ar fi apăsat în 1953 cu un deget gigantic pe butonul de pauză şi până şi elevii erau gata de luptă.

Odată înăuntru, şi-au luat rapid lingurile de metal şi beţişoarele şi s-au aşezat la mesele de patru persoane. Ştiam că de a doua zi aveam voie să stau alături de ei, iar gândul că aveam să cunosc nord-coreeni tineri mi-a dat speranţă legat de şederea mea acolo. Când am întrebat-o pe una dintre profesoare cum li s-ar părea să stăm la aceeaşi masă, a spus că n-ar fi nici o problemă – erau cu toţii dornici să-şi exerseze engleza. Îmi dădeam seama că şi ei erau curioşi în privinţa mea; unii dintre ei m-au fixat pe toată durata mesei. Însă când încercam să mă uit şi eu la ei întorceau repede privirea.

3

Prima zi de cursuri – ziua în care un grup de profesori majoritar americani a preluat educaţia a 270 de tineri nord-coreeni – s-a întâmplat să fie 4 iulie, dar nimeni nu a părut să remarce această ironie. Aici nu existau roşu, alb şi albastru. Nici un grătar, nici un foc de artificii. Cum nu mai predasem până atunci engleza ca limbă secundară, eram deopotrivă emoţionată şi entuziasmată. Mi-am amintit codul vestimentar şi m-am îmbrăcat cu o cămaşă albastru-deschis cu nasturi, o fustă gri lungă şi o pereche de pantofi cu toc jos. Fusesem avertizată că în Coreea de Nord femeile nu poartă pantaloni şi nu îmi aminteam să fi văzut aşa ceva în călătoriile mele anterioare la Phenian.

La 7:15 dimineaţa eram în faţa căminului meu, cu faţa spre construcţia cu cinci etaje unde se ţineau cursurile, cunoscută drept clădirea IT (Tehnologia Informaţiei). În stânga era monumentul pe care îl văzusem la sosirea noastră aici. Studenţii îl numeau Turnul Veşnic, deoarece pe o latură a lui, de sus până jos, era scris MARELE NOSTRU LIDER ESTE VEŞNIC ALĂTURI DE NOI. Semăna cu Turnul Juche din Phenian, care poartă acelaşi mesaj, iar eu m-am întrebat câte alte astfel de turnuri existau în această ţară. În timp ce mă apropiam de clădirea IT, auzeam cum dintr-un difuzor din foaier bubuia muzica. Aveam să mă obişnuiesc curând cu invazia asurzitoare a muzicii înregistrate, dar în acea primă zi mi s-a părut ameninţătoare şi mi-a sporit senzaţia că sunt urmărită. Auzeam versul „Vreau să mă plimb la nesfârşit, mult iubită noapte în Phenian. Te rog, nu te scurge, frumoasă noapte în Phenian”. Era unul dintre cele mai îndrăgite cântece ale lor, avea să-mi spună mai târziu un student – o odă închinată Phenianului.

Când am păşit pe uşa principală, o femeie gardian mi-a făcut semn cu capul dintr-o gheretă. Pe pereţii de lângă scări erau portretele lui Kim Ir-sen şi Kim Jong-il, alături de îndemnuri precum: „Stai cu picioarele bine înfipte în pământul patriei tale şi fii cu ochii asupra lumii!” şi „Să gândim şi să creăm în felul nostru!”. Pe holul îngust de la etajul unu se aflau cabinetele profesorilor, iar în capăt era o zonă cu trei pergamente pe care scria: NOROC LA LIDER, NOROC LA GENERAL, NOROC LA CĂPITAN. În Coreea,

dacă te naşti într-o familie bună, se spune că ai „noroc la părinţi”. Dacă te măriţi cu un bărbat înstărit, ai „noroc la soţ”. Aşadar, potrivit pergamentelor, această naţiune era norocoasă pentru că îi avea pe Kim Jong-il, Generalul, pe tatăl lui mort, Liderul, şi pe fiul lui cel mic, Căpitanul. Era prima menţiune a moştenitorului legal Kim Jong-un pe care o întâlnisem în toate vizitele mele la Phenian.

La capătul holului erau patru săli pentru anul I, care serveau drept amfiteatre. Erau o sută de studenţi de anul I, o sută de studenţi de anul II şi aproximativ 70 de absolvenţi. Deoarece şcoala fusese deschisă de mai puţin de un an, încă nu existau un an III şi un an IV – toţi studenţii fuseseră transferaţi de la alte universităţi şi reluaseră ciclul din anul I. Potrivit unei înştiinţări venite din partea preşedintelui Kim, existau circa 75 de profesori străini şi membri ai personalului. Cu toate acestea, am numărat numai vreo 30 de profesori, jumătate caucazieni şi jumătate de origine coreeană, de pe tot globul. (Nici unul nu era sud-coreean, în principal din cauza problemelor legate de viză.) Din cei 30 de profesori, 15 rupeau puţină coreeană, spre deosebire de ceilalţi.

Studenţii de anul I erau împărţiţi în patru grupe, în funcţie de nivelul lor la engleză, Clasa 1 fiind cea mai bună şi Clasa 4 cea mai slabă. Eu fusesem desemnată să predau Cititul şi Scrisul la Clasele 2 şi 4 (alţi profesori se ocupau de Vorbit şi Ascultat) câte o oră şi jumătate în fiecare dimineaţă. După-amiezile erau rezervate pentru activităţi suplimentare şi de grup.

Manualul nostru, *Engleză 1 de la Colegiul New Horizon*, fusese folosit în China la YUST şi fusese aprobat de „omologi”. Aceşti aşa-numiţi omologi erau corpul didactic nord-coreean care ne superviza cursurile. Totul trebuia să fie aprobat de ei, de la cărţi la planurile de lecţie, înainte de a fi folosit la ore. Dacă la curs era utilizat vreun material suplimentar, ni se cerea să-l trimitem spre aprobare cu câteva zile înainte. Pe tot parcursul acelei veri, nu am fost deloc sigură cine erau omologii sau unde erau ei şi chiar şi după ce am revenit, toamna, şi le-am predat engleză câtorva dintre ei, cuvântul *omolog* mă neliniştea de fiecare dată când îl auzeam.

Beth, o britanică de 30 şi ceva de ani care ocupa postul de decan al facultăţii de engleză şi care semna e-mailurile de grup „Cu Domnul”, mi-a repartizat o asistentă. Katie absolvise de curând universitatea Cornell şi petrecuse un an la YUST, unde îi instruise pe copiii profesorilor. Ajutorul ei la pregătirea lecţiilor avea să se dovedească preţios, mai ales că eu eram adesea ocupată cu notiţele pe care le luam în secret pentru cartea mea. Am primit o schiţă aproximativă a capitolelor de manual pe care trebuia să le parcurgem în fiecare săptămână şi o listă cu activităţile de după-amiază concepută de un grup de profesori, printre care şi Beth.

Dar mai exista un set de aşteptări şi mai importante, care ne fuseseră comunicate la întâmplare, prin e-mailuri de grup, în cadrul consiliilor profesorale, în discuţiile pe Skype cu Joan şi în holul hotelului din Beijing.

Chiar dacă nu ni s-a făcut niciodată instruirea promisă, cel puţin nu una formală, eu întocmisem cumva o listă lungă de notiţe mâzgălite care mă avertizau ce să fac şi ce nu, ce puteam spune şi ce nu.

- Fierbe apa înainte de a o bea, pentru orice eventualitate, dar ca să fierbi ceva în cameră va trebui să cumperi o butelie de gaz şi să o instalezi. Sau adu-ţi un purificator de apă. În districtul Rang Rang, unde se află şcoala, apăruseră de curând mai multe cazuri de febră paratifoidă din cauza proastei calităţi a apei.
- Îmbracă-te la cursuri ca şi cum ai merge la o şedinţă de lucru: fustă şi sacou pentru femei, pantaloni de costum şi sacou pentru bărbaţi. Nimic extravagant. Evită hainele înzorzonate – de exemplu, sacourile cu paiete. În campus poartă ceva respectabil. Fără pantaloni scurţi, tricouri sau şlapi; acestea sunt acceptabile doar în cămine. Blugii sunt interzişi. Lui Kim Jong-il nu-i plac blugii, fiindcă îi asociază cu America.
- Când ieşi din campus – ceea ce se va întâmpla doar rareori, la cumpărături sau pentru a vizita oraşul –, fii atentă cum arăţi şi ce spui. Nu aborda pe nimeni şi nu iniţia conversaţii. Dacă o faci, trebuie să ai un motiv întemeiat. Un supraveghetor şi un şofer te vor însoţi în permanenţă. Orice fotografie sau înregistrare video trebuie verificată de supraveghetorul tău. Dacă faci o fotografie în afara campusului, ar putea fi o problemă.
- Orice călătorie necesită o aprobare în prealabil. Dacă vizitezi vreun monument în timpul călătoriei sau mănânci la un restaurant destinat străinilor, va trebui să plăteşti pentru supraveghetor şi şofer. Va trebui să plăteşti benzina. Se acceptă euro, renminbi chinezeşti şi dolari americani, însă won-ul nord-coreean este utilizat doar la magazinul universal Potonggang sau în Piaţa Tongil. În curând, aceste vizite vor fi limitate, deoarece şcoala va deschide un mic magazin în campus.
- Există o policlinică în campus şi, de asemenea, un Spital al Prieteniei pentru străini în centrul Phenianului, care este utilizat de comunitatea diplomatică, dar adu-ţi orice medicamente de care ai putea avea nevoie.
- Eşti responsabilă pentru laptopul adus în scop personal. În ceea ce priveşte muzica, adu-ţi mai curând un iPod decât CD-uri, deoarece există temerea că acestea ar putea fi transmise oamenilor. Dacă îţi laşi laptopul la birou la sfârşit de săptămână, s-ar putea să-l inspecteze, aşa că nu-ţi lăsa lucrurile nesupravegheate.
- Adu mai multe lanterne şi baterii suficiente, deoarece noaptea campusul nu e luminat, iar curentul este des întrerupt.
- Adu numerar; nu vei putea utiliza bancomate sau carduri de credit.
- Când vorbeşti cu studenţii, fii foarte atentă la subiectul conversaţiei. Evită chestiunile politice, lucrurile prea personale sau orice e legat de lumea exterioară. Nu încerca

să iniţiezi anumite discuţii şi reţine-ţi entuziasmul atunci când vorbeşti despre propria cultură.

• Nu înclina capul, nu îţi împreuna mâinile şi nu închide ochii ca să te rogi la masă. Roagă-te cu ochii deschişi. Nu spune nimic despre religie şi nu folosi titulaturi religioase în adresarea curentă. Dacă un student vine şi îţi cere o Biblie, spune-i foarte politicos că nu poţi să faci asta. Există posibilitatea ca aceste cereri să fie menite să te pună la încercare. Un profesor a fost păcălit de un supraveghetor şi apoi i s-a cerut să plece.

• Nu sugera niciodată că ar fi vreo problemă cu ţara lor.

• Vei putea să foloseşti internetul în camera ta şi telefonul şi faxul în biroul preşedintelui Kim, dacă e vreo urgenţă, dar comunicarea va fi monitorizată. Ai grijă ce site-uri vizitezi, iar când scrii acasă, povesteşte în termeni pozitivi ceea ce se petrece şi nu discuta politică.

• În Phenian nu vor fi permise nici un fel de reviste sau cărţi străine, cu excepţia celor declarate şi aprobate în prealabil; cărţile fizice sunt mai problematice decât cele electronice, deoarece pot circula la mai multe persoane.

• Fii atentă la terminologia pe care o foloseşti: Marele Lider, Liderul Drag, Liderul Preţios. Aceste nume trebuie folosite cu grijă sau, şi mai bine, evită complet să discuţi despre ele. Fii atentă şi cum manipulezi imaginile. De exemplu, Air Koryo oferă în timpul zborului reviste. Tu iei la birou una cu fotografia lui Kim Jong-il şi să zicem că te aşezi pe ea din greşeală. Atunci o să ai mari probleme, pentru că fotografia e ca persoana. La fel şi cu portretul lui Kim Ir-sen de pe insignele pe care le poartă orice nord-coreean. Aceşti bărbaţi sunt consideraţi zeităţi, cel puţin oficial. Asigură-te că nu arunci, nu rupi şi nu deteriorezi vreo reprezentare vizuală a lor. Nici nu arăta înspre asemenea imagini. Ar fi o lipsă de respect, iar tu ai fi pedepsită.

• Dacă cineva vine la tine şi te întreabă ceva legat de politică, răspunde-i doar: „Nu ştiu” sau „Ah, chiar aşa?”. Pune punct conversaţiei.

• Reunificarea este un subiect sensibil. Pur şi simplu evită-l.

• Nu spune *Bukhan* (Coreea de Nord) sau *Namhan* (Coreea de Sud). Coreea de Nord îşi spune *Chosun* (numele ultimului regat coreean).

• Nu vorbi în coreeană, foloseşte întotdeauna engleza. Nu uita, mulţi oameni de acolo ştiu engleză şi înţeleg ce spui, aşa că ai grijă ce zici.

• Nu purta conversaţii lungi cu gardienii sau cu supraveghetorii.

• Nu face comparaţii. De exemplu, nu spune că mâncarea lor e diferită de a ta, deoarece asta ar putea fi considerată o critică.

• Când ieşi în oraş, nu ai voie să mănânci împreună cu localnicii.

• Fii atentă cu cadourile. Nu trebuie să oferi ceva unei singure persoane; trebuie să

dăruieşti acel lucru tuturor. Altminteri, poate fi considerat mită.

- A locui la Phenian e ca şi cum ai locui într-un acvariu. Tot ce spui şi ce faci va fi urmărit. S-ar putea ca nici măcar camera ta de cămin să nu fie sigură. Ar putea să-ţi caute prin lucruri. Dacă ţii un jurnal şi scrii în el ceva nu tocmai laudativ, e indicat să nu-l laşi în cameră. Până şi în camera ta ceea ce spui ar putea fi înregistrat. Obişnuieşte-te să nu spui tot ce gândeşti, să nu critici guvernul şi alte lucruri de genul acesta, ca să nu faci o gafă.
- Când ieşi din Phenian, evită interviurile de presă. Asigură-te că ştii cui împărtăşeşti lucruri după aceea. Nu oferi presei nici o informaţie legată de PUST.

A fost uimitor cât de rapid aveam să mă adaptez la aceste reguli, care păreau atât de absurde atunci când le-am notat prima oară. Acum, la ora 8 dimineaţa, intram în sala de curs cu speranţa că îmi voi aminti să evit toate subiectele interzise. Am respirat adânc şi m-am trezit în faţa a 26 de tineri, toţi îmbrăcaţi îngrijit şi stând foarte drepţi.

Chiar şi acum, când scriu în Manhattan, inima îmi bate mai repede când îmi amintesc acea primă întâlnire. În mod ciudat, primul cuvânt care mi-a venit în minte a fost *frumuseţe*. Primele clipe în sala de curs mi s-au părut curate şi senine, era ca şi cum totul amuţise, iar eu păşeam pe un câmp cu zăpadă albă şi neatinsă. Erau tineri şi mi-i amintesc frumoşi, deşi acum nu mai pot fi sigură de asta, pentru că în curând am început să mă uit cu plăcere la ei ca la copiii mei şi nu-mi amintesc o vreme în care să nu fi făcut asta.

*

În seara dinainte, Katie venise la mine în cameră să mă ajute cu planul de lecţie. „Am făcut băşici de la tocuri”, a spus ea, aruncându-şi pantofii eleganţi şi prăbuşindu-se pe canapeaua mea. Apoi şi-a mijit ochii şi şi-a masat talpa cu vigoarea unei fete mult mai tinere. „Ia te uită, ai şi televizor!”, a exclamat ea şi a apăsat pe telecomandă, dar când a văzut că erau doar câteva canale chinezeşti şi CNN Asia şi-a pierdut rapid interesul şi l-a închis. În camera ei nu exista televizor, mi-a spus, nu că s-ar fi uitat prea mult la televizor. În China, unde predase la YUST, se culca de obicei la 8 seara, după ce citea din Biblie, iar aici avea să fie cam la fel. În majoritatea serilor se studia Biblia, iar duminica se organizau slujbe în sala de şedinţe de la etajul trei din căminul profesorilor – toate cu aprobarea omologilor. Întrucât şcoala fusese construită şi avea să fie întreţinută de comunitatea creştină evanghelică, misionarii îşi puteau practica religia atâta vreme cât o ţineau la distanţă de studenţi şi nu făceau prozelitism. Misionarii nu primeau salarii de la şcoală, ci erau plătiţi individual de bisericile lor de

acasă.

— Eu n-am aşteptat toată viaţa să vin aici, ca toţi ceilalţi…, a spus Katie ridicând din umeri. Am doar 23 de ani.

Regulile nu spuneau nimic despre şoptit, dar acum, că discuţia noastră ajunsese la religie, am început să vorbim mai încet. Am deschis din nou televizorul, în speranţa că ne va acoperi vocile dacă eram înregistrate. Katie mi-a explicat că unii dintre profesorii de la YUST aşteptaseră să vină la PUST de un deceniu, însă cei mai mulţi erau cetăţeni sud-coreeni şi nu li se dăduse viza. Coreea de Nord era Sfântul Potir al creştinilor evanghelici, cel mai greu accesibil loc din lume, iar convertirea cetăţenilor ei le-ar fi asigurat misionarilor un loc în cer. Drumul lui Katie către PUST fusese mai uşor. O aştepta o slujbă la un ONG creştin din Orientul Mijlociu, care începea abia în septembrie. „Joan mi-a propus să vin aici pe timpul verii şi am acceptat”, mi-a spus Katie, „pentru că misterioase sunt căile Domnului!”. Vorbea cu uşurinţa cuiva căruia viitorul îi rezervă nenumărate posibilităţi. A adăugat că era posibil să se înscrie la facultatea de Drept la sfârşitul acelui an, dar nu era foarte sigură, înclinând uşor capul şi întârziind asupra cuvântului *posibil*.

Pentru o clipă am simţit un acces de invidie. Mi-am amintit cei câţiva ani rătăcitori de după facultate, când porneam singură la drum cu un rucsac în spate ca să explorez lumea. Pe atunci credeam că provoc viaţa, forţându-mi limitele, dar în cea mai bună parte a timpului eram speriată şi plângeam fără nici un motiv clar în camere murdare de hotel din Europa şi America Centrală. Însă timpul îşi exercitase forţa magică şi fata speriată care fusesem odinioară se dizolvase în nenumărate fire invizibile, atât de subţiri şi de delicate, încât aproape că o puteam atinge şi apoi o pierdeam în clipa următoare. Acum, aproape două decenii mai târziu, mi se părea că reapăruse, din nou nesigură şi speriată.

Katie a început să-mi povestească viaţa ei cu o exuberanţă tinerească, fără să se îndoiască de interesul meu, şi pe bună dreptate. Tatăl ei american o cunoscuse în facultate pe mama ei, o studentă din Coreea de Sud aflată în schimb de experienţă. Acum locuiau în Maryland, unde el lucra ca inginer. Tatăl ei era îngrijorat, mi-a spus Katie râzând, că ar fi putut să atragă atenţia vreunui bărbat din elita Partidului Muncitorilor. Dar ea îi spusese că cel mai rău lucru care i se putea întâmpla era să fie dată afară, la care mama ei a replicat: „Cum adică cel mai rău lucru? Ăsta ar fi cel mai bun lucru! Cel mai rău lucru ar fi să te arunce la închisoare!”.

L-am înţeles pe tatăl lui Katie şi mi-am făcut griji pentru ea. Katie era înaltă, avea 1,75 metri şi o frumuseţe enigmatică, cu păr lung şi castaniu, o piele catifelată şi ochi căprui care uneori păreau verzi. Tatăl lui Katie se temea că bărbaţii nord-coreeni ar fi putut s-o răpească în miez de noapte, iar eu eram neliniştită de faptul că urma să plece singură în Orientul Mijlociu. Când mi-am exprimat îngrijorarea, ea a amuţit brusc.

— Evit bărbaţii, mi-a spus ea.

Katie mi-a spus că nu era întotdeauna uşor să fii pe jumătate coreeană. Nu ştia prea multă coreeană, dar ştia cuvântul *scândură*, termen peiorativ pentru oamenii de descendenţă mixtă. În facultate avusese un prieten coreeano-american pe care îl iubise. Ştia că, întrucât acesta era fiul cel mare al primului născut în familie, nu se putea căsători cu o femeie de descendenţă mixtă şi îi împărtăşise îngrijorarea ei. Dar el i-a spus că până la nuntă bunicii lui aveau să fie morţi şi că nu avea să mai conteze. Totuşi, relaţia s-a terminat urât şi i-a frânt inima. La puţin timp după aceea şi-a găsit un refugiu în Dumnezeu. Primise o educaţie creştină, dar până atunci nu fusese credincioasă cu adevărat. A jurat atunci că nu avea să-şi mai încredinţeze inima decât Lui. Dumnezeu nu avea s-o dezamăgească aşa cum o făcuseră bărbaţii.

Atunci mi-am dat seama că fiecare om are alt prag al durerii. Pentru unii, sfârşitul unei idile este îndeajuns de devastator încât să-i facă să-şi caute un refugiu în religie. Pentru alţii, e doar un avertisment, ceva de reţinut pentru relaţiile viitoare. Aidoma lui Katie, nu puteam scăpa de durerea unei relaţii urâte şi m-am lăsat măcinată de suferinţa aceea ani la rând. Însă acum, când mă aflam atât de departe de casă, îmi venea greu să înţeleg de ce fusesem nefericită atât de mult timp. Uneori, cu cât stai mai mult într-o temniţă, cu atât e mai greu să-ţi închipui ce se află dincolo de zidurile sale.

Însă în seara aceea aveam de lucru. Prima lecţie era despre redactarea unei scrisori, iar eu şi Katie am hotărât să le cerem studenţilor să ne scrie despre orice voiau şi să folosim scrisorile ca să le evaluăm cunoştinţele de limba engleză. Voiam să fie ceva simplu, deoarece Beth ne avertizase că mulţi dintre studenţi nu ştiau nici măcar elementele de bază ale unei scrisori şi că trebuia să le explicăm. La urma urmei, nu era clar cât de funcţional era sistemul poştal nord-coreean. Părea că nu există cutii poştale, iar scrisorile ajungeau la destinatar cu mare întârziere; în plus, scrisorile îşi pierd sensul atunci când bănuieşti că sunt monitorizate.

Şi dacă o să mă uiţi? – îl întrebasem pe iubitul meu de pe aeroportul JFK înainte să plec. La celălalt capăt al firului el a rămas tăcut. Mi-am închipuit că nu ştia ce avea să simtă peste câteva luni sau că poate întrebarea mea i se păruse puerilă. Încă de la 13 ani, de fiecare dată când plecam de acasă mă temeam că o să fiu dată uitării. Cum era vorba despre Coreea de Nord, nu se ştia cu exactitate când aveam să mă întorc, iar el nu voia să facă nici o promisiune. Chiar dacă ne-am fi făcut jurăminte, nu ar fi fost decât cuvinte. Dar eu eram scriitoare. Credeam în cuvinte, chiar dacă nu făceau altceva decât să mascheze incertitudinea trecerii timpului.

Însă, de partea aceasta a graniţei, nu aveam cum să iau legătura cu el. Mi s-a spus că peste câteva zile şcoala urma să conecteze căminul profesorilor la internet şi că aveam să pot să-i trimit e-mailuri. Dar ştiam deja din reguli că responsabilul avea să

poată vedea tot ce scriu. Îmi creasem o nouă adresă de e-mail special pentru şederea mea aici, aşa cum îmi recomandase Joan, ca să mă poată monitoriza cât mai puţin.

M-am gândit la iubiţii din trecut care ajunseseră de o parte şi de alta a graniţei după război. Nici o scrisoare, nici un telefon de atunci. Mi i-am imaginat aşteptând mereu un semn de la cei dragi. Nu simţisem niciodată dorul deznădăjduit al unei mame după copilul ei – pierderea şi suferinţa de care trebuie să fi avut parte bunica şi străbătuşa mea. Dar înţelegeam dorul iubiţilor şi mi-i închipuiam aşteptând deschiderea graniţei, în timp ce zilele se transformau în săptămâni, în ani şi apoi în tot restul vieţii lor. Mi-am imaginat nu doar dorul unei singure persoane, ci al unei naţiuni întregi. Ideea aceasta punea în umbră orice relaţie la distanţă. Aşteptarea veşnică trebuie să fi devenit un test de loialitate. Cine putea să rămână credincios cel mai mult persoanei iubite? Iubirea nu triumfa mereu. Iubiţii erau pedepsiţi pentru iubirea lor – despărţirea forţată le frângea inimile. Mi-am imaginat cum acele sentimente înăbuşite se ridicau în aer şi erau reduse la tăcere, îngropate în pământul peninsulei coreene, această naţiune bolnavă ruptă în două.

În acea primă dimineaţă, în timp ce eu mă uitam la feţele lor agere, un băiat s-a ridicat în picioare, iar apoi toţi ceilalţi i-au urmat exemplul. Apoi au strigat la unison, în engleză: „Bună dimineaţa, tovarăşa profesoară!”. Am privit o dată în jurul sălii şi am spus: „Bună dimineaţa, domnilor!”. Nu sunt sigură de ce m-am adresat aşa. Nu era un apelativ pe care l-aş fi folosit cu un grup de studenţi americani. Poate că felul în care arătau aceşti băieţi atunci, impecabil şi îngrijit, mi-a amintit că tata numea deseori *gentleman* orice bărbat străin pe care îl admira. Era unul dintre acele cuvinte englezeşti care pătrunsese în limba coreeană, unde ajunsese să desemneze un bărbat elegant şi modern.

Băieţii au izbucnit în râs. Unii păreau stânjeniţi şi chicoteau întruna. Şi aşa a început prima lecţie – mai curând un prilej de a ne cunoaşte reciproc decât o lecţie propriu-zisă. Le-am spus că pot întreba orice despre mine şi Katie. Unul câte unul, băieţii s-au ridicat în picioare ca să pună întrebări.

— Câţi fraţi aveţi?

— În ce zi v-aţi născut?

— Care este culoarea dumneavoastră preferată?

Un băiat a întrebat: „V-au plăcut florile de afară în dimineaţa asta, în drum spre şcoală?”. Se referea probabil la floricelele portocalii şi roz pe care le văzusem, iar Katie a întrebat rapid: „Voi le-aţi plantat?”. Ei au dat din cap, zâmbind timid.

Dintr-odată, mi-am amintit un moment asemănător din urmă cu doar câţiva ani de la o universitate privată din Midwest, unde predam un curs de scriere creativă. În prima zi de curs, le spusesem studenţilor să mă întrebe orice. Speram că o să vrea să

afle secretul literaturii de calitate şi eram pregătită să le fac pe plac, spunându-le că nu exista nici un secret şi că fiecare trebuia să-şi găsească propria voce. În schimb, ei aveau o singură întrebare: „Universitatea v-a oferit această slujbă sau dumneavoastră aţi candidat pentru ea?”. Mesajul era clar. Voiau să ştie dacă meritam taxa lor de şcolarizare. Momentul acela fusese ca un duş rece şi nu am vrut să mi-l mai amintesc după aceea. M-am întrebat ce îi făcea pe tinerii de vârste apropiate să gândească atât de diferit.

Tinerii de la primul meu curs erau din Clasa 4, ceea ce însemna că engleza lor ar fi trebuit să fie cea mai slabă, dar îi înţelegeam fără probleme. Însă grupa următoare, Clasa 2, vorbea o engleză sensibil mai bună, iar întrebările lor erau mai complexe. Cineva a întrebat-o pe Katie: „Păreţi să fiţi asiatică. Sunteţi coreeană?”. Katie le-a spus că mama ei era coreeană, iar tatăl american. Clasa a dat din cap, dar nu-mi dădeam seama dacă înţelegeau răspunsul ei.

Apoi un băiat înalt s-a ridicat ca să mă întrebe dacă suferam de rău de avion. Mi-a spus că, ultima oară când zburase cu avionul, avusese parte de turbulenţe. L-am întrebat unde zburase, iar el a mormăit că fusese o cursă internă. Nu mai auzisem până atunci de curse interne în Coreea de Nord, dar m-am gândit că era mai bine să nu insist. Probabil că se număra printre puţinii care avuseseră ocazia să zboare cu avionul.

Le-am cerut studenţilor să aleagă orice subiect doreau şi să scrie o scrisoare în engleză pentru mine sau Katie. Le-am arătat la tablă cum se scrie o scrisoare formală – data, formula de adresare „Dragă cutare”, urmată de virgulă, câteva rânduri de model, „Al dumneavoastră” şi aşa mai departe. Părea straniu să le predau ceva atât de elementar unor studenţi, dar, stând cu faţa la tablă şi ţinând o bucată de cretă în mână, nu trebuia decât să îmi ridic capul cu 30 de grade ca să văd portretele lui Kim Ir-sen şi Kim Jong-il – unul mort şi altul agăţându-se cu dinţii de viaţa lui măreaţă. Iar când m-am întors spre băieţi, privirea mi s-a oprit asupra a două lozinci asemănătoare de pe peretele din spatele lor: „Partidul nostru ne-a trimis studenţii la facultate ca să citească multe cărţi şi să înveţe cu sârguinţă”, atribuită lui Kim Ir-sen, şi „Partidul nostru vrea ca studenţii să înveţe cu sârguinţă”, de Kim Jong-il. Fiecare student purta în permanenţă o insignă cu chipul minuscul al lui Kim Ir-sen pe fond roşu în partea stângă a pieptului, probabil pentru că acolo era mai aproape de inimă.

Le-am spus că scrisoarea nu era doar un exerciţiu util şi scurt de scriere, ci şi o modalitate prin care puteam să-i cunosc mai bine, şi că nu aveam să dau note. Când au auzit asta, au părut deopotrivă uşuraţi şi dezamăgiţi. Nu îmi puteam da seama dacă voiau sau nu să fie notaţi. În acele prime zile, studenţii dădeau din cap atât de zeloşi la orice spuneam, încât nu eram niciodată sigură dacă înţeleseseră ceva. Când mi-au predat scrisorile, am văzut că majoritatea copiaseră modelul meu cuvânt cu cuvânt,

începând cu „Dragă cutare” şi semnând scrisorile cu „A dumneavoastră, Suki”.

Au scris despre familiile lor, despre dorinţa lor arzătoare de a-şi îmbunătăţi engleza şi despre dragostea lor pentru sport, mai ales pentru baschet şi fotbal, deşi un student a scris despre pasiunea lui pentru golf, pe care îl exersa adesea. Am aflat că mulţi dintre taţii lor erau doctori sau oameni de ştiinţă. Un student a scris că familia lui se mutase pe Bulevardul Mansudae cu doar câteva săptămâni în urmă, graţie Marelui Lider, iar altul a pomenit de casa lui frumoasă de pe Strada Unificării. De aici am înţeles că Bulevardul Mansudae şi Strada Unificării erau zone mult râvnite. Altul a scris despre o ieşire cu familia la Okryu-gwan, cel mai bun restaurant din Phenian, despre faptul că yoga era hobby-ul lui şi că nu suporta dulciurile. Un al treilea student a scris că prietenul lui era născut la Beijing, deoarece tatăl lui fusese diplomat.

Era evident că aceştia nu erau nord-coreenii pe care eram obişnuită să-i văd înfăţişaţi în media. Petrecusem luni de zile intervievând transfugi din oraşele chinezeşti de frontieră şi Seul şi nimic din mărturiile lor nu m-ar fi putut pregăti pentru aceşti tineri. Cei mai mulţi transfugi erau agricultori săraci din partea de nord a ţării, de lângă China, foarte departe de Phenian. Însă studenţii mei proveneau din pătura superioară a RPDC. Mulţi dintre ei se transferaseră fie de la Universitatea Kim Ir-sen, fie de la Universitatea de Tehnologie Kim Chaek – echivalentul universităţilor Harvard sau MIT. Le lipseau prestigiul fostelor şcoli şi prietenii de acolo. Unii dintre ei nu păreau încântaţi de ideea de a servi drept cobai în noul experiment al guvernului lor, în care toţi profesorii erau străini şi lecţiile erau predate în engleză.

În mod interesant, aproape nici unul dintre studenţi nu l-a amintit în prima scrisoare pe Marele Lider, ca şi cum ar fi existat o înţelegere tacită în acest sens. Însă un student a scris:

> *Ideologia Juche este cea mai corectă, unică. Ea luminează calea către revoluţia mondială. Marele Lider a aplicat ideologia Juche la întreaga sferă a revoluţiei şi construcţiei. Întrucât a condus revoluţia în mod corect, ţara noastră a putut să se transforme dintr-o ţară săracă într-o naţiune puternică şi prosperă. În ziua de astăzi, ideea lui este admirată, fiind considerată cea mai bună din lume.*

Cu aproximativ cinci minute înainte de sfârşitul celui de-al doilea curs, am văzut la geam chipul neliniştit al lui Beth, decana, care îmi făcea semn să ies. Mi-a stat inima. Oare făcusem deja o greşeală? Spusesem ceva nepotrivit, ceva ce fusese raportat de un student din prima clasă? Fiecare grup avea un monitor, care ordona restului clasei să se ridice şi să strige „bună dimineaţa” când intram în sală şi care îmi dădea un catalog în care trebuia să notez pe scurt ce predam în fiecare zi. Mai târziu aveam să aflu că existau şi un monitor adjunct şi un secretar, ale căror identităţi nu erau

dezvăluite, iar dr. Joseph, un misionar coreeano-american de 50 şi ceva de ani, omul nostru de legătură cu omologii, ne spusese că oricare dintre aceşti studenţi sau alţii puteau să ne raporteze sau să înregistreze cursul cu un MP3-player. A mai spus că omologii aveau să citească rapoartele studenţilor sau să asculte înregistrările şi că uneori aveau să participe la cursuri. M-am temut că venisem până aici doar ca să fiu dată afară.

Grijile mele erau nefondate. În ultima clipă avusese loc o schimbare de săli şi intrasem la clasa greşită. Tocmai predasem la Clasa 1, nu la Clasa 2. Neînţelegerea a stârnit multă agitaţie, iar Beth nu ştia dacă să continui pur şi simplu la Clasa 1 sau să o iau de la capăt cu Clasa 2. Problema era că Clasa 1 era formată din 26 de studenţi de anul I dintre cei mai buni, iar Clasa 4 din 24 de studenţi dintre cei mai slabi şi, de vreme ce nivelul lor era atât de diferit, asta ar fi însemnat mult mai multă muncă pentru mine, mi-a spus Beth, adăugând că avea să le ceară omologilor permisiunea de a preda oricărei clase preferam.

Am ezitat; o parte din mine se temea că sarcinile didactice suplimentare aveau să-mi răpească din timpul pentru scris, adevăratul motiv pentru care mă aflam acolo, dar ştiam că era o şansă nemaipomenită de a cunoaşte extremele corpului studenţesc. Când am intrat în cantină după curs, încă nesigură, şi m-am aşezat la coada pentru profesori şi absolvenţi, câţiva studenţi din Clasa 1 au alergat spre mine cu feţe neliniştite.

— Veţi fi profesoara noastră? au întrebat ei. O să rămâneţi la noi?

Se părea că în această comunitate minusculă zvonurile circulau rapid – ceea ce nu era poate surprinzător, de vreme ce majoritatea lucrurilor puteau fi văzute din orice colţ.

— Asta vreţi cu toţii? am întrebat eu.

Ei au dat din cap energic, de parcă urma să le fac cel mai mare cadou din viaţa lor. Aşa că s-a decis chiar atunci şi, deşi nu am înţeles asta la acel moment, nu era vorba doar despre decizia de a fi profesoara lor.

Când am găsit-o pe Beth la cantină şi i-am spus că o să rămân la Clasa 1, ea mi-a reamintit că asta avea să însemne mult mai multă muncă, dar în momentul acela faptul că eram profesoara lor nu părea muncă. Părea mai degrabă alegerea unui copil în defavoarea altuia şi m-am întrebat adesea prin ce ar fi diferit experienţa mea dacă nu aş fi intrat în sala greşită de curs. Pentru că, de fapt, Clasa 1 era un grup special, tinerii cei mai deştepţi, ceea ce în lumea aceea însemna, printre altele, că urmau foarte bine ordinele. Tocmai această calitate, ce caracteriza într-o mai mare măsură Clasa 1 decât Clasa 4, a fost cea care avea să mă deranjeze cel mai mult în lunile următoare.

După discuţia mea cu Beth, am văzut că unii băieţi mă priveau insistent de la coada

la masă. Aşa că le-am zâmbit şi am dat din cap, transmiţându-le că aveam să fiu într-adevăr profesoara lor. Zâmbetele radioase pe care le-am primit în schimb au făcut ca prima mea zi de predat să fie de neuitat. Aceşti tineri erau în multe privinţe ca nişte copii, cu vulnerabilitatea şi inocenţa intacte, agăţându-se de fiecare mişcare a mea, ca şi cum avea să le hotărască soarta. Mai târziu urma să mă întreb dacă în acel moment se decisese faptul că aveam să mă îndrăgostesc de ei. Avem nevoie să ne simţim utili. Îi iubim pe cei care ne doresc.

4

Provin dintr-o familie din sud. Generaţii la rând, familia Kim din clanul Gwangsan al tatălui meu a locuit în Chungcheong-do, singura provincie din cele opt ale peninsulei care este parţial lipsită de ieşire la mare. Oamenii de acolo sunt vestiţi pentru temperamentul lor blajin şi amabilitate, deşi e posibil ca această reputaţie să fie o exagerare a compatrioţilor lor, care îi compătimesc pentru faptul că nu au parte de mare. Mi-am petrecut cea mai mare parte a copilăriei acolo, într-o casă foarte mare, înconjurată de dealuri. Îmi amintesc că ridicam privirea spre cer ca să văd un petic albastru, ceea ce poate că prevestea viaţa mea de mai târziu pe insula Manhattan.

Potrivit bunicului meu, care ne lua adesea deoparte pe mine, pe fratele şi pe sora mea ca să reitereze superioritatea neamului nostru, clanul Gwangsan era renumit pentru faptul că produsese savanţi confucianişti de vârf în Coreea. Eram cea mai nobilă dintre toate familiile coreene, spunea el, şi cu siguranţă cel mai demn dintre sutele de diverse clanuri Kim. Noi nu eram războinici precum clanul Kimhae sau orbiţi de ambiţii şi titluri lumeşti precum clanul Andong. Noi preferam să gândim, nu să luptăm, şi instruiserăm nenumăraţi regi. Cei mai distinşi strămoşi ai mei erau savanţii Kim Jang-saeng (Sagye) şi Kim Jip (Shindokjae), tată şi fiu, din secolul al XVI-lea – care se numără printre cei 18 înţelepţi ai Coreei. De fiecare dată când vizitez astăzi Seulul şi trec pe lângă străvechiul palat imperial care ne-a găzduit vreme de secole regii, îmi amintesc rânjetul arogant al bunicului meu şi refrenul inevitabil că fără stră-stră-străbunicii noştri Coreea nu ar mai avea filosofia ei călăuzitoare.

Ani mai târziu, am călătorit spre minunata provincie Gyeong-sang, din colţul sud-estic al ţării, presărată cu temple, unde am fost oprită pe stradă de un bărbat foarte bătrân ce purta un costum tradiţional de in şi pălărie din păr de cal şi bambus. Zona era renumită pentru tradiţiile ei stricte. Spre deosebire de restul ţării, unde fiii cei mari ai clanurilor săvârşeau rituri de venerare a strămoşilor lor în prima zi a anului lunar, de *Chuseok* (Ziua Recoltei) şi cu prilejul zilelor de comemorare a morţilor, familiile de acolo îşi pomeneau strămoşii, chiar şi pe cei din urmă cu mai multe

generaţii, în tot felul de zile speciale. Se spunea că nici o mamă nu dorea să-şi mărite fiica cu un bărbat din acea regiune, deoarece nurorile munceau tot anul – găteau, spălau şi făceau curat –, fiind totodată presate să producă un moştenitor masculin. Auzindu-mă vorbind în engleză cu însoţitorul meu, bătrânul m-a întrebat de unde eram. I-am spus în coreeană că m-am născut la Seul, dar că locuiam la New York şi că familia mea era originară din provincia Chungcheong. Bătrânul a dat aprobator din cap şi m-a întrebat: „Dar unde e *bonjuk*-ul vostru?", adică de unde se trage clanul meu. Când a auzit de Gwangsan Kim, s-a luminat la faţă. A dat iarăşi din cap, cu o expresie foarte gânditoare, şi a spus: „Ei, provii dintr-o familie foarte nobilă! Cât se poate de nobilă, aş putea spune. Familia voastră este *a doua* cea mai nobilă familie din Coreea!". Când l-am întrebat care era prima, el a exclamat, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că nu ştiam: „Bineînţeles, familia mea, Poongsan Yoo!". Apoi a început să-mi povestească despre un strămoş al lui care salvase Coreea de un atac japonez în secolul al XVI-lea. „Fără stră-stră-străbunicul meu, ţara noastră n-ar exista!", a spus el mândru.

Tatăl meu încă mai ia parte la întâlnirile regionale bianuale Gwangsan Kim, care au loc într-un restaurant coreean de lângă reşedinţa lui de acum din Fort Lee, în New Jersey. Aproximativ 20 de membri se reunesc în jurul bucatelor coreene *kimchi chigae* şi *gamjatang* şi discută despre cele mai mari realizări ale strămoşilor noştri, care sunt înmormântaţi în orăşelul Yunsan din Nonsan City, în provincia Chungcheong, unde se odihnesc şi bunicii mei. Neputând să le îngrijească mormintele aşa cum ar trebui s-o facă un bun fiu confucianist, tatăl meu e măcinat de sentimentul de vinovăţie. Într-un an am mers eu în Coreea de Sud în locul lui, deşi era greu de ajuns la cimitir fără maşină. Am călătorit cu trenul cam două ore, după care a trebuit să iau un autobuz până la Yunsan. Pe o rază de 16 kilometri toţi erau Gwangsan Kim, potrivit şoferului, care m-a întrebat: „Cine e îngrijitorul mormintelor voastre?". I-am spus, iar el a dat din cap aprobator. Era o zonă rurală şi toţi fie se cunoşteau, fie erau înrudiţi. M-a ajutat să găsesc un taxi, care m-a dus la un anumit cot al drumului ce îmi fusese desenat pe o hartă de o rudă. Nu exista nici un indicator, dar am coborât din taxi şi am luat-o pe o cărare, printre nenumărate movile funerare, mici ridicături de pământ care adăpostiseră oasele strămoşilor mei secole la rând, fiecare fiind marcată printr-o placă din piatră. Acolo se aflau oamenii care mă făcuseră pe mine, ale căror uniuni făcuseră ca eu să mă aflu acolo în acel moment – istoria mea.

Literele de pe fiecare placă erau în chineză, deoarece coreenii încă se bazau pe chineza scrisă în chestiunile legate de moarte. De-a lungul istoriei, China a fost dintotdeauna sora mai mare a Coreei învecinate, acest regat minuscul situat din nefericire lângă un imperiu imens, şi, într-un fel, tradiţia părea să fi dăinuit. Oricine se interesează de Coreea de Nord va spune că în realitate China e cea care deţine puterea.

De vreme ce orele obligatorii de chineză nu începeau decât în clasa a şaptea, atunci când am emigrat tot ce ştiam în chineză era numele meu. Pe toate pietrele funerare scria „Kim”, urmat de nume individuale pe care nu le puteam descifra. Tot clanul Gwangsan al familiei Kim era înmormântat aici şi, dacă nu aş fi fost femeie – conform obiceiului coreean, femeile sunt îngropate alături de familia soţului – şi dacă am fi rămas în Coreea, şi eu aş fi ajuns acolo, lângă tatăl meu. (Habar nu am unde sunt îngropate femeile necăsătorite. O bună bucată de timp, în Coreea nu a vorbit nimeni despre ele.)

Milenii la rând, nu a plecat aproape nimeni. Coreea a fost regatul sihastru, întemeiat spiritual pe confucianism, budism şi şamanism, până în 1910, când a fost anexată de Japonia şi colonizată vreme de 35 de ani, după care a urmat războiul din 1950. Bunicul meu patern, născut şi crescut în regimul acestor colonişti brutali, vorbea fluent japoneza. Cu puţin timp înainte să moară, la mijlocul anilor ’80, a venit să locuiască cu familia mea în Queens, unde s-a împrietenit cu o tânără japoneză, o misionară a Bisericii Unificării. Când tatăl meu l-a întrebat de ce era brusc interesat de această sectă, bunicul a răspuns că nu-i păsa de unionişti, ci pur şi simplu se bucura de şansa de a vorbi în japoneză cu noua lui prietenă. Ca şi alţii din generaţia lui, suferea de un fel de sindrom Stockholm şi îi lipsea limba opresorilor lui. Relaţia contradictorie a coreenilor cu Japonia persistă şi în ziua de azi, dublată de relaţia lor cu superputerile care au preluat rolul Japoniei: Statele Unite şi Uniunea Sovietică, care au eliberat împreună Coreea doar pentru a o împărţi, tratând-o ca pe o mandatară în Războiul Rece.

Astăzi, sud-coreenii au în general o atitudine contradictorie faţă de Statele Unite, care menţin aproape 30.000 de soldaţi staţionaţi exact în inima capitalei, ocupând un teren de prima mână[1]. Mulţi dintre ei detestă prezenţa acestor protectori străini, la mai bine de 60 de ani de la armistiţiu, şi totuşi recunosc imediat că alianţa lor cu Statele Unite este cea care a ajutat Coreea de Sud să devină o democraţie şi o naţiune dezvoltată. Dacă Coreea de Sud îi datorează prosperitatea sa Statelor Unite, Coreea de Nord îi datorează în mare măsură supravieţuirea sa Chinei după destrămarea Uniunii Sovietice. Deşi atât China, cât şi Uniunea Sovietică au jucat un rol în împărţirea Coreei, nord-coreenii nu vorbesc despre asta; învinovăţesc doar Statele Unite şi Japonia. Alianţele pot fi greu de destrămat. Istoria consemnează numeroase astfel de lucruri iraţionale.

În acea vizită la mormintele strămoşilor mei, mi-am dat seama că tradiţia nu este foarte adecvată pentru globalizare. Tradiţiile ţin de trecut, pe când eu aparţin unei lumi noi, iar în noua mea lume, America, te reinventezi în permanenţă, ceea ce e un fel de privilegiu. În 1983, după deceniile de dictatură militară din Sud, părinţii mei au părăsit în cele din urmă vechea lor ţară. Ei au fost prima generaţie de Gwangsan Kim

care a întors spatele la tot ceea ce se afla în faţa mea, în movilele acelea funerare. Şi iată-mă, ani mai târziu, descendenta care traversase oceanul ca să se întoarcă, incapabilă să identifice mormintele bunicilor fără ajutorul îngrijitorului.

Familia mamei mele e mai modestă, cel puţin potrivit ei. Nu ştiu în ce măsură e adevărat, dat fiind că mama prelua opiniile tatălui meu în aproape orice privinţă, inclusiv gradul de nobleţe al familiilor lor. Deşi clanul ei Yoon se trăgea din străvechea regiune Papyeong din provincia Gyeonggi, ea se născuse şi crescuse la Seul, ca şi părinţii ei. Clanul Papyeong Yoon era vestit pentru reginele lui. Mireasa viitorului rege era adesea aleasă din familii nobile discrete şi lipsite de ambiţie, deoarece deţinătorii puterii de la curte încercau să se ferească de cei care ar fi putut să le uzurpe puterea. Însă mama era preocupată de istoria mai recentă a familiei.

După cum povesteşte ea, 25 iunie 1950 a fost o duminică liniştită. Avea doar patru ani, dar îşi aminteşte totul ca şi cum ar fi fost ieri. Aceea a fost ziua în care bombele nord-coreene s-au abătut pentru prima oară asupra capitalei sudice Seul. Ea a marcat sfârşitul unei copilării care nici măcar nu avusese şansa de a începe.

Iată cum a decurs discuţia noastră.

— *Veneau bombele şi noi am fugit*, spune mama. Nu e sigură că le-a auzit, dar ştia că vin, deoarece toată lumea din cartier fugea.

— *Unde mergeaţi?* întreb eu.

Atunci reacţia ei e întotdeauna aceeaşi – se miră că o întreb un lucru atât de evident.

— *Spre sud, bineînţeles! Oriunde, atâta vreme cât era spre sud. Ştiam că dacă rămâneam acolo o să murim. Cel puţin asta mi-a spus mama în timp ce împacheta.*

Tatăl ei e plecat într-o călătorie de afaceri la Busan, în cel mai sudic colţ al ţării. E ceva neobişnuit. Este administratorul centrului comunitar din zonă – nu e o slujbă care să implice călătorii de afaceri. Dar familia are noroc că el a fost trimis în sud, şi nu în nord, pentru serviciu. O călătorie peste noapte în nord, la două ore distanţă, şi unele familii sunt separate pentru totdeauna. Anunţurile de război pesemne că sunt difuzate la radio, deoarece mai nimeni nu are telefon sau televizor. E o stare de urgenţă, ba chiar de panică, şi mama îşi aminteşte o briză rece care traversează subit sufrageria, chiar dacă e vară şi umed. Vecinii au început să fugă, cărându-şi bunurile în spate şi venind să vadă ce are de gând doamna Yoon, de ce n-a plecat încă.

— Vin *palgengis* [roşii]! ţipă ei. A început războiul!

Oamenii aceştia au cunoscut regimul japonez. Sunt obişnuiţi cu catastrofa.

Bunica trebuie să ia decizia de una singură. Copiii trebuie hrăniţi şi îmbrăcaţi, iar mezinul va trebui luat în braţe. Mama e un copil liniştit, dar e mai tăcută decât de obicei; îşi dă seama că e pe cale să se întâmple ceva important. Bunica le spune

copiilor să înceapă să împacheteze. Cu toţii îşi strâng înnebuniţi lucrurile.

— Cinci copii în total, dar nu chiar.

— Ce vrei să spui, cinci copii, dar nu chiar?

Aici mama se oprea. Se putea întâmpla în timp ce tăia ridichi sau prăjea alge pentru pacheţelul meu pentru şcoală. Putea să se pregătească să iasă în oraş cu tata, în faţa măsuţei de toaletă, în rochia de mătase verde şi cu mănuşile de piele asortate. Parcă îi şi văd imaginea din oglindă, cu părul uscat şi ondulat în stilul lui Farrah Fawcett – nu a mai rămas nimic din copilul care a fugit din calea războiului. A fost model cândva, în anii ’60, pentru un fotograf japonez care a remarcat-o într-un restaurant din Seul datorită asemănării ei izbitoare cu o vedetă japoneză de cinema. Această asemănare l-a inspirat pe un producător de televiziune coreean să insiste pe lângă ea luni la rând şi să o distribuie într-o telenovelă săptămânală, dar cu o săptămână înainte de filmări a fugit la mare cu tatăl meu şi nu a mai apărut. Nu era de felul ei iresponsabilă, dar nu ştia sigur ce face un model sau o actriţă, deoarece în Coreea postbelică televiziunea şi revistele erau încă noi şi misterioase. Pe moment, frumuseţea ei pare să sporească – se opreşte şi priveşte în depărtare. Mama e încă tânără. Abia a trecut de 30 de ani, iar rana nu s-a cicatrizat încă.

— Ce vrei să spui, nu chiar cinci?

— Ştii… la început au fost nouă. Patru au murit de mici. Pe vremea aceea copiii nu supravieţuiau întotdeauna.

Partea asta mă nedumereşte mereu. Eu sunt copil şi moartea e ceva inventat de cineva undeva. Nu înţeleg unde s-au dus ceilalţi copii.

Mama oftează din pricina copiilor la moartea cărora nu a asistat. Ea e cea norocoasă. A fost ultima – cea mai mică dintre cei nouă. A supravieţuit şi a devenit o femeie frumoasă, soţie şi mamă. Alţi patru nu au supravieţuit. Ca mamă, o sperie să spună lucrurile acestea cu voce tare, aşa că mă trage spre ea şi mă strânge foarte tare în braţe, ca şi cum i-ar fi frică să nu mă piardă şi pe mine. Nu-mi place momentul ăsta. Nu-mi place teama din ochii ei, dar continui să-i pun întrebări ca să-i distrag atenţia şi să termine de spus povestea, chiar dacă această poveste nu are sfârşit. Un cerc care nu se închide. Un gol care nu va fi umplut niciodată.

Tot ce îşi aminteşte este haosul subit, graba mamei şi a fraţilor ei. Fratele cel mare preia controlul. Are doar 17 ani, dar în lipsa tatălui el e bărbatul casei şi îi spune mamei să pregătească nişte găluşte de orez pentru călătoria cu trenul. S-a hotărât ca ei să meargă mai întâi în Suwon, la 30 de kilometri de Seul, unde au o rudă, iar de acolo să îşi croiască drum spre Busan, unde e tatăl ei. E luată imediat în braţe de fratele cel mare. Ceilalţi trei copii îi urmează, fiecare cu câte un pachet cu lucruri în spate. Bunica priveşte pentru ultima oară casa, temându-se că n-o s-o mai vadă niciodată. O va revedea trei ani mai târziu, dar ea nu ştie asta şi se întoarce fără tragere de inimă

pentru a porni pe drumul lung spre trenul care îi va duce la adăpost.

— Ştii, acolo, pe dealuri, era numai teren agricol, o oră bună de mers până la Gara Seul.

Ascuns sub stâncosul Bukak-san (Muntele Bukak), care domină şi se învecinează cu palatul imperial Gyeongbokgung şi cu Casa Albastră, unde locuieşte preşedintele, cartierul copilăriei mamei mele, Samcheong-dong, a fost multă vreme trecut cu vederea, fiind considerat un colţ adormit în care transportul public era incomod şi patrula zilnică a soldaţilor înarmaţi făcea ca până şi o plimbare lejeră să fie anevoioasă. Deşi panorama de acolo fusese dintotdeauna spectaculoasă, o lungă perioadă Samcheong-dong a rămas o rudă mai săracă a districtelor prospere din apropiere.

Astăzi, Samcheong-dong nu mai seamănă câtuşi de puţin cu dealurile uitate din povestea mamei mele. În 2009, când locuiam la Seul cu o bursă, am luat lecţii de tenis în Parcul Samcheong, cam la o sută de metri de locul unde fusese cândva casa copilăriei mamei. Nu mai locuia nimeni acolo. Unchiul meu vânduse de mult casa familiei şi se mutase în suburbii, când cartierul începuse să-i atragă pe dezvoltatorii imobiliari. Multe dintre *hanok*-urile dărăpănate (case coreene tradiţionale cu acoperiş de şindrilă) fuseseră transformate în cafenele şi magazine, iar zona devenise una dintre cele mai îndrăgite destinaţii pentru cupluri din oraş. Treceam în fiecare dimineaţă pe lângă palatul imperial, urcând pe drumul şerpuit care amintea în mod straniu de pitorescul Montmartre pe care îl vezi în filmele romantice. Ultima tendinţă din anul acela erau barmanii tineri care serveau cafea. Părea că, pretutindeni, tineri arătoşi de 20 şi ceva de ani primeau comenzi pe iPad-uri şi turnau cafeaua cu o precizie şi explicaţii exagerate – filtrată, sifonată, Chemex. În 2009, Seulul, îndeosebi Samcheong-dongul, părea mai monden decât orice alt loc pe care îl vizitasem în ultima vreme, dar când i-am spus asta mamei mele mai târziu, după ce mă întorsesem în New Jersey, s-a uitat la mine inexpresiv. Apoi, după o lungă pauză, a spus: „Dar pârâul? Obişnuiam să merg acolo ca să spăl rufele”. I-am spus că nimeni nu mai spăla rufele la pârâu şi că în plimbările mele nu văzusem nimic care să semene cu un pârâu. Însă în mintea ei era din nou acolo, mezina familiei, şi ducea după-amiaza rufele la pârâu, când scăpa de la şcoală mai devreme.

Mintea face din nou un salt şi toate drumurile se întâlnesc în 25 iunie 1950. Pentru cei din generaţia ei care au pierdut pe cineva, viaţa este împărţită pentru totdeauna în două de acea zi.

Celor şase le ia câteva ore să ajungă la Gara Seul, pentru că străzile sunt pline de oameni care fug. Copiii mai mari îi ţin protector de mână pe cei mici. Drumul are aproximativ patru kilometri, dar bunica e singură cu cinci copii şi cară în spate cât de mult poate. Unchiul meu de 17 ani trebuie să fi condus grupul.

Nu avem nici o fotografie de familie din ziua aceea sau din cele imediat următoare. Fotografiile sunt un lux atunci când fugi să-ţi salvezi viaţa. Am căutat fotografii alb-negru cu Seulul făcute în ziua aceea, mărturii şterse ale unor refugiaţi care fugeau de un război în orice ţară asiatică. Au lăsat capul în pământ şi şi-au croit drum spre sud, unde nu ajungeau bombele din nord. Nimeni nu s-a plâns. Nimeni nu a pus întrebări. Aceasta era generaţia care le văzuse pe toate, încercase durerea de a-şi vedea ţara cucerită de Japonia, duşmanul lor de moarte, şi acum durerea acestei împărţiri care părea să se fi petrecut peste noapte. Anii aceia, 1945-1950, au fost derutanţi, cu Kim Ir-sen, maiorul din Armata Roşie, în nord, şi Syngman Rhee, protejatul american, în Sud. Intrigile Războiului Rece nu cunoşteau limite, iar poporul nu avea nici un cuvânt de spus în privinţa cumplitelor sale consecinţe. Resemnarea e un obicei şi e unul contagios.

— A fost o minune că am ajuns la gară înainte de căderea nopţii. Am avut noroc... la început.

Acest „la început” mă îngrozeşte. Nu-mi place partea ce urmează, dar o las pe mama să continue, pentru că ştiu că asta trebuie să facem.

După ce-şi croieşte drum prin gara înţesată, bunica află că toate biletele pentru trenurile spre sud s-au vândut. Vede cum oamenii se urcă, disperaţi, pe acoperişurile trenurilor care pleacă. După ce aşteaptă câteva ore, aude despre nişte camioane ce transportă familii cu copii mici. Aşa că aleargă împreună cu copiii, pumnii mai mari ţinându-i strâns pe cei mai mici. Şi, în mod miraculos, există un camion prăfuit cu oameni în spate, dar cu loc şi pentru alţii. Se suie în camion, iar bunica, scăldată în sudoare, se asigură că toţi cei cinci copii sunt acolo, inclusiv fetiţa din braţele ei, mama mea, aşezată acolo de fiul cel mare. Sunt copii buni, soi bun, cei care au supravieţuit în ciuda tuturor vicisitudinilor.

Se lasă jos, sprijinindu-se de capacul din spate, şi inspiră adânc, iar pieptul ei imens se înalţă, pieptul care a hrănit nouă copii, chiar dacă nu se mai poate mândri decât cu cinci. Are 45 de ani, dar arată şi se simte mai bătrână şi îşi dă seama că e obosită, de fapt epuizată, nu tocmai cea mai bună emoţie la începutul unui război, chiar dacă încă nu e sigură că acesta a izbucnit cu adevărat. Tot ce ştie e că se află într-un vehicul, departe de bombe, şi că a reuşit cumva, fără soţul ei, să îi aducă pe toţi acolo. Preţ de o clipă se simte mândră şi vrea să se felicite pentru această realizare, dar în schimb îi aruncă o privire lungă celui mare, fiul, care a supravieţuit. El e talismanul ei. Odată cu el începuseră să se schimbe lucrurile. El supravieţuise, la fel ca toţi ceilalţi ce au urmat, de parcă odată cu el venise acest dar minunat al vieţii; şi iată-l acum, mare şi arătos, la 17 ani. Abia dacă îşi poate stăpâni dragostea copleşitoare din inimă şi încearcă să-şi desprindă privirea de la el, dar nu poate, şi atunci de undeva se aude un strigăt.

Potrivit mamei, nimeni nu îşi mai aminteşte clar momentul ce a urmat. E o confuzie şi o agitaţie înfiorătoare. Dintr-odată, feţe murdare privesc înăuntru, iar de marginea camionului se agaţă oameni disperaţi care încearcă să urce la bordul acestei arce pentru a scăpa de valul iminent de violenţă; singura modalitate de a fugi din calea bombelor, departe de Seul, de munţi, de vasta capitală care adăpostise secole la rând familia regală coreeană, întruchiparea dorinţelor oricărui coreean, pe care, în acel moment, dintr-odată, toţi vor s-o arunce în cel mai apropiat coş de gunoi şi să fugă. Scopul e să plece naibii din Xanadu, măcar dacă s-ar mişca odată camionul ăsta.

— *Măcar dacă s-ar fi oprit chiar atunci…*

Iată-l din nou, refrenul „măcar dacă”. Mi se atrage din nou atenţia asupra universului alternativ în care lucrurile au decurs altfel, în care vieţile au fost salvate. Sunt obişnuită cu acest refren. Pentru imigranţi, regretul poate deveni un mod de viaţă.

De undeva se aud strigăte. Cineva, o mamă sau un tată panicat, o voce disperată îi imploră pe tineri să le cedeze locurile femeilor şi copiilor. Înainte să înţeleagă strigătele, înainte ca bunica să poată cântări o clipă cuvintele sau să protesteze, băiatul de 17 ani se ridică.

— Mă duc eu, spune el.

Apoi o linişteşte:

— O să găsesc altă maşină, mamă. Nu-ţi face griji.

Apoi, la fel de rapid, bunica nu-l mai vede, însă aude zgomotul motorului.Totul se petrece într-o clipită, iar bunica, uluită de această întorsătură neaşteptată, se întoarce înnebunită în direcţia în care a dispărut fiul ei, iar camionul porneşte brusc, prea repede pentru ca ea să gândească limpede, şi abia mai târziu îşi dă seama că ar fi trebuit să sară jos chiar atunci şi să-l aducă înapoi. Ar fi trebuit să-l caute pe cel care strigase şi să-i scoată ochii. E război, şi o decizie de o fracţiune de secundă poate costa scump. Iat-o pe bunica consternată într-un camion care goneşte, fără cel mai mare copil al ei. Copilul care a supravieţuit.

Seulul a fost cucerit trei zile mai târziu.

Tonul definitiv din vocea mamei mele nu e însoţit de nici o emoţie. „Sfârşit”, pare să spună vocea ei, deşi această poveste nu are sfârşit. Urmează războiul şi familia se mută dintr-un oraş în altul, locuind în corturi improvizate şi în case ale unor rude sau necunoscuţi. Vreme de trei ani, majoritatea ţării s-a aflat în mişcare.

Familia mamei mele se opreşte în oraşul Suwon, ca să-l aştepte pe unchiul meu, dar acesta nu mai soseşte. Câteva zile mai târziu, se întâlnesc cu nişte vecini care le spun că l-au văzut târât de soldaţi nord-coreeni. Avea mâinile legate la spate cu o frânghie, spun ei. Acum drumul spre Seul e blocat, iar bunica aşteaptă în zadar.

— *Cât timp ai aşteptat?* întreb eu.

Cât de mult e suficient?

Mama nu e sigură. Avea doar patru ani, la urma urmei, dar nici ceilalţi, inclusiv unchiul meu mai tânăr, care locuieşte la Seul, nu ştiu. Ce îşi aminteşte mama este imaginea mamei ei, pe jumătate înnebunită şi tânguindu-se, cu fusta trasă peste cap ca şi cum ar fi fost o eşarfă şi hoinărind seara prin cartier. În fiecare seară, copiii mai mari porneau în căutarea ei, iar ea le spunea invariabil că îşi căutase fiul. Acest comportament persistă. Uneori cutreieră şi caută, alteori rămâne tăcută şi priveşte în gol.

Această poveste mi-a fost repetată adesea în copilărie şi de fiecare dată îmi doream un alt sfârşit. O altă intrigă. Pe atunci era doar o poveste, tristă şi totuşi morbid de interesantă, deoarece mama făcea parte din ea. Dar mai târziu am ajuns să o văd şi ca pe un fel de terapie, prin faptul că mama o repeta la nesfârşit, aşa cum o făcuse şi mama ei ani de-a rândul. Iar povestea continuă pe măsură ce scriu aceste rânduri la New York, într-o limbă străină celor care au trăit împărţirea, o limbă care mă fereşte de cea mai cumplită durere a mea. Căci chiar şi acum, la zeci de ani după ce am adoptat-o, engleza nu îmi sfâşie inima aşa cum o face limba mea maternă. Cuvântul *împărţire* apasă mai puţin decât *bundan*, iar *război* e mai uşor de rostit decât *junjeng*.

Ani de zile după terminarea războiului, bunicii mele îi plăcea să facă un singur lucru, să viziteze şamani. Şamanul de o acurateţe stranie din Inwang-san (Muntele Inwanng), fetiţa şaman vestită pentru faptul că găsise oasele copilului dispărut al vecinilor, virgina şaman, fata bătrână şaman, matroana grasă şaman – s-a dus să-i vadă pe toţi. Toţi au spus acelaşi lucru: *Da, trăieşte. E în nord. E în Phenian.* Aş vrea să cred că e adevărat, aşa cum fără îndoială ea a crezut. Asigurările lor au ţinut-o în viaţă, deşi până m-am născut eu suferise un atac cerebral şi îşi petrecea zilele în pat. Avea 65 de ani. Aş spune că atacul cerebral i-a răpit sufletul, dar potrivit tuturor sufletul ei dispăruse de mult.

1. Statele Unite intenţionează să-şi relocheze baza militară în afara Seulului până în 2016.

5

În ziua a treia, studenţii au apărut împreună la cină în jur de 7 seara, mult mai târziu decât ora programată, 6:30. Era ceva neobişnuit, deoarece până atunci fuseseră punctuali. Când m-am aşezat alături de câţiva dintre ei şi i-am întrebat de ce au întârziat, au părut neliniştiţi. În cele din urmă, unul a spus că avuseseră un curs de studii sociale de două ore în coreeană. Deşi asta tot nu explica de ce clasa întârziase cu treizeci de minute, nu am insistat. Ştiam din scrisorile lor că îşi petrec după-amiezile studiind Juche, dar nu aveam idee unde. Poate că cei ce deţineau puterea deciseseră că trebuiau să combată orice manipulare a tineretului lor de elită pe care am fi pus-o la cale noi, străinii.

Apoi am văzut că şase dintre studenţii mei purtau uniforme kaki de armată, şi nu cămaşă şi cravată, şi i-am întrebat pe ceilalţi de ce. „Sunt de serviciu”, a spus unul. Ceilalţi au lăsat capul în jos, privind fix în farfurie. I-am întrebat ce fel de serviciu, dar n-au răspuns. Aşa că am făcut o glumă şi am spus: „În uniformă par mai maturi, ca nişte tineri domni realizaţi!”. Atunci chipurile lor s-au destins şi au părut să uite ceea ce făcuseră în după-amiaza aceea şi le pricinuise atâta încordare. Cuvântul *domn* îi făcea întotdeauna să roşească şi să chicotească.

După cină, Katie a venit la mine şi mi-a şoptit cu însufleţire:

— Nu ţi se pare că Choi Min-jun e cel mai drăguţ băiat pe care l-ai văzut vreodată?

Până atunci nu îmi trecuse prin cap că, la 23 de ani, Katie nu era cu mult mai în vârstă decât studenţii. Era perfect posibil să se îndrăgostească unii de alţii. Pentru prima oară de când sosiserăm, faţa ei era cuprinsă de o frivolitate adolescentină şi, preţ de o clipă, viaţa a părut aproape normală. Băieţi şi fete. Chestia care face ca lumea să meargă înainte sau, cel puţin, să pară un pic mai luminoasă. Se întâmpla şi aici, în Phenian, chiar dacă era tabu.

— Arată aşa de bine în uniforma militară, că l-am întrebat de ce o poartă, a continuat Katie.

Speram să fi aflat mai multe decât mine.

— N-a vrut să-mi spună, doar a roşit.

Profesorii din această incintă mică şi închisă erau ca nişte vedete. Studenţii se întreceau să stea cu noi la toate cele trei mese. Pentru ei, noi păream a fi totul – dicţionare de engleză ambulante, o fereastră către lumea exterioară. Deşi nu aveam voie să le povestim nimic, ei ştiau că noi aveam răspunsurile. Unii erau îndeajuns de îndrăzneţi încât să mă abordeze direct şi să mă întrebe: „Tovarăşa profesoară, aţi dori să staţi cu mine la masă?”. Engleza lor era de multe ori formală, deoarece încă din gimnaziu învăţaseră engleza britanică. Alţii erau atât de timizi, încât trebuia să îi desemnăm să stea cu noi la masă.

Chestiunea aşezării la masă putea fi complicată. Mesele erau de patru persoane, dar fuseserăm avertizaţi că omologii nu vedeau cu ochi buni ca noi să stăm de mai multe ori la masă cu aceiaşi studenţi. Ni s-a spus că motivul era acela ca studenţii să aibă şanse egale de a-şi exersa engleza, dar se părea că omologii nu voiau să ne apropiem de vreun student anume. Cu toate acestea, în mod inevitabil ajungeam să stăm la masă cu aceiaşi studenţi de mai multe ori.

La micul dejun aveam terci de ovăz şi ouă fierte. Prânzul şi cina erau şi ele aproape întotdeauna la fel: orez şi un fel sau altul de supă apoasă, adesea cu doar câteva legume marinate, cum ar fi kimchi, germeni de fasole sau cartofi. Nici măcar kimchiul, alimentul de bază coreean de ambele părţi ale graniţei, nu avea gust, deoarece era făcut din varză verde tare, şi nu din varza Napa tradiţională, care în anul acela se găsea cu greu, se pare că din cauza recoltei proaste. Foarte rar era carne.

De obicei, studenţii conduceau conversaţia. „Cum aş putea să învăţ mai bine engleza, tovarăşa profesoară?” era întrebarea pe care o auzeam la aproape fiecare masă. Îmbunătăţirea englezei lor era preocuparea noastră comună, dar şi pretextul nostru, ceea ce e ironic, dat fiind că sunt învăţaţi să urască America imperialistă. Şi unii, şi alţii ne ascundeam în spatele acelei întrebări.

Ei recunoşteau că erau puţin descurajaţi de diferitele accente pe care le auzeau la şcoală. De exemplu, Joan, care avea 70 şi ceva de ani şi venea din Alabama, vorbea cu un accent necunoscut, astfel încât le era destul de dificil s-o înţeleagă. Alţi profesori aveau accente din Noua Zeelandă, Australia sau Marea Britanie. Un student a întrebat dacă pentru viitorul lui ar fi mai avantajos un accent american sau unul britanic. Era o întrebare pertinentă, chiar dacă nu ştiam în ce calitate ar fi trebuit să folosească engleza, dat fiind că atât de puţini nord-coreeni aveau voie să călătorească. Am vrut să-i spun să urmărească ştirile externe de la BBC şi CNN ca să decidă ce accent îi plăcea mai mult. Dar ştiam că singurele posturi TV la care avea acces erau cele nord-coreene. Aş fi vrut de asemenea să poată urmări filme hollywoodiene, ca să ia contact cu engleza de zi cu zi. Dar bineînţeles că nici asta nu era posibil.

Rareori când întrebările se abăteau de la cel mai bun mod de a învăţa engleza, ele sunau de regulă aşa:

— Cât durează un zbor de la New York până aici?
— Vă e dor de mama dumneavoastră?
— Cu cine v-aţi căsători, cu un american sau cu un coreean?
Dar mai mult de atât nu deviau niciodată.

A doua zi era cea de-a 20-a aniversare a lui Park Jun-ho, care era foarte binedispus. Jun-ho era apreciat şi incisiv şi putea fi destul de jucăuş, chiar dacă ochii lui surâzători puteau deveni glaciali într-o clipă. Spunea foarte mândru că familia lui cu patru membri locuia în centrul Phenianului şi era suficient de înfumurat încât să afirme că avea excelente abilităţi de vorbire, deoarece tatăl lui vorbise cu el în chineză şi în engleză încă de când era mic. Fiind ziua lui de naştere, mama i-ar fi făcut tăiţei – o tradiţie chinezească, dar nu şi sud-coreeană –, dar, cum nu era acasă, studenţii din clasa lui organizaseră o festivitate.

— Hong Mun-sup o să cânte la chitară şi Park Se-hoon e dansatorul clasei! a explicat Jun-ho. Apoi Kim Tae-hyun joacă rolul fetei într-un scheci, iar Ri Jin-chul, pe cel al băiatului.

Planul era să se adune în seara aceea în una dintre camerele lor şi să-l distreze pe sărbătorit cu interpretările lor. Aveau să-i cânte fiecare, pe rând, câte un cântec, ceea ce avea să dureze vreo două ore. Când am întrebat ce fel de cântece, studenţii au ridicat din umeri şi au spus: „Cântece despre prietenie”. Aici nu existau baruri, fete şi jocuri pe calculator. În afară de fotbal, de baschet şi de reuniunile săptămânale pentru a urmări teatrul de televiziune intitulat *Naţiunea soarelui*, despre faptele eroice ale Marelui lor Lider, singura lor formă de distracţie era interacţiunea. Era trist că aveau atât de puţine modalităţi de a se distra, dar şi încântător. Ultima oară când inventasem poveşti şi le pusesem în scenă cu prietenii se întâmpla pe vremea când eram copil în Coreea de Sud, în anii ’70, şi o făceam pentru că nici noi nu prea aveam cu ce să ne jucăm şi nu puteam decât să fim creativi. Mi-am amintit brusc cum mă îmbrăcam cu haine de-ale mamei ca să devin o prinţesă, un prinţ sau un pirat şi m-a cuprins dorul după o epocă de mult apusă.

La cină, Park Jun-ho a început să-l tachineze pe Choi Min-jun, colegul lui de cameră. Mi-a spus că Min-jun era cunoscut printre băieţi ca fiind foarte serios şi era numit adesea „romantic”. Min-jun s-a ruşinat şi a dat din mâini că nu era aşa. A spus că Jun-ho era mereu pus pe glume şi că regreta că-i spusese de sora lui mai mică şi frumoasă, care avea 16 ani, pentru că Jun-ho spusese că, dacă avea s-o întâlnească vreodată, avea să-i spună: „Să mă aştepţi”.

La asta au râs cu toţii în hohote. La urma urmei, singura lor interacţiune cu sexul opus era cu profesoarele străine sau cu femeile gardian care ocupau etajele inferioare ale căminelor lor. Dr. Joseph mi-a spus că, iniţial, şcoala dorise să aducă gardieni

bărbaţi, dar considerase că le-ar fi putut părea prea ameninţători străinilor. Faţă de femeile gardian existaseră, în schimb, temeri că ar fi putut să abată atenţia băieţilor, dar s-a dovedit că proveneau din straturi sociale atât de diferite, încât băieţii le cam ignorau. Astfel, pentru moment, fetele şi întâlnirile sentimentale obişnuite erau doar o iluzie. „Poate că sora lui Min-jun e frumoasă, dar pun pariu că e prea timidă pentru mine", a spus Jun-ho. Atunci tăcutul Ryu Jung-min, care era la masă, s-a aplecat şi a spus: „Ce este cu adevărat amuzant e că băiatul ăsta vorbeşte aşa, dar n-a avut în viaţa lui prietenă! E un dezastru cu fetele!".

Auzind că Jun-ho e un dezastru cu fetele, am izbucnit toţi patru în râs. *Dezastru* avea să devină cuvântul preferat al băieţilor în vara aceea, aproape o glumă internă. Le plăcea enorm să-l rostească aproape în orice împrejurare – uneori spuneau „mâncare dezastru" sau că un examen fusese un dezastru.

În astfel de clipe, era ca şi cum ne-am fi aflat într-o cantină de şcoală de oriunde altundeva. Erau pur şi simplu nişte studenţi interesaţi de singurul lucru care îi interesează pe cei mai mulţi băieţi de vârsta lor: fetele. În momente precum acestea uitam unde sunt. Sau, dacă îmi aminteam, mă forţam numaidecât să uit. Am lăsat garda jos şi m-am simţit brusc eliberată de constrângerile care ne legau pe toţi atât de strâns, am privit spre feţele lor neastâmpărate şi m-am lăsat cuprinsă de tandreţe, am devenit o confidentă de moment pentru bârfele lor despre fete, i-am urat fermecătorului meu student tot binele cu ocazia celei de-a 20-a aniversări, şi eram încântată şi relaxată, până când îmi cădeau ochii pe insignele strălucitoare de metal din piepturile lor, pe faţa omniprezentă a Eternului lor Preşedinte, acolo, pe inima fiecăruia dintre ei, marcându-şi teritoriul, deşi erau doar nişte insigne şi aceşti tineri ar fi putut cu uşurinţă să le smulgă şi să le arunce la gunoi, împreună cu resturile rămase nemâncate de pe tăvi, dar apoi îmi dădeam seama că aşa ceva nu era cu putinţă şi că acest licăr de speranţă era doar un miraj.

În prima săptămână am observat mai multe lucruri care m-au deranjat. Odată le-am cerut studenţilor să creeze un scheci, iar ei au ales să scrie despre doi profesori canadieni care merg la un spital local. Unul dintre ei era rănit, aşa că celălalt s-a oferit să-şi vândă sângele ca să-l ajute, dar au descoperit că asistenţa medicală era gratuită, graţie solicitudinii Marelui General Kim Jong-il.

Katie le-a explicat că nu avea nici un sens, de vreme ce 1) profesorii străini sunt primiţi doar în spitalele străine, care nu sunt gratuite, 2) în general, oamenii nu sunt plătiţi ca să doneze sânge şi 3) camerele de urgenţă nu solicită plata în avans. Studenţii au fost nedumeriţi şi au spus: „Bun, în regulă, prietenul care nu este rănit trebuie să-i spună soţiei celui rănit, aşa că se duce la aeroport ca să zboare în Canada s-o anunţe". Katie a întrebat de ce nu ar fi sunat-o pur şi simplu pe soţie, în loc să zboare tocmai

până în Canada. Studenţii s-au bâlbâit şi au spus: „Bun, în cazul acesta prietenul ar putea să folosească telefonul din spital, poate că doctorul ar suna în locul lor, dar cum ar putea să vorbească doctorul cu soţia din Canada, dacă el nu ştie deloc engleză?”. Katie i-a întrebat de ce prietenul n-ar fi putut să vorbească direct cu soţia. Şi tot aşa. Fiecare răspuns ne deprima şi mai mult, pentru că era evident că un lucru simplu cum ar fi să suni o rudă într-o ţară străină era de neconceput pentru ei, cel puţin nu fără o permisiune specială.

Altă dată am jucat „Adevăr sau Minciună”. Le-am cerut studenţilor să producă două enunţuri adevărate despre ei şi unul fals, iar restul clasei trebuia să ghicească cum e fiecare. Când un student s-a ridicat în picioare şi a spus: „Anul trecut am fost în China în vacanţă”, toată clasa a izbucnit în râs şi a strigat: „Fals!”. Cu toţii ştiau că era imposibil.

Apoi alt student a spus: „Când eram mic, am mâncat carne de vită tare” şi mulţi studenţi au dat din cap şi au strigat: „Adevărat!”. Mi-am amintit de un transfug care îmi spusese că, prima oară când mâncase carne de vită, fusese ciudat de aţoasă. Potrivit lui, în timpul epidemiei de febră aftoasă din 2001, aproape nimeni nu mai cumpăra carne de vită şi se zvonea că, în loc să arunce carnea maturată, Australia o oferise poporului nord-coreean. Era perfect posibil ca studenţii mei de elită să fi mâncat tocmai această carne de vită, mai ales că se întâmpla la scurt timp după marea lor foamete. M-am uitat prin sala de curs şi m-am întrebat ce alte experienţe mai avuseseră oare în copilărie şi cum îi modelaseră ele. Foarte mulţi dintre ei aveau deja cel puţin câteva fire de păr alb. Poate că era din cauza alimentaţiei proaste, chiar şi în cazul acestor tineri privilegiaţi.

Uneori, studenţii mei dădeau dovadă de o naivitate care mă uluia. Odată, un student m-a întrebat dacă era adevărat că toţi oamenii din lume vorbeau coreeană. El auzise că limba coreeană era superioară, încât era vorbită şi în Anglia, China şi America. Nu am ştiut ce să-i spun. Poate că mă testa ca să vadă dacă aveam să contrazic tot ce învăţase până atunci, iar mai târziu urma să mă raporteze. Sau poate că era doar curios. Aşa că am ales varianta sigură: „Păi, să vedem, în China se vorbeşte chineză, iar în Anglia şi în Statele Unite se vorbeşte engleză, aşa cum noi vorbim coreeană în Coreea. Însă eu locuiesc în America şi vorbesc în coreeană cu părinţii mei, aşa încât se poate spune că în America se vorbeşte într-adevăr coreeană”. Am fost nevoită să gândesc un răspuns foarte rapid. Până şi cea mai simplă întrebare putea fi un teren minat.

Studenţii insistau foarte mult că Turnul Juche era cel mai înalt din lume, că Arcul *lor* de Triumf era cel mai înalt, cu siguranţă mai înalt decât cel din Paris (adevărat); că parcul lor de distracţii era cel mai bun din lume. Se comparau mereu cu lumea exterioară, pe care nici unul dintre ei nu o văzuse vreodată, şi se declarau cei mai

buni. Această insistenţă asupra faptului că erau „cei mai buni” părea ciudat de puerilă, iar cuvintele *cel mai bun* şi *cel mai mare* erau folosite atât de frecvent, încât îşi pierdeau treptat sensul.

Altă dată, un student m-a întrebat care e mâncarea mea preferată. Mă întrebau adesea despre florile preferate, sportul preferat sau instrumentul muzical preferat. Mă întrebam uneori dacă nu cumva primiseră o listă cu întrebări bune. Am învăţat curând să răspund aşa cum credeam că se aşteaptă s-o fac. Îmi plăcea tenisul. Cântam la pian. Îmi plăceau *naengmyun*, tăiţeii reci coreeni care erau apreciaţi în ambele Corei, dar care se întâmplau să fie specialitatea regională a Phenianului. (Nord-coreenii îi numesc *raengmyun*.) Îmi plăceau cu adevărat *naengmyun*, dar nu puteam să le spun că preferam pastele sau tăiţeii *soba*. Chiar dacă văzusem un fast-food în Phenian, nu ştiam dacă vreunul dintre studenţii mei fusese acolo, iar ei cu siguranţă nu discutau despre bucătăria internaţională. Aşa că, atunci când eram întrebată, răspundeam că mâncarea mea preferată era *naengmyun*, fapt ce smulgea mereu zâmbete aprobatoare, studenţii spunându-mi în mod invariabil: „Da, am auzit că *raengmyun* sunt adoraţi în lumea întreagă şi că sunt lăudaţi drept cea mai bună mâncare”. Nu mă simţeam în stare să le spun că tăiţeii aceia nu avuseseră niciodată succesul internaţional al spaghetelor.

Uneori masa părea un interogatoriu, fie vocal, fie tăcut. Odată, un student care s-a dovedit a fi secretarul clasei i-a făcut semn altui student să-mi pună o întrebare. „De ce trebuie să scriem scrisorile acelea?”, a întrebat studentul. „La fosta noastră universitate nu am învăţat niciodată aşa ceva.” Avea un ton suspicios. Mă aşteptam de ceva vreme la o astfel de întrebare, dat fiind că făcusem din redactarea unei scrisori un exerciţiu săptămânal. Le-am spus că paragraful era baza oricărui text în engleză şi că trebuiau să înveţe să-l scrie, scrisorile fiind un exerciţiu bun. Ştiam că întrebările veneau de la omologi.

Doar de câteva ori s-a întâmplat ca un student să se abată de la scenariu. În timpul unei conversaţii despre petrecerea aniversară a lui Park Jun-ho, unuia dintre băieţi i-a scăpat că îi plăcea să cânte rock-’n’-roll, apoi s-a înroşit şi s-a uitat rapid să vadă cine l-ar fi putut auzi. Nu mai văzusem pe nimeni să examineze o încăpere atât de repede, iar ceilalţi studenţi au amuţit şi au privit în farfurie. Nu exista nici o explicaţie pentru o astfel de reacţie instinctivă, cu excepţia unei spaime inoculate pe care eu n-aş fi putut să o înţeleg niciodată. În acea clipă fugitivă mi-am dat seama că aşteptasem acea scăpare. Era chiar posibil să o fi provocat. Iar când ea a venit, adevărul era cât se poate de jalnic, o simplă dezvăluire a faptului că un băiat de 19 ani cânta în camera lui de cămin, dar pentru că recunoscuse asta în public putea să aibă probleme serioase. M-am uitat şi eu, neliniştită, să văd cine ar fi putut sesiza scăparea, şi am schimbat la fel de rapid subiectul.

Eram mereu precauţi unii faţă de alţii. Aceste tatonări neîncetate ale graniţelor şi eforturile noastre de a nu le încălca erau epuizante. Voiam să descoperim anumite lucruri unii despre alţii, însă, dacă aflam astfel de informaţii, încremeneam şi unii, şi alţii.

Era un dans delicat. Eu voiam să-i stimulez, dar nu prea mult; să-i aduc în contact cu lumea exterioară, dar într-un mod atât de subtil, încât să nu remarce nimeni. Misionarii voiau să-i convertească, dar nu în mod evident. (Într-un semestru anterior, unul dintre profesori fusese expulzat din RPDC pentru că lăsase texte creştine în toaleta bărbaţilor şi fuseserăm avertizaţi cu toţii să nu spunem nimic despre Iisus. Din câte îmi dădeam eu seama, misionarii se mulţumeau să le arate nord-coreenilor iubirea lui Hristos pur şi simplu tratându-i cu bunătate. Proiectul lor era unul pe termen lung, astfel încât, atunci când, într-o bună zi, Coreea de Nord avea să se deschidă faţă de exterior, ei să aibă deja un avanpost acolo.)

Era oare asta cu adevărat moral? Faptul că-i făceam pe studenţii mei conştienţi de ceea ce nu figura în programul regimului putea însemna moarte pentru ei şi pentru cei dragi. Dacă se trezeau şi-şi dădeau seama că de fapt lumea exterioară nu se năruia, că ţara lor se afla în pragul colapsului şi că tot ce învăţaseră despre Marele Lider era fals, i-ar fi făcut asta mai fericiţi? Cum ar fi trăit din acel moment încolo? Trezirea era un lux disponibil doar pentru cei din lumea liberă.

Nu ştiam cu toţii atunci, dar Coreea de Nord trecea printr-o perioadă de prefaceri. În primul meu an, preşedintele Kim ne-a spus, la o şedinţă profesorală, că toate universităţile din întreaga ţară fuseseră închise, în afară de PUST. Motivul pentru care PUST fusese cruţată, ne-a spus el, era acela că Marele Lider „credea” în el personal. Această veste ne-a fost transmisă fără alte explicaţii, dar era întărită de relatările externe potrivit cărora Kim Jong-un, „Liderul Preţios”, urma să preia puterea de la Kim Jong-il, care avea 69 de ani şi suferise un atac cerebral în 2008, şi că toţi studenţii fuseseră scoşi din universităţi şi trimişi să lucreze în construcţii până în aprilie 2012, când întreaga naţiune avea să sărbătorească a o suta aniversare a lui Kim Ir-sen.

Nu ştiam ce să cred. Ştirile occidentale despre RPDC nu erau de cele mai multe ori de încredere, iar închiderea tuturor universităţilor în afară de PUST părea o măsură extremă, chiar şi pentru Coreea de Nord.

Părea ciudat ca, într-o ţară în care religia organizată nu era permisă şi oricine nu credea în Marele Lider era considerat eretic, doar acestei şcoli – „ambasada regatului cerurilor”, potrivit preşedintelui Kim – să i se îngăduie să-şi desfăşoare în continuare activitatea. Poate că Marele Lider nu credea în Kim, ci în banii lichizi strânşi de creştini pentru finanţarea acestei şcoli libere şi relativ luxoase pentru elita nord-coreeană. Mai mult, eu nu auzisem ca şcoala să aibă vreun un profesor de ştiinţe, în ciuda faptului că

se numea Universitatea de Ştiinţă şi Tehnologie din Phenian. Voiam să ştiu de ce studenţii mei nu fuseseră trimişi la construcţii precum ceilalţi, dar nu aveam pe cine să întreb.

Cu fiecare zi care trecea, noi, profesorii, ne întrebam de ce suntem atât de obosiţi. Sarah, o profesoară din Noua Zeelandă, a spus că dormea ore în şir la amiază. Ruth, altă neozeelandeză, dar de origine coreeană, a spus că se simţea de parcă suferea din cauza diferenţei de fus orar, deşi venise cu avionul din Yanji, China, care era doar cu o oră în urmă. Eu aveam un somn atât de adânc, încât aproape că îmi amorţea trupul. Katie a spus că oboseala se datora faptului că eram tot timpul extrem de precauţi. În fiecare seară mă gândeam la conversaţiile care avuseseră loc în ziua aceea, la fiecare masă, încercând să-mi dau seama dacă spusesem ceva ce n-ar fi trebuit. E nevoie de foarte multă energie ca să te cenzurezi la tot pasul, să fii nevoit, într-un fel, să minţi încontinuu.

Erau unele dimineţi în care mă uitam pe fereastră şi fixam zidul care despărţea PUST de exterior. Unii profesori şopteau că aceasta era o închisoare de cinci stele. Ştiam că nu puteam trece nicicum de poartă, cu excepţia excursiilor în care mergeam la cumpărături în cartierul diplomatic sau a vizitelor organizate în momente bine stabilite, când supraveghetorii ne planificau ieşirile la minut şi ne însoţeau.

În weekend, profesorii puteau ieşi să-şi cumpere alimente. Dubiţa şcolii îi ducea la Phenian Shop, o băcănie deţinută de un japonez, şi la o băcănie argentiniană. Aici se găseau conserve, brânză, fructe, cereale şi lapte pasteurizat. La magazinul japonez se vindea aluat de clătite de producţie japoneză cu circa cinci dolari, precum şi germeni de grâu, care costau dublu faţă de Statele Unite. Magazinul argentinian vindea un tip de sucuri de fructe concentrate 100% şi conserve cu paste din Franţa. Magazinele acestea acceptau euro, renminbi chinezeşti şi dolari americani, dar nu şi woni nord-coreeni. Conform regulilor, aveam voie să folosim moneda locală doar în locurile de unde cumpărau şi nord-coreenii. Nou-construitul Magazin Central Potonggang avea tot felul de produse de import, de la frigidere şi cosmetice la alimente, dispuse pe două etaje conectate printr-o scară rulantă, o raritate în Coreea de Nord. Persoanele care îşi făceau cumpărăturile acolo păreau mai bogate decât cele de pe stradă.

Atunci când ieşeam, eram escortaţi şi aduşi înapoi în grup. Nu ieşeam niciodată singuri din campus. Aş fi fost oare împuşcată dacă ieşeam pe poartă în timp ce făceam jogging? Exista un turn de observaţie din care cineva ne supraveghea în permanenţă? Nici măcar în camera mea nu mă simţeam niciodată liberă. Vigilenţa aceasta era atât de epuizantă, încât m-am bucurat atunci când Sarah a venit într-o seară la mine şi mi-a spus: „Hai să vedem dacă studenţii ne-ar invita să jucăm fotbal cu ei!”.

Baschetul şi fotbalul, uneori şi voleiul erau sporturile preferate în rândul

studenţilor, din motivul evident că singura dotare necesară era o minge. După cină, se adunau şi jucau fie pe terenul de baschet de ciment de lângă căminul lor, fie pe terenul de iarbă din centrul campusului. Nu aveau echipamente, aşa că echipele erau formate din studenţii care aveau tricouri şi cei care nu aveau. În serile fierbinţi de iulie, studenţii jucau cu un zel pe care nu-l văzusem manifestat altundeva. Strigau unii la alţii în glumă, izbucneau în râs, transpirau abundent şi se mişcau cu graţia şi frumuseţea unică a tinereţii. Stăteam adesea pe un bolovan din apropiere şi îi urmăream. Soarele apunea în depărtare, atât de încet, încât uneori părea că până şi soarele are altă viteză acolo, asemenea fumului lent care se ridica unduindu-se dintr-un turn îndepărtat. În astfel de seri, fumul părea la fel de eteric precum trupurile în mişcare şi în acel moment uitam de toate, de subiectele despre care nu vorbeam niciodată şi de secretele presărate la fiecare pas în campus. În schimb, vedeam doar tinereţea şi energia lor sfâşietoare şi îmi doream atunci ca ei să poată avea lumea întreagă, toată lumea, cea care le fusese refuzată timp de 20 de ani, pentru că nici unul dintre ei nu avea habar că, în timp ce trupurile lor săltau, minţile lor rămâneau complet inerte, pe acel teren din campusul desprins de timp.

În seara aceea, eu şi Sarah am trecut pe lângă ei şi am încetinit, sperând să ne invite, până când unul dintre ei a întrebat: „Tovarăşa profesoară, aţi vrea să jucaţi cu noi?”. Sarah a zâmbit larg şi a spus „Da!” – a fost cât se poate de simplu. În mod surprinzător, omologii, care trebuie să fi fost informaţi, nu au oprit-o. Foarte rapid, a devenit un ritual ca Sarah să joace cu studenţii seara. Sarah jucase şi în facultate, cu doar câţiva ani în urmă. Cu cei 1,57 metri ai ei, ochii albaştri, părul auriu prins întotdeauna la spate şi pistruii care îi acopereau trăsăturile copilăreşti, Sarah părea o fată liniştită şi evlavioasă de la ţară, dar pe teren era feroce, cu un joc rapid de picioare şi o rezistenţă remarcabilă. Băieţii erau impresionaţi. Nu erau obişnuiţi să joace cu fetele. Dar aceasta nu era o fată oarecare. Era una dintre primele străine pe care o cunoscuseră vreodată. Şi mai era şi profesoara lor. Le plăcea enorm noutatea situaţiei, iar Sarah a devenit o minivedetă în campus. Alţi câţiva profesori, printre care şi eu, li s-au alăturat uneori, însă niciodată cu priceperea ei.

Într-o pauză a meciului, Sarah a venit la mine şi mi-a spus: „Acum mă simt bine aici, foarte bine, chiar m-aş vedea stabilindu-mă aici”. Probabil că băieţii se simţeau la fel de relaxaţi, pentru că unii dintre cei care stătuseră în faţa clădirii mari şi cenuşii de vizavi au traversat ca să urmărească şi ei meciul. Erau îmbrăcaţi cu toţii cu aceeaşi uniformă pe care Choi Min-jun o purtase cu câteva seri în urmă la cină.

— Dar de ce sunteţi îmbrăcaţi aşa? am întrebat eu nonşalant.

— Ah, păzim Sala de Studii a Kimirsenismului, a spus unul.

Am aflat că şase băieţi păzeau toată noaptea, cu rândul, clădirea mare şi austeră, de la cină până la micul dejun. Nu-mi puteam imagina ce putea fi înăuntru de trebuia

păzit; părea că ideea era tocmai ca ei să-şi dovedească devotamentul. Misterul uniformei nu era tocmai o enigmă, la urma urmei, aşa că de ce se temuseră unii dintre ei să ne spună?

6

S-a dovedit că de fapt *world wide web* nu acoperea chiar toată lumea. Nici unul dintre noi nu a suflat vreun cuvânt despre asta. Câţiva studenţi care se transferaseră de la Universitatea Kim Chaek au spus că ceea ce le lipsea cel mai mult de la fosta lor şcoală era faptul că acolo fuseseră conectaţi cu toţii printr-o reţea electronică. Am înţeles că se refereau la intranetul lor, o reţea puternic cenzurată care le permitea să acceseze doar informaţii descărcate anterior şi site-uri susţinute de stat.

Nu mi se permitea să le spun că intranetul lor nu era acelaşi lucru cu internetul – că restul lumii era conectat şi că doar ei erau lăsaţi pe dinafară. Căutam semne că vreunul dintre ei ghicea adevărul, dar nu vedeam nici unul. Oare eu mi-aş fi putut imagina internetul, dacă nu aş fi avut experienţa lui? Chiar dacă mi l-ar fi descris cineva, tot nu aş fi reuşit niciodată să-l înţeleg.

I-am întrebat inocent dacă puteau comunica cu părinţii cu ajutorul acestei conexiuni electronice, iar ei au răspuns: „Nu, doar la telefon, uneori”. I-am întrebat dacă părinţii lor ştiau să utilizeze calculatorul. Cei mai mulţi au spus că taţii lor ştiau, dar mamele nu. Unul a spus că tatăl lui era funcţionar guvernamental, aşa că se pricepea la calculatoare, iar altul a spus că tatăl lui era medic, aşa că şi el ştia să le folosească.

Auziseră cu toţii de Bill Gates la fostele lor universităţi, dar voiam să le povestesc despre Mark Zuckerberg, care la vârsta lor revoluţionase modul în care comunicăm unii cu alţii. Cât de mult le-ar fi plăcut să afle despre copilul-minune şi inventarea Facebookului, despre magia de a intra în legătură cu oameni din lumea întreagă! Uneori îmi imaginam că aduc pe furiş *Reţeaua de socializare*, îi fac subtitrare şi îl distribui în secret în căminele studenţilor, dar nu eram o supereroină şi nu puteam să fac altceva decât să zâmbesc atunci când ei se mândreau cu extraordinarul lor intranet, deasupra tăvilor cu kimchi şi orez insipide.

În a doua săptămână, cu aprobarea omologilor, profesorii începuseră deja să-i înveţe pe studenţi diverse jocuri – concursuri de cultură generală, de ortografie sau vocabular. Am fost uluită imediat de colosala lor lipsă de cultură generală. Erau cei

mai eminenţi studenţi din Coreea de Nord, dar fotografiile cu ONU, Taj Mahalul şi Marile Piramide din Gizeh nu le spuneau absolut nimic. Câţiva au ghicit numele şi locaţia Turnului Eiffel şi a Stonehenge-ului, însă doar după multe ezitări. Aproape nimeni nu ştia ce ţară trimisese pentru prima oară oameni pe Lună, în ciuda faptului că aveau ca specializări ştiinţa şi tehnologia. Când i-am întrebat în ce an fuseseră inventate calculatoarele, cei mai mulţi habar n-aveau.

În acelaşi timp, ştiau cu toţii că Alaska fusese vândută Statelor Unite la preţul absurd de mic de 7,2 milioane de dolari – o dovadă clară de imperialism american. Şi, chiar dacă nivelul vocabularului lor englez varia, exista o sintagmă pe care toată lumea o cunoştea: *exodul creierelor*. Se temea oare atât de mult regimul că membrii elitei vor defecta, încât insistase asupra acestei sintagme? Când am decis să facem împreună origami, ne-am dat seama că nu ştiau să facă decât avioane de luptă.

Bineînţeles, ca răspuns la orice întrebare despre ţara lor – de exemplu, când fusese lansat în spaţiu primul lor satelit, *Kwangmyongsong-1* (eveniment cu care RPDC se lăuda, deşi restul lumii îl considera un eşec) –, cu toţii strigau în cor anul şi data exactă.

Le plăceau jocurile în care concurau două grupuri, probabil fiindcă făceau totul în grupuri. Veneau la cantină în grupuri şi trăiau în grupuri, la etajele repartizate. Practicau doar sporturi de echipă, iar când le-am spus că îmi place tenisul nu au avut aproape nici o reacţie. Ştiau ce e, dar le era nefamiliar. Erau împărţiţi în grupuri şi ierarhii – asta era tot ce ştiau. O acţiune individuală era de neconceput.

Spiritul de grup domina totul. Chiar şi atunci când concurau aveau grijă unii de alţii. La concursul de cultură generală pentru anul I, care a avut loc în una din sălile de curs mai mari, unii dintre ei le şopteau răspunsurile celorlalţi. Iar concursurile de ortografie erau aproape imposibile, deoarece, dacă unul se poticnea la un cuvânt, toată clasa îl ajuta, suflându-i ortografia corectă.

Atunci când, în cele din urmă, Clasa 4 a câştigat concursul de cultură generală, entuziasmul lor a fost fără margini, deoarece fuseseră dintotdeauna studenţii fără şanse. Când eu şi Katie am intrat după aceea în sala lor de clasă ca să-i felicităm, s-au ridicat toţi în picioare şi au aplaudat, ca să-şi exprime recunoştinţa, ceea ce ne-a făcut să lăcrimăm. Abia după o vreme clasa a depăşit euforia şi s-a liniştit. Au fost nişte momente minunate. Uneori mă întreb dacă şi ei îşi vor aminti într-o bună zi de acea după-amiază de vară când erau tineri, au câştigat un joc şi au aclamat două profesoare americane care au plâns de fericire.

Pe măsură ce petreceam mai mult timp cu ei, începeam să observ numeroase obiceiuri stranii. De exemplu, la ore nu le plăcea să se ofere să răspundă. Erau studenţi excelenţi. Se pregăteau atât de bine, încât adesea părea inutil să le verific temele. Marginile manualelor lor erau pline de notiţe mâzgălite. Însă ezitau să ridice

mâna. Când îi numeam, se ridicau imediat să răspundă, dar nu părea să le stea în fire să se ofere singuri.

Un alt lucru care îi consterna pe studenţi era pronumele „meu”. Atunci când se refereau la Phenian, nu spuneau niciodată oraşul „meu”, ci mai curând oraşul „nostru”. RPDC nu era niciodată ţara „mea”, ci ţara „noastră”. De fapt, cuvintele *Phenian* şi *RPDC* erau întotdeauna însoţite de pronume – „Phenianul nostru” şi „RPDC a noastră”. Chiar şi atunci când am predat o lecţie specială despre „al meu” şi „al nostru” şi le-am explicat clar că puteau renunţa complet la „nostru” în cazul numelor proprii, au părut nedumeriţi.

De asemenea, păreau să se teamă de pregătirea suplimentară. Mi-am dat seama de asta deoarece, deşi era doar a doua săptămână, Clasa 4 rămânea deja în urmă şi ni s-a spus că omologii voiau să le oferim un ajutor suplimentar. Însă atunci când eu şi Katie am stabilit un program pentru cei ce aveau nevoie de meditaţii, nu am putut convinge pe nimeni să vină, indiferent cât de mult am insistat. Studenţii nu înţelegeau ce e pregătirea suplimentară şi o vedeau ca pe o pedeapsă. De asemenea, ne-am dat seama că se temeau să rămână singuri cu noi, aşa că le-am spus că pot veni câte doi. Însă un student a insistat: „Vă rog, îmi puteţi spune asta *în* sala de clasă?”. În cele din urmă le-am spus că era obligatoriu să vină, iar ei au părut încântaţi să se supună.

În cea de-a doua săptămână, unii dintre profesori au fost chemaţi în biroul doctorului Joseph, omul nostru de legătură cu omologii. Pe birou erau nişte foiţe de hârtie despre care omologii voiau să afle ce erau. Foiţele conţineau mesaje precum „Locul în care creşte aluatul”. Acestea erau indicii într-o activitate de după-amiază pe care o planificaseră toţi profesorii – o căutare de comori în care indiciile şi imaginile erau ascunse în diverse locuri din campus. Imaginile erau reprezentări inofensive ale soarelui, lunii şi altor obiecte pe care profesorii le tipăriseră la întâmplare de pe internet. Fiecare student primea un fel de buletin al participantului cu un set de căsuţe şi în fiecare locaţie desena imaginea pe care o găsea pe buletin, bifând în cele din urmă toate căsuţele. Deşi activitatea însăşi fusese aprobată, omologii erau furioşi că indiciile şi imaginile nu fuseseră transmise spre aprobare şi voiau să ştie ce însemna fiecare.

Dr. Joseph părea supărat. Fusese mustrat de omologi. Ne-am panicat şi noi, dat fiind că nu aveam nici o altă activitate pentru după-amiază. Mai rău, eram îngrijoraţi că omologii nu ne vor mai lăsa să planificăm nici o altă activitate. Am promis să transmitem o explicaţie detaliată a indiciilor şi am înlocuit rapid căutarea de comori cu vizionarea unui documentar.

Aşa s-a ajuns la înlocuirea căutării de comori cu o vizionare a *Marşului pinguinilor*. Era uşor să restrângem căutările: erau permise doar documentarele despre natură sau filmele de animaţie, iar *Marşul pinguinilor* fusese deja aprobat. Din nefericire, sala

de clasă era concepută în aşa fel încât proiectarea unui film pe perete era dificilă. Pereţii laterali aveau ferestre, iar pereţii din faţă şi din spate erau prevăzuţi cu table, precum şi cu portrete şi mesaje ale celor doi Mari Lideri, care nu puteau fi mutate. Nu găseai în toată şcoala un perete gol, fără chipurile celor doi bărbaţi. Aşa că cei o sută de studenţi de anul I s-au strâns în una dintre sălile mai mari ca să urmărească un film care avea jumătate din mărimea pe care ar fi putut s-o aibă.

Oriunde ne aflam se aflau şi Liderii. Mă întrebam ce avea să se întâmple când murea Kim Jong-il şi Kim Jong-un prelua puterea, neştiind cât de iminent era acest lucru. Un al treilea portret avea să fie adăugat pe fiecare perete din ţară? Aveau să înlăture unele dintre tablourile cu tatăl şi fiul pentru a-i face loc nepotului? Aveau să mute unele dintre lozinci şi să-i insereze acolo şi maximele lui? Dar cum rămânea cu cântecele? Cu cărţile? Cu statuile din bronz? Era un şir nesfârşit, un proiect de proporţii. Katie a remarcat că le-ar fi fost mult mai uşor să prelucreze pur şi simplu o imagine în Photoshop decât să facă asta manual.

La masă, băieţii flirtau cu Katie. Park Jun-ho a întrebat-o ce calităţi caută la un bărbat. După ce le-a enumerat, el i-a spus: „Eu le am pe toate!”. Aşa că l-a întrebat şi ea ce îi plăcea la o femeie. „Supunere”, a răspuns el. Când le-am cerut să scrie o compunere intitulată „Cum să cucereşti o fată”, unii băieţi au părut nedumeriţi. Au venit la mine la prânz şi m-au întrebat: „Tovarăşa profesoară, asta e ceva foarte dificil pentru noi. Cum să scriem aşa ceva? Noi n-am avut niciodată iubite!”. Tehnic vorbind, erau studenţi în anul III care petrecuseră doi ani la alte universităţi, frecventate în bună parte şi de fete. Aceşti studenţi, care proveneau din familii bune şi crescuseră de regulă la Phenian, erau unii dintre cei mai râvniţi burlaci din ţară, însă metodele de curtare a fetei de vis pe care le-au născocit erau aproape puerile.

Unul a scris că, dacă vedeai că fata visurilor tale se îneacă, trebuia s-o salvezi, chiar dacă nu ştiai să înoţi – astfel, ea îşi dădea seama că erai drăguţ şi devenea iubita ta. Altul a scris că, dacă ploua, trebuia să împarţi umbrela cu fata îndrăgită, dacă ea nu avea aşa ceva. Nimeni nu a sugerat ceva atât de îndrăzneţ cum ar fi să ieşi cu o fată la cafenea sau la cinematograf, dar mai mulţi au menţionat o întâlnire la Casa de Studiu a Marelui Popor, biblioteca lor naţională, ceea ce m-a făcut să mă gândesc că poate acesta era principalul loc de întâlnire pentru băieţii şi fetele din Phenian. Mai mulţi au descris fata ideală drept cea care li s-ar supune, i-ar asculta şi ar fi o mamă bună pentru fiii lor. La urma urmei, era o ţară în care cel mai important lucru pe care îl făcuse vreodată o femeie fusese să-i dea naştere Marelui Lider – aidoma Fecioarei Maria. Kim Jong-suk, soţia lui Kim Ir-sen şi mama lui Kim Jong-il, a fost imortalizată drept femeia revoluţionară general, parte a sfintei treimi a celor „Trei Generali” (ceilalţi doi fiind soţul şi fiul ei). Diversele soţii ale lui Kim Jong-il nici măcar nu erau

recunoscute[1]. Cei mai mulţi studenţi au scris post-scriptumuri despre faptul că nu-i interesau fetele şi că ar fi preferat să studieze, ca să contribuie la progresul puternicei şi prosperei lor naţiuni şi ca să-l facă mândru pe Marele lor Lider, ca şi cum s-ar fi gândit că altcineva ar fi putut citi acele rânduri.

Unii dintre profesorii tineri din grupul meu erau la fel de inocenţi. Sarah vorbea despre o idilă trecută, dar după o vreme mi-am dat seama că relaţia nu implicase nici un contact fizic. Am întrebat-o ce anume făcuse ca relaţia să fie o idilă, şi nu o prietenie, însă ea s-a mulţumit să zâmbească timid. Şi Katie vorbea despre întâlniri, dar fără să accepte săruturi. Repeta întruna că era împăcată cu faptul că e singură, deoarece Dumnezeu o împlinea. Mă întrebam dacă şi studenţii mei erau împliniţi de devotamentul lor faţă de Marele Lider.

Într-o seară, după cină, Sarah a trecut pe la mine. Semăna cu o adolescentă, cu tricoul ei şi şortul larg de fotbal. Mi-a spus că înainte să plece de acasă îşi scrisese testamentul. Nu ştia cum avea să fie în Coreea de Nord şi îl întrebase pe Dumnezeu dacă ar fi fost în regulă să moară. Iar el îi spusese că da. Şi ea a ştiut că el avea să-i arate calea cea dreaptă. „Vreau ca viaţa mea să conteze”, a spus Sarah cu ochi visători şi, pentru o clipă, m-am simţit înrudită cu ea. A spus că voia să se căsătorească în curând, căci se apropia de 30 de ani, dar la PUST nu era nici un bărbat care să-i placă. Dacă ar fi întâlnit pe cineva care să-i împărtăşească visurile, se vedea căsătorindu-se cu el, mutându-se acolo împreună şi dedicându-şi viaţa răspândirii creştinismului în Coreea de Nord.

M-a întrebat dacă aveam iubit. I-am spus că nu eram sigură, deşi exista cineva de care îmi plăcea. Am regretat imediat că recunoscusem asta; abia o cunoşteam şi era misionară. Bănuiesc că mă simţeam singură. Cu fiecare zi mă simţeam tot mai izolată. Era ciudat că simţeam o nevoie atât de mare de contact uman în acest spaţiu colectiv. Fiecare masă era luată în comun, fiecare secundă a zilei era petrecută în compania altora. Ca scriitoare în New York, uneori trecea o săptămână întreagă în care mă închideam în apartament fără să văd pe nimeni şi mă simţeam mulţumită, şi totuşi aici voiam să-mi descarc sufletul în faţa cuiva, a oricui. În clipa aceea, eu şi Sarah eram ca două prietene care îşi şopteau una alteia secrete.

— Cum e prietenul tău? V-aţi întâlnit la biserică? m-a întrebat cu ochi zâmbitori, coborând vocea când a rostit cuvântul *biserică*.

I-am spus că nu.

— E genul de om care ar veni aici, cu tine? m-a întrebat. Avea obiceiul de a face ochii foarte mari, ca şi când ar fi fost în permanenţă surprinsă.

Ştiam unde voia să ajungă şi mă stânjenea direcţia în care se îndrepta conversaţia. Aşa că am spus: „Probabil că nu”.

Ea a făcut ochii şi mai mari.

— E creştin, nu-i aşa?

Nu ştiam cum să răspund, deoarece nu voiam să mă dau în vileag, aşa că am răspuns cât de sincer puteam, reflectând la faptul că iubitul meu era scriitor.

— E… spiritual.

— Dar *nu* crede în Iisus? a întrebat ea din nou.

Începeam să văd posibilitatea unei rupturi, dezaprobarea din ochii ei. Îmi plăcea de ea şi nu voiam s-o pierd. Aşa că am repetat:

— E spiritual.

Sarah părea nedumerită, dar nu m-a mai întrebat nimic. Nu avea nici o îndoială că şi eu eram ca ea, o misionară, pentru că de ce altceva aş fi lucrat fără plată în această ţară mohorâtă, dacă nu urmam o chemare superioară? Dar nici un credincios adevărat nu e interesat să aibă un partener necredincios.

Viaţa însemna slujirea unui ţel, şi totuşi între noi era o prăpastie. Ţelul vieţii ei era să-l slujească pe Dumnezeu. Fără El, viaţa şi-ar fi pierdut sensul şi nu ar mai fi avut pentru ce trăi.

Ceea ce nu i-am spus lui Sarah era că în primele zece zile primisem un singur e-mail de la bărbatul din Brooklyn. *Când te întorci acasă?* a întrebat. Doar atât scrisese. Era oricum un bărbat laconic şi probabil că îl neliniştea faptul că trimite e-mailuri în acest loc interzis de la celălalt capăt al lumii. Pentru îndrăgostiţii recent reuniţi, o despărţire de două luni pare interminabilă, mai ales atunci când vieţile lor decurg cu viteze atât de diferite. De când sosisem la Phenian, ziarul englez *News of the World* fusese închis, după izbucnirea scandalului interceptărilor telefonice. Ultimul film cu Harry Potter fusese lansat şi uitat. Mumbaiul suferise un nou atac cu bombă. În Sudan se născuse o nouă naţiune. Amazonul tocmai anunţase o nouă tabletă care rivaliza cu iPad-ul. Ştiam toate acestea deoarece mă număram printre puţinii din toată Coreea de Nord care aveau acces la ştirile globale. În camera mea, televizorul era mereu pe CNN Asia, adesea fără sunet. Înainte nu prea urmăream ştirile de televiziune, dar aici era reconfortant, ca o fereastră spre lumea exterioară.

Într-o seară corectam lucrări, când am ridicat întâmplător privirea şi am văzut pe ecran Brooklyn Bridge şi Empire State Building. Am izbucnit în lacrimi, copleşită de un dor de casă nespus de puternic, aproape insuportabil. Umblam de colo colo prin cameră, vrând să pun mâna pe telefon şi să sun acasă, dar bineînţeles că nu puteam suna în străinătate. Nimic nu intra sau ieşea din ţară. Totul părea atât de imobil, încât uneori îţi era greu să datezi anumite lucruri.

Îi întrebasem pe studenţii mei când fusese produsă piesa lor de teatru preferată, *Naţiunea Soarelui*, dar nu ştiau. Cu zece ani în urmă? Douăzeci? Păreau să creadă că în urmă cu aproximativ 20 de ani şi aşa mi-am dat seama că nici măcar emisiunea lor de televiziune preferată nu era actuală. Ambii Mari Lideri păreau să fie mereu spre

sfârşitul vârstei mijlocii. Nimeni nu ştia vârsta exactă a Liderului Preţios; abia mai târziu, după ce a ajuns la putere, diverse canale media au confirmat faptul că avea 29 de ani. Ziarul lor conţinea numeroase evenimente vagi cu date incerte, iar în singura călătorie pe care o făcuserăm dincolo de poartă văzusem firme de magazine cu denumiri precum *namse* (termen pentru „legume" care în Coreea de Sud nu se mai folosea), din urmă cu zeci de ani. Întreaga ţară era un fel de Galápagos lingvistic şi cultural.

Timpul se scurgea – sau nu – în acest campus straniu care părea şi mai straniu decât ţara stranie de dincolo de zidurile lui, iar eu am încercat să-mi găsesc o ancoră agăţându-mă de e-mailul iubitului meu. *Când te întorci acasă?* Aceste patru cuvinte mă ajutau să mă trezesc la 5 dimineaţa, să trag draperiile şi să înfrunt o nouă zi.

— Deci eşti scriitoare?

Întrebarea lui Sarah m-a smuls din reveria mea.

Pentru o clipă am fost luată prin surprindere, dar apoi i-am răspuns că sunt romancieră, dar că venisem acolo în calitate de profesoară. Spre uşurarea mea, Sarah a părut satisfăcută de răspunsul meu şi nu a mai deschis niciodată acest subiect.

La puţin timp după conversaţia mea cu Sarah, am descoperit că unul dintre profesori, un bărbat de la o universitate creştină din Mississippi, îi căutase pe Google pe toţi membrii grupului. Unii dintre misionari păreau să ignore mediul în care trăiau, dovedindu-se chiar naivi, uitând adesea că ni se monitoriza în permanenţă conexiunea la internet. Un profesor din Texas mi-a spus că intrase pe internet şi că încercase să plătească ceva prin PayPal, dar că nu reuşise, deoarece compania blocase utilizarea acestui serviciu pentru ţările aflate sub sancţiuni economice internaţionale. Un alt profesor a părut surprins să afle că ţara aceasta avea gulaguri.

Când Katie a aflat de profesorul care ne căutase pe toţi pe Google, s-a panicat. Lucrase pentru ONG-uri care îi ajutau pe transfugi. Nu i-am spus lui Katie, dar mă temeam că fusesem descoperită. Până atunci nimeni din grupul nostru nu mă întrebase direct dacă eram sau nu creştină, poate din cauză că nici ei nu voiau să iasă în evidenţă. Nu puteam decât să sper că omologii nu aflaseră adevărul.

Era însă de înţeles că uneori uitam să fim precauţi, de vreme ce nu fuseserăm crescuţi într-o atmosferă de hipervigilenţă. Cu fiecare zi aveam tot mai multe scăpări, de obicei la masă, unde conversaţia era mai informală. Uneori, după ce predam toată dimineaţa, oboseala mă făcea stângace. Alteori derapajele erau intenţionate.

Odată discutam despre sport – toţi studenţii erau pasionaţi de sport – şi erau curioşi să afle despre NBA, dar singurul jucător despre care ştiau era Michael Jordan. Cunoştinţele lor nu erau niciodată la zi. Până şi supervedeta nord-coreeană din baschet despre care vorbeau ei – Ri Myung-hoon, cel mai înalt jucător din lume, după ei – jucase puţin după anii '90. Susţineau cu toţii că nu văzuseră niciodată un meci

NBA, dar unii dintre ei păreau mai informaţi decât lăsau să se vadă. Unul dintre studenţi m-a întrebat: „Cine e cel mai bun jucător acum?”. Deci ştia că Jordan se retrăsese. I-am spus că LeBron James de la Miami Heat, dar apoi am decis că aş fi mai în siguranţă pe tărâmul tenisului şi am povestit că în urmă cu câţiva ani urmărisem la US Open un meci între doi jucători de top, Rafael Nadal şi Roger Federer.

— I-aţi văzut în carne şi oase? a întrebat un student mirat.

Nu trebuia să spunem lucruri care să fie interpretate ca o laudă la adresa Americii, dar voiam să ştie că sportivii profesionişti în carne şi oase erau o realitate cotidiană în restul lumii şi că era perfect normal ca jucători din Spania şi Elveţia să călătorească la New York şi viceversa. Voiam să ştie că nouă nu ne spunea nimeni unde să mergem şi unde nu. Aşa că am ridicat din umeri şi am spus: „Bineînţeles, stadionul e la doar 45 de minute cu metroul de apartamentul meu, aşa că merg la US Open în fiecare an”.

Nu au spus nimic, iar eu nu eram sigură că mă credeau.

Alteori spuneam lucruri precum: „Da, am învăţat să joc biliard când am fost la Londra în cadrul unui program universitar de schimb de experienţă” sau „Când eram de vârsta voastră, am călătorit prin Europa cu rucsacul în spate” ori „M-am născut la Seul şi încă am rude acolo, aşa că merg deseori la Seul”. Ei nu întrebau niciodată: „Cum a fost?” sau „Cum e Londra?”, dar eu ştiam că remarcă faptul că, spre deosebire de ei, noi, profesorii, puteam să călătorim liber. Singurul lor răspuns era că amuţeau brusc, iar eu reluam conversaţia spunând ceva despre Phenian, la care feţele lor se luminau.

Mă întrebau ce văzusem la Phenian şi descriau alte obiective demne de laudă. Exista un loc numit Golden Lane, care, spuneau ei, era şi sală de bowling, şi de biliard. Mai exista şi Changgangwon, o unitate de „servicii” cu piscină şi frizerie. Sala Polivalentă Phenian era alt loc de care erau foarte mândri. Dar nici unul dintre ei nu rostea expresiile care însoţesc de obicei sfaturile localnicilor pentru vizitatori: *Trebuie să mergeţi acolo săptămâna viitoare* sau *Aş putea să vă însoţesc eu*. Nimeni de aici nu putea să meargă undeva din proprie voinţă, fără permisiune.

Profesorii vorbiseră despre o posibilă excursie la Kaesong, semestrul următor, aşa că i-am întrebat pe studenţi câţi fuseseră acolo. Kaesong fusese una dintre vechile capitale coreene, precum şi monedă de schimb în timpul războiului coreean, când ambele tabere tergiversau semnarea armistiţiului, în speranţa că-l vor obţine. Dată fiind apropierea sa de paralela 38, începând din 2002 oraşul servea drept zonă de comerţ intercoreean. Era probabil al doilea cel mai important oraş din ţară, la doar câteva ore de Phenian, însă doar un student fusese acolo. În timpul şederii lor la PUST nu li se permitea nici măcar să-şi viziteze părinţii din centrul Phenianului, la doar 10 sau 15 minute de mers cu maşina.

Nu doar libertatea de mişcare a profesorilor era restricţionată într-un mod similar,

ci şi comunicarea era limitată sever. Joan spunea că fiica ei îi citea cu atenţie e-mailurile trimise acasă şi promisese să-i spună dacă era ceva urgent. Katie a spus că nu ţinea legătura decât cu părinţii ei şi că în general scria o singură propoziţie în care le spunea că e bine. Sarah comunica şi ea foarte scurt şi la obiect. Eu nu le-am trimis niciodată alor mei e-mailuri de la PUST. Mama era atât de supărată şi de îngrijorată că eram acolo, încât abia dacă se uita la mine înainte să plec. Îi trimiteam săptămânal cumnatului meu un e-mail în care spuneam „Sunt în siguranţă", ca modalitate de a vedea ce mai face sora mea şi de a anunţa restul familiei că eram în viaţă.

Eram întotdeauna obedienţi. Dacă vreunul dintre noi ar fi fost nestăpânit şi rebel, ar fi putut încerca să se strecoare pe lângă gardieni sau să sară zidurile care înconjurau PUST, dar nimeni nu îndrăznea. Monitorizarea constantă din partea omologilor şi a supraveghetorilor ne stârnea frică. Ştiam că un asemenea gest ar fi avut consecinţe de neînchipuit, aşa că făceam ce ni se spunea.

Ne acceptam umili situaţia. Cât de repede deveniserăm prizonieri, cât de repede renunţaserăm la libertatea noastră, cât de repede toleraserăm pierderea acelei libertăţi, ca un copil agresat, în tăcere. În lumea aceasta nu existau solicitări individuale, iar faptul că ceream permisiunea pentru orice ne infantiliza. Aşa că am început să-i înţelegem pe studenţii noştri, care nu avuseseră niciodată posibilitatea de a face ceva pe cont propriu. Ideea de a face ce-ţi pofteşte inima, de a merge oriunde vrei nu exista aici, iar eu nu vedeam cum le-aş fi putut arăta, mai ales că, după atât de puţin timp petrecut în sistemul lor, îmi pierdusem şi eu simţul libertăţii.

La sfârşitul celei de-a doua săptămâni, studenţii păreau să se fi obişnuit cu ideea pregătirii suplimentare. Acum, când li se impusese să vină, soseau în roiuri. Într-o după-amiază, în timp ce eu şi Katie ne pregăteam să-i primim pe studenţi, la uşa noastră a apărut domnul Ri. Până atunci nici un omolog sau supraveghetor nu apăruse pe nepusă masă în biroul meu. A făcut conversaţie şi ne-a spus să nu fim neliniştite, ceea ce, bineînţeles, ne-a sporit emoţiile. Apoi s-a aşezat pe unul dintre scaunele goale şi a început să răsfoiască un manual de pe biroul meu. Cartea obţinuse deja aprobarea omologilor, aşa că nu aveam de ce să ne facem griji, şi totuşi comportamentul lui era uşor ameninţător. Katie s-a aşezat într-un colţ şi a început să citească lucrările studenţilor, iar eu m-am panicat puţin la gândul că vreuna dintre ele ar putea să destăinuie prea multe. Aşa că, în timp ce schimbam amabilităţi cu domnul Ri, am luat nonşalant un carneţel şi l-am aruncat peste teancul de lucrări din faţa lui Katie. Din fericire, ea s-a prins imediat şi s-a prefăcut că face ordine pe birou, ascunzând bine teancul. Domnul Ri a părut să nu observe. A continuat să răsfoiască manualul şi a remarcat cât de grea era engleza. I-am spus, într-o coreeană simplă, ca să înţeleagă şi Katie, că putea să ia parte la cursul nostru, dacă voia să înveţe mai

multe, dar am glumit că trebuia să-şi facă temele, iar el a părut încântat de invitaţia mea. Era greu de crezut că în urmă cu doar trei ani plânseserăm împreună la aeroport. Dacă şi-a amintit de asta, nu a lăsat să se vadă, iar eu fireşte că nu am amintit episodul. Lumea aceasta nu era una care să ne îngăduie rememorarea sentimentală a unui trecut comun.

Am observat atunci la uşă mai mulţi studenţi, care s-au dat imediat în spate când l-au văzut pe domnul Ri. Erau cei mai guralivi din grup, aşa că era straniu să vezi cum înlemnesc la vederea lui. Până şi Park Jun-ho, studentul cu ochi mereu zâmbitori şi farmec diabolic, părea agitat. Domnul Ri ar fi vrut să mai rămână, dar eu am pus piciorul în prag. „Studenţii mei nu se pot concentra cu dumneata aici", am spus zâmbind, iar el a râs stingher şi a plecat. Imediat, băieţii s-au relaxat vizibil. În curând au sosit şi alţii şi, cât ai clipi, biroul s-a umplut de studenţi. Unii aveau întrebări legate de manual, dar cei mai mulţi voiau doar să vorbească. „Să vorbim liber în engleză!", au insistat ei.

În timp ce Katie le povestea cum îşi incendiase bucătăria din China încercând să frigă un pui, eu mă gândeam la ce le-aş fi putut spune, dar aproape totul în viaţa mea era tabu. Aşa că, în loc să vorbesc despre mine, am abordat tema lor recentă, „Cum să cucereşti o fată", şi i-am întrebat dacă în societatea lor oamenii mai erau de acord cu căsătoriile aranjate. Ei au spus că da, unii dintre ei, dar că ei preferau ideea căsătoriei din dragoste. Însă nu se gândeau foarte mult la asta, de vreme ce femeile se căsătoreau de obicei la 27 de ani şi bărbaţii la aproximativ 30. Asta se datora probabil faptului că cei mai mulţi bărbaţi trebuiau să îndeplinească un stagiu militar de zece ani, începând de la 17 ani, deşi studenţii mei erau scutiţi de această obligaţie, ca majoritatea copiilor elitei. Apoi m-au întrebat cum era în America, aşa că le-am spus că nu existau căsătorii aranjate, dar că unii oameni se cunoşteau prin intermediul calculatorului. M-am oprit la mijlocul propoziţiei, înainte să rostesc cuvântul *internet*. Neputând să le explic cum era cu site-urile matrimoniale sau să vorbesc liber, cum ceruseră ei, nu puteam decât să revin la gramatica limbii engleze.

Sâmbăta următoare m-am trezit la o masă cu trei studenţi care purtau uniformele kaki de gardieni, o privelişte deja familiară. Studenţii păreau mai relaxaţi, iar când i-am întrebat de ce trebuiau să păzească în fiecare seară Sala de Studiu a Kimirsenismului, mi-au spus că păzeau spiritul Marelui lor Lider. Apoi i-am întrebat ce adăpostea clădirea. Doar săli de curs, au răspuns ei. Aceea era clădirea în care dispăreau după-amiaza târziu să studieze Juche, aşa că m-am gândit că pentru ei era un fel de biserică.

În timp ce eu îmi imaginam modalităţi mult mai productive în care aceşti tineri ar fi putut să-şi petreacă serile de sâmbătă, Kang Sun-pil a adăugat: „Ah, dar nu e obositor

deloc. Suntem şase. Facem cu rândul. Chiar nu e dificil. Citim şi studiem engleză ca să treacă timpul mai uşor, iar dacă învăţăm engleză vom putea să ne slujim mai bine ţara şi pe Marele nostru General Kim Jong-il". Spusele lui erau atât de clar articulate, că nu mi-a venit să cred. Până atunci Sun-pil fusese atât de tăcut la cursuri, încât abia dacă îl remarcasem, dar în acel moment nu m-am putut împiedica să nu mă gândesc că, dacă aş fi avut vreodată o scăpare, el m-ar fi raportat. Apoi m-am uitat la ceilalţi doi de la masă. Dintr-odată, n-am mai avut încredere în nici unul dintre ei. Acele momente de îndoială erau ca o otravă. Nu mai ştiam sigur cine erau şi mă simţeam ca o mamă îngrozită de propriii copii, o senzaţie extrem de neplăcută. Dar apoi unul dintre ei spunea ceva adorabil şi îmi reveneam.

Ca să schimb subiectul, le-am spus că în ziua aceea profesorii fuseseră în excursie. Când le-am spus că văzusem metroul lor, au ghicit imediat că fusesem în staţiile Buheung (Renaşterea) şi Yunggwang (Gloria), obiectivele pentru turişti, care îmi fuseseră arătate ori de câte ori vizitasem Phenianul. Le-am spus de asemenea că fusesem dusă la Casa de Studiu a Marelui Popor. Atunci Ryu Jung-min s-a înviorat brusc şi m-a întrebat dacă văzusem vreun student acolo. M-a privit grav şi mi-am dat seama din expresia lui că era o întrebare importantă. Ca să-i cântăresc implicaţiile, l-am rugat să o repete.

— Erau studenţi ca noi? a întrebat el. De la universitate?

Acum, că mă gândeam, nu îmi aminteam să fi văzut acolo vreun student de vârsta lor.

— Nu, toţi păreau puţin mai maturi, am spus eu lent. Probabil că cei mai tineri aveau în jur de 25 de ani. Deci cred că nu erau studenţi.

Jung-min a coborât privirea cu un fel de resemnare.

— Când aţi fost acolo? a intervenit alt student. Poate că era dimineaţă şi studenţii erau toţi la cursurile de acolo. La Casa de Studiu a Marelui Popor se ţin cursuri, care sunt gratuite, asta graţie solicitudinii Marelui nostru General Kim Jong-il.

Deşi ni se arătaseră două cursuri însufleţite în plină desfăşurare, nu-mi aminteam să fi văzut acolo vreun student, poate cu excepţia câtorva tinere. Când am spus asta, toată lumea de la masă a părut neliniştită.

Mai târziu, în seara aceea, am crezut că înţeleg de ce studenţii fuseseră atât de curioşi şi de tensionaţi. Probabil că Jung-min şi ceilalţi comunicau atât de puţin cu cei din afara universităţii, încât habar n-aveau unde erau prietenii lor. Când îi întrebam dacă ei corespondează cu familia şi prietenii, nu răspundeau niciodată direct. Un student a spus că îşi suna părinţii ori de câte ori i se făcea dor de ei, dar, când l-am întrebat dacă exista un telefon în cămin, nu a răspuns. Un alt student a spus că aştepta un pachet de la sora lui, iar când l-am întrebat dacă le trimitea scrisori şi părinţilor, nu a răspuns nici el. Bănuiala mea era că existau puţine contacte. Sau, dacă dispuneau de

o modalitate de a-i contacta pe cei de acasă – era posibil ca unii să aibă telefoane mobile –, probabil că nu puteau discuta liber, fără teama de a fi ascultaţi.

Însă altceva m-a frapat la întrebarea lui Jung-min. El voia să afle dacă văzuserăm studenţi în singurul loc din Phenian în care aceştia se strângeau de obicei. Nu văzuserăm nici unul. Era oare posibil ca PUST să fie într-adevăr singura universitate deschisă din întreaga Coree de Nord, aşa cum ne spusese preşedintele Kim? Şi avea oare de-a face închiderea universităţilor cu faptul că sănătatea lui Kim Jong-il se şubrezea şi că schimbarea regimului era iminentă? Studenţii noştri erau crema acestei societăţi. Bineînţeles că nu aveau să fie trimişi pe şantiere la fel ca toţi ceilalţi, ci aici, la o şcoală cu internat, în propriul oraş, unde puteau să-şi exerseze engleza şi să aştepte trecerea furtunii politice. Oare sarcina noastră era în acest caz să le oferim fiilor elitei nord-coreene un refugiu temporar?

1. În 2012, când Kim Jong-un şi-a scos soţia în public, acest lucru a fost considerat o ruptură radicală faţă de tradiţie.

7

Într-o după-amiază luam prânzul împreună cu trei studenţi, ca de obicei, şi, chiar când terminam, Katie a venit în fugă la masa mea şi mi-a cerut să discutăm între patru ochi. Nu aveam unde să mergem ca să nu fim auzite, aşa că am decis să ne plimbăm prin campus, sperând ca va părea o plimbare în care discutăm lecţia zilei. O plimbare era singurul mod în care puteam vorbi liber. Ca să nu dăm de bănuit, ne opream din când în când ca să ne facem poze una alteia.

Katie se panicase din cauza unei conversaţii la masă cu unul dintre studenţi. Acesta o rugase să stea la masă cu el, chiar dacă nu era în nici una dintre clasele noastre. Uneori, studenţii erau atât de dornici să-şi exerseze engleza, încât, dacă nu puteau sta cu unul dintre profesorii lor, abordau un alt profesor pe care îl vedeau în apropiere. Nu exista nici o regulă clară care să spună că trebuia să mâncăm doar cu cei cărora le predam, aşa că uneori ajungeam să stăm la masă cu studenţi pe care nu-i cunoşteam.

Conversaţia începuse destul de nevinovat, studentul întrebând-o de ce educaţia universitară din Statele Unite nu era gratuită, aşa cum era în Coreea de Nord datorită Marelui lor Lider. Nu era o întrebare surprinzătoare. Cu prilejul vizitelor mele anterioare, fusesem întrebată acelaşi lucru, ceea ce mă făcuse să cred că regimul folosea probabil sistemul universitar american cu plată drept exemplu pentru eşecul capitalismului.

Katie a spus că se străduise să-i explice sistemul de burse şi împrumuturi, precum şi semnificaţia educaţiei private şi publice, dar ştia că nu ar trebui să discute nimic din toate acestea şi a început să se neliniştească. Însă acest student insistase. Nici măcar nu auzise cuvântul *taxă* până să ajungă la PUST, unde era amintit în unul dintre manuale, şi i se părea imposibil de înţeles.

— Ce e acest lucru numit „taxă”? a vrut el să ştie. De ce plătesc oamenii bani statului?

Katie a încercat să-i explice, dar nu ştia ce poate să spună şi ce nu. Se temea că studentul o testase şi că avea să o raporteze. Am ocolit campusul de câteva ori, discutând despre modul în care să abordăm situaţia.

În cele din urmă, am decis să iau şi eu masa cu el, ca să văd dacă avea de ce să-şi facă griji. Aşa că, la următoarea masă, Katie mi l-a arătat, iar eu l-am abordat şi l-am întrebat dacă pot sta la masa lui. El a părut surprins şi încântat şi s-a prezentat. Îl chema Ryu Ji-hoon. Engleza lui era bună, aşa că era posibil să fie în anul II.

Nu îl interesa conversaţia banală. De îndată ce ne-am aşezat, mi-a spus că unul dintre profesorii lui insistase că oamenii şi animalele erau deopotrivă capabile de creativitate. Însă el era de părere că numai oamenii puteau fi creativi. Care era părerea mea? I-am spus că nu mă gândisem niciodată la asta şi că nu eram sigură, dar delfinii, de exemplu, erau cunoscuţi pentru inteligenţa lor deosebită. Dar mi s-a părut că nu era interesat de răspunsul meu, pentru că a trecut rapid la altceva.

— Aţi auzit de „Cântecul Generalului Kim Jong-il”? a întrebat el.

— Da, am spus eu cu precauţie.

— Ce părere aveţi despre el? a întrebat el direct.

Am încremenit. Nu se punea problema să fiu complet sinceră, dar voiam să răspund cât mai onest cu putinţă. Aşa că am spus: „Noi doi provenim din sisteme foarte diferite. Americanii au imnul lor naţional. Marea Britanie la fel. Şi Coreea de Sud are imnul ei. Înţeleg că acel cântec este practic imnul vostru naţional şi respect acest lucru”.

El a părut să reflecteze o vreme la răspunsul meu. Între timp, ceilalţi doi de la masă păreau neliniştiţi şi au rămas tăcuţi, până când unul dintre ei a rostit dintr-odată o întrebare despre fotbal. Dar studentul cu pricina nu era descurajat şi mi-a adresat o nouă întrebare.

— Puteţi să-mi spuneţi mai multe despre adunarea naţională?

— Adunarea naţională? am întrebat eu uşor panicată. Care adunare naţională? A cui adunare naţională? Te referi la cea din Coreea de Sud? Sau la Congresul american? Sunt diferite, aşa că e imposibil de spus.

Nu se lăsa descumpănit aşa de uşor.

— Din orice ţară, nu contează, a spus el privindu-mă în ochi. Spuneţi-mi cum e în general. Sunteţi americană, aşa că spuneţi-mi cum funcţionează în America.

Neştiind cât de multe aveam voie să dezvălui, am inspirat adânc şi i-am răspuns cât am putut de simplu. I-am spus că Statele Unite erau alcătuite din 50 de state şi că oamenii din acele state îşi alegeau reprezentanţi în Congres. Avem şi un preşedinte ales, am spus, iar preşedintele şi reprezentanţii trebuie să lucreze împreună ca să adopte legi. Aşa că, în realitate, poporul este cel care ia deciziile.

— Dar cred că preşedintele e cel care ar trebui să ia deciziile, a replicat el. Are această putere, nu-i aşa?

Cred că am închis ochii în clipa aceea. Simţeam că mi se înmuiaseră genunchii. Probabil că traiul printre misionarii evlavioşi mă făcuse religioasă, pentru că atunci

am început să mă rog în sinea mea către oricine, de oriunde, să-mi dea puterea să spun adevărul. Era exact tipul de discuţie în privinţa căruia fuseserăm avertizaţi. Ştiam că era posibil ca acest student să încerce să mă prindă în capcană sau, mai rău, să aibă probleme serioase din cauza mea.

— Uite cum stau lucrurile, am spus eu prudent. De exemplu, în şcoala aceasta preşedintele James Kim este imaginea PUST, dar adevărata putere nu îi aparţine şi nici nu ar trebui să-i aparţină. Întreaga şcoală are ca scop studenţii, nu pe preşedintele Kim. La fel e şi în sistemul nostru. Ţara noastră nu e pentru preşedinte, ci pentru popor. Preşedintele e doar imaginea, simbolul, dar puterea adevărată aparţine poporului. Poporul ia deciziile.

Ceea ce tocmai îi descrisesem era, mai mult sau mai puţin, democraţia. Nu reuşeam să interpretez expresia de pe chipul studentului, dar aproape imediat după aceea a spus: „Mulţumesc, tovarăşa profesoară. Nu vreau să vă mai reţin. Mi-a făcut plăcere să iau cina cu dumneavoastră".

În seara aceea, eu şi Katie am dat din nou ocol campusului de câteva ori, discutând despre temerile noastre crescânde privind motivaţiile lui. Poate că avea misiunea de a obţine un anumit tip de recompensă oferind informaţii despre noi.

— Şi ce dacă? a spus Katie. Cel mult pot să ne deporteze. Şi atunci suntem deportate şi trimise acasă, ceea ce ar fi *foarte bine*. Dar dacă nu e vorba despre asta? Dacă e cu adevărat curios?

Al doilea scenariu ne-a înfiorat pe amândouă. Dacă noi eram instigatoarele îndoielilor lui, dacă începea să-şi dea seama că tot ceea ce ştiuse până atunci era o minciună şi că noi eram cele care deţineau cheia adevărului? Am căzut de acord să nu mai stăm niciodată la masă cu el, nici măcar dacă ne-o cerea. „O cină cu noi poate să-i aducă moartea", a spus Katie. Aş fi vrut să-i pot respinge comentariul ca pe melodrama unei tinere de 23 de ani, dar ştiam că nu e aşa. În Coreea de Nord, o astfel de consecinţă era cu totul posibilă.

A doua zi aproape îmi terminasem cina, când un student s-a apropiat şi şi-a tras un scaun. Auzise de la un grup de studenţi că spusesem că animalele dau dovadă de creativitate şi voia să conteste această idee. Am izbucnit în râs şi i-am spus că nu studiasem niciodată inteligenţa sau comportamentul animalelor şi că presupusesem doar. I-am spus că nu făcusem decât să subliniez că, dintre milioanele de specii animale, unele, precum delfinii, erau recunoscute ca fiind mai inteligente decât altele. El a părut foarte tulburat de acest fapt şi a spus că inteligenţa şi creativitatea sunt două lucruri diferite şi a continuat cu o poveste foarte lungă despre o maimuţă, ca să ilustreze ideea că animalele nu pot gândi creativ. S-au strâns şi alţi studenţi în jurul nostru şi au intervenit în discuţie. Toţi aveau ca specializare o disciplină din cadrul

ştiinţei şi tehnologiei şi aveau multe de spus despre creativitatea animalelor faţă de cea a oamenilor.

— Ei bine, voi sunteţi cu toţii filosofi, aşa că fiecare cu perspectiva lui, am spus eu în cele din urmă. Noi, oamenii, suntem imperfecţi. Ne schimbăm nespus de rapid, în fiecare secundă, în fiecare lună, an de an. Uitaţi-vă la modul în care tehnologia modifică felul în care gândim despre orice. Poate că şi studiul animalelor e în schimbare şi nu ne putem baza cu adevărat pe descoperirile din urmă cu mulţi ani. Cred că a fi om şi a avea o minte care se dezvoltă la infinit înseamnă să nu avem prejudecăţi în această chestiune. Aş vrea să am mintea deschisă în această privinţă.

Au părut amuzaţi şi oarecum satisfăcuţi de răspunsul meu. Apoi unul dintre ei s-a aplecat şi a spus:

— Sunt colegul de cameră al lui Ji-hoon şi el e de acord cu dumneavoastră.

A fost atât de neaşteptat, încât la început nu am fost sigură că auzisem bine.

— Ji-hoon e de acord cu mine? am întrebat şovăielnic.

— Da, şi el gândeşte la fel, a spus timid studentul.

În noaptea aceea am rămas trează. Nu puteam să dorm. Eram neliniştită şi speriată. Temerile şi speranţele noastre erau justificate: Ji-hoon era însetat de informaţii, nu voia să ne întindă o capcană ca să ne raporteze. Poate că acesta era motivul pentru care regimul închisese universităţile din întreaga ţară. Poate că unele mici eforturi de răsturnare a dictaturii Marelui Lider începuseră să răzbată din anumite colţuri ale acestei ţări piezişe – începuturile unei Primăveri nord-coreene.

Katie spusese că putea să-şi piardă viaţa din cauza noastră şi că nu trebuia să mai vorbim cu el. Dar dacă nu vorbeam cu el şi evitam să-i mai dăm vreo informaţie, atunci ce mai căutam eu aici?

Părinţii studenţilor noştri se aflau la cârma ţării, erau responsabili de felul cum arăta, iar aceşti tineri aveau să moştenească sarcina lor. Cei mai mulţi dintre ei erau pregătiţi pentru a prelua poziţii de vârf şi a-şi ajuta Liderul Preţios să reprime şi să izoleze poporul, asigurându-i astfel păstrarea puterii. Acesta era traseul prescris al viitorului lor, ca odrasle ale clasei privilegiate. Aceasta era varianta *cea mai bună*. Iar noi, profesorii lor, eram cei care aveam să-i înarmăm pe aceşti tineri cu suficientă engleză încât să lupte cu lumea pe care fuseseră condiţionaţi să o vadă ca pe un duşman.

Până atunci sperasem că voi putea să schimb un student, să deschid o cale către înţelegere. Dar ce fel de viitor îmi imaginam pentru singurul student căruia îi deschisesem cât de cât ochii? Deschiderea faţă de lume a ţării ar fi însemnat sacrificarea acestor vieţi. Deschiderea faţă de lume a ţării ar fi însemnat sângele frumoşilor mei studenţi. Mi-am amintit chipul lui Ji-hoon şi am încercat să nu mă gândesc la consecinţele groaznice, iar noaptea aceea din Phenian, ca multe altele de

după, a trecut astfel. În noaptea aceea a plouat jalnic, la nesfârşit. Teama ţi se poate strecura în suflet oriunde, dar, când asta se întâmplă în Coreea de Nord, te simţi foarte singur.

Am renunţat să mai încerc să adorm şi am pornit televizorul. CNN Asia anunţa ploi torenţiale în întreaga Asie de Est, în estul Chinei şi în cea mai bună parte a Coreei de Sud. „Dar în Coreea de Nord?", a întrebat prezentatorul. Întrebarea părea aproape obraznică, iar prezentatoarea buletinului meteo a răspuns: „Probabil. Săptămâna trecută ploua, dar am avut nevoie de patru zile ca să obţinem şi informaţia asta, aşa că pur şi simplu nu ştim!".

Din acea noapte încolo, când mă uitam la chipurile băieţilor mei, mă gândeam – şi apoi încercam să nu mă mai gândesc – la ce îi aştepta în viitor. Unul dintre cuvintele pe care trebuia să le predau era *trecător*. Foloseam propoziţia „Tinereţea e trecătoare" şi, uitându-mă la ei şi repetând-o cu voce tare, mă gândeam că tinereţea lor era mult mai scurtă decât cea a băieţilor de vârsta lor de acasă. Dar nu îmi plăcea să reflectez la asta. De fiecare dată când meditam la viitorul lor sumbru, încercam să-mi alung gândul cât de repede posibil, ca să pot să stau în faţa lor şi să-i învăţ engleză cât puteam eu de bine.

Şi acum, câţiva ani mai târziu, feţele lor încă îmi apar în minte, una câte una, iar acest sentiment matern mă copleşeşte. I-am învăţat pe aceşti copii ciudaţi, care nu ştiau nimic despre lumea de afară, să vorbească. Dar sper că au uitat tot ce le-am insuflat şi că au devenit simpli soldaţi ai regimului. Nu vreau să-mi imaginez ce s-ar putea întâmpla dacă ei ar ţine minte lecţiile mele, dacă şi-ar aminti de mine şi ar începe să pună la îndoială sistemul. Nu suport ideea că vreunul dintre studenţii mei – băieţii mei care strigau cu atâta înflăcărare „Bună dimineaţa, tovarăşa profesoară Kim! Ce mai faceţi?" de fiecare dată când intram în sala de curs – ar putea ajunge într-un loc întunecos şi rece, în unul dintre gulagurile care există în întreaga Coree de Nord. Gândul acesta încă mă ţine trează noaptea.

8

După două săptămâni, profesorii au fost în al nouălea cer când au fost duşi în prima lor excursie în afara oraşului, la o livadă de mere situată la 30 de minute distanţă. Era la sfârşit de săptămână, însă de ambele părţi vedeam oameni care lucrau pe câmpurile de un verde atât de ridicol, încât păreau pictate. Pentru o clipă, poveştile despre pământul pustiu, munţii pustii, SOS-ul de la Programul Alimentar Mondial şi sancţiunile Naţiunilor Unite care condamnau RPDC pentru încălcările drepturilor omului au părut inventate de oameni din plictiseală sau din răutate. Pentru o clipă, am vrut să cred ce se afla în faţa ochilor mei – un peisaj imaculat şi aer curat. Aproape că puteam să-mi imaginez familii cu coşuri de picnic mergând în şir indian să culeagă mere, dar drumul a rămas pustiu pe toată durata excursiei.

La un moment dat am văzut în depărtare ceea ce păreau a fi nişte case de paie întunecate. Supraveghetorii ne-au spus că era un model de sat tradiţional pentru turişti aflat în construcţie şi că ţinutul aparţinuse cândva capitalei Regatului Koguryo din Epoca Celor Trei Regate a Coreei. Pentru o clipă m-am entuziasmat, amintindu-mi că în copilăria mea din Coreea de Sud învăţasem despre acest regat fantastic, vestit pentru războinicii lui călare şi costumele exotice în cea mai mare parte a primului mileniu. Şi iată-l, ţinutul acela era încă aici, cu munţi pitici care umbreau orizontul şi petice verzi ce se întindeau în faţa noastră.

Apoi autobuzul a virat mai spre marginea drumului şi am văzut câţiva oameni care mergeau de-a lungul lui. Erau livizi, ca şi când nu ar fi mâncat de ani de zile. O femeie scheletică a întins un pachet de ţigări, ca şi cum l-ar fi oferit spre vânzare oricărui autobuz aflat în trecere, deşi nu era decât al nostru. Când am trecut mai aproape de unul dintre şantiere, muncitorii au devenit vizibili. Aveau ochii înfundaţi şi obrajii traşi, haine zdrenţuite şi capetele rase, semănând cu victimele lagărelor de concentrare naziste. Priveliştea era atât de şocantă, încât şi eu, şi Katie am inspirat adânc. Nu puteam să spunem nimic sau să ne exprimăm sentimentele, dat fiind că supraveghetorul era aproape, dar am schimbat priviri şi Katie a şoptit exact cuvântul care-mi venise şi mie pe buze în clipa aceea: „Sclavi”.

Mi se părea clar că exista un grup de oameni la Phenian – printre ei numărându-se studenţii mei, liderii de partid, supraveghetorii – care erau bine hrăniţi, aveau piele sănătoasă şi înălţime normală şi toţi ceilalţi, cei pe care îi zăream prin geamurile autobuzului. În excursiile pentru cumpărături de la sfârşitul săptămânii îi vedeam pe stradă – toaletau copacii, măturau trotuarele sau mergeau cu tramvaiul. Erau adesea ososi şi cu feţe având o culoare aproape verde-închis de la expunerea la soare, malnutriţie sau ceva şi mai rău. În general erau mai scunzi şi vizibil mai mici din toate punctele de vedere, cu ochi hăituiţi. Cei bătrâni mergeau aproape întotdeauna aplecaţi, iar eu mă întrebam mereu dacă vreunul dintre ei putea fi fratele mamei mele. Ar fi avut 75 de ani dacă mai era în viaţă, dar, cu cât vedeam mai mult din Coreea de Nord, cu atât eram mai sigură că nu putuse supravieţui. Aproape că păreau să aparţină unei rase complet diferite de studenţii mei. Şi totuşi, aceşti oameni pe lângă care tocmai trecuserăm păreau şi mai costelivi.

Ieşiserăm de doar 20 de minute din Phenian. Una dintre lozincile afişate pretutindeni la şcoală şi pe clădirile din oraş era dictonul lui Kim Jong-il „Să trăim în felul nostru”. Juche însemna exact asta: să trăieşti pe cont propriu, fără să te bazezi pe nimeni altcineva. Dar „în felul nostru” nu prea mi se părea pe cont propriu; părea să însemne mai curând să trăieşti pe spinarea celorlalţi, fără să trebuiască să-i vezi. Iar a nu te baza pe nimeni altcineva părea mai degrabă izolare totală. M-am gândit la povestirea lui Edgar Allan Poe „Masca Morţii Roşii”, în care prinţii şi nobilii se încuie într-un castel ca să evite ciuma, dar fireşte că ciuma nu cunoaşte limite şi toţi cad pradă „întunericului şi putreziciunii ei”.

La doar 30 de minute de la ieşirea din oraş, am oprit la livada de meri; în faţa noastră se întindeau câmpuri nesfârşite de pomi tineri, în şiruri perfecte. Supraveghetorul nostru ne-a spus că aceşti meri în număr de sute de mii erau atât de deosebiţi, încât rodeau într-un an, în timp ce merii de oriunde altundeva aveau nevoie de câţiva ani ca să producă fructe. Livada avea aproximativ 600 de hectare, a continuat el, şi producea 30.000 de tone din 106 soiuri de mere. Începeam să ne obişnuim cu hiperbola nord-coreeană. Un student îmi spusese cândva că fosta lui facultate, Universitatea de Inginerie Tipografică din Phenian, era singura astfel de facultate din toată Asia şi una dintre cele două universităţi de profil din lume, cealaltă fiind în Germania. Alţi studenţi insistau că fostele lor universităţi erau cele mai bune din lume la una sau la alta. Ideea că doar Coreea de Nord excela, în vreme ce toate celelalte naţiuni rămâneau în urmă părea aproape o obsesie.

În vârful dealului ne aşteptau trei bărbaţi în uniforme kaki şi o ghidă de 20 şi ceva de ani – destul de drăguţă, cum erau întotdeauna ghidele. În depărtare se vedea un şir lung de clădiri scunde, cu acoperiş albastru-aprins, despre care ghida ne-a explicat că era o fabrică de feliere şi uscare a merelor, iar eu mi-am amintit pachetele pe care

scria doar „Mere uscate” şi care se vindeau la supermarketul Potonggang. În afară de alcool, ţigări şi apă, părea să fie unul dintre puţinele produse locale. În viitor, ne-a spus ghida, aveau să cultive şi alte tipuri de fructe şi existau planuri pentru creşterea de broaşte-ţestoase.

Apoi s-a lansat într-o descriere foarte lungă a istoriei de doi ani a fermei, subliniind dăţile în care o vizitase Kim Jong-il. Unul dintre comentariile lui: merele erau foarte mari şi rotunde, iar el era fericit că poporul lui putea fi hrănit cu mere. Apoi s-a îngrijorat din cauza condiţiilor de lucru ale agricultorilor şi a trimis tractoare care să-i transporte de la un pom la altul şi de acasă la fermă. A trimis până şi câte un televizor color fiecărui muncitor şi a dispus ca aceştia să aibă acces la semnal, aidoma cetăţenilor Phenianului. Când a revenit anul următor, a comentat că merele erau atât de bune, încât era păcat să le vadă doar el şi că ar fi dorit să poată împărtăşi privelişte a aceea cu toată lumea. Şi tot aşa, cu descrieri detaliate a tot ce spusese Kim Jong-il şi chiar ale locului în care stătuse când rostise acele cuvinte. „Marele nostru Tovarăş Generalul Kim Jong-il nu este doar cel mai bun în fruntea puternicei şi prosperei noastre naţiuni, ci şi foarte priceput la cultivarea merelor”, a declarat ghida. În timp ce ea se lansa într-o anecdotă despre un diplomat italian care vizitase ferma, îl aplaudase pe Marele Lider şi donase mai multe seminţe de mere, am devenit agitată.

Din fericire, în acel moment două femei din grupul nostru au cerut să meargă la toaletă şi l-au rugat pe unul dintre bărbaţi să le ducă cu maşina în satul de la poalele dealului. Eu nu aveam nevoie să merg la toaletă, dar am profitat de ocazie ca să scap de poveştile despre Marele Lider şi minunatele lui mere şi să văd zona de jos. Fireşte că am fost însoţite de doi supraveghetori. Satul consta dintr-un grup de 50 sau 60 de case şi o pictură murală imensă cu Kim Ir-sen în vârful treptelor de beton, ca un altar. Casele cu un singur nivel păreau identice, fiecare cu acoperiş de şindrilă albastră şi o mică grădină. Supraveghetorii ne-au dus la prima casă şi ne-au arătat o toaletă în curte. Duhoarea era atât de insuportabilă, încât mi s-a făcut rău doar stând la rând. Deoarece eram toate femei, supraveghetorii au rămas la vreo 50 de metri distanţă, de cealaltă parte a zidului de piatră.

Exact atunci, o uşă de lemn a casei s-a deschis şi a apărut chipul unei bătrâne. Era atât de ridată şi de mică şi îi lipseau atât de mulţi dinţi, că ar fi putut să aibă o sută de ani. „Cine e acolo? De unde veniţi, fetelor?”, a întrebat ea. Asta ne-a surprins, dat fiind că puţinii oameni din partea locului care ajungeau atât de aproape de noi întorceau întotdeauna privirea. Această bătrână părea cu adevărat curioasă. Am salutat-o în coreeană. Aproape imediat, unul dintre supraveghetori a strigat: „Bătrâno, sunt vizitatoare de la fermă! Intră în casă!”. Tonul lui era glacial, ameninţător. Bătrâna nici măcar nu a răspuns, ci a închis numaidecât uşa. Eram în curtea ei şi îi foloseam toaleta fără să-i fi cerut permisiunea, dar tot ei i se ordona să intre.

Sclavi. Cuvântul îmi revenea mereu în minte. În acel scurt moment am simţit o frică paralizantă şi am vrut să plec din această ţară. Mi-era teamă că o să rămân blocată acolo. Mi-era teamă de supraveghetorii care puteau să-i ordone bătrânei să plece şi de rapiditatea cu care aceasta se supusese. Mi-am amintit de modul în care se crispau studenţii mei la vederea domnului Ri. Groaza lor era palpabilă.

Când ne-am întors la restul grupului, ni s-a spus brusc tuturor că, deoarece era sâmbătă, muncitorii se odihneau, aşa că nu puteam vizita fabrica. Pe drumul de întoarcere, autobuzul a urmat o altă rută şi nu am mai trecut pe lângă nici un muncitor scheletic.

Când le-am spus la cină studenţilor că vizitaserăm o fermă de mere, s-au luminat toţi trei la faţă şi au exclamat: „La ferma de fructe Daedonggang?". Am dat din cap că da. Le-am spus că era prima mea vizită la o asemenea fermă de fructe, ceea ce lor li s-a părut incredibil. „Eu sunt de la oraş", le-am explicat, „şi în America profesorii predau şi agricultorii cultivă", la care un student a răspuns: „Ciudat, şi eu sunt de la oraş, dar în ţara noastră ştim cu toţii să cultivăm, până şi studenţii".

Studenţii au spus cu mândrie că ferma de mere era a unsprezecea minune *songun* (prioritate militară) a ţării lor, la care contribuiseră şi ei. Mi-au spus că, în aprilie şi mai 2009, toţi studenţii din Phenian îşi petrecuseră fiecare duminică săpând gropi pentru pomi, lucrând în echipe. Păreau să-şi amintească cu plăcere de munca lor de acolo, chiar dacă un student a recunoscut că fusese dificilă, pentru că în primăvara aceea fusese extrem de frig. I-am întrebat dacă o vizitaseră după aceea ca să vadă – şi să guste – roadele muncii lor. A urmat o pauză, după care mi-au spus că nu mai văzuseră ferma de când fuseseră plantaţi pomii. Şi totuşi, ferma era la mai puţin de jumătate de oră de mers cu maşina de la şcoală.

Ca să atenuez stânjeneala studenţilor, am întrebat despre celelalte minuni. Ei au părut uşuraţi şi mi-au oferit informaţii cu înflăcărare. Mi-au spus că, atunci când Generalul Kim Jong-il a preluat puterea după moartea Eternului Mare Lider Kim Ir-sen în 1994, existau doar opt minuni, dar acum erau 12. Prima era Răsăritul de la Baekdu-san (Muntele Baekdu), unde se născuse Kim Jong-il. A doua erau pinii de iarnă de la Baza Militară Dabak, unde Kim Jong-il concepuse politica *songun*. A treia erau azaleele de pe dealul Chulryong, de lângă un post de frontieră pe care Kim Jong-il îl vizita adesea. A patra era privelişte nocturnă de pe muntele Jangja, unde Kim Jong-il se refugiase în timpul Războiului Coreean, pe când era copil. A cincea era ecoul Cascadei Oolim, despre care Kim Jong-il spunea că e sunetul unei naţiuni puternice şi prospere. A şasea era orizontul de pe câmpul Handrebul, locul reformei funciare din 1998 a lui Kim Jong-il. A şaptea erau florile de cartof de pe câmpul Daehongdan, unde Kim Ir-sen luptase cu imperialiştii japonezi şi Kim Jong-il îşi dovedise spiritul

revoluţionar creând cea mai mare fermă de cartofi din ţară. A opta era priveliştea satului Bumanli, pe care Kim Jong-il îl lăudase ca ideal socialist ce strălucise puternic în timpul Marşului Stăruitor. A noua era fasolea din magazia armatei, despre care Kim Jong-il spusese cândva că îl bucura faptul că soldaţii lui erau bine hrăniţi. A zecea era recolta de orez din oraşul Migok, atât de abundentă, încât Kim Jong-il o declarase un exemplu strălucit de agricultură socialistă. A unsprezecea era ferma de mere, iar a douăsprezecea era ferma piscicolă Ryongjung din sudul provinciei Hwanghae, ai cărei sturioni înotau spre mare, aşa cum sateliţii RPDC zburau, sub conducerea lui Kim Jong-il, spre cer. Creşterea de la 8 la 12 minuni sub îndrumarea Marelui General, au remarcat studenţii, însemna că ţara lor era puternică şi prosperă şi că avea să continue să fie astfel.

În momente precum acestea nu mă puteam abţine să nu mă gândesc că ei – iubiţii mei studenţi – erau nebuni. Fie erau atât de îngroziţi încât se simţeau constrânşi să mintă şi să se laude cu măreţia Liderului lor, fie credeau sincer tot ce îmi spuneau. Nu mă puteam decide care variantă era mai rea.

De trei ori pe zi, băieţii se aliniau în şiruri îngrijite, împărţiţi pe grupe, şi mărşăluiau de la cămin spre cantină, cântând cântece în stil militar. Cu fiecare zi, cântecele îmi deveneau tot mai familiare. Exista omniprezentul „Cântec al Generalului Kim Jong-il”. Şi mai era unul pe care l-am auzit atât de des, încât mă trezeam fredonându-i fără să vreau refrenul: „Fără tine, noi nu existăm, fără tine, nu există patrie”. Se refereau, desigur, la Kim Jong-il.

I-am întrebat odată ce cântec cântaseră în după-amiaza aceea, iar ei mi-au răspuns că se numea „Victorie 727” şi comemora victoria RPDC asupra SUA din 27 iulie 1953. Era data semnării armistiţiului şi, bineînţeles, simpla existenţă a unui armistiţiu însemna că nu existau nici învingător, nici victorie, dar nu le puteam spune asta studenţilor mei. Un alt cântec se numea „Dansumae”. Când am tradus titlul prin „Dintr-o suflare” (Televiziunea Centrală Chosun îl traduce drept „Fără întrerupere”), ei au dat din mână, respingându-l ca fiind prea literal. Expresia părea să aibă o altă conotaţie, deoarece îmi aminteam că o văzusem ca lozincă pe mai multe clădiri din Phenian. Studenţii mi-au spus că adevărata semnificaţie era aceea de a cuceri şi a distruge pe loc. Un student a spus: „De exemplu, înseamnă că am putea pune stăpânire pe Coreea de Sud şi i-am putea cuceri şi ucide pe loc pe toţi cei de acolo!”. Probabil că am părut şocată, pentru că altui băiat de la masă i s-a lungit faţa, iar al treilea a râs nervos.

Apoi îmi aminteam că ei fuseseră crescuţi cu credinţa că un război fie cu Coreea de Sud, fie cu America imperialistă era iminent. Pentru ei, această ameninţare era cât se poate de reală sau cel puţin aşa le spunea guvernul că e. Şi, chiar dacă erau studenţi, vieţile lor erau la fel de înregimentate precum cele ale soldaţilor din cazărmi. Pe lângă

faptul că păzeau Sala de Studiu a Kimirsenismului şi Turnul Veşnic şi curăţau exteriorul acestuia din urmă, studenţii îngrijeau curtea câteva ore pe săptămână şi făceau curat în sălile de curs, în băi şi pe holuri. Trebuiau să numere lingurile şi beţişoarele, ca să se asigure că nu lipsea nimic. Fiecare grup avea acces la baie pentru duş şi tuns doar în timpul programului stabilit şi în fiecare dimineaţă şi după-amiază făceau exerciţii în grup. Patru studenţi împărţeau o cameră de cămin, dintre care unul era desemnat şef de cameră, fiind responsabil de respectarea curăţeniei şi moralităţii. Şeful de cameră îi raporta monitorului de clasă. Ierarhia autorităţii era clară.

Am început să observ că unii dintre băieţii mai puţin inteligenţi erau puşi împreună cu cei mai isteţi, stând cu ei nu doar în cameră, ci şi la cursuri. Naivul Choi Min-jun, de exemplu, nu apărea nicăieri fără Park Jun-ho. Ryu Jung-min, care părea un inocent, stătea cu Ri Jin-chul, care nu se abătea niciodată de la răspunsurile prescrise. Aceste perechi, care la început mi se păruseră nişte prietenii strânse, se dovedeau, odată cu trecerea timpului, mai degrabă duete prestabilite în care unul îl supraveghea pe celălalt cu ceva mai mult decât cu simplă afecţiune.

Însă erau încă tineri şi disciplina lor nu era absolută. Uneori mai aveau scăpări. Un student a recunoscut că nici unul dintre ei nu avea telefon mobil, dar colegul lui de cameră a adăugat imediat că aveau cu toţii telefoane mobile, dar că renunţaseră la ele de bunăvoie la intrarea în PUST, ca să se poată concentra asupra studiului. Un alt student a spus că nu o mai văzuse pe mama lui şi nu mai vorbise cu ea de când venise la PUST, în aprilie, cu trei luni în urmă. S-a oprit, ca şi cum regreta că recunoscuse acest lucru, dar apoi tot mai mulţi au spus că nici ei nu mai luaseră de atunci legătura cu rudele şi cu prietenii. De la ferestrele căminului lor se vedea centrul Phenianului, atât de aproape că puteau auzi sunetele oraşului, dar nu aveau nici un program de vizite. Tatăl unui student a trecut pe la campus să-l vadă, dar a fost refuzat. Nu a putut decât să-i lase un bilet.

Tocmai când începusem să simt că au lăsat garda jos, am citit următorul set de scrisori ale lor, care dintr-odată se concentrau aproape exclusiv asupra lui Kim Jong-il. Ca grup, îi ridicau în slăvi măreţia, pe care o numeau „solicitudine”. Dacă primeau o notă bună, asta era graţie solicitudinii lui. Dacă engleza lor se îmbunătăţea, şi asta avea de-a face cu solicitudinea lui. Unul dintre ei a spus o poveste din copilăria lui de la sfârşitul anilor ’90, când a văzut în faţa unui spital nişte oameni care strigau: „Vă rog, primiţi sângele meu”. A încheiat scrisoarea cu propria traducere a cântecului „Nu invidiem nimic în lume”.

Un alt student a scris despre tehnologia CNC (control numeric computerizat) a ţării lui şi despre faptul că vestea acestei invenţii răsunase în lumea întreagă. A scris că la baza acestei descoperiri stătea autoritatea Marelui General Kim Jong-il. După prăbuşirea socialismului în Europa de Est, scria studentul meu, Kim Jong-il a condus

naţiunile progresiste din lume spre victorie. Adevărata semnificaţie a „utilităţii în economie” era diferită de ceea ce probabil că eu, tovarăşa profesoară Kim Suki, presupuneam că e „profitul în economie”. Tovarăşul Căpitan Kim Jong-un îi învăţase că fiecare dintre ei era, ca om de ştiinţă, o „utilitate” şi că prin dezvoltarea unor mari invenţii contribuiau la construirea unei naţiuni puternice şi prospere, ceea ce îl încânta pe Marele General Kim Jong-il.

Părea să existe o oarecare confuzie referitoare la atributele în engleză ale lui Kim Jong-il. Nici măcar ghizii nu erau siguri. În coreeană i se spunea de obicei Marele General, dar în engleză era numit într-o mulţime de feluri: Marele Generalissim, Marele Tovarăş General Lider, Marele Lider Mareşal, Marele General, Marele Lider, Liderul Drag. „Marele Generalissim” părea să fie un termen nou; nu-mi aminteam să-l fi auzit în vizitele mele anterioare. Fusese oare adoptat în aşteptarea ascensiunii lui Kim Jong-un de la Căpitan la Mare General?

Cu excepţia panoului roşu pe care scria „Noroc la Căpitan” de pe culoarul către sălile de curs, scrisoarea studentului era prima trimitere la Kim Jong-un. Dar cel mai bizar era faptul că aproape toţi studenţii l-au ales dintr-odată pe Kim Jong-il ca subiect principal şi foloseau cuvinte şi expresii identice, cum ar fi *solicitudine*, *popor strâns unit* şi *naţiune puternică şi prosperă*. M-am întrebat dacă omologii îi mustraseră bine la cea mai recentă întâlnire de sâmbătă a lor, cunoscută drept *Saenghwal chonghwa* (Unitatea Vieţii Cotidiene), unde, potrivit doctorului Joseph, îşi mărturiseau greşelile şi se criticau pe ei înşişi şi pe alţii.

Profesorii aveau şi ei o întâlnire săptămânală în cadrul căreia se făceau mărturisiri. În fiecare duminică dimineaţă, într-o cameră de la etajul trei al căminului nostru, se ţinea o slujbă improvizată. Deşi studenţii cântau întruna cât îi ţineau plămânii, nouă ni s-a spus să cântăm încet, ca să nu ne audă nimeni. De obicei, un profesor aducea o orgă electronică şi cânta imnuri, în timp ce altul cânta la flaut. Cântam şi eu, dar nu mă puteam abţine să nu observ că, dacă înlocuiai cuvântul *Iisus* cu *Mare Lider*, conţinutul nu era atât de diferit faţă de unele dintre cântecele nord-coreene pe care studenţii mei le intonau de mai multe ori pe zi. În ambele grupuri, cântatul era un ritual voios şi colectiv care le dădea putere. M-am gândit adesea că era complet absurd că misionarii şi studenţii nu puteau cânta împreună.

Slujba noastră includea inevitabil şi mărturii – poveşti înduioşătoare în care erau dezvăluite chestiuni personale, ca şi cum ar fi fost terapie de grup. Poveştile – lumea aceasta părea să fie plină de ele. Rar se întâmpla să-l vadă cineva în carne şi oase pe Kim Jong-il, aşa că tot ce auzeam despre el era o poveste. Iar colegii mei creştini aveau şi ei poveştile lor, cele din Biblie.

Într-o seară am văzut-o pe Rachel, o profesoară coreeano-canadiană de 30 şi ceva

de ani, cum se plimba pe terenul mic şi noroios de lângă căminul profesorilor. M-am dus după ea şi am întrebat-o ce face, iar ea mi-a spus că se uita după locul în care fusese înainte „clopotul”. Potrivit spuselor ei, acest clopot aparţinuse primei biserici din Phenian. La sfârşitul anilor 1800, un misionar galez protestant venise aici din China, dar la sosire corabia lui a fost incendiată de coreeni, iar el a eşuat acolo cu un teanc de Biblii. În scurtă vreme a fost ucis, dar un bărbat din zonă a găsit cărţile şi a folosit paginile lor drept tapet. În curând, în casa lui au început să se strângă oameni care s-au convertit la creştinism după ce au citit acele pagini. Aşa s-a născut şi a înflorit prima biserică, doar ca să fie închisă odată ce Kim Ir-sen a ajuns la putere. După mai multe decenii, muncitorii care săpau fundaţiile pentru PUST au găsit clopotul ce aparţinuse bisericii iniţiale. Până atunci nimeni nu avusese idee că fundaţia şcolii îi aparţinea lui Dumnezeu.

— Asta înseamnă divin, a şoptit Rachel.

Cinica din mine s-a gândit că era o poveste minunată dintr-o perspectivă de PR. Această şcoală avea nevoie de o mulţime de bani doar ca să poată funcţiona zi de zi. Cea mai mare parte a lor venea de la biserici şi nimic nu convinge mai bine decât povestea unui miracol. Dar trebuie să recunosc că în clipa aceea mi-am dorit să cred povestea aceea. Voiam ca o forţă divină, orice forţă exterioară, să intervină aici. Voiam foarte mult să cred în acest Dumnezeu care născocise o căutare privată de comori pentru credincioşi ascunzând un clopot sub fundaţiile PUST.

9

Trecuseră două săptămâni, dar eu pierdeam noţiunea timpului. Cei mai mulţi dintre noi erau nu doar obosiţi, ci şi neliniştiţi. „Bun, m-am săturat. Îmi plac studenţii, dar trebuie să respir”, a spus Rachel. Katie spunea că uneori îşi dorea cu disperare să plece acasă. Un profesor american din Midwest a spus: „Nu vreau decât să mă urc în maşină şi să merg la un magazin când vreau eu. Asta pare aici un mare lux”. Veniseră la PUST datorită credinţei lor profunde în Dumnezeu şi dorinţei de a răspândi învăţătura lui, dar acest loc îi secătuia până şi pe ei.

Am găsit puţină alinare în discuţia despre o excursie a profesorilor la Myohyang-san (Muntele Myohyang), o destinaţie turistică obişnuită de lângă Phenian. Muntele Myohyang era unul dintre puţinii munţi la care străinii aveau acces. Despre toţi ceilalţi se spunea că fuseseră despăduriţi şi pustiiţi, din cauza crizei economice şi a foametei de la mijlocul anilor ’90, când oamenii strânseseră orice drept hrană sau combustibil şi nu lăsaseră nimic în afara solului, poate şi în urma campaniei lui Kim Ir-sen de a găsi noi terenuri de la sfârşitul anilor ’70, care dusese la defrişări masive. Colegii mei erau încântaţi de perspectiva unei drumeţii pe munte, dar mie muntele îmi sugera un loc turistic izolat în care era puţin probabil să aflu ceva nou despre Coreea de Nord.

Excursia la Muntele Myohyang a început la 7:30 dimineaţa. Nu au participat toţi profesorii; unii nu erau interesaţi, iar alţii nu voiau să plătească. Fiecare ieşire costa, de la benzină şi biletele de intrare la mese. Eu şi Katie ne-am aşezat în partea din spate a autobuzului, ca să evităm ochii de şoim ai celor doi supraveghetori, care erau un fel de caricatură a poliţistului bun şi poliţistului rău. Domnul Ri părea să fie cel relaxat, în timp ce domnul Han era ţâfnos, cu o predilecţie pentru istoria coreeană. Katie mi-a şoptit că trebuia să fiu atentă, deoarece domnul Han mă urmărea în permanenţă. Nu puteam să merg nici la baie fără să mă întrebe unde plec, la care eu răspundeam: „Puteţi veni după mine înăuntru, dacă sunteţi atât de curios”, ceea ce îi închidea gura.

Dr. Joseph ne-a spus că în timpul călătoriei cu autobuzul nu puteam face fotografii fără permisiune, deoarece, dacă cineva de afară ne vedea că fotografiem şi reclama

autobuzul, supraveghetorii noştri puteau să aibă probleme. Dar nu era nimic care să merite fotografiat de-a lungul autostrăzii de 158 kilometri care făcea legătura între Phenian şi Muntele Myohyang. Peisajul de ambele părţi era la fel de paşnic şi de imaculat precum cel de pe drumul spre livada de meri. Uneori depistam ceea ce păreau a fi agricultori lucrând pământul, oameni care mergeau cu bicicleta sau pe marginea autostrăzii ori copii murdari care stăteau în grupuri în mijlocul autostrăzii, ca şi cum ar fi fost teren de joacă. Din când în când vedeam în depărtare ceva ce semăna cu nişte sate – şiruri de case identice şi o clădire mare de beton care semăna cu o şcoală, ca şi inevitabilele lozinci şi portrete de pe clădiri şi panouri. Majoritatea caselor aveau un singur nivel, din ciment spălăcit, cu acoperişuri de şindrilă închisă la culoare, dar unele aveau trei sau patru niveluri, fiind suficient de mari pentru mai multe familii. Era posibil să fie machete lăsate în paragină în care nu se mutase nimeni sau oraşe-fantomă din care oamenii fugiseră. În cele 90 de minute cât ne-a luat să ajungem la destinaţie nu am trecut pe lângă nici o maşină.

Însă am trecut de două posturi de control, unde gardienii cu bastoane din metal ne-au făcut semn să oprim. La fiecare dintre ele autobuzul a oprit, iar domnul Han i-a arătat gardianului un document pe care îl ţinea în buzunarul din faţă. Aceşti gardieni aveau aceeaşi uniformă – albastră cu guler alb – pe care o poartă şi agenţii rutieri din Phenian, exclusiv femei pe care străinii le fotografiază adesea cum dirijează traficul relativ slab cu mişcări coregrafice, aproape robotice. În mod evident, aceşti gardieni nu aveau nimic de-a face cu traficul.

Ca de obicei, programul nostru era stabilit în cele mai mici detalii. Mai întâi trebuia să comandăm prânzul la Hotelul Hyangsan, apoi să ne îndreptăm spre Sala de Expoziţii a Prieteniei Internaţionale, după care să ne întoarcem să mâncăm. Hotelul Hyangsan era o construcţie în stilul anilor ’80, cu interior din marmură şi o atmosferă generală de Hilton demodat, de mâna a doua. În faţă am văzut cinci sau şase femei ghemuite care tăiau iarba cu foarfeca. Era deja o privelişte familiară, totuşi stranie. La PUST şi chiar în parcurile din Phenian observasem muncitori care făceau acelaşi lucru. În restul lumii erau folosite maşini de tuns iarbă, dar nu şi aici. Era oare vorba despre control sau pur şi simplu era penurie de benzină? Dacă oamenii stăteau mereu ghemuiţi în spaţiile publice pentru gloria Marelui lor Lider, ajungeau să creadă cu mai multă tărie în el? Auzisem că mayaşii făcuseră intenţionat treptele piramidelor lor foarte abrupte, astfel încât oamenii să fie siliţi să le urce în genunchi.

Cu o săptămână în urmă, când autobuzul nostru ajungea la şcoală după o excursie la cumpărături, îi văzusem afară pe studenţii mei, stând ghemuiţi şi smulgând buruieni asemenea femeilor din faţa Hotelului Hyangsan. În următoarea scrisoare către mine, unul dintre ei a scris: „Poate că vi s-a părut ciudat când ne-aţi văzut grădinărind lângă căminul dumneavoastră, dar nouă ne place, ne face bine şi e

datoria noastră faţă de Marele nostru Lider”. M-am gândit că era posibil ca orgoliul lui să fi fost rănit.

Peste puţin timp am mers cu maşina cinci minute până la Sala de Expoziţii a Prieteniei Internaţionale, care consta din două clădiri cu aspect similar aflate cam la 200 de metri distanţă una de alta, concepute să arate ca nişte palate coreene tradiţionale, fiecare cu câte doi soldaţi care păzeau o poartă metalică grea. Taxa de intrare era de 14 dolari de persoană. Ca de fiecare dată, am fost întâmpinaţi de o tânără care ne-a servit drept ghid. Mai întâi ni s-a spus să ne acoperim pantofii cu cipici, ca să nu murdărim podeaua din marmură. Apoi ni s-a zis să ne lăsăm toate lucrurile la garderobă şi să trecem printr-un detector de metale. Aparatele de fotografiat nu erau permise. Am fost percheziţionaţi manual, ca la aeroport. În cele din urmă am fost lăsaţi înăuntru, să vedem câteva maşini negre şi un vagon de cale ferată primite de Kim Ir-sen de la Stalin şi Mao Zedong. Un afişaj digital cu numărul cadourilor adăpostite acolo a licărit pe perete: 225.954 de articole din 184 de ţări, indicate prin puncte roşii ce pâlpâiau pe o hartă. Fiecare încăpere dădea în altă cameră plină cu obiecte, iar ghida ne-a explicat că, chiar dacă am admira fiecare cadou un minut, ne-ar lua un an şi jumătate să le vedem pe toate şi că darurile continuau să sosească şi după moartea lui Kim Ir-sen.

Apoi a început să descrie cadourile din faţa noastră, unul câte unul. Mangyongdae, casa în care se născuse Kim Ir-sen, fusese reprodusă din fildeş de 96 de membri ai Partidului Comunist din China, care lucraseră un an întreg. Exista o stâncă din Madagascar care avea 100 de milioane de ani, a spus ea. Existau mai multe cadouri din partea lui Robert Mugabe şi Fidel Castro. Marele Lider primise o cupă de argint din partea lui Madeleine Albright pe 25 octombrie 2000. Mai era şi o statuetă cu un cocor, primită de la Billy Graham pe 2 aprilie 1992, dedicată „Excelenţei Sale”.

Apoi am fost conduşi pe un culoar lung, împodobit cu fotografii cu girafe, elefanţi şi lei. Ghida ne-a explicat că şi aceste animale erau cadouri primite de Kim Ir-sen, care se aflau acum la Grădina Zoologică Centrală Coreeană din Phenian. În cele din urmă am ajuns într-o cameră cu un panou mare pe perete, pe care erau scrise mai multe numere – Kim Ir-sen vizitase 16 ţări de 54 de ori în total, călătorind 52.480 de kilometri. Eu şi Katie am început să luăm notiţe şi supraveghetorul nostru s-a încruntat la noi. Dar când i-am spus că pe Katie o interesa să ajungă la un nivel mai înalt în Juche s-a înmuiat.

Kim Ir-sen ar fi primit 5.050 de înalţi oficiali guvernamentali şi se întâlnise cu 65.000 de oameni importanţi din diverse ţări. Existau 1.000 de centre de cercetare Juche în 100 de ţări, 69.102.830 de traduceri ale operelor lui Kim Ir-sen în 106 ţări, 450 de străzi care purtau numele lui Kim Ir-sen în 100 de ţări. Acesta primise 80 de titluri onorifice de la universităţi din întreaga lume, precum şi 180 de medalii din 20 de ţări.

Un anumit număr m-a nedumerit: pe panou scria că 172 de ţări oferiseră 166.065 de articole. Când am întrebat de ce acest număr diferea de cel al cadourilor menţionat în prima încăpere, ghida a explicat că numărul mai mare includea cadourile pentru Kim Ir-sen, Kim Jong-suk şi Kim Jong-il, iar acesta reprezenta doar cadourile pentru Kim Ir-sen.

Apoi am fost duşi într-o încăpere mare în care se afla o statuie de ceară impresionantă a lui Kim Ir-sen, pe un fundal de kimirsenii roz (flori hibride create în cinstea Marelui Lider; cele numite după fiul lui se cheamă kimjongilii) şi ceea ce părea a fi Muntele Baekdu, zâmbind ca şi cum ne-ar fi salutat. Ni s-a spus că era obligatoriu să stăm la rând şi să ne închinăm înaintea statuii, iar eu m-am gândit cât de straniu de familiar devenise Kim Ir-sen acum, după ce petrecuserăm mai bine de două săptămâni înconjuraţi de portretele şi de cuvintele lui, auzindu-i numele în toate contextele posibile. Pentru o clipă, a părut adevărat că era mereu alături de noi.

Ghida ne-a explicat că existau în total 200 de camere, că darurile erau împărţite în funcţie de anii şi de lunile în care fuseseră primite şi de ţările de origine şi că încăperile conţineau atât de multe lucruri, încât era imposibil să le vezi pe toate. Aşa că urma să vedem doar două camere, cu cadourile din Statele Unite şi din Noua Zeelandă. Ne-a condus pe coridor, a încercat o uşă care era încuiată şi apoi a dispărut pentru câteva minute. Când a revenit, ne-a spus că încăperile pe care voia să ni le arate erau încuiate şi că aveam să vizităm în schimb cealaltă clădire. Unul dintre profesori a şoptit că, ţinând cont că taxa de intrare era de 14 dolari de persoană, părea aproape ingrat că nu ne arătau măcar una dintre aceste camere speciale. Dar noi nu aveam nici un cuvânt de spus şi a trebuit să ieşim repede.

Vizavi, cealaltă clădire părea puţin mai mică, dar era amenajată identic. Ne-am pus iar cipicii şi am fost percheziţionaţi, iar prezentarea cadourilor a început aproape la fel. Turul nostru a început în încăperea generală cu cadouri din Coreea de Sud, printre care 850 de cadouri de la Kim Dae-joong, fostul preşedinte sud-coreean cunoscut pentru Politica Răsăritului, de mai mare cooperare economică şi politică cu Coreea de Nord. Compania de Mobilă Ace din Coreea de Sud, al cărei preşedinte provenea din Coreea de Nord, oferise 350 de piese de mobilier de cea mai bună calitate, inclusiv birouri, scaune şi dulapuri, care, ne-a explicat ghida, constituiau întreaga lor producţie pe cinci luni. (Era imposibil să fie adevărat; compania era cel mai mare producător de mobilă din Coreea de Sud şi producea cu siguranţă mai mult în acest interval de timp.) Existau şi familiarele numere care pâlpâiau pe un ecran: 170 de ţări şi un total de 59.864 de cadouri. Ni s-a spus că acest număr reprezenta doar cadourile pentru Kim Ir-sen şi că era diferit de primul set de numere din cealaltă clădire. Dar în acel punct în capul meu se învălmăşeau atât de multe numere, că nu-mi mai păsa prea mult de nici unul dintre ele.

Apoi am fost conduşi pe un coridor, împodobit din nou cu fotografii cu animale sălbatice, spre o încăpere în care cadourile erau împărţite pe ţări. Existau o tavă de argint şi un ceas de aur din partea Camerei Reprezentanţilor din SUA, o vază albastră de flori din partea delegaţilor Congresului american şi o statuetă de cristal roz de la Consiliul Naţional al Creştinilor. Şi aici existau două nume familiare: pe 1 aprilie 1992, Billy Graham îi oferise Marelui Lider un glob încununat cu porumbei albi, iar în 2006 Madeleine Albright îi făcuse cadou o minge de baschet Wilson semnată de Michael Jordan. Nesfârşita enumerare a cadourilor începea să mă ameţească.

În sfârşit, am fost conduşi într-o încăpere cu o statuie din marmură a lui Kim Ir-sen stând într-un fotoliu, în faţa unui perete iluminat ca un răsărit de soare, cu un chip lipsit de expresie. M-am gândit la cuvintele din vârful clădirii IT de la PUST: TRĂIASCĂ GENERALUL KIM JONG-IL, SOARELE SECOLULUI XXI. Şi aici a trebuit să ne închinăm. Turul nostru s-a terminat din nou fără să vedem nici una dintre celelalte încăperi.

Însă Muntele Myohyang era minunat. Natura nu minţea, deşi mi-am dat seama că aici până şi ea putea face asta, de vreme ce ni se arăta doar o parte a celebrului munte, în timp ce urcam. Ghida ne-a spus că eram aproape de Bohyunsa, templul budist în care vestitul călugăr Suhsan şi adepţii lui se reuniseră pentru a respinge atacul japonezilor în secolul al XVI-lea, dar că nu aveam să oprim acolo. Deşi templul există cu adevărat, nu am văzut nici o dovadă că pe acest munte veniseră vreodată budiştii, ci doar cuvintele enorme LEGENDARUL EROU KIM JONG-IL sculptate în faţada stâncoasă a muntelui. Altfel, muntele era gol. Aproape oriunde altundeva în lume, un astfel de munte ar fi asaltat de familii sâmbătă după-amiaza. Însă noi am văzut un singur grup de elevi pe toată durata şederii noastre acolo. S-au îngrămădit în jurul nostru şi au stat lângă noi la fotografiat, dar profesorii lor au venit imediat, ne-au oprit din fotografiat şi i-au luat de acolo.

Am intrat într-o discuţie cu câţiva profesori mai în vârstă care făceau o pauză, în timp ce profesorii mai tineri continuau să urce. Unul dintre ei avea 70 şi ceva de ani şi era din Phenian. A spus că tatăl lui fusese unul dintre cei mai bogaţi oameni din ţară înainte de război şi că avusese o casă şi alte proprietăţi acolo unde acum se înălţa Casa de Studiu a Marelui Popor. Kim Ir-sen confiscase toate proprietăţile private imediat după război şi strămutase familiile în întreaga ţară, aşa cum făcuse şi Mao în timpul Revoluţiei Culturale. Familiile erau despărţite nu doar între sud şi nord, ci şi în interiorul ţării. Aşa se explica de ce, de fiecare dată când întrebam un nord-coreean „Unde e *bonjuk*-ul tău?” – întrebare obişnuită pentru un necunoscut în Coreea de Sud –, persoana respectivă răspundea că în Coreea de Nord nu exista aşa ceva. În schimb, am aflat că în Coreea de Nord exista un sistem neoficial de caste numit *songbun*, prin care cetăţenii erau împărţiţi în trei categorii principale şi circa 50 de subcategorii, în funcţie de statutul politic, social şi economic, şi, chiar dacă ei susţineau că astfel de

ierarhii nu există, ele le influenţau mobilitatea socială. Guvernul reuşise să elimine străvechiul sistem de clanuri şi să-l înlocuiască cu unul propriu; mulţi nord-coreeni nu se mai bucurau de sprijinul familiei extinse şi nu mai aveau pe cine să se bazeze, cu excepţia Marelui Lider. Aşadar, nu era de mirare că pe acest munte vestit nu rămăseseră artefacte istorice demne de atenţie, de vreme ce istoria însăşi era un obstacol în calea consolidării mitului Marelui Lider.

Un alt membru al grupului nostru, o femeie coreeano-americană de 60 şi ceva de ani, mi-a povestit fuga dureroasă a familiei ei spre Sud, în timpul războiului. Ea avea doar opt luni atunci când mama ei a decis să-şi croiască drum din Shinuju, extremitatea nord-vestică a Coreei de Nord, spre sud. Familia ei fusese una dintre primele convertite la creştinism din regiune, iar tatăl ei plecase deja în sud să înfiinţeze o biserică. Aşa că mama ei a făcut bagajele şi a pornit în călătorie cu cei trei copii după ea, iar la un moment dat i s-a spus să renunţe la bebeluşul de opt luni, ca nu cumva acesta să plângă şi să atragă atenţia soldaţilor. Dar femeia nu a renunţat la ea şi a reuşit ca prin minune să ajungă în sud şi să-l regăsească pe tatăl ei. Decenii mai târziu, în anii ’90, tatăl ei de 80 şi ceva de ani s-a întors în Shinuju cu un grup umanitar. A implorat autorităţile să-l lase să-şi vadă fraţii, care locuiau în oraş şi pe care nu-i văzuse de mai bine de 40 de ani. Nu i s-a permis să-i viziteze. Acum în vârstă de 96 de ani, tatăl ei îi ceruse să observe tot, ca să poată afla detalii despre casa lui înainte să moară.

M-am gândit la modul în care Muntele Myohyang se înălţa deasupra tuturor, pustiu şi dezgolit, cu o latură cioplită pentru a exprima loialitatea faţă de Marele Lider, o rămăşiţă diformă a ceea ce fusese odinioară o mare comoară, refuzată în totalitate oamenilor din Coreea de Sud şi poate şi celor mai mulţi de aici.

Exact atunci domnul Han a venit să mă întrebe despre programul meu, ceea ce părea ciudat în timpul unei drumeţii. I-am spus că de obicei mă culcam înainte de 10, uneori chiar la 8.

— Asta înseamnă că vă treziţi la 5 dimineaţa? a întrebat el.

Putea fi o estimare nevinovată, dar venise atât de rapid, încât mi-am amintit că îi scrisesem iubitului meu un e-mail în care îi spuneam că mă trezesc la 5 dimineaţa şi, dintr-odată, am fost cuprinsă de paranoia. Scrisesem oare în acele e-mailuri ceva ce dezvăluia mai mult decât aş fi vrut?

M-am gândit la alte comentarii pe care domnul Han le făcuse în anterioarele două săptămâni. De exemplu, spunea nonşalant: „Tovarăşa Suki, am auzit că dumneata şi tovarăşa Katie sunteţi cele mai îndrăgite profesoare şi că băieţii sunt înnebuniţi după dumneavoastră. Poate că aveţi un «stil liber american» de predare şi poate că ar trebui să vă verific orele, ha-ha-ha”. Sau: „Ce ai în geantă? Îmi place foarte mult de dumneata, dar mereu îmi ascunzi câte ceva. De ce strângi aşa geanta în permanenţă?

Ai acolo un secret pe care îl ascunzi de mine?”. De fiecare dată când lansa astfel de comentarii, simţeam că mă pierd. Fireşte că aveam un secret, multe secrete, şi luam geanta cu mine pretutindeni pentru că acolo ţineam stick-ul USB cu notiţele pentru această carte, pe care nu le copiam niciodată pe hard drive, şi îmi făceam adesea griji că într-o bună zi îmi va căuta în poşetă şi va distruge stick-ul. Aşa că am copiat documentele pe trei stick-uri USB, am ascuns două în cameră, iar pe al treilea îl purtam cu mine în permanenţă. Mi-am copiat documentele şi pe cardul SIM al aparatului de fotografiat. Dar, chiar şi aşa, mă temeam că aveau să fie descoperite şi că urma să le pierd pe toate.

Pe drumul de întoarcere, odată cu lăsarea serii, supraveghetorii au devenit agitaţi. Unul dintre profesorii mai în vârstă alunecase şi se rănise şi îl duceam la un spital pentru străini din cartierul diplomatic din Phenian. Supraveghetorii au oprit la Hotelul Hyangsan să vadă dacă exista vreun fel de asistenţă medicală de urgenţă, dar nu am avut noroc. Păreau îngrijoraţi că depăşim programul şi-şi aminteau întruna unul altuia că nu ar trebui să ne plimbăm noaptea cu autobuzul. Cineva a întrebat dacă exista o oră până la care se putea circula în oraş şi ei au spus că nu, deşi părea să existe una neoficială. Între orele 6:00 şi 7:40 seara, cât a durat până să ajungem la Phenian, am trecut din nou pe lângă cel puţin trei grupuri de copii care stăteau aşezaţi pe autostradă. Păreau să aibă între cinci şi zece ani. Era ora cinei şi era neobişnuit să vezi copii neînsoţiţi aşezaţi în mijlocul unei autostrăzi, dar fireşte că nu puteam întreba ce căutau acolo. În depărtare vedeam agricultori care lucrau pământul, în ciuda orei târzii. De câteva ori am văzut femei îmbrăcate formal care mergeau pe lângă autostradă, lucru misterios, pentru că în urma noastră nu era nimic şi nu aveau către ce să se îndrepte. Nu întâlniserăm nici un autobuz şi nici o maşină, iar eu ştiam că nu e nici o staţie de autobuz în apropiere şi se întuneca rapid.

Nici una dintre casele pe lângă care treceam nu era luminată. Era posibil să nu fi fost îndeajuns de întuneric ca să aprindă lumina, şi totuşi… nici o fereastră din întreaga călătorie nu lăsa să se vadă lumină. Fie nu aveau curent electric, fie era o pană, lucru obişnuit în această ţară. Dar nu mai văzusem niciodată un peisaj atât de lipsit de zgomot. Prin „zgomot” nu mă refer la sunetul propriu-zis, ci la zgomotul vieţii, la dovada vieţii trăite în spatele uşilor închise. Nu vedeam nici un câine sau copil alergând, nici un coş fumegând, nici o pâlpâire de culoare a unui televizor, iar asta mă tulbura enorm. Însă ceea ce mă tulbura şi mai mult era faptul că nu ştiam şi că nu aveam să aflu niciodată adevărul despre ceea ce vedeam.

Mi-am amintit brusc un film olandez pe care îl văzusem şi care se intitula *Dispariţia*. O tânără dispare la un popas de pe autostradă, iar iubitul ei îndurerat încearcă ani de zile să afle ce s-a întâmplat cu ea. Când îl găseşte în sfârşit pe cel care ar fi putut s-o răpească, este pus în faţa unei alegeri: *Vrei să-ţi fac şi ţie ce i-am făcut ei*

sau vrei să trăieşti tot restul vieţii tale fără să ştii? Acestea sunt singurele tale opţiuni. Ştii, ca şi el, că adevărul nu poate fi decât unul oribil, dar nu te poţi abţine să nu vrei să afli; iubitul ei alege să afle, iar filmul se sfârşeşte când el se trezeşte într-un coşciug, îngropat de viu.

În acelaşi timp, era imposibil să *nu* ştii ce se întâmplă în această ţară. Răspunsul se afla chiar în faţa ochilor mei. Oameni mici, mohorâţi, costelivi. Un peisaj lipsit de orice semne organice de viaţă. Mi-am amintit cum şoptise Katie cuvântul *sclavi*. Iar când mi-am văzut studenţii mărşăluind, m-am gândit la *soldaţi*. Erau acolo, oriunde m-aş fi uitat: soldaţi şi sclavi.

S-a dovedit că profesorul rănit avea nevoie de trei copci. Spitalul pentru străini l-a taxat cu 17 dolari, o sumă foarte mare acolo, dar nu a folosit nici un anestezic şi nu i-a oferit antibiotice. Nici măcar doctorul de la şcoală nu avea ce medicamente să-i ofere. În schimb, ni s-a spus să verificăm dacă aduseserăm cumva antibiotice potrivite, iar profesorul a ajuns să ia nişte ciprofloxacin pe care îl adusese cu el.

Mai târziu, în seara aceea, Sarah mi-a spus că era bucuroasă că văzuse în sfârşit munţii de aici. Mulţi dintre studenţii ei copilăriseră în zonele rurale, aşa că scriau adesea despre munţi, ca şi despre broaştele pe care le prindeau şi despre libelulele după care alergau. Sarah a spus că părea frumos şi lipsit de griji, dar în timp ce vorbea mi-am dat seama că vorbele ei nu aveau nici un sens. Copilăria studenţilor ei nu putea să fi fost atât de idilică.

Toţi studenţii ei se născuseră cu câţiva ani înainte de 1997, cea mai grea perioadă a foametei. Coreea de Nord fusese în pragul colapsului. Chiar dacă proveneau dintr-o clasă privilegiată, era imposibil să fi fost feriţi de foametea şi de privaţiunile din jurul lor. Aşa că nu ştiam ce să înţeleg din eseurile fericite descrise de ea. Fuseseră instruiţi în mod colectiv să spună doar lucruri bune despre copilăria lor? Voiam să cred ceea ce pretindeau ei. Voiam să cred că unii copii nu fuseseră cătuşi de puţin afectaţi de foametea nimicitoare care părea să fi marcat pentru totdeauna poporul nord-coreean, atât emoţional, cât şi fizic. Părea de neconceput să vrei ca elita conducătoare să fie cruţată de nefericirile compatrioţilor, dar eu îi vedeam pe aceşti tineri zi de zi şi mă consola să ştiu că poate aceşti copii, care ajunseseră nişte tineri încântători şi extraordinari, scăpaseră de greutăţi.

Mi-am dat seama atunci că nici unul dintre studenţii mei nu scrisese vreodată despre faptul că crescuse la munte sau că alergase după libelule. Cei mai mulţi erau din Phenian şi aveau părinţi influenţi. Apoi mi-am dat seama că Sarah preda la anul II, iar eu la anul I. Cei de anul II erau prima clasă de la PUST şi se înscriseseră cu un an în urmă, în vreme ce studenţii mei sosiseră cu doar trei luni în urmă, în aprilie. Fusesem nedumerită de la bun început în privinţa modului în care omologii alocaseră clasele.

Părea că studenţilor noi li se acorda mai multă atenţie. Noi, profesorii de la anul I, păream mai calificaţi să predăm scrisul decât ceilalţi şi ne fuseseră repartizaţi asistenţi. Proveneau oare studenţii de anul I dintr-o pătură socială superioară celor de anul II şi, dacă da, de ce această nouă universitate condusă de străini îi atrăsese brusc pe aceşti studenţi de elită?

Apoi mi-am amintit acel aranjament sinistru. Mi-am dat seama că decizia de închidere a universităţilor trebuie să fi fost luată primăvara trecută; altfel, studenţii de anul II ar proveni din aceeaşi clasă socială ca şi cei de anul I. Se întâmplase ceva în anul acela, mai devreme, ceva ce determinase regimul să închidă toate universităţile şi îi făcuse pe deţinătorii puterii să-şi retragă numaidecât copiii din şcolile pe care le frecventau şi să-i înscrie la PUST. Ceva important era pe cale să se întâmple.

10

Într-o dimineaţă din a treia mea săptămână la PUST m-am trezit fără să mă mai simt copleşită de mediul în care trăiam. Mă obişnuisem să ies la alergat cu o bluză de trening legată la mijloc, în caz că pantalonii mei scurţi ar fi fost consideraţi indecenţi. Turnul Veşnic şi majusculele albe de pe panourile roşii care îl preamăreau pe Kim Jong-il drept „Soarele secolului XXI!" deveniseră pentru mine puncte de reper pe traseul de alergat. Alergam iar şi iar pe acelaşi drum de pe care coşul de fum era mereu vizibil şi ştiam că oraşul Phenian se află în direcţia aceea, chiar şi în zilele înnorate. Muzica ce răsuna inexplicabil de tare din difuzoarele exterioare la 7 dimineaţa nu mă mai deranja, iar marşul studenţilor părea acum ciudat de reconfortant. După cină, când studenţii ieşeau la grădinărit în treninguri şi tenişi, fiecare cu câte o găleată în mână, îmi dădeam seama că devenise ritualul meu de seară să-i urmăresc smulgând conştiincioşi buruienile, ceea ce cu doar câteva săptămâni în urmă mi se păruse straniu.

Trebuie să recunosc că în perioada petrecută cu studenţii mei am avut parte şi de momente fericite. Viaţa noastră era simplă, în fiecare zi acelaşi ritual, cu prea puţin timp pentru reflecţii de prisos. Faptul că nu puteam ieşi niciodată din campus din proprie voinţă, că nu puteam niciodată să adresez cuiva o întrebare nestingherită, că nu aveam un telefon cu care să pot suna pe cineva, că nu mi se permitea nici măcar o singură privire nefiltrată asupra restului ţării – aceste lucruri şi-au pierdut din importanţă. Cu fiecare zi, mă gândeam tot mai puţin la lumea exterioară. Nu că aceasta ar fi încetat să-mi lipsească; mai curând am început să accept că nu avea nici un rost să mă gândesc la ea, de vreme ce era complet inaccesibilă. Casa mea era foarte departe de acest campus şi de această ţară. Casa mea era acum un lucru absurd de abstract, care îl includea şi pe iubitul meu, chiar dacă dorul meu după el a continuat într-adevăr să existe într-un colţ al inimii mele care din când în când zvâcnea. Dar am învăţat să-l potolesc până şi pe acesta, ca să pot fi exact ceea ce voiau ei să fiu: o profesoară de engleză la Phenian.

Pentru prima oară în viaţă, gândirea era un pericol pentru supravieţuirea mea.

Acum, după ce am revenit la New York, mă trezesc uneori tânjind după perioada aceea în care trecutul meu nu mai era important şi ştiam exact cum va decurge fiecare zi. Însă aceste momente de nostalgie sunt trecătoare. Când spun că viaţa mea la Phenian era simplă, asta era doar la suprafaţă. În a treia săptămână, ceva din mine se schimbase faţă de studenţii mei. În acele prime săptămâni părea prea frumos ca să fie adevărat. Studenţii erau zeloşi, politicoşi şi muncitori. „Raiul profesorilor" (cum îi spuneau unii dascăli) nu era o exagerare. Nici un student american nu era atât de docil. Se ridicau în picioare în grup de îndată ce intram în sala de curs şi nu se aşezau decât când le spuneam eu. Strigau fiecare răspuns în cor, se agăţau de fiecare cuvânt al meu şi cereau mai multe teme. Mă simţeam mai curând ca un sergent decât ca un profesor de engleză. Nu fusesem respectată niciodată în modul acesta absolut. Sarah a spus chiar că ar fi vrut să rămână acolo permanent. Un alt profesor coreeano-american a exclamat că, dacă în sălile de curs nu ar fi existat portretele lui Kim Ir-sen şi Kim Jong-il, aproape că ai fi putut crede că erau studenţi sud-coreeni, deşi nici măcar ei nu erau atât de disciplinaţi.

Se înşela profund. Eu continuam să-i ador şi chipurile lor mă înduioşau numaidecât, iar la mesele noastre împreună conversaţia decurgea atât de uşor, încât adesea eram mustraţi de femeia coreeano-chineză care conducea cantina pentru că rămâneam ultimii. Dar eram din ce în ce mai tulburată de uşurinţa cu care minţeau.

Odată, un student m-a întrebat dacă îmi plac florile. „Da", am răspuns eu, „dar la New York nu am grădină, aşa că de obicei cumpăr flori de la magazin". Studentul a spus imediat: „Nici eu, până să vin la PUST, nu plantasem flori niciodată. Le cumpăram întotdeauna de la supermarket". Nu văzusem niciodată flori proaspete la nici un magazin din Phenian. Altă dată, un student s-a ridicat de la masa de prânz şi a spus: „Ei bine, acum mergem la magazin. Ne pregătim pentru o aniversare, aşa că trebuie să cumpărăm câteva lucruri". În campus nu exista încă nici un magazin (PUST avea să deschidă unul mai târziu, în timpul acelui semestru) şi Katie l-a întrebat dacă avea voie să meargă la cumpărături în afara campusului, moment în care a pretins că nu înţelege şi a plecat.

De mai multe ori, a trebuit să consemnez absenţa unui student de la curs sau de la masă. De fiecare dată, întreaga clasă îmi spunea că pe studentul absent îl durea stomacul, de parcă nu mai exista nici o altă boală. După ce am început să-i desemnez dinainte pe studenţii care aveau să ia masa cu mine, uneori descopeream că unul fusese înlocuit cu altul. Odată, când am întrebat unde e studentul absent, cei doi colegi de clasă ai lui au răspuns imediat, la unison.

— Ah, îl doare stomacul, a spus unul.

— Ah, s-a dus să se tundă.

— Până la urmă cum e, se tunde sau e bolnav? am întrebat eu.

— Ah, s-a dus să se tundă, dar a început să-l doară stomacul, au răspuns amândoi fără nici o ezitare.

Câteva minute mai târziu l-am văzut pe aşa-zisul student bolnav jucând baschet, fără să pară conştient de pretextele febrile inventate pentru el de colegii lui. Mi-am dat seama că era cu totul posibil nici să nu aibă habar. Întregul grup îi sesizase absenţa şi, imediat, îl înlocuise la masa mea şi născocise un pretext pentru absenţa lui. Exista ceva emoţionant în această solidaritate, dar în acelaşi timp rapiditatea cu care minţeau era iritantă. Era ceva prea firesc pentru ei – ca atunci când un student mi-a spus că în clasa a cincea clonase un iepure, când altul a spus că un om de ştiinţă din ţara lui descoperise o modalitate de a preface grupa sangvină A în grupa B sau când întreaga clasă a insistat că, dacă joci baschet, creşti în înălţime. Nu eram sigură dacă nu făceau diferenţa dintre adevăr şi minciună pentru că în copilărie li se spuseseră astfel de minciuni sau dacă era o metodă de supravieţuire pe care ajunseseră să o stăpânească.

Un student, a cărui engleză era aproape fluentă şi care preda teme cu o gramatică impecabilă, a susţinut că nu învăţase nici o boabă de engleză până cu câteva luni înainte, când sosise la PUST. Spre deosebire de colegii lui, dintre care cei mai mulţi urmaseră cursuri de engleză cel puţin patru ani în gimnaziu, el studiase chineza ca limbă străină şi fusese nevoit s-o ia de la zero. Părea ceva remarcabil. Deoarece învăţasem engleza ca limbă străină, ştiam că era practic imposibil ca un om de 20 de ani să devină fluent într-un interval de doar trei luni.

În unele dimineţi, întreaga clasă părea neobişnuit de obosită, dar când îi întrebam ce făcuseră în noaptea precedentă răspundeau: „Nimic deosebit”. Mă întrebam dacă avuseseră probleme în timpul lecţiilor Juche. Uneori anunţau, ca grup, că în ziua aceea nu aveau să participe la pregătirea suplimentară, spunând că urma o şedinţă.

Tema din manual pentru săptămâna a treia era „sinceritatea”, aşa că am jucat din nou „Adevăr sau Minciună”. Printre altele, speram să-i încurajeze să fie mai deschişi. Când am scris pe tablă o propoziţie despre o femeie care avea o relaţie cu un bărbat cu patru ani mai mic decât ea, toţi studenţii au strigat imediat: „Minciună! Imposibil. Femeile nu au relaţii cu bărbaţi mai tineri”, au spus ei. Eu şi Katie am dedus de aici că acesta era un tabu, cel puţin printre ei. Ideea de concurs de frumuseţe era de asemenea o noutate pentru ei. Nu auziseră, de exemplu, de concursul Miss Coreea. Mi se părea paradoxal, dat fiind că până atunci văzusem doar femei angajate ca ghizi, agenţi rutieri sau chelneriţe în restaurante şi hoteluri şi toate erau tinere şi atrăgătoare. De asemenea, se spunea că însuşi guvernul întreţinea un grup de tinere frumoase cunoscute drept *gippumjo* (Brigada Plăcerii), a căror unică responsabilitate era aceea de a-i distra pe Kim Jong-il şi pe liderii de partid. Se spunea că aceste femei,

care trebuiau să fie virgine, erau pregătite pentru acest rol de la o vârstă fragedă.

Pe de altă parte, concepte precum „protest” sau „ziar studenţesc” nu păreau să-i surprindă. După modul în care reacţionau, ai fi zis că era perfect normal să se adune pentru proteste politice, să publice ziare studenţeşti şi să spună orice doreau.

Atunci Katie a scris pe tablă: „Îmi place foarte mult să merg în munţii din New York şi să schiez”.

— Ce este schiatul? îşi şopteau studenţii unii altora în coreeană.

Când Katie i-a întrebat câţi dintre ei ştiu ce e schiatul şi dacă în Coreea de Nord se schiază, cei mai mulţi au dat din cap că da. Un student, despre care am aflat mai târziu că era secretarul clasei, a ridicat mâna şi a spus că fusese la schi, dar când l-am întrebat unde a tăcut. Însă odată ce Katie le-a explicat ce e schiatul, câţiva studenţi au strigat: „Minciună!”. Au spus că nu era posibil ca ea să schieze, de vreme ce la New York nu exista zăpadă. Nu ştiau nimic despre clima din New York sau unde se află oraşul, dar cel mai remarcabil era faptul că nu ştiau că există zăpadă artificială, aşa că mă îndoiam că ştiau ce e schiatul. Şi toate acestea ar fi fost în regulă dacă nu ar fi susţinut cu atâta înflăcărare că ştiu ceva de care în realitate nu aveau habar.

Dar nu vreau să sugerez că toţi minţeau încontinuu. Dacă ar fi fost nesinceri mereu, mi-ar fi fost greu să-i iubesc. Dar nu erau mereu nesinceri, iar vieţile noastre de zi cu zi aproape că se contopeau. De dimineaţă şi până la apus, luam trei mese împreună cu ei, citeam scrisorile despre viaţa lor şi îi urmăream jucând baschet, fotbal sau jocuri de vocabular. Chiar dacă îmi pierdeam speranţa în privinţa comportamentului lor, era în continuare foarte uşor să-i iubeşti, nu doar pentru că aveam atât de multe în comun, ci şi pentru că eu veneam dintr-o lume în care era mai uşor să ai încredere.

Într-o seară am văzut-o pe coridorul căminului pe Lydia, o profesoară din Mississippi de 50 şi ceva de ani, făcând o fotografie de la o fereastră de la etajul trei. Mi-a spus, ca şi cum s-ar fi justificat pentru asta, că nu avea aproape nici o fotografie din perioada petrecută în Coreea de Nord şi că voia să şi-o poată aminti. Erau foarte puţine locuri pe care aveam voie să le fotografiem, iar campusul era unul dintre ele. Priveliştea de la fereastra aceea nu era mare lucru: două cămine principale, lângă o curte care era de fapt un teren uscat cu petice de iarbă. În mijlocul ei era un bolovan mare, pe care stăteau cocoţaţi doi studenţi ce-şi făceau temele. Lydia mi-a spus că vedea deseori copii care învăţau pe acest bolovan şi că voia să-şi poată aminti priveliştea.

În seara aceea Lydia părea mai tăcută decât de obicei, aşa că am întrebat-o ce părere are despre studenţii ei. A părut că nu-şi găseşte cuvintele, dar după ce s-a gândit puţin a spus că păreau foarte diferiţi de studenţii sud-coreeni de la cursurile ei

de engleză din ţară. Fusese misionară 14 ani în Japonia şi un an şi jumătate în Coreea de Sud şi chiar adoptase o fată coreeană, aşa că această parte a lumii nu îi era străină, dar băieţii noştri tot o nedumereau.

Apoi mi-a povestit ce se petrecuse cu o zi înainte. Atinsese braţul unui student, pentru a ilustra semnificaţia expresiei „Mi-a forţat mâna", iar el tresărise. Asta a consternat-o, cu atât mai mult cu cât studenţii se atingeau fără probleme; îi vedeam adesea mergând la braţ, ţinându-se de după mijloc sau de mână. Aşa că i-a întrebat de ce li se părea atât de neplăcută cea mai elementară formă de afecţiune fizică din partea ei. Când ei n-au răspuns, ea le-a formulat mai multe variante posibile. Era din cauză că era mai în vârstă, femeie sau profesoară? Ei au spus că toate acestea şi au rugat-o să nu mai facă asta. Am observat că faptul că era străină nu constituia o variantă. În general, studenţii preferau profesorii coreeni. Mulţi mi-au spus că pur şi simplu se simţeau mai în largul lor cu noi. Când i-am sugerat Lydiei această posibilitate, ea a spus ezitant: „Ştiu... dar nu i-am întrebat asta". Vorbea cu o tărăgănare sudică ce mi se părea ciudat de familiară – mai familiară chiar decât accentele coreene ale studenţilor mei atunci când vorbeau în engleză. Apoi Lydia a scuturat din cap şi a spus: „Ce mă deranjează e că... pur şi simplu nu ştiu cine sunt ei".

Începusem să am aceeaşi senzaţie. Când un student din Clasa 1 mi-a spus, deschis şi fără ruşine, că partea proastă a faptului că pierduseră concursul de cultură generală era că fuseseră prinşi copiind şi că ar fi trebuit să copieze mai bine, m-am întrebat dacă era posibil ca ei să nu fi fost învăţaţi niciodată că era rău să mintă. Probabil că se simţeau liberi să facă asta în continuare, atâta vreme cât scăpau basma curată. Era oare posibil să nu distingă binele de rău?

Când mă gândeam la aceste lucruri simţeam o oarecare antipatie faţă de studenţii mei şi îmi dădeam seama că, dacă aceasta creştea, nu aveam altă variantă decât să plec. Această aversiune era aproape instinctivă. În acelaşi mod în care studenţii Lydiei tresăreau când îi atingea, am început să tresar şi eu pe dinăuntru din pricina celor care erau mai nesinceri decât ceilalţi. Park Jun-ho, de exemplu, îmi istorisea poveşti complicate despre absenţa unui student, despre faptul că Jun Su-young era atât de bolnav, încât fusese dus cu maşina la un spital mare din Phenian. Dădea din cap, îşi ducea mâna la piept şi spunea: „Tovarăşa profesoară, e o zi nefastă pentru clasa noastră. Sper din tot sufletul că se va face bine". Mă străduiam din răsputeri ca în acele momente să nu-mi dezvălui sentimentele. Aceşti studenţi descifrau numaidecât expresiile celorlalţi. Păreau aproape instruiţi să facă asta. Simţeau când se schimbă lucrurile, probabil pentru că lucrurile se schimbau mereu, şi nimeni nu spunea ce gândea, astfel că singura modalitate de supravieţuire era să încerci să-i întreci pe ceilalţi la aceste jocuri psihologice.

Existau şi minciuni stângace. În ziua în care stabilisem predarea planului unei

lucrări despre sinceritate, cam un sfert dintre ei mi-au spus că îşi uitaseră din greşeală tema în cămin. Când le-am cerut să meargă s-o aducă, au tăcut şi n-au mai spus nimic, recunoscând mai târziu că nu-şi făcuseră tema. Un student a spus că avea tema în caiet, dar când i-am cerut să mi-o arate a tăcut şi a recunoscut în cele din urmă că nu o făcuse.

Paranoia genera şi mai multă paranoia. Relaţiile nu pot evolua fără încredere, iar relaţia mea cu studenţii începea să stagneze. Minciunile lor mă făceau să păstrez distanţa. Nu puteam să mai continui cu ei. La sfârşit de săptămână vedeam cum întreaga clasă lucrează pe câmp sau face gimnastică pe grupe la 6 dimineaţa, dar dacă îi întrebam ce făcuseră în dimineaţa aceea răspundeau că dormiseră până târziu, chiar până la ora 11, şi că se simţeau foarte odihniţi. Fiecare student, până la ultimul, spunea că aşteaptă cu nerăbdare vacanţa, ca să-şi poată vedea părinţii şi să se distreze cu prietenii. Deşi unii dintre ei habar n-aveau unde erau prietenii lor, păreau să se aştepte ca aceştia să se întoarcă de pe şantierul unde fuseseră duşi.

Desigur, se minţiseră singuri toată viaţa. M-am gândit la asta în seara în care Rachel m-a tras deoparte şi mi-a şoptit: „Ai auzit de Dangun?”.

Dangun este întemeietorul mitic al Coreei, al cărui prim regat datează încă din 2333 î.e.n. Se spunea că Dangun fusese zămislit atunci când Hawnung, fiul Stăpânului Cerului, suflase asupra unui urs care se prefăcuse în femeie. Se părea că studenţii lui Rachel învăţaseră că rămăşiţele lui Dangun fuseseră dezgropate de Kim Ir-sen în 1993, cu un an înainte să moară. (În mod evident, intenţia era de a sădi în mintea oamenilor ideea că acesta fusese predestinat să devină conducătorul Coreei şi de a-l legitima pe fiul lui, Kim Jong-il, care avea să preia puterea în 1994.) Studenţii discutau despre dorinţa lor de a vizita mormântul lui Dangun dintr-o suburbie a Phenianului. Rachel îi considera pe studenţi ciudat de creduli, cu toate că ea era cea care dăduse târcoale şanţului din spatele căminului profesorilor, în căutarea locului în care clopotul sacru al primei biserici din Phenian fusese găsit „întâmplător” în campusul PUST. Credem ceea ce vrem să credem. Dacă aceşti oameni trişti voiau să se agaţe cu atâta disperare de mitul Marelui lor Lider ca moştenitor legitim al lui Dangun, cine putea să-i învinovăţească? Vina le aparţinea în realitate celor care perpetuau aceste poveşti ca să controleze masele.

Şi aşa treceam de la iubire la milă şi de acolo la repulsie şi neîncredere, apoi din nou la empatie şi iubire, iar aceste viraje sentimentale erau derutante. Îmi reaminteam că nu veneam dintr-un loc în care jocurile psihologice erau o condiţie necesară a supravieţuirii într-o măsură atât de mare, un loc în care până şi cel mai mic act de revoltă putea avea urmări inimaginabile.

Treptat, m-am obişnuit cu expresiile lor atunci când minţeau sau spuneau lucruri pe care le regretau şi am început să-mi pot da seama care afirmaţii erau adevărate şi

care nu, care studenţi nu greşeau niciodată şi care mai aveau scăpări. Dar în unele seri nu aveam chef de aceste jocuri, iar dezamăgirea mea era atât de profundă, încât alegeam să stau la masă cu studenţii a căror engleză era cea mai slabă, astfel încât riscul ca ei să mă mintă să fie mai mic.

Era un sentiment înrudit cu suferinţa din dragoste, dar mi-a luat ceva timp să-l înţeleg – până într-o seară, când, după cină, m-am uitat la studenţii împrăştiaţi prin curte, cu găleţile lor de grădinărit, ceea ce păreau să facă mai des pe măsură ce se apropia Ziua Victoriei, 27 iulie, şi mi-am dat seama că totul era inutil, iluzia unităţii coreene, cei 5.000 de ani de identitate coreeană, pentru că naţiunea fusese dezbinată iremediabil în 1945, atunci când un grup de politicieni a trasat o linie aleatoare pe hartă, despărţind familii care aveau să moară fără să se mai întâlnească vreodată, cu toată suferinţa, furia şi regretele lor neîmpăcate şi trupurile transformându-se în ţărână, devenind parte a acestui ţinut. În seara aceea, în timp ce soarele de culoarea unei rodii îndoliate scăpăta în spatele Turnului Veşnic, în spatele coşului de fum, în spatele oraşului, al acestei şcoli şi al copiilor elitei care erau acum, pentru o scurtă vreme, copiii mei, aceşti copii încântători şi mincinoşi, am înţeles cât se poate de clar că aici nu exista mântuire.

11

Duminică, 24 iulie, era zi de alegeri în Phenian, dar pentru noi era zi de rugăciune. Colegii mei profesori ceruseră permisiunea de a vizita una dintre cele două biserici din Phenian, iar destinaţia noastră era Biserica Bongsu. Preşedintele Kim ne-a însoţit în ziua aceea şi ne-a explicat că nu era o biserică adevărată, dar că trebuia să respectăm dorinţa lor de a ne arăta că aveau libertate religioasă, ceea ce nu era cazul. Regimul RPDC este recunoscut pentru reprimarea activităţilor religioase neautorizate prin arestări şi chiar execuţii.

Vedeam din autobuz că atmosfera era una de sărbătoare. Străzile erau pline de oameni, multe femei purtând viu coloratul şi unduitorul *hanbok* (costum tradiţional coreean). Am văzut pe o clădire o lozincă nouă: SĂ PARTICIPĂM CU TOŢII LA ALEGERI ŞI SĂ SPRIJINIM REVOLUŢIA! Copii mici în uniforme şcolare – cămăşi albe, fuste sau pantaloni bleumarin, cravate roşii – cântau tare şi defilau în grupuri, fluturând kimjongilii şi kimirsenii de plastic şi ţinând o pancartă pe care scria SĂ CONSTRUIM NAŢIUNEA NOASTRĂ SOCIALISTĂ PENTRU A-L URMA PE MARELE NOSTRU GENERAL KIM JONG-IL! La fiecare câteva cvartale erau strânşi în şiruri lungi în faţa indicatoarelor mari şi roşii pe care scria „Cabină de vot”. Ni s-a spus că erau aleşi reprezentanţii oraşului şi ai regiunii, că alegerile aveau loc o dată la patru ani şi că puteau vota toţi cei peste 17 ani.

Pe străzi erau şi mai puţine maşini decât de obicei, iar preşedintele Kim ne-a spus că în Ziua Alegerilor doar militarii aveau voie să meargă cu maşina. Deşi primiserăm permisiunea pentru călătorie, am fost traşi pe dreapta de un gardian. Domnul Han a părut foarte supărat şi i-a spus că autobuzul era plin cu străini şi că întârziam la ceva important. După zece minute ni s-a permis să plecăm. De obicei, autobuzul dădea ocol aceleiaşi zone, trecând pe lângă Casa de Studiu a Marelui Popor, Turnul Juche, Magazinul Central Potonggang şi Hotelul Koryo, care se aflau toate pe o rază de câteva cvartale, dar în ziua aceea am urmat alt traseu. La marginea drumului vedeam femei spălând rufe în apele tulburi ale râului Potonggang, care traversa centrul oraşului. Pe malurile lui pescuiau bărbaţii. Oamenii tundeau iarba stând pe vine sau măturau

străzile, ca de obicei. Nu existau gunoaie deloc. Am observat de asemenea câteva femei costelive aplecate cu nişte găleţi deasupra unor bălţi. Turnau pământ peste apă, îl lăsau s-o absoarbă, puneau cu lopata pământul ud în găleată şi îl vărsau peste un morman. Asta părea să fie varianta din Phenian a unui sistem de canalizare. Am trecut pe lângă un iaz mare cu nuferi şi am văzut şi acolo câţiva pescari. Probabil că terminaseră de votat.

Biserica se afla lângă un grup de apartamente care arăta a mahala. Clădirile de beton erau dărăpănate, iar ferestrele de la parter nu aveau geamuri, ci doar zăbrele. Am zărit chipul unui bărbat prin gaura neagră a unei ferestre, iar ceea ce era înăuntru părea şi mai întunecat. Dar înainte să apuc să reflectez la asta, autobuzul nostru a trecut rapid mai departe şi a oprit în faţa unei clădiri mari, moderne şi anonime, cu o cruce pe acoperiş, despre care se spunea că fusese construită din donaţiile creştinilor sud-coreeni. Un bărbat în robă de pastor a coborât scările din faţă ca să ne întâmpine. Deşi întârziaserăm, deoarece fuseserăm opriţi, întreaga biserică ne aşteptase şi amânase începerea slujbei.

Înăuntru stăteau în strane, într-o tăcere deplină, aproximativ o sută de enoriaşi şi un cor. Erau în mare parte femei între 30 şi 50 de ani. Când am intrat, s-au întors spre noi şi ne-au zâmbit. Păreau destul de înstăriţi, poate nu la fel de înstăriţi ca studenţii noştri, şi, pentru o clipă, m-am întrebat de ce oamenii aceia nu erau la vot. Am fost îndrumaţi spre locurile din faţă şi ni s-au dat Biblii noi-nouţe şi cărţi de rugăciuni în coreeană şi în engleză. Fiecare dintre noi a primit, de asemenea, căşti şi un aparat ca să putem asculta slujba prin traducere simultană. Când îl porneai, o voce vioaie spunea: „Bun venit la biserica noastră”, ca şi cum ar fi fost o lecţie de conversaţie în engleză. Lângă pastor se afla un ecran de proiector pe care ne vedeam pe noi înşine. Am privit în jur, să văd cine ne filma, dar era imposibil să-ţi dai seama. O femeie într-un *hanbok* strălucitor s-a îndreptat spre altar să rostească o rugăciune – de fapt, mai curând un monolog rugător despre unificare, suferinţa poporului coreean şi relele celor care ne separaseră. Părea să-l fi rostit de mai multe ori până atunci.

Predica a fost în mare măsură la fel. Pastorul a vorbit despre relele regimului sud-coreean, care, cu sprijinul imperialiştilor americani, menţinea Coreea împărţită. Această crimă avea să fie pedepsită, a insistat el, citând din Romani 6:23 – „Pentru că plata păcatului este moartea…” – ca să-şi sublinieze ideea. La un moment dat a trebuit să mergem toţi în faţă şi să le cântăm surorilor şi fraţilor noştri creştini nord-coreeni, care au afişat, ca la un semnal, o expresie fericită şi entuziasmată. Am fost încurajaţi să facem fotografii peste tot.

Eu mă uitam întruna la chipurile pastorului şi enoriaşilor, care nu trădau nimic. Era doar teatru, iar eu făceam parte din el. Se prefăceau că sunt creştini, iar noi ne prefăceam că-i credem. Mi-am amintit că fuseserăm instruiţi ca la PUST să ne rugăm

în secret, cu ochii deschişi. Aici lucrurile stăteau invers: grupul nostru se ruga liber, iar nord-coreenii interpretau ceea ce părea a fi o şaradă. Poate că atunci când vorbeau despre Dumnezeu îi înlocuiau în sinea lor numele cu „Kim Jong-il”.

Era o uşurare să asculţi corul, care cânta aşa de frumos şi cu atâta patimă, încât m-am întrebat dacă fusese selectat în funcţie de talentul muzical. Nu era o sarcină chiar atât de rea, m-am gândit eu. Puteau să vină aici, să viseze cu ochii deschişi timp de o oră şi să cânte. Prietenii lor puteau chiar să-i invidieze pentru o îndatorire atât de plăcută.

Apoi au cântat o melodie care îmi era ciudat de familiară. Fusese imnul preferat al bunicii mele paterne. Îl fredona adesea, chiar dacă nu era evlavioasă şi se ducea la biserică doar atunci când atacurile ei de panică se înrăutăţeau. Înaintea atacurilor de panică fusese atee, chiar dacă, la fel ca în cazul majorităţii familiilor coreene, în trecutul familiei noastre existau urme de budism şi şamanism.

Bunica se căsătorise cu bunicul la 16 ani, născuse şi crescuse trei copii, trăise perioada colonizării japoneze şi era să moară de malnutriţie în timpul Războiului Coreean. Dar rareori vorbea despre vreunul dintre aceste lucruri. Vorbea în schimb despre femei – femeile bunicului meu, dintre care una era o *giseng* (gheişă) care se mutase în casa lor şi ocupase dormitorul principal. Nu era clar dacă această amantă era o *giseng* adevărată sau o amfitrioană obişnuită de bar, deoarece, în mod inevitabil, aceste femei veneau şi plecau prea repede pentru ca bunica să le poată afla identitatea reală, dar această *giseng* sau falsă *giseng* obişnuia să bea seară de seară *jungjong* (sake) cu bunicul meu, iar bunica avea sarcina să le aducă tăvi cu mâncare. Bunica spunea mereu că ochii rătăcitori ai bunicului meu erau cei care îi provocau atacurile de panică.

După ce toţi doctorii au concluzionat că boala ei e imaginară, iar unul i-a recomandat ca remediu să sugă bomboane de mentă, bunica l-a vizitat pe preotul din zonă şi s-a îndreptat spre Iisus. Pentru ea, Iisus era o modalitate de a face faţă escapadelor bunicului. Când nu era încurcat cu nici o femeie şi avea remuşcări, o însoţea fără tragere de inimă pe bunica la biserică, declarând întotdeauna că nimeni nu avea să-l vadă pe Gwangsan Kim, descendentul unor mari erudiţi confucianişti, cu o Biblie în public. Aşa că împacheta cu grijă Biblia soţiei în hârtie de ziar, după care o îndesa sub braţ şi o lăsa pe bunica în pragul bisericii, fără să-l treacă vreodată.

Părea de neconceput că viaţa mă purtase în acest loc neverosimil, în această biserică nord-coreeană falsă unde stăteam şi ascultam un cor fals, cu un grup de credincioşi adevăraţi, şi îmi aminteam de bunica mea şi de creştinismul ei şovăielnic. Dar în acel moment mi-am dat seama că, indiferent dacă ea fusese sau nu evlavioasă cu adevărat, biserica îi oferise o anumită alinare pentru viaţa ei chinuită, iar eu eram recunoscătoare pentru asta.

Am fost conduşi curând spre ieşire şi încurajaţi să luăm cu noi ca suvenire o Biblie şi o carte de rugăciuni. Enoriaşii au zâmbit, au făcut cu mâna şi au cântat „Să ne întâlnim din nou”, iar pastorul a rămas în faţa bisericii şi a făcut poze cu noi toţi. Ne-am urcat în autobuz, în timp ce enoriaşii continuau să ne facă cu mâna, după care i-am văzut îndepărtându-se în grup şi dispărând rapid pe străzile Phenianului, ca şi cum se achitaseră de sarcina de dimineaţă.

În după-amiaza aceea, unor profesori le-a fost prezentată o cabină de vot. Au fost îndemnaţi să facă poze, iar obişnuita ghidă drăguţă a explicat cum era introdus votul. Potrivit spuselor ei, pe buletinul de vot figurau numele a doi candidaţi, iar cetăţenii Phenianului îl alegeau pe unul dintre ei, aşa cum ar fi făcut în orice ţară liberă. Însă una dintre profesoare, care preda engleză omologilor, a spus că studenţilor din clasa ei le scăpase faptul că exista un singur candidat, ales cu grijă de guvern, astfel că în Ziua Alegerilor veneai şi îl votai pe candidatul respectiv. Însemna oare asta că guvernul organizase alegeri false doar pentru noi? În afară de biserică, de cabina de vot şi de oamenii înşiraţi la vot, ce altceva mai exista doar pentru ochii noştri? Oare luminile de la ferestre se stingeau de îndată ce le lăsam în urmă?

La cina din seara aceea, studenţii mei au întrebat, ca de obicei, ce făcuserăm în ziua aceea. Dat fiind că nu aveam voie să vorbim cu ei despre Iisus, i-am întrebat ce făcuseră ei. Au răspuns cu toţii că votaseră în centrul Phenianului. Erau primele alegeri la care putuseră să voteze şi li se păruse foarte entuziasmant, au spus ei. Şcoala nu avea suficiente microbuze ca să-i transporte pe toţi cei 270 de studenţi în oraş, iar eu ştiam că oricum nu li se permitea să iasă din campus, aşa că i-am întrebat cu ce se deplasaseră la centrul de vot. Au mers pe jos, mi-au spus ei. Nu-mi venea să-mi cred urechilor, dar am insistat. Cu maşina făceai zece minute până în Phenian, aşa că i-am întrebat cât făcuseră pe jos până acolo. Aici răspunsurile lor au variat. Unii au spus 30 de minute, alţii o oră. La cât plecaseră? Unii au spus că la 8 dimineaţa, alţii la 9. Noi plecaserăm la ora 9 în dimineaţa aceea şi nu îi văzuserăm deloc.

A doua zi, la şedinţa profesorală, ni s-a spus că trebuia să achităm benzina şi mesele supraveghetorilor şi şoferului nostru. Era o sumă modestă, cinci sau zece dolari pentru fiecare dintre ieşirile noastre, dar, ţinând cont că predam gratuit, iar ca să venim aici cu avionul cheltuiserăm din banii noştri sau din cei ai unei biserici finanţatoare, părea ciudat că se aşteptau să plătim ca să fim monitorizaţi.

Apoi ni s-a spus că Spectacolul Coregrafic Arirang, un festival important prin care RPDC este sărbătorită an de an în august, avea să ne coste pe fiecare nu mai puţin de 400 de dolari, dacă voiam să mergem. Şcoala ne recomanda să cumpărăm bilete cu preţ mediu, de 225 de dolari. Văzusem spectacolul în una dintre vizitele mele anterioare şi fusesem şocată de preţ. După ce depăşeai ineditul priveliştii a zeci de mii

de copii care formau petale de kimjongilii şi kimirsenii sau secera şi ciocanul, nu te puteai abţine să nu te gândeşti că fuseseră obligaţi să le exerseze nenumărate ore. Alţi câţiva profesori au părut şi ei şocaţi de preţ, dar au fost de acord să cumpere bilete, deoarece nu ştiau când aveau să mai ajungă aici. Aşa era mereu în Coreea de Nord. Era ca iubitul pe a cărui prezenţă nu puteai să te bazezi, aşa că trebuia să profiţi de şansa de a petrece timp cu el atunci când era disponibil.

Următoarea veste ne-a fost adusă de dr. Joseph, care a părut aproape stânjenit când le-a cerut tuturor donaţii pentru hrana studenţilor. Potrivit lui, „ceilalţi" – omologii, am presupus – îl îndemnau încontinuu să facă o donaţie personală de cel puţin 500 de dolari pentru „o masă cu carne din belşug". Eu bănuiam că de fapt carnea nu era pentru studenţi, ci pentru poftele lacome ale omologilor. Unuia dintre aceşti bărbaţi îi plăcea să repete: „A, dumneata eşti tovarăşa Kim Suki. Mi-ai făcut mari probleme. Nici nu ştii ce bătaie de cap a fost să-ţi obţin viza. După tot ce am făcut pentru dumneata, poate că ar trebui să-mi mulţumeşti *mie*". M-am simţit foarte stânjenită când a spus asta prima oară, dar am râs împreună cu el, prefăcându-mă că e o glumă.

Acest tip de comportament şantajist era tipic pentru tranzacţiile cu Coreea de Nord. În cursul vizitei Filarmonicii din New York, mă întâlnisem cu mai mulţi jurnalişti sud-coreeni care erau sătui de Coreea de Nord şi care spuneau cu toţii că, dacă voiai să înţelegi RPDC, trebuia să urmăreşti traseul banilor. PUST era finanţată de donatori individuali din întreaga lume, precum şi de Ministerul Unificării din Coreea de Sud, fără nici o contribuţie nord-coreeană, din câte ştiam eu. Se pare că restul lumii îi hrănea şi îi educa pe copiii liderilor lor. La nivel micro, existau cererile frecvente de mici sume de bani cu care ne obişnuiserăm. Omologii voiau să fie hrăniţi şi se aşteptau ca noi să le facem pe plac.

Ultima veste era uşor alarmantă. Dr. Joseph ne-a spus că, potrivit omologilor, unii dintre studenţii noştri nu aveau să meargă acasă în vacanţa de vară. Doar *unii* studenţi aveau să meargă acasă, a spus dr. Joseph. Unii dintre cei mai bogaţi, cel mai probabil. Bănuiam deja care dintre studenţii mei aveau să fie aleşi. Diferenţele dintre ei erau evidente. Câţiva foloseau pentru teme foi de hârtie albe şi netede, cu care eram şi noi obişnuiţi acasă, dar cei mai mulţi foloseau hârtia maronie şi aspră care constituia norma. Cei care foloseau hârtie albă erau adesea aceiaşi care deţineau dicţionare electronice, aveau piele strălucitoare şi vorbeau mai bine engleza.

S-a dovedit că întregul an al studenţilor mei era planificat cu grijă. În vacanţe fie rămâneau în campus şi făceau pregătire suplimentară, fie lucrau la o cooperativă agricolă. Nu aveau în orice caz de ales. Dr. Joseph ne-a lămurit că în RPDC nu exista vacanţă. Sarah a confirmat acest lucru. Tema de lectură pe care trebuia să o predea în săptămâna aceea se întâmpla să fie „vacanţa" şi îşi dăduse seama că aici aceasta

diferea de ideea noastră de vacanţă. Exista un interval rezervat recreerii, cum ar fi practicarea unui sport, dar nu exista o vacanţă prelungită. Toţi studenţii aveau şase zile de şcoală pe săptămână, iar duminica aveau de îndeplinit anumite sarcini. Acest program nu se schimba prea mult în timpul vacanţei, de vreme ce veneau la şcoală fie pentru şedinţele Juche, fie pentru cele de critică ale Unităţii Vieţii Cotidiene, iar în restul timpului trebuiau să lucreze în cooperativele agricole. Era o ţară în care nimănui nu i se permitea să aibă timp liber.

Fiecare dintre studenţii mei îmi spusese că în luna august urma să meargă acasă. Dacă nu se prefăceau, se pare că ştiau la fel de puţine ca noi.

12

Zilele dinaintea sfârşitului semestrului de vară au fost o harababură. Se făceau multe poze şi se desfăşurau numeroase competiţii sportive, ca şi cum activităţile neîncetate ne-ar fi abătut atenţia de la iminenta noastră despărţire. Eu eram sfâşiată între tristeţe şi dorinţa de a evada din acest loc. Fusesem invitată să predau din nou în semestrul de toamnă şi acceptasem, dar, sincer, nu eram sigură că puteam repeta experienţa.

După prânzul din 26 iulie, eu şi Ruth am fost chemate în biroul preşedintelui Kim, unde ni s-a spus că aveam să participăm la ceremonia celei de-a 58-a aniversări a Marii Victorii, în Sala Polivalentă din Phenian. Era un eveniment de stat, găzduit de Partidul Muncitorilor şi de Comitetul Poporului din Phenian în ajunul Zilei Victoriei. Printre invitaţi se afla şi un grup restrâns de la PUST; noi aveam să fim singurii profesori. Joan mi-a spus mai târziu că lucrase cu preşedintele Kim aproape un deceniu, de când se născuse ideea PUST-ului, dar că nu fusese invitată niciodată, fiindcă era o „faţă albă". Fuseserăm alese, a spus ea, deoarece reveneam amândouă în toamnă şi eram de origine coreeană.

Când am ajuns, în sală era o linişte deplină, deşi toate cele 20.000 de locuri erau ocupate. Jumătate dintre participanţi erau militari, iar cealaltă jumătate avea costume cenuşii de vară, un fel de uniformă civilă a membrilor de Partid. Nu am văzut nici o faţă noncoreeană. Scena era decorată cu cuvintele O SUTĂ DE RĂZBOAIE, O SUTĂ DE IZBÂNZI! A 58-A ANIVERSARE A VICTORIEI 727! şi cu lozinci similare pe ambele laturi. Pe scenă se aflau trei şiruri de scaune îndreptate spre public.

Nu după mult timp au apărut o sută de bărbaţi în uniforme militare, aceleaşi pe care le purtau şi studenţii mei când păzeau Sala de Studiu a Kimirsenismului, şi toţi cei din public s-au ridicat şi au aplaudat în timp ce aceştia îşi ocupau locurile pe scenă. Mulţi erau graşi, cu burţi rotunde şi fălci generoase, iar hainele lor erau acoperite cu medalii strălucitoare de aur. Printre ei erau şi două femei, una îmbrăcată într-un costum alb cu pantaloni şi cealaltă într-un *hanbok*. Cel mai probabil, una dintre ele era Kim Kyung-hui, sora lui Kim Jong-il şi soţia lui Jang Sung-taek, pe atunci al doilea cel

mai puternic om din Coreea de Nord[1].

Unul dintre bărbaţi a urcat pe podium şi a început să citească un discurs uneori neinteligibil, din cauza difuzoarelor groaznice[2]. Discursul se referea în principal la realizările glorioase ale lui Kim Ir-sen şi la modul eroic în care ţinuse piept atacurilor imperialiştilor americani şi câştigase războiul. Întregul discurs era presărat cu ocări la adresa Statelor Unite şi a Coreei de Sud. Vorbitorul a spus că Lee Myung-bak, pe atunci preşedintele Coreei de Sud, împingea întreaga peninsulă în mâinile lacome ale Americii şi că, dacă asta avea să continue, Seulul avea să se transforme într-un „ocean de sânge” plin de „moarte şi cadavre”. Evenimentul era înregistrat şi televizat, iar supraveghetorii ne îndemnau din când în când să aplaudăm. Bărbatul şi-a încheiat discursul cu „Trăiască Marele nostru Lider Kim Ir-sen! Trăiască Marele nostru General Kim Jong-il! Trăiască Partidul Muncitorilor!”. Atunci ne-am ridicat toţi în picioare şi am strigat împreună aceste cuvinte.

Când ne-am întors la şcoală, în jur de 5:30 după-amiaza, am rămas singură în biroul meu şi am fost nedumerită când am auzit ceea ce păreau a fi frânturi din acelaşi discurs. Deşi sunetul era deformat, am reuşit să-i depistez sursa la una dintre ferestrele deschise de la o sală mare de curs de după colţ. M-am prefăcut că merg la toaletă şi am mers pe vârfuri spre acel colţ. Am văzut pe fereastră că studenţii urmăreau la televizor înregistrarea discursului, în cadrul întâlnirii lor speciale de după-amiază.

Pe la 6:45 eram la cantină şi îmi urmăream studenţii intrând. Aveau nişte expresii întunecate şi ne evitau privirea. Unii dintre ei s-au crispat pur şi simplu când ne-au văzut. Ar fi trebuit să mă simt jignită, dar am înţeles. Văzusem şi auzisem discursul. Trebuie să fi fost extrem de derutant să fii îndemnat să te pregăteşti pentru un război împotriva imperialiştilor americani şi apoi să te întorci şi să dai ochii cu noi. Erau ca nişte soldaţi pe timp de război care se pregăteau pentru moarte şi distrugere, în vreme ce noi ne fâţâiam pe acolo şi îi întrebam: „Ce planuri ai pentru vacanţa de vară?” sau „Ai o iubită?”. În seara aceea, când ne-au văzut, mi-am dat seama că devenisem duşmanul sud-coreean şi american, exact ţinta pe care fuseseră învăţaţi să o împuşte şi să o ucidă.

Aşa că am stat acolo şi am aşteptat şi, după cum bănuiam, nimeni nu a vrut să se aşeze la masa mea, până când, în cele din urmă, mi s-a alăturat monitorul unei clase. Şi-a asumat corvoada de a mânca împreună cu mine de dragul colegilor lui, care nu voiau să facă asta. Era imposibil să descifrez ceva din expresia lui. Când l-am întrebat de ce întârziaseră la cină şi ce făcuseră la întâlnirea lor de după-amiază, a ridicat pur şi simplu din umeri.

— Ne-am uitat la televizor, a spus el.

A doua zi dimineaţă era Ziua Sportului şi, în mod evident, dispoziţia lor se ameliorase. Fiecare şcoală din ţară îndeplinea acest ritual de două ori pe an, astfel că studenţii erau obişnuiţi cu procedurile şi ovaţiile. Toată lumea participa, inclusiv profesorii. Întregul corp studenţesc era împărţit în două echipe, una cu şepci de baseball albastre, cealaltă cu şepci albe. Studenţii aşteptau asta de săptămâni întregi, dar, după mai multe zile de averse torenţiale, erau îngrijoraţi că ar putea să plouă. Din fericire, vremea se înseninase.

Nu se putea să nu-mi amintesc de copilăria mea în Coreea de Sud. Şi noi aşteptam tot anul Ziua Sportului, aşa cum liceenele din Statele Unite numără zilele până la balul de absolvire. Şi noi eram împărţiţi în echipa albastră şi echipa albă şi jucam jocuri similare, inclusiv curse în trei picioare şi lupta cu odgonul, şi aveam concursuri asemănătoare de ovaţionat. Singura diferenţă era că noi eram elevi de şcoală primară, iar asta se întâmpla la sfârşitul anilor ’70. Dar eu nu eram bună la sporturile de echipă şi mă intimida spiritul competitiv care punea stăpânire pe colegii mei. Îmi amintesc cum stăteam îmbufnată şi aşteptam să apară mama cu pachetul cu *kimbap* de casă. Fiecare mamă aducea *kimbap* de Ziua Sportului şi toate arătau diferit, unele foarte complicate, cu spirale de morcovi şi castraveţi în formă de floare, de parcă şi mamele ar fi concurat între ele.

În Ziua Sportului la PUST am participat îndatoritoare la jocuri şi am aplaudat şi am ovaţionat echipa studenţilor mei. Dacă am fi fost într-un film, probabil că fetiţa din Coreea de Sud ar fi găsit o anumită împăcare, dar existau doar momente trecătoare de empatie – în timpul cursei în care eu şi un student am alergat având o minge între capetele noastre sau când toţi studenţii şi profesorii au dansat în cerc, ţinându-se de mână. Dar în curând totul s-a terminat, iar eu m-am întors în căminul meu, în timp ce studenţii au reluat grădinăritul, smulgând buruieni întreaga după-amiază, chiar şi atunci când a început să plouă în această Zi a Victoriei în care, potrivit spuselor lor, Kim Ir-sen îşi riscase viaţa ca să-i salveze pe toţi.

Mai târziu, în după-amiaza aceea, a fost celebrată Victoria 727 la Palatul Culturii Poporului. Din nou, au fost invitaţi doar profesorii de origine coreeană. Când am ajuns, am observat multe maşini strălucitoare, inclusiv Land Rover şi Mercedes Benz 300, negre, ca toate maşinile pe care le văzusem la Phenian. M-am întrebat dacă unii dintre participanţi erau părinţii studenţilor mei. De fiecare dată când vedeam oameni influenţi îmi puneam aceeaşi întrebare. Consideram că oamenii aceia erau de vină pentru decăderea continuă a Coreei de Nord, însă îi iubeam pe copiii lor.

Ca şi la ceremonia din seara precedentă, publicul era format din oficiali ai armatei şi civili îmbrăcaţi formal. Aproximativ zece lideri ai Partidului Muncitorilor ocupau locurile centrale din faţă, rezervate persoanelor importante. Într-un colţ al încăperii

am văzut vreo 20 de noncoreeni, inclusiv doi bărbaţi care purtau uniforme militare şi vorbeau în rusă, o femeie cu turban şi un negru într-un caftan cu aspect tradiţional.

Primul număr a fost interpretat de Orchestra Samjiyon a Trupei Artistice Mansudae, cel mai vestit grup de muzicieni de ambele sexe din ţară. Femeile de pe scenă, îmbrăcate în rochii roz, roşii şi albe, umflate, fără bretele şi pline de paiete, semănau cu dansatoarele din Las Vegas, chiar dacă în program scria că multe dintre ele primiseră medalii din partea lui Kim Jong-il şi Kim Ir-sen. Fundalul era o proiecţie abstractă de lumini colorate care îmi amintea de screensaverul unui laptop nou. Pe plafon erau circa 50 de baloane roz şi roşii, precum şi un mic glob rotativ de discotecă.

După deschidere, femeile au dansat pe „Cântecul apărării naţionale" şi „Spre o luptă decisivă", iar solistul, un bărbat sobru în smoching, a început să intoneze brusc „Cântecul asasinului", a cărui tematică era vânătoarea. Pe măsură ce ascultam, îmi dădeam seama că vânătoarea avea ca scop capetele „*nom*-ilor yankei", ceea ce s-ar traduce aproximativ prin „ticăloşi yankei". Refrenul, repetat la nesfârşit, era „Vânarea *nom*-ilor americani". Cuvântul cu care interpreţii indicau capetele americanilor nu era *mauri*, ci *daegari*, utilizat doar pentru animale.

De fiecare dată când am vizitat RPDC, am fost şocată de coruperea limbii coreene. Injuriile au prins rădăcini nu doar în conversaţie şi în discursuri, ci şi în limba scrisă. Erau omniprezente – în poezii şi ziare, în discursurile oficiale ale Partidului Muncitorilor, chiar şi în versurile cântecelor interpretate în acea zi sfântă. Era ca şi cum ai fi găsit cuvintele *al dracului* şi *căcat* într-un discurs prezidenţial sau pe prima pagină din *The New York Times*. Limba lor vorbită era la fel de grosieră, indiferent de ocazie. De exemplu, în discursul din ziua anterioară, Lee Myung-bak şi administraţia lui erau numiţi *nom* şi *paetguhri-dul* (acel ticălos şi golanii lui). Mă simţeam uşurată că pe studenţii mei nu îi auzeam vorbind îndeajuns de des în coreeană încât să-mi dau seama dacă preluaseră această moştenire.

Şi totuşi, uneori auzeam expresii care îmi încălzeau inima – cuvinte arhaice, cu sonoritate inocentă, care mă făceau să mă simt ca şi cum întreaga ţară era un sătuc netulburat de timp. În locul prozaicului *soohwa*, care înseamnă „limbajul semnelor", nord-coreenii spuneau „vorbit din degete", iar în loc de „fotografii la developat" spuneau „imagini care se trezesc", ceea ce mi se părea încântător şi poetic.

Apoi, un grup de aproximativ 20 de fete între opt şi zece ani au cântat despre dragostea lor de patrie, zâmbind adorabil. Au continuat cu un cântec vioi despre gloria Marelui lor Lider, iar cele trei din faţă au desfăşurat steagul RPDC, pe care l-au ridicat deasupra capului cu o afecţiune teatrală. Apoi, brusc şi cu aceleaşi voci suave, au izbucnit într-un refren despre „ura înflăcărată din inimile lor", iar eu a trebuit să închid ochii ca să pot evada din sala de concerte, să scap de lozincile neîncetate şi de cuvintele brutale rostite de gurile lor angelice.

Spectacolul a continuat la nesfârşit. La un moment dat, un bărbat a rostit un monolog în care înfiera Coreea de Sud. Tot ceea ce făcea administraţia lui Lee Myung-bak era opusul binelui, a spus el, avertizându-l cu severitate pe Lee să înceteze, dacă nu voia să fie ucis. Cuvintele de final au fost „Fiţi gata, ochiţi, foc", urmate de o salvă simulată de orchestră, la care publicul a izbucnit în aplauze.

Ultimul interpret a fost o femeie de pe podiumul lateral îmbrăcată într-un *hanbok*, care făcea cu mâna „imagini în nisip" proiectate pe un ecran uriaş. Femeia a rearanjat cu îndemânare nisipul şi a făcut o siluetă cu bonetă de bucătar, iar publicul a aplaudat. A transformat această imagine în ceea ce semăna cu o scroafă cu purcei care sugeau. Apoi într-un fel de pasăre, urmată probabil de un tânăr revoluţionar, deşi la acel moment, la fel ca restul publicului, îmi înclinam capul încercând să ghicesc. Pe plafon, globul de discotecă se învârtea în continuare.

1. Kim Jong-un l-a executat pe Jang pentru trădare în decembrie 2013. La momentul la care scriu aceste rânduri, nu se ştie unde se află Kim Kyung-hui.
2. Am aflat mai târziu că acesta era Ri Yong-ho, Vicemareşalul Armatei Coreene a Poporului, care a fost înlăturat din funcţie de Kim Jong-un în iulie 2012. De atunci nu a mai fost văzut în public şi se crede că a fost fie trimis într-un lagăr de concentrare politic, fie executat.

13

Când plecaţi?

Era ultima zi a semestrului de vară şi studenţii mei veneau întruna ca să mă întrebe iar şi iar acelaşi lucru, cum fac copiii. Le-am spus că toţi profesorii se întâlneau la 6:30 dimineaţa să plece spre aeroport.

— Tovarăşa profesoară, venim să vă conducem, spuneau ei mereu.

Ştiam cu toţii că nu puteau să facă asta, pentru că ar fi însemnat o abatere de la program. Deşi clădirile căminelor noastre erau alăturate, nu puteau să se dea pur şi simplu jos din pat şi să vină să-şi ia rămas-bun. Şi totuşi, promiteau întruna. *Tovarăşa profesoară, mâine-dimineaţă vă conducem*. Cred că un student a spus-o de cinci ori.

Îmi plăcea să cred că îşi doreau acest lucru foarte mult şi că-l repetau de atâtea ori ca să mi-o arate, dar faptul că ştiam că era imposibil mă umplea de tristeţe. Aici nu exista îndurare. Ştiam acest lucru, dar de fiecare dată când îmi era confirmat mă trezeam din nou surprinsă.

În ultima seară, studenţii au primit pentru prima oară permisiunea de a rămâne după cină cu noi în cantină, unde am cântat şi am interpretat scheciuri. Totul a durat cam jumătate de oră, iar după primele 20 de minute au apărut câţiva dintre omologi. Prezenţa lor însemna că timpul se apropia de sfârşit, iar studenţii au devenit vizibil încordaţi. Unii dintre băieţi m-au privit în ochi şi nu au întors capul; era tot ce puteau să facă. Când nimic nu poate fi exprimat liber, începi să te pricepi să interpretezi tăcerea. Iar eu înţelegeam tăcerea lor, la fel cum şi ei o înţelegeau pe a mea.

Timp de mai multe zile m-au învăţat un cântec. Era cel mai puţin naţionalist cântec pe care îl auzisem acolo şi, când le-am spus că îmi plăcea foarte mult, au fost încântaţi şi s-au oferit să mă înveţe să-l cânt. Am tradus împreună versurile:

Păpădiile înfloreau pe dealurile din oraşul meu natal,
Pe vremea când mă jucam înălţând un zmeu alb,
Ah, cerul acela albastru pe care îl vedeam în copilărie,
De ce n-am ştiut atunci că el e mândria patriei mele?

În seara aceea am cântat împreună cu ei, în engleză şi apoi în coreeană. Era singurul mod în care puteam să le arăt că îi iubesc şi că avea să-mi fie foarte dor de ei. Când nu m-am mai putut abţine şi am început să plâng, unii dintre ei au şoptit: *Tovarăşa profesoară, vă rog, zâmbiţi*. Auzeam întruna acele cuvinte: *Tovarăşa profesoară, vă rog, zâmbiţi*. M-am întrebat ce ar fi spus dacă ar fi putut să vorbească liber. Această întrebare m-a făcut să plâng şi mai tare şi m-am temut că omologii aveau să observe şi să strâmbe din nas.

Ultimul lucru pe care am avut voie să-l facem împreună au fost fotografiile de grup. De dragul eficienţei, profesorii au fost aşezaţi pe un singur rând şi fiecare clasă de studenţi s-a aşezat succesiv în spatele lor, pe trei şiruri. După ce o clasă se fotografia, studenţii din grupul respectiv trebuiau să dea mâna cu profesorii şi să lase locul grupului următor, apoi se întorceau imediat în căminul lor. Am auzit cum clasa mea strigă „Anul II primii!", pentru că ştiau că studenţii care erau fotografiaţi ultimii puteau să stea cel mai mult cu profesorii. Un student foarte înalt s-a aşezat în spatele meu în timpul şedinţei foto şi, cu toate că profesorul care făcea fotografia i-a spus să se mute pe rândul din spate, nu s-a clintit. Când m-am întors şi i-am întâlnit privirea, el a murmurat „Mulţumesc şi la revedere, tovarăşa profesoară", iar eu mi-am dat seama că rămăsese în locul acela doar ca să-mi spună asta. Când fotograful i-a spus din nou să se mute, eu am dat din cap, privindu-l în ochi şi sperând că îşi dă seama că înţelesesem, şi abia atunci s-a mutat. Mai târziu, profesorul care făcuse pozele mi-a spus că toţi studenţii doriseră să stea aproape de profesorii lor. Apropierea fizică de ei era tot ce puteau face ca să-şi manifeste dragostea.

Eram la fel de amuţită ca studenţii mei. Nu puteam spune, în timp ce dădeam mâna cu fiecare dintre ei: *Pleacă din locul ăsta nenorocit. Părăseşte-l pe nenorocitul de Mare Lider al vostru. Abandonează-ţi ţara sau arunc-o în aer. Te rog, fă ceva.* În schimb, plângeam întruna şi zâmbeam. Şi fiecare student se uita în ochii mei şi zâmbea la rândul lui. Aşa ne-am luat rămas-bun. Unii continuau să spună: „Vă conducem mâine, tovarăşa profesoară". Aş fi vrut să-şi asume propriile acţiuni şi să spună „eu" în loc de „noi", dar aici nu exista „eu". Nici măcar „noi" nu exista fără permisiunea Marelui lor Lider. În seara aceea, în timp ce mărşăluiau în formaţiunile lor spre cămine, au răcnit cântecul pe care ajunsesem să-l ştiu cel mai bine, ca pentru a ne aminti nouă şi a-şi aminti lor înşişi cui aparţineau de fapt:

Fără tine, noi nu existăm.

În noaptea aceea m-am uitat pe fereastră la căminul studenţilor, dar era complet întunecat, ca şi cum ar fi adormit cu toţii în acelaşi timp. Dar la acel moment eram deja împreună de o lună, astfel încât, chiar şi ascuns în întuneric, în spatele acelor ferestre opace, fiecare dintre ei îmi era cunoscut şi era special pentru mine.

A doua zi dimineaţă, la 6:30, în timp ce stăteam în faţa căminului profesorilor şi aşteptam autobuzul împreună cu ceilalţi, m-am uitat după studenţii mei, chiar dacă ştiam că nu aveau să apară. Mă agăţam totuşi de speranţa că avea să se facă o excepţie. Apoi i-am văzut mărşăluind spre cantină, cântând cât îi ţinea gura. Distanţa dintre noi era de cel mult o sută de metri, dar nu au întors capul nici măcar o dată în direcţia noastră. Ne-am urcat în autobuzul nostru şi ni s-a spus că aveam să oprim la clădirea IT, unde se ţineau de obicei cursurile, pentru că omologul-şef voia să-şi la rămas-bun de la noi.

La ora 7 am parcat în faţa clădirii IT şi am văzut câţiva studenţi venind pe drum. Luaseră micul dejun şi păreau să meargă spre cursuri, deşi noi ne întrebam cine ar fi putut să le predea. Cineva a glumit că studenţii aveau probabil instrucţie Juche, ca să contracareze influenţa scurtei lor educaţii occidentale. Apoi am observat că unii dintre ei întindeau gâtul, uitându-se după profesorii lor, iar când ne-au zărit prin geamurile autobuzului au început să zâmbească şi ne-au făcut cu mâna. Dar nu s-au putut opri din mers, deoarece o voce din interiorul clădirii IT a strigat la ei să intre, ceea ce au şi făcut, deşi mulţi mergeau foarte încet, cu feţele încă întoarse spre noi. Şi chiar după ce au intrat, unii dintre băieţi s-au oprit la o fereastră a clădirii, mijindu-şi ochii ca să-i zărească pe profesorii lor.

Aşa ne-am despărţit, ochi în ochi, în timp ce studenţii ne priveau din spatele geamului şi noi porneam spre libertate.

Partea a doua

Soarele secolului XXI

14

Regăsirile sunt rareori aşa cum ni le imaginăm. Când m-am întors la New York, eu şi bărbatul din Brooklyn am trecut prin toate fazele iubirii: speranţă, îndoieli, împotrivire. „Stai să mă uit la tine”, a spus când ne-am întâlnit la un restaurant de sushi pe Smith Street. Părea să nu-şi găsească cuvintele, mai puţin atunci când a remarcat cu îngrijorare că păream mai slabă. Poate că era un compliment, dar cum tocmai mă întorceam din Coreea de Nord, „mai slabă” nu mai părea măgulitor. În acea primă noapte mi s-a părut un străin, aşa cum cu siguranţă i-am părut şi eu. Habar nu avea prin ce trecusem, iar eu nu am încercat să-i explic.

În schimb, m-am retras. El prefera să dea SMS-uri în loc să mă sune, dar atunci când mă suna lăsam căsuţa vocală să preia mesajul. Nu eram distantă, cum sunt uneori îndrăgostiţii. Pur şi simplu nu mă simţeam în stare să dau ochii cu el după o absenţă atât de lungă. Despărţirea aceasta ne costase. Noi doi eram aşa cum eram în ciuda despărţirii şi din cauza ei. Nu era nici simplu, nici uşor.

De altfel, nici New Yorkul nu era simplu sau uşor. Lumea liberă după care tânjisem atât, cu luminile şi abundenţa ei ameţitoare, mă copleşea, la fel cum venirea primăverii mă paralizează în fiecare an. Lumina bruscă a soarelui pare o intruziune şi în lunile acelea stau mai mult în casă. Revărsarea şi freamătul vieţii mă fac precaută, devin ezitantă, ca un copil care învaţă să meargă, să vadă şi să pipăie. Aşa a trecut luna august, iar când septembrie a început să se insinueze m-am simţit puţin mai în largul meu. Însă sosise deja timpul să-mi fac bagajele şi să mă întorc pentru semestrul de toamnă. Nu *trebuia* să mă întorc, dar am făcut-o. Erau încă nespus de multe lucruri pe care nu le înţelegeam, dar de data asta urma să stau acolo până la sfârşitul lui decembrie. Nu ştiam dacă aveam să fiu în stare să rezist.

La sfârşitul lui septembrie, la Phenian era frig în comparaţie cu New Yorkul. Eram neliniştită, neştiind dacă legătura mea cu studenţii supravieţuise perioadei de despărţire. În timpul verii lăsaseră oarecum garda jos, dar acum eram din nou o străină care purta urmele lumii exterioare. Poate că avea să trebuiască să sondăm din

nou terenul. Însă când au intrat în sala de curs în prima zi şi am văzut încântarea pură de pe chipurile lor, m-am topit. Unii dintre ei nici măcar nu mă puteau privi în ochi din cauza timidităţii şi a entuziasmului. Am observat mici detalii – că unii păreau mai fragili sau că unul şchiopăta uşor – şi abia aşteptam să stau de vorbă cu ei.

La prânz i-am întrebat pe câţiva studenţi ce făcuseră în vacanţa de vară şi am fost bombardată cu poveşti despre timpul liber petrecut cu prietenii. Park Jun-ho a spus că înotase câte trei-patru ore la sala de sport, de cel puţin trei ori pe săptămână. Han Jae-shik a spus că se dăduse cu rolele la sala de sport şi că văzuse de câteva ori spectacolele coregrafice împreună cu prietenii. Kim Tae-hyun a spus că îşi sărbătorise ziua de naştere în august la un restaurant de la Hotelul Chongryon.

— Au venit 70 de studenţi! a spus el cu ochi zâmbitori. Doar 12 de la fosta mea universitate, restul de la PUST. Ne-am distrat pe cinste!

M-am întrebat cine erau părinţii lui, de putuseră să-i ofere o petrecere atât de generoasă, dar mi-am amintit de asemenea cu câtă uşurinţă minţeau studenţii mei.

Jae-shik a explicat că petrecerile din afara PUST erau diferite, că puteau să facă şi alte lucruri, nu doar să cânte.

— La o zi de naştere e mâncare făcută de mama băiatului sărbătorit, a spus el. Şi ceva de băut.

— Alcool? am întrebat eu.

Singurul lui răspuns a fost un zâmbet înfumurat.

Jun-ho a intervenit şi el:

— Acolo erau şi nişte fete, dar Tae-hyun nu m-a lăsat să mă apropii de ele. Era atât de protector cu surorile lui mai mici, că n-am reuşit să vorbesc decât cu două dintre ele!

Jun-ho gesticula cu braţele desfăcute, imitându-l pe prietenul lor care le păzea cu furie pe tinere.

— Nu înţeleg ce vrea să spună, a spus Jae-shik dând ochii peste cap. Tae-hyun are o singură soră.

— A, da, dar toate celelalte fete drăguţe erau prietenele surorii lui Tae-hyun! a replicat Jun-ho.

— Eu n-am văzut decât trei fete acolo! a exclamat Jae-shik.

— Pentru că nu erau interesate de tine! a spus Jun-ho chicotind. Dar eu am văzut şapte. Toate fetele spuneau despre mine: „Ce tip fermecător!”.

În sfârşit, unul dintre studenţii de la masa alăturată s-a aplecat spre noi şi a spus:

— Schimbaţi subiectul, vă rog. Tipul ăsta – şi a arătat spre Jun-ho – e prea interesat de surorile mai mici ale colegilor lui! O ţine întruna cu surorile mai mici, surorile mai mici!

În timp ce ei se ciorovăiau în legătură cu fetele, mi-am amintit ce spusese dr.

Joseph: că în august unii studenţi aveau să fie trimişi la muncă fizică. Părea că cel puţin aceşti studenţi o evitaseră. Păreau netulburaţi, energici, de parcă n-ar fi ridicat nici măcar un deget în lumina soarelui.

La cina din seara aceea, am aflat că alţii nu fuseseră atât de norocoşi. Un student mi-a spus că fusese trimis să muncească pe un şantier timp de zece zile, de la 6 dimineaţa la 6 seara. A spus asta pe un ton prozaic, explicându-mi că se construia o anexă a Muzeului Coreean de Istorie. Se simţise singur acolo, întrucât majoritatea prietenilor lui construiau o anexă a Universităţii Kim Hyung-jik. Ceilalţi doi de la masă nu au spus nimic. Când i-am întrebat dacă şi ei fuseseră trimişi pe un şantier, au dat din cap că nu şi au spus că această onoare le era rezervată celor care locuiau în zona centrală a Phenianului, dar că ei locuiau într-o suburbie, şi că pentru a-l ajuta pe Marele lor General şi puternica şi prospera lor naţiune era necesar ca studenţii să contribuie la „construirea clădirilor".

A doua zi am văzut un student pe care îl îndrăgisem foarte mult, care nu mai făcea parte din nici una dintre cele două grupe ale mele. Pentru semestrul de toamnă mi se repartizaseră în continuare Clasele 1 şi 4, dar studenţii fuseseră redistribuiţi în funcţie de note; unii fuseseră avansaţi, iar alţii, retrogradaţi. L-am chemat să ia masa cu mine. El a început să zâmbească timid, dar spunea întruna că se simte stânjenit, iar eu mi-am dat seama că ar fi vrut să mai vină şi alţii la masa noastră. Bineînţeles, uitasem că nu aveau voie să stea singuri cu noi niciodată, aşa că, atunci când am văzut un alt chip familiar, l-am rugat pe tânărul respectiv să ni se alăture, iar studentul meu s-a relaxat vizibil.

Am discutat mai ales despre baschet, care îi plăcea foarte mult, deşi nu mai putea să joace, deoarece noul lui grup prefera fotbalul. La început m-am întrebat de ce nu putea pur şi simplu să joace cu vechii lui prieteni, dar apoi mi-am amintit că aşa stăteau lucrurile aici. Fiecare grup era ca un pluton de armată, iar un student care îşi schimba grupul nu doar îşi muta lucrurile într-o nouă cameră; făcea totul împreună cu noul grup. Trăiseră aşa toată viaţa lor şi nu puneau nimic la îndoială, dar în timp ce stăteam în faţa unuia dintre cei mai încântători studenţi ai mei, dintr-odată mi-a venit greu să mai înghit şi am lăsat lingura pe masă. El m-a privit nevinovat şi m-a întrebat:

— Tovarăşa profesoară, nu vă e foame?

Semestrul acela mi s-a cerut să le predau şi studenţilor, şi omologilor – cei care citeau şi aprobau materialele noastre didactice. M-am bucurat de această ocazie. Erau 13 bărbaţi, majoritatea de 40 sau 50 şi ceva de ani, şi două femei de 30 şi ceva de ani. Unul a spus că lucrase pentru Ministerul Comunicării şi Informaţiei. Habar n-aveam ce era asta, dar ştiam că nu trebuie să pun alte întrebări. Ceilalţi erau profesori de informatică, agricultură sau inginerie, iar cele două femei au spus că erau secretare.

Pe unii i-am recunoscut de la cantină, dar pe cei mai mulţi nu-i mai văzusem până atunci.

Unde plecaseră ceilalţi profesori, dacă toate universităţile din ţară fuseseră închise? Erau şi ei pe şantiere, dacă nu mai aveau studenţi cărora să le predea? De ce fuseseră aleşi aceşti oameni ca să fie trimişi la PUST? Chiar dacă mulţi citeau bine în engleză, voiau cu toţii să-şi îmbunătăţească engleza vorbită şi spuneau că se bucurau mult de această şansă de a conversa cu un vorbitor fluent. În unele zile mă neliniştea gândul că era posibil să le predau tocmai celor care ne monitorizau e-mailurile, că îi pregăteam ca să ne poată spiona mai bine.

Spionajul nu era singurul lucru care mă îngrijora. Mi-era groază să nu dau peste vreun supraveghetor sau omolog, fiindcă puteau fi nesuferiţi, dar în acea perioadă a anului întunericul se lăsa atât de devreme, încât eram obligată să ies la alergat în timpul zilei, între cursuri. Într-una din aceste după-amiezi l-am văzut pe domnul Hong coborând din microbuzul şcolii. Era unul dintre cei pe care încercam să-i evit, deoarece avea obiceiul de a face comentarii răuvoitoare, cu un zâmbet mieros. Nici atunci nu a fost altfel.

— Tovarăşa Kim Suki face orice pofteşte, oriunde, a spus el.

Probabil că alergatul meu i se păruse prea american, prea tacticos sau şi una, şi alta.

— Cu cât o văd mai des pe tovarăşa Kim Suki, cu atât sunt mai sigur că nu e potrivită pentru RPDC. Nu ştie să-i controleze pe studenţi ca să-i facă să exceleze şi să simtă atât respect, cât şi teamă faţă de ea. Te rog, nu te simţi jignită de ceea ce-ţi spun. Nu vreau decât să te ajut.

Stilul criticilor lui – indirect, folosind persoana a treia – nu îmi era nefamiliar. Intervievasem în trecut mulţi transfugi şi era surprinzător cât de mulţi dintre ei îi criticau pe cei din jur, adesea pe la spate. Mă întrebam dacă de vină pentru comportamentul lor erau îndoctrinarea de-o viaţă a criticilor săptămânale, spionarea constantă a compatrioţilor lor.

Domnul Hong a scuturat din cap şi a continuat, plescăind din limbă:

— Tovarăşa Kim Suki are de parcurs un drum foarte lung. Am predat la Universitatea Kim Chaek timp de zece ani şi fac parte din Comitetul Educaţiei Naţionale, care acordă doctorate şi mastere, totul graţie solicitudinii Marelui nostru Lider, şi pot declara cu certitudine că habar n-are să predea!

Începeam să-mi fac griji că era o modalitate ocolită de a mă concedia, aşa că am întrebat:

— Au spus studenţii mei ceva? Şcoala nu e mulţumită de felul în care predau? Clasa mea nu e bună?

Vorbeam în coreeană şi pentru „nu e bună” am folosit cuvântul coreean *byulro*,

care poate fi tradus şi prin „nu mare lucru”.

— *Byulro?* Ce fel de cuvânt e acesta?

Domnul Hong a întors privirea, prefăcându-se plictisit. Pentru o clipă, m-am gândit că poate în nord nu exista acel cuvânt.

— Nu înţelegeţi cuvântul acesta? l-am întrebat.

— *Byulro? Byulro?* Nu înţeleg, tovarăşă Kim Suki! Dumneata eşti *byulro*!

Mi-am dat seama atunci că ştia exact ce înseamnă acest cuvânt şi că doar se juca. Încă nu terminase:

— Dar studenţii o plac foarte mult. Când o văd pe tovarăşa Kim Suki privindu-i cu feminitate pe studenţii ei în cantină, mă întreb dacă sunt captivaţi cu toţii de farmecul ei feminin. Probabil că nu dorm noaptea, cu gândul la profesoara lor. Sunt băieţi tineri şi virili, la urma urmei.

Mă simţeam tot mai stingherită, chiar dacă acest comportament nu mă surprindea. Supraveghetorii mai spuneau uneori lucruri care erau la limita hărţuirii sexuale. Din fericire, mobilul domnului Hong a sunat (omologii şi supraveghetorii aveau întotdeauna mobilele la ei) şi eu m-am îndepărtat.

M-am dus imediat să mă văd cu Beth, care mi-a spus că ea, ca „faţă albă”, cum îşi ziceau adesea ea şi Joan, nu fusese tratată astfel niciodată. Mary, care era o coreeano-chinezoaică de aproape 40 de ani, mi-a spus că poate ar trebui să încerc să mă îmbrac mai conservator, deşi nu ştiam cum puteam arăta mai tern de atât. Pentru că încercam să trec drept misionară, purtam de obicei fuste lungi, bluze pe gât şi pulovere în nuanţe calde de bej şi maro. Am vorbit şi cu Abigail, o profesoară coreeano-americană de 50 şi ceva de ani care avea o experienţă îndelungată în privinţa relaţiilor cu nord-coreenii.

— A, supraveghetorii şi omologii fac asta tot timpul, a spus ea. La ei totul este reprimat. Nu pot să facă nimic. Aşa că se aprind şi hărţuiesc verbal femeile, ca să-şi descarce frustrarea. Până şi cei din poziţii înalte, de la care nu te-ai aştepta niciodată să facă aşa ceva, spun uneori lucruri care acasă ar fi considerate hărţuire. În plus, tipii ăştia o fac şi ca să primească mită. Asta a fost o formă de şantaj. Se plâng de orice. La orice eliberare de viză, pretind că întâmpină probleme la fiecare pas. Ce urmărea el erau nişte bani în plus. Trebuie doar să fii politicoasă, dar fermă. Zâmbeşte şi spune: „În ţara mea, dacă spui aşa ceva, ajungi la închisoare”. Asta o să le închidă gura!

Abigail era mai respectabilă şi venise aici cu soţul ei, aşa că nu eram sigură că aceeaşi abordare ar fi funcţionat şi în cazul meu. Brusc, perspectiva de a trăi în aceeaşi clădire şi de a mânca trei mese pe zi cu bărbaţii care mă urmăreau, mă raportau şi mă hărţuiau mi se părea insuportabilă.

Mai târziu, în seara aceea, am vorbit cu Ruth, care mi-a confirmat senzaţia. Ruth era o coreeano-neozeelandeză de 30 de ani, singură, care predase ani de zile la YUST.

Avusese şi ea întâlniri similare şi acum ştia despre ce e vorba. Ca să evite să fie singură în public, se întovărăşea mereu cu un alt profesor, chiar şi la masă, şi avea grijă să se întoarcă la cămin în grup. Deşi coreeana ei era excelentă (mama ei o punea să memoreze câte o pagină din Biblia în coreeană pe zi), când omologii i se adresau în coreeană, se prefăcea că nu ştie limba îndeajuns de bine. De asemenea, se asigura că omologii ştiu că nu are bani în plus, ca să nu facă presiuni pentru mită. Cât despre alergat, nu înţelegea de ce constituia o problemă.

— Aleargă în timpul somnului de după-amiază, a spus ea ridicând din umeri.

— Ce somn de după-amiază? Adică un fel de *siesta*?

Ea a izbucnit în râs şi a spus:

— Nu ştiai de asta? E între 12 şi 2! Ai văzut vreodată pe cineva în intervalul ăsta? Dorm cu toţii, pentru că aşa le-a spus ştii tu cine!

În acel interval campusul era extrem de liniştit, dar presupusesem întotdeauna că studenţii se pregăteau pentru cursurile de după-amiază sau participau la lecţiile de Juche. Potrivit spuselor lui Ruth, unii dintre muncitorii coreeano-chinezi – oamenii de serviciu şi unii angajaţi administrativi – se plânseseră că nu puteau să lucreze în timpul „afurisitului de timp pentru somn”, care se aplica fiecărui nord-coreean din campus, studenţi şi omologi deopotrivă. Timpul pentru somn mi-a fost confirmat de studenţii mei. Se pare că toţi se întorceau în cămin şi se culcau. Unii mi-au spus că somnul de după-amiază era specific pentru PUST şi că, înainte să ajungă aici, nu mai auziseră de aşa ceva.

Oricum ar fi stat lucrurile, din ziua aceea am putut alerga fără să fiu deranjată prin campusul tăcut, în care toţi dormeau duşi, conform instrucţiunilor Marelui lor Lider.

Feţele posomorâte de la următoarea şedinţă profesorală mi-au dat de înţeles că se întâmplase ceva rău. Una dintre profesoarele misionare din vară scrisese în *Washington Post* o postare de blog despre experienţa ei la PUST. Nu voiau să ne-o arate sau măcar să ne spună ce scrisese şi era prea riscant să vizităm site-ul. Nu ştiam decât că preşedintele Kim era foarte supărat şi spusese că aveau de gând să-i monitorizeze mai atent pe profesori.

— Eu am prevenit fiecare profesor, a spus Joan oarecum defensiv, că n-ar trebui să vorbească cu presa şi că, dacă sunt abordaţi, ar trebui să vină mai întâi la mine.

— Angajaţii din vară au semnat acelaşi contract ca iarna trecută? a întrebat un profesor britanic care era la şcoală încă de la deschiderea ei.

— Nu, dar le-am spus să fie discreţi! a răspuns Joan.

— Voia să se întoarcă aici vara viitoare, a adăugat alt profesor, şi chiar să-şi aducă soţul, dar acum cred că nu mai e cazul.

Au dat cu toţii din cap şi au căzut de acord ca de atunci încolo să fie mai atenţi. Era

straniu să vezi cât de rapid cenzura impusă ducea la autocenzură. Mă temeam că aveau să mă pună să semnez un contract şi am strâns instinctiv mai tare brelocul de care erau prinse două stickuri USB. Ştiam că, în cele din urmă, aveam să spun lumii întregi ce văzusem acolo şi că asta avea să le provoace multă suferinţă colegilor mei, iar gândul ăsta mă tulbura foarte tare. Nu puteam decât să sper că aveau să mă ierte cu ajutorul Bibliei şi al Domnului lor, care, după ei, crease totul, inclusiv pe mine şi trădarea mea ulterioară, inevitabilă.

15

În octombrie, am aflat că Steve Jobs murise şi că Gaddafi fusese ucis în Libia. Ziarele din întreaga lume erau cuprinse de frenezia Primăverii Arabe, a unei noi ordini în care frământările civile nu mai puteau fi reprimate atât de uşor. În RPDC însă, viaţa îşi urma cursul exact ca în ultimii 60 şi ceva de ani: nu exista ştire care să nu se refere la Marele Lider.

Lecţiile se desfăşurau şi ele ca pe timpul verii, dar, având în vedere programa mai solicitantă de toamnă, nu rămânea timp pentru activităţi sau o scrisoare personală săptămânală, aşa că nu puteam fi la fel de creativă. Fusese introdus un sistem nou de predare în echipă, care să ne facă să ne controlăm unii pe alţii, aşa cum se controlau reciproc studenţii. Era cu totul altceva faţă de aranjamentul meu cu Katie, care îmi fusese asistentă şi făcea ce-i spuneam. Katie nu se mai întorsese pentru semestrul de toamnă, nici Sarah. Acum fiecare lecţie trebuia aprobată de Martha, cealaltă profesoară a echipei – o britanică de 24 de ani care preda la Clasele 2 şi 3 –, şi simţeam cum fărâma de libertate didactică pe care o aveam se evaporă.

Totuşi, sub pretextul că-i învăţam pe studenţi diferenţa dintre limba de zi cu zi şi cea formală, am inventat o lecţie ce implica o scrisoare de intenţie, care a fost aprobată. Speram să aflu mai multe despre modul în care se luau deciziile de angajare acolo şi, de asemenea, să le arăt că noi, cei din afară, ne *alegeam* slujbele. Studenţii trebuiau să scrie o scrisoare prin care să candideze la slujbele de vis. Mulţi au urmat pur şi simplu modelul de pe tablă, adică o scrisoare de intenţie pentru un post de traducător. Dar câţiva au inventat propriile slujbe posibile. Unul a scris o scrisoare către Manchester United, solicitând un post şi oferindu-se să furnizeze un CV, ca şi cum ar fi fost o modalitate rezonabilă de a-ţi dovedi valoarea într-o echipă de fotbal profesionist. Alţii au spus că voiau să solicite posturi în NBA, dar nu unui occidental, aşa că le-am spus că puteau da persoanei căreia i se adresau un nume coreean. Un alt student mi-a spus că voia să-i ceară o slujbă lui Bill Gates, dar că nu avea adresa lui. I-am spus să inventeze o adresă pentru moment, dar cum nu mai văzuse niciodată o adresă străină a rămas nedumerit. În lipsa accesului la internet, până şi sarcinile

simple erau pentru ei extrem de stresante.

Aproape nimeni nu a înţeles ideea fundamentală din spatele unei astfel de scrisori. Scriau fraze precum „Nu am o slujbă şi aş vrea una” sau „Mă plictisesc şi aş vrea o slujbă”. Conceptul de a se face vandabili în ochii unui posibil angajator lipsea cu desăvârşire din mentalitatea lor.

De vreme ce era o lecţie de comparare a limbii formale cu cea de zi cu zi, am insistat faţă de Martha că trebuia să le verific abilităţile de scriere a unei scrisori informale. Apoi le-am cerut să-mi scrie o scrisoare personală în care să-mi reamintească cine erau. Scrisorile rezultate au fost mult mai emoţionante decât mă aşteptasem. Mulţi umpluseră ambele feţe ale foii. În loc să-şi scrie numele la sfârşit, unii s-au descris şi mi-au cerut să ghicesc cine erau, iar unul şi-a semnat scrisoarea cu „Băiatul cel timid (doar în engleză)”. Altul a încercat să fie amuzant şi a scris: „Creierul meu e prost, iar aspectul urât. Capul meu arată ca un dovleac, iar trupul ca un cartof. Acum vă puteţi da seama cine sunt?”. Iar altul: „Dragă tovarăşă profesoară, ţinând cont de manierele dumneavoastră elegante, credem că trebuie să aveţi un tip fermecător, cum oare găsiţi acest tip?”. Au vorbit despre Ziua Sportului, despre concursul de ortografie şi despre faptul că le era dor de Katie. Unul dintre ei a amintit cât de mişcat fusese când într-o seară serviciul de grădinărit durase mai mult decât de obicei, iar eu şi Katie i-am aşteptat ca să putem lua cina împreună. Un altul a scris: „În semestrul de vară aţi fost buna noastră profesoară, dar aţi fost şi ca o soră apropiată. Ne-a părut rău că nu v-am condus când aţi plecat la aeroport”. Iar altul a scris: „În timpul vacanţei mi-a lipsit cuvântul dumneavoastră preferat, «domnule», care ne uimea, dar vă citeam gândul că voiaţi să fim buni în viaţă”.

Mulţi şi-au amintit ultima seară a semestrului de vară, când am cântat împreună cu ei cântecul ţării lor. Unul a scris: „Ne-aţi impresionat profund, deoarece aţi cântat cu fericire şi tristeţe, iar ochii dumneavoastră erau scăldaţi în lacrimi. Dacă vă gândeaţi la zilele petrecute cu noi, probabil că eraţi fericită, iar dacă vă gândeaţi la despărţirea de noi, probabil că eraţi tristă”. Cei mai mulţi nu trădaseră atunci nici o emoţie, dar altul a scris: „În ziua aceea, tovarăşă profesoară, aţi plâns şi, desigur, şi noi am plâns în sinea noastră”. M-am gândit că mai mult decât atât nu aveam să mă pot apropia de ei niciodată.

Sau poate că puteam. Dat fiind că tehnologia din Coreea de Nord era extrem de învechită, iar ei aveau acces doar la o frântură din ea, voiam să vadă ce exista afară. Aş fi putut apărea într-o reclamă Apple, la câtă grijă aveam ca MacBook-ul meu nou-nouţ să rămână întotdeauna deschis pe pupitru în timpul lecţiilor. De asemenea, îmi scoteam Kindle-ul ori de câte ori era posibil. Mă gândeam încontinuu cum să-i fac conştienţi de lumea tehnologiei moderne. Pentru următorul nostru exerciţiu, am decis să folosesc necroloagele lui Steve Jobs ca să-i învăţ despre arta biografiei.

Problema era că trebuia să-i prezint materialul colegei mele de echipă înainte să cer aprobarea omologilor.

Martha a intrat în birou, a ridicat varianta tipărită a celor nouă necroloage alese de mine şi a dat dezaprobator din cap.

— Cele mai multe dintre astea n-or să meargă. Ar trebui să ştergem toate părţile interesante. Din cel al bloggeriţei cubaneze, de pildă, faptul că provine dintr-o societate reprimată şi că a fost mişcată personal de Steve Jobs, ar trebui să tăiem discuţia despre politică. Nici articolul ăsta despre reacţia chinezilor nu e bun. Chinezii depun flori şi-l omagiază de parcă ar fi Mao. Omologii n-or să accepte în veci aşa ceva.

Martha era o bună creştină şi credea cu fermitate în reguli, dar era şi tânără, aşa că am pus piciorul în prag.

— Am putea să tăiem doar un paragraf sau două.

Aşa că am luat loc în biroul meu şi am măcelărit nişte articole scrise impecabil. În cele din urmă am rămas cu trei: CNN, *Forbes* şi MTV. Cel care o îngrijora pe Martha era necrologul de pe site-ul MTV, care enumera dispozitive pe care studenţii nu le văzuseră niciodată, precum iPod-uri şi iPad-uri.

— Asta nu înseamnă nimic pentru ei, a insistat Martha.

Deşi omologii au aprobat lecţia, nici unul dintre studenţii care se specializau, în parte, în informatică nu auzise de Steve Jobs. Nu au manifestat prea mult interes, nici măcar atunci când le-am spus că acesta contribuise la crearea aparatului pe care îl vedeau în faţa mea.

Părea ciudat că auziseră toţi de Bill Gates, dar nu ştiau nimic despre Mark Zuckerberg sau Steve Jobs. Singurii doi scriitori de limbă engleză pe care i-am auzit pomenindu-i vreodată erau Sidney Sheldon şi Margaret Mitchell. Mai mulţi studenţi mi-au spus că citiseră *Pe aripile vântului*[1] şi citau pasaje din carte. În 2002 vizitasem Universitatea Kim Ir-sen şi studenţii de acolo îmi spuseseră acelaşi lucru. Poate că le plăcea conflictul dintre Nord şi Sud, câştigat de Nord. „Ştiţi versurile de la *Aloha Hawaii*?”, m-au întrebat cei mai tineri doi omologi din clasa mea, amândoi de aproape 40 de ani, referindu-se la cântecul pop american „foarte celebru”. Când le-am spus că nu, au fost foarte surprinşi. Am căutat mai târziu şi am descoperit că în 1973 Elvis Presley îşi lansase un concert şi un album intitulate *Aloha from Hawaii*. Ceea ce ajungea din întâmplare sau reuşea să pătrundă în Coreea de Nord părea a fi aleator; nu păreau să existe un tipar sau un motiv evident pentru selectarea aspectelor culturii occidentale – fie un simbol precum Michael Jordan, fie rămăşiţe culturale – care puteau pătrunde în ţară.

Semestrul părea deja diferit. Studenţii se obişnuiseră cu mine şi eram cu toţii mai puţin precauţi. Mulţi dintre ei îmi spuneau acum deschis că nu aveau voie cu

telefoane mobile la PUST; însă câţiva le împrumutau uneori de la muncitorii din campus ca să sune acasă. Aveau părinţi foarte puternici, aşa că era logic să aibă o anumită influenţă asupra muncitorilor. Deşi părinţilor nu le era permis accesul în campus, câteodată puteau să-şi vadă puţin copiii la poartă sau să le lase diverse lucruri. Într-o zi, un student nu a ajuns la prânzul programat cu mine. Mai târziu mi-a explicat că mama lui venise la poartă cu prăjitură de orez şi pui fript, deoarece era ziua lui de naştere. Era singur la părinţi şi mama lui plânsese pe toată durata întâlnirii lor de 20 de minute, aşa că el i-a spus: „Dacă mai plângi, mă duc înapoi”. Râdea în timp ce spunea asta în faţa prietenilor, dar ochii lui erau în lacrimi.

Studenţii m-au întrebat ce înseamnă *exclusivist*, aşa că am dat ca exemplu un restaurant foarte cunoscut din Phenian, Okyru-gwan. Un student s-a luminat la faţă şi mi-a spus că prietena lui din gimnaziu era chelneriţă acolo. Nu luase examenul de admitere la universitate, aşa că i se repartizase un post de chelneriţă. L-am întrebat dacă îi dădea mai mult *naengmyun* şi el a spus că niciodată, dar că îl servea repede. În mod evident, până şi localnicii aveau de aşteptat mult la restaurant, la fel ca vizitatorii. În orice caz, întreaga clasă a dat dezaprobator din cap la exemplul meu şi a spus: „Nu, asta nu e exclusivist, e popular!”. Apoi au spus că probabil mă referem la restaurantul Hotelului Koryo. La Okryu-gwan, mi-au explicat ei, plăteau masa cu tichete de raţii alimentare primite de la stat. La Hotelul Koryo însă trebuiau să plătească cu bani, ceea ce îi excludea pe unii clienţi.

— Toată lumea primeşte acelaşi număr de tichete de raţie? am întrebat eu.

Ei au răspuns că da, dar unii au adăugat că numărul tichetelor de raţie depindea de loialitatea faţă de partid. Acest sistem cu tichete de raţie şi bani era derutant. Ştiam că statul distribuia anumite lucruri gratuit, în timp ce altele trebuiau plătite, însă nu am reuşit să obţin nici un răspuns referitor la sursa banilor lor.

Un student m-a surprins atunci când a dat ca exemplu de marcă exclusivistă compania Samsung. Nu aveau voie să laude nimic sud-coreean şi, în plus, Samsung nu avea acolo o prezenţă la fel de puternică precum Hyundai, al cărei fondator, Jung Ju-yong, provenea din Coreea de Nord şi dusese cândva în Nord, prin ZDM (zona demilitarizată), 100 de camioane cu 1.001 vaci, printre alte proiecte intercoreene.

O altă schimbare era aceea că acum îmi puneau întrebări despre America. La cină, un student a întrebat precaut: „În America e un secret, printre studenţi, să ai prietenă?”. I-am spus: „Nu, pentru noi e ceva destul de firesc, dar eu provin dintr-o altfel de societate. Dar aici? E secret?”. El a încuviinţat, dar altul a dat dezaprobator din cap. Erau şovăielnici, însă faptul că aveau suficientă încredere în mine încât să mă întrebe aşa ceva era un pas înainte.

Dat fiind că le plăcea sportul, am decis să le dau să citească un scurt articol despre motivele pentru care în Statele Unite baseballul şi baschetul erau mai compatibile cu

televiziunea decât fotbalul, iar omologii l-au aprobat. Principalul argument al autorului era acela că fotbalul se potrivea mai puţin cu pauzele publicitare, motiv pentru care reţelele de televiziune nu erau atât de dornice să transmită meciurile de fotbal. În RPDC nu existau reclame, aşa că le-am explicat că o reclamă era un filmuleţ făcut de o companie care voia să-şi vândă produsul. Am folosit ca exemplu unul dintre puţinele produse locale, o apă minerală îmbuteliată numită Shinduk Saemul.

— Bun, am spus eu. Să zicem că un meci de baschet se întrerupe pentru o reclamă în care apare Michael Jordan.

Studenţii au zâmbit la această trimitere. Apoi eu m-am prefăcut că sunt Michael Jordan, driblez, înscriu de sus, mă întorc şi îmi şterg transpiraţia de pe frunte, iau o gură din sticla de Shinduk Saemul şi spun: „Ia te uită, Shinduk Saemul *chiar e* cea mai bună!”. Au izbucnit toţi în râs, iar eu le-am explicat că asta era o reclamă obişnuită în ţara mea. Le-am spus că, dacă firma care produce Shinduk Saemul ar fi deţinută de o persoană, şi nu de stat, l-ar angaja pe Michael Jordan şi ar plăti pentru spaţiul de emisie al canalului de televiziune ca să „ţintească” publicul amator de baschet. Scopul companiei era ca telespectatorii din lumea întreagă să vadă reclama, să vrea să bea aceeaşi apă pe care o bea Michael Jordan şi să o cumpere. Le-a plăcut ideea că o vedetă americană de baschet bea apa lor şi, în mod uimitor, au părut să înţeleagă în mare ideea de marketing. Curiozitatea lor a sporit.

— Câte canale de televiziune sunt în America? a întrebat odată un student la cină.

— Multe, am spus eu.

— O sută?

Pentru ei, o sută de canale de televiziune erau un fel de glumă, dat fiind că ei aveau doar trei canale de stat, aşa că probabil studentul spusese o cifră la întâmplare. În realitate, furnizorul meu de cablu oferea aproape o mie de canale.

— Mai multe, am spus eu ridicând din umeri. Avem aproximativ 30 de canale gratuite şi alte sute prin cablu, pentru care plătim. Acestea sunt specializate. Există canale de film, canale de desene animate, canale de ştiri, canale de sport. De exemplu, programele pentru copii pot fi desene animate sau emisiuni în direct, dar sunt canale cu desene animate pentru copii de trei ani, de cinci ani sau de zece ani. La fel şi la sport. Există canale care transmit doar meciuri de baschet, golf, baseball, fotbal american şi altele, întreaga zi.

Unii se holbau la mine, în vreme ce alţii lăsaseră privirea în jos. Nu-mi dădeam seama dacă mă credeau sau nu, dar răspunsul meu detaliat părea să-i tulbure. Eram mai îndrăzneaţă ca oricând, dar la acel moment aveam încredere că n-o să mă raporteze. Ştiam de asemenea că puteam să leg discuţia de lecţia despre reclamele de televiziune, dacă eram luată la întrebări de omologi. Săptămâni de zile după aceea, mai mulţi studenţi mi-au adresat aceeaşi întrebare privind numărul canalelor de

televiziune din America, iar răspunsul meu avea mereu acelaşi efect: o expresie de neîncredere şi altceva ce nu distingeam prea bine – ceva între invidie şi îndoială de sine. Nu mă lăudam cu televiziunea americană, pentru că mare parte din ea era sub orice critică, dar voiam să înţeleagă că există variante, multe variante, şi că ceea ce le spuseseră liderii lor despre faptul că erau puternici şi prosperi era pură fantezie. Erau înapoiaţi, mult mai înapoiaţi decât aproape oricine altcineva în lume, iar dacă voiau să devină cu adevărat o naţiune puternică şi prosperă care producea şi altceva în afară de apă minerală, era important să ia atitudine.

Dar nu le puteam spune nimic din toate acestea, aşa că repetam întruna că aveam de *ales* între sute de canale de televiziune.

Altă dată, studenţii vorbeau despre programele de schimburi studenţeşti, iar unul dintre ei a spus că prietenul lui voia să meargă la Stuttgart, în Germania. Le-am spus că fusesem acolo şi ei m-au întrebat când.

— A, când locuiam la Londra, cu mulţi ani în urmă. Germania e aproape de Anglia. Europa e mică. De exemplu, de la Londra la Paris ajungi cu trenul în doar două ore şi un sfert.

— Dar marea? a întrebat un student, şocat.

I-am explicat că fusese construit un tunel şi că exista un tren de mare viteză.

— Câţi kilometri sunt de la Londra la Paris? a întrebat el.

Nu ştiam numărul exact, aşa că i-am zis că îi voi da informaţia mai târziu. După câteva zile i-am spus studentului că mă uitasem pe internet şi că distanţa era de 340,55 kilometri. Această informaţie a părut să-l tulbure. Poate că îşi dădea seama că internetul meu era diferit de intranetul lui, iar eu m-am întrebat dacă avea să deducă de aici că sistemul de transport din ţara lui rămăsese în urmă cu câteva decenii şi că lumea lui era concepută astfel încât să îngrădească libertatea de mişcare.

Până şi omologii aveau puţine informaţii despre durate şi distanţe, în afara navetei lor zilnice. În cadrul uneia dintre lecţiile noastre, i-am întrebat despre programul lor de dimineaţă şi s-a dovedit că majoritatea plecau de acasă, din Phenian, în jur de 6:30 dimineaţa, ca să poată ajunge la PUST la 8. Apoi i-am întrebat cât făceau din Phenian până în Wonsan, unul dintre marile lor oraşe. Era ca şi cum ai fi întrebat un grup de profesori americani câte ore fac de la New York la Washington. Unul a răspuns că trei ore. Altul a spus opt. Altul a zis 14. Când i-am întrebat de ce erau atât de diferite răspunsurile lor, au tăcut. Nu-mi dădeam seama dacă asta se datora englezei lor slabe, stânjenelii pricinuite de sistemul lor ineficient de transport, ignoranţei sau faptului că foarte puţini dintre ei fuseseră în Wonsan. Unul a răspuns, ca şi cum ar fi vorbit în numele clasei: „Mie nu-mi plac trenurile. Merg acolo cu maşina. Aşa că nu ştiu cât faci din Phenian până în Wonsan”. Concepte precum *diferenţă de fus orar* sau *bonus pentru kilometrii parcurşi* îi deconcertau. Părea că aceşti bărbaţi de vârstă mijlocie

erau la fel de neştiutori ca studenţii.

Îmi amintesc că doamna Johnson, soţia coreeană de 40 şi ceva de ani a unui profesor american, remarcase că era o „pierdere de vreme” să le predai acestor nord-coreeni şi că până şi fiica ei de nouă ani ştia mai multe despre calculatoare decât studenţii la informatică de aici. Bineînţeles, RPDC îşi infantiliza cu bună ştiinţă cetăţenii, făcându-i pe toţi neajutoraţi şi neputincioşi, ca să depindă de stat.

Pe măsură ce se apropiau examenele parţiale, studenţii au început să se panicheze puţin. Notele erau extrem de importante pentru ei. Unii mi-au spus că învăţau în timpul pentru somn, în loc să doarmă, iar unul rămăsese treaz noaptea atât de târziu, ca să memoreze vocabularul, încât îi cursese sânge din nas din cauza stresului. Era un sistem în care ierarhia însemna totul. Am aflat că până şi catalogul era strigat dimineaţa în ordinea statutului lor social. Mulţi studenţi veneau de la Gimnaziul Numărul 1 din Phenian, iar unii dintre părinţii lor lucrau la Spitalul Numărul 1 şi locuiau în Districtul Numărul 1. Valoarea fiecărei persoane era, în mod evident, cuantificată prin cifre.

În alte privinţe, lumea lor nu era atât de diferită de a noastră. Deşi nu puteau călători liber, elitele de acolo se mişcau într-un cerc restrâns. Mulţi studenţi se cunoşteau de mici. Un student mi-a spus cu mândrie că învăţase la Gimnaziul Numărul 1 din Districtul Estic din Phenian, a doua cea mai bună şcoală din întreaga ţară, imediat după Gimnaziul Numărul 1 din Phenian, şcoala urmată de Marele lor Lider. Alţi şapte studenţi din Clasa 1 învăţaseră şi ei acolo. Şcoala oferea un curs despre Mao şi avea un program de schimb de elevi cu Gimnaziul Numărul 5 din Beijing, unde lui Kim Ir-sen i se dedica un curs întreg. Părinţii studenţilor privilegiaţi păreau cu toţii fie membri importanţi de Partid, fie doctori cu renume. Mulţi dintre taţii lor fuseseră la muncă în străinătate, în China, Libia sau Rusia. De regulă, mamele nu lucrau. Dacă fraţii lor erau suficient de mari, mergeau la una dintre cele mai cunoscute universităţi din Phenian. Dar mulţi dintre studenţii mei erau singuri la părinţi.

Cei care nu erau din Phenian – ci din alte oraşe, precum Hamhung, Saryun, Nampo – aveau alte poveşti. Părinţii multora erau doctori sau oameni de ştiinţă acolo, iar fraţii lor erau în armată. Unii recunoşteau că habar n-aveau cât avea să dureze stagiul fraţilor sau surorilor lor – probabil nouă sau zece ani. Din câte ştiam eu, serviciul militar obligatoriu era de zece ani pentru bărbaţi şi şapte ani pentru femei, dar părea să varieze. Unul dintre ei a spus că fratele lui mai mare era în armată de cinci ani şi jumătate şi era încartiruit în cel mai nordic colţ al ţării. I-am spus că trebuia să fie foarte frig acolo, iar el a dat din cap şi a spus că-i era foarte dor de el. Fratelui său i se permisese să vină acasă o singură dată. Asta într-o ţară de mărimea Pennsylvaniei!

Aceşti studenţi păreau să fi ajuns la PUST pe baza meritelor lor academice. Originea lor mai modestă era vizibilă în haine, pantofi, genţi şi stilouri, care nu erau niciodată la fel de frumoase sau de elegante precum cele ale studenţilor din Phenian.

Însă existau câteva excepţii – studenţi din afara Phenianului care păreau mai bogaţi decât toţi ceilalţi. Unele regiuni de graniţă se îmbogăţiseră recent de pe urma comerţului ilegal cu China, iar eu bănuiam că părinţii acestor studenţi le cumpăraseră locurile la PUST. Aceste diferenţe de clasă păreau net capitaliste, o altă fisură în faţada Coreei de Nord.

Cu cât aflam mai multe despre sistemul lor, cu atât înţelegeam mai bine că obsesia lor pentru note nu venea doar dintr-un zel pentru excelenţa academică. Ei credeau că notele şi rangurile le determinau practic întregul viitor. De exemplu, nu făceau cerere de înscriere la o facultate. Dădeau examenul de admitere la facultate în clasele a XI-a şi a XII-a, după care administraţiile lor regionale decideau ce facultate aveau să urmeze. Nu existau interviuri. Dar nu totul era determinat de note. Statutul familiei lor, *songbun*-ul, juca un rol crucial în stabilirea facultăţilor la care erau repartizaţi. Potrivit preşedintelui Kim, exista o listă lungă de aşteptare pentru cei admişi anul următor la PUST, deoarece fiecare lider de Partid din această ţară voia ca fiul lui să ajungă aici, şi nu pe un şantier. Corupţia era omniprezentă. Notele nu erau singurul lucru care putea să-i salveze, dar era singurul pe care îl puteau controla.

La fel stăteau lucrurile şi cu cariera lor. Ca şi facultatea, slujbele erau stabilite pentru ei de stat. Studenţii mei insistau că aceasta era o metodă corectă. Statul îşi baza decizia pe trei lucruri: capacitatea persoanei, evidenţiată de note, rapoartele prietenilor şi profesorilor despre ea şi, în sfârşit, loialitatea faţă de Partid. Voiam să aflu mai multe detalii despre acest ultim criteriu, dar întrebările despre partidul lor politic erau interzise.

În cele din urmă, am întrebat: „Deci scrisoarea de intenţie pe care v-am dat-o eu nu se scrie niciodată în ţara voastră?”. Au răspuns cu toţii: „Exact, noi nu scriem astfel de scrisori”. Mai târziu, un student m-a întrebat dacă americanii scriu asemenea scrisori. I-am spus că da şi că eu însămi scrisesem o astfel de scrisoare ca să obţin prima mea slujbă după facultate. El m-a întrebat ce se întâmplă după aceea, iar eu i-am explicat că, dacă suntem selectaţi drept candidaţi pentru acea slujbă, suntem chemaţi la un interviu. A părut nedumerit. „Şi la aceste interviuri ce se întâmplă?” Singurul interviu la care fuseseră vreodată era cel de aici, de la PUST, pentru evaluarea nivelului lor de engleză. Ştiam că, probabil, nu aveau să scrie niciodată o astfel de scrisoare, iar acum regretam că le dădusem acea temă. Oare îi tulburasem inutil sugerându-le ceea ce exista în afara graniţelor lor?

Nu mi s-a părut niciodată că era o „pierdere de vreme” să le predau, oricât de

descurajant era uneori. Studenţii chiar deveneau mai conştienţi de lumea exterioară. Unul dintre ei m-a întrebat când se sărbătoreşte Ziua Internaţională a Tineretului. A spus că ei nu sărbătoreau acea zi, dar câţiva profesori străini îi vorbiseră despre ea în ultimul semestru şi nu-şi mai amintea dacă era în 11 sau 12 noiembrie. S-a dovedit că era 12 august, potrivit Google, pe care eu mă bazam aproape la fel de mult cât se bazau ei pe cărţile scrise de Marele Lider. A fost în culmea fericirii când i-am spus a doua zi.

Altul a reprodus o ghicitoare pe care o auzise undeva: „Cel care a făcut acest lucru nu îl dorea. Cel care l-a făurit nu avea nevoie de el. Cel care l-a folosit nu l-a cunoscut". Mi-a spus că nu reuşea nicicum s-o soluţioneze. „Un coşciug", i-am spus a doua zi. Apoi el mi-a scris în scrisoarea lui: „Sincer, nu ştiam că răspunsul la această ghicitoare poate fi pe internet şi, odată cu această soluţie, mi-am dat seama cât de util este internetul".

Într-o seară, la cină, mi-am asumat riscul de a le spune studenţilor că puteam suna acasă. Unii profesori începuseră să folosească Skype ca să-şi sune familiile, chiar dacă mulţi dintre noi îl evitam, nevrând să ne expunem familiile celor care ne ascultau. Studenţii au părut fie nedumeriţi, fie dezinteresaţi, dar eu am continuat.

— Aţi auzit de Skype? am întrebat nonşalant.

Studenţii au dat din cap că nu.

— E un program pe internet, pe care îl folosim pentru convorbiri telefonice în întreaga lume.

— E gratuit? a întrebat unul.

Am spus că da, iar asta a părut să-i impresioneze. Însă păreau nedumeriţi şi nu au mai pus alte întrebări despre asta, deşi în următoarele câteva săptămâni am tot aruncat din când în când cuvântul *Skype*.

Când le-am spus că primisem un e-mail de la Katie, care lucra în Orientul Mijlociu şi le transmitea salutări, Kim Tae-hyun a întrebat imediat:

— Puteţi lua legătura cu domnişoara Katie de aici?

— Sigur, am spus eu nonşalant.

Nu a mai întrebat nimic, părând îngândurat.

— Când a transmis salutări? a întrebat alt student.

— Chiar ieri, am spus eu.

Întreaga masă a amuţit.

Semestrul acela fusese înfiinţată o bibliotecă la etajul trei al clădirii cantinei. Una dintre zone era cea cu rafturi, cărţile fiind în mare parte donate de organizaţii sud-coreene. Aproape nici una nu avea poze, însă câteva scăpaseră, în mod inevitabil. De exemplu, existau câteva reviste de arhitectură sud-coreene în care se găseau pagini de reclame la apartamente, unde apăreau actori celebri şi blocuri-turn elegante. Un

student i-a spus lui Ruth că văzuse o imagine cu Coreea de Sud într-o carte la bibliotecă. Ea l-a întrebat cum i se păruse, iar el a răspuns: „Luminoasă”. Existau birouri cu calculatoare şi o zonă de studiu cu mese mari. Nici unul dintre calculatoarele de acolo nu era conectat la internet.

Mai exista o încăpere mică cu aproximativ zece calculatoare, în faţa căreia stătea de pază o femeie gardian. Uşa era închisă, dar existau ferestre prin care se vedea înăuntru. Profesorii au spus că în curând unii dintre absolvenţii de facultate aveau să înveţe acolo despre internet. (Absolvenţii de facultate erau un grup mic de bărbaţi de aproximativ 25 de ani care studiau engleză, informatică şi economie. Îi vedeam rar, când stăteam la coadă la cantină.) Acesta era un progres major şi toţi aşteptam cu nerăbdare alte veşti.

1. *Disappeared with the Wind* în original, spre deosebire de titlul original al lui Mitchell, *Gone with the Wind* (n.tr.).

16

În luna octombrie a acelui an a plouat mult. Aici cădea aceeaşi ploaie ca oriunde altundeva, ceea ce mi se părea minunat. Mi-am amintit de musonul din Seul şi, pentru prima oară, aproape că-mi lipsea. Stăteam adesea la fereastră şi priveam ploaia ore în şir, pentru că era ca o adiere de acasă. Asemănarea zilelor, în condiţiile unei supravegheri constante, începuse să-şi spună din nou cuvântul. Eram cuprinsă de o senzaţie de neajutorare pe care nu o puteam alunga. Doar gândurile îmi mai aparţineau şi mi se învălmăşeau în cap toată ziua, până când le transcriam. Dar cuvintele nu erau de ajuns.

Îmi era dor de iubitul meu. Îmi purtam pretutindeni dorul. Era ca o boală şi uneori nu avea nimic de-a face cu el. Dorul de el era singurul care îmi amintea de viaţa din New York şi de fata care fusesem odinioară. Îmi lipsea fata aceea în blugii pe care Kim Jong-il îi interzisese, nu în uniforma mohorâtă de profesoară misionară, şi cu un pahar de vin în centrul Manhattanului, nu adormită la ora 8 doar pentru că afară era întuneric şi nu aveam voie să mergem nicăieri, iar cei încă treji erau fie studenţii din serviciul de pază, fie ceilalţi profesori care citeau Biblia. În lumea aceea aveam nevoie de un iubit, unul oricât de abstract, iar nevoia aceea mă scotea din minţi în unele nopţi. I-am scris e-mailuri febrile pe care nu i le-am trimis. În plus, el îmi răspundea atât de rar, încât nu putea fi considerat iubit în nici un sens lumesc.

În rarele ocazii în care chiar mi-a scris, părea să fi înţeles greşit e-mailurile mele codate. Îl avertizasem înainte de plecare că avea să ne fie monitorizată corespondenţa, dar el uita mereu şi scria că era ameţit de ceea ce îi scrisesem, ca şi cum ar fi aşteptat să mă explic. Odată am inclus un cuvânt pe care el îl folosea adesea pentru a descrie melancolia: *anhedonie*. Mi-era frică să folosesc cuvântul *deprimată*, deoarece mă temeam că unul dintre cei care îmi verificau e-mailurile putea deduce că spuneam ceva negativ despre acea ţară, aşa că am scris că „aveam” anhedonie şi am folosit intenţionat grafia greşită, astfel încât supraveghetorul să nu poată căuta cuvântul. Însă iubitul meu nu a înţeles şi mi-a răspuns pur şi simplu utilizând grafia corectă.

Uneori vorbea despre dificultăţile traiului la New York, pe care eu le cunoşteam sau le cunoscusem, dar acele „dificultăţi” păreau acum ireale. Odată mi-a scris că era mahmur, nu se putea concentra şi avea să-şi depăşească termenul de predare. Acestea erau nenorocirile lumii libere, anxietatea unui artist, iar el habar n-avea cât de luxoasă părea din locul în care eram eu. Altă dată mi-a trimis ciorna unui articol pe care îl scrisese, cu titlu şi numele lui complet, deşi îi spusesem să nu-mi scrie nimic care să dezvăluie că era scriitor. Dar ştiam că nu avea cum să simtă paranoia lumii în care mă aflam. Aşa că aşteptam cu nerăbdare veşti de la el şi totuşi eram uşurată când nu-mi scria o perioadă mai lungă.

În plus, să scrii e-mailuri aici era un proces lung şi laborios. Nu ştiam exact cum ni se monitorizează e-mailurile, dar eram îngrijorată că, dacă eram online, supraveghetorii mi-ar fi studiat mai uşor celelalte e-mailuri sau chiar mi-ar fi accesat hard drive-ul. Aşa că îmi compuneam de fiecare dată e-mailurile offline, într-un document Word pe care îl citeam de nenumărate ori, ca să depistez orice ar fi putut să-mi facă probleme. Apoi intram online, inseram textul într-un e-mail şi apăsam pe „Trimite”, ca să descopăr că picase curentul electric. De multe ori aşa îmi petreceam weekendurile, scriind şi rescriind e-mailuri scurte, apoi aşteptând conexiunea ca să le pot trimite. Dar oricum nu erau multe lucruri de scris. Fiecare zi era mai mult sau mai puţin copia celei dinainte.

Cu fiecare zi, grijile mele scădeau. Verificam conţinutul proteic al conservelor de peşte, deoarece în unele zile erau principala mea masă. Mâncarea de la cantină consta mai ales în legume marinate, iar de carnea care era servită foarte rar abia dacă mă atingeam. Nu eram mare amatoare de carne şi, în plus, mă temeam să nu fie carne de câine, aşa cum se servise o dată în timpul verii. Luam gustări, nuci şi fructe uscate pe care le adusesem cu mine de la New York, iar când ieşeam la cumpărături luam mai multe ouă, pe care le fierbeam în ceainicul meu electric. Nu fusesem niciodată foarte atentă la sănătatea mea, dar eram conştientă că nu-mi permiteam să mă îmbolnăvesc. Din fericire, Magazinul Pyongyang din cartierul diplomatic avea mai multe tipuri de conserve de şprot din Letonia, iar preţul scădea pe măsură ce se apropia data expirării.

Pe lângă magazinele din cartierul diplomatic şi Magazinul Central Potonggang, semestrul acela am avut voie să facem cumpărături în Piaţa Tongil (Unificării), o clădire de beton lungă cât un cvartal, plină cu tarabe unde se vindeau legume, carne, fructe, haine şi aparate electrocasnice. Cursul de schimb varia de la o săptămână la alta (vara fusese de 2.500 de woni pentru un dolar, dar acum era de 3.500 de woni pentru un dolar), la fel ca preţurile alimentelor. De exemplu, preţul ouălor, care se vindeau câte zece, într-o cutie de carton improvizată, se schimba întruna, de la trei dolari la doi, apoi iar la trei. Fructele proaspete erau atât de scumpe, încât nu

înţelegeam cum şi le permiteau cei de acolo. Umeraşele de plastic care la un magazin de chilipiruri din SUA ar fi costat 99 de cenţi zece bucăţi se vindeau cu un dolar bucata. Un telefon chinezesc vechi cu clapă costa 80 de dolari. Practic, orice produs care nu era proaspăt era fabricat în China.

La piaţă, vânzătorii erau exclusiv femei, îmbrăcate în uniforme turcoaz. Clienţii purtau haine groase şi păreau să fie ţărani. Nici unul nu părea să remarce prezenţa străinilor, dat fiind că acest loc părea să fi devenit un obiectiv turistic obligatoriu. Odată, câteva vânzătoare m-au întrebat de unde eram, iar când le-am spus că crescusem în Sud, mi-au spus că bănuiseră asta după accentul meu de Seul, care li se părea minunat. A fost prima oară când mi-am dat seama că nord-coreenilor de rând le plăceau sud-coreenii – sau poate că le păream chiar extravaganţi. La fel era şi cu studenţii. Deşi nu aveam voie să vorbim în coreeană cu ei, unii dintre ei m-au auzit vorbind cu supraveghetorii şi au spus că accentul meu li se părea atrăgător. Asta m-a surprins, de vreme ce guvernul lor vorbea despre Coreea de Sud cu atât de mult venin; şi totuşi, la nivel personal exista căldură.

Singura dată când am mai mers în oraş în timpul săptămânii a fost cu ocazia unei excursii la Cel de-al Şaptelea Târg Internaţional de Toamnă din Phenian. Într-o clădire mare, numită Expoziţia celei de-a Treia Revoluţii, fuseseră instalate standuri pe două niveluri, cu un poster enorm cu Kim Ir-sen şi bannere roşii cu citate din Kim Jong-il. Standurile păreau să aibă de vânzare o gamă aparent variată de produse, printre care laptopuri, maşini de cusut, panouri solare, ciorapi de damă, loţiuni de corp, cutii împletite din paie şi vitamine. Deşi era intitulat „târg internaţional” ca să demonstreze „comerţul înfloritor” dintre RPDC şi alte 17 ţări, printre care Italia, Germania şi Elveţia, aproape toate standurile pe care le-am văzut aparţineau unor companii chinezeşti, doar câteva reprezentând întreprinderi autohtone, cum ar fi Centrul de Calculatoare Chosun.

După ce am aruncat o privire la fiecare stand, ceea ce ne-a luat mai puţin de 30 de minute, eu şi Ruth ne-am plictisit şi am ieşit din centrul expoziţional. Mai era o oră până când trebuia să ne întâlnim cu toată lumea la autobuz. Supraveghetorii erau încă înăuntru, cu grupul, şi nu ne urmăreau, pentru că ştiau că nu aveam unde să mergem în afara zonei închise din faţa clădirii, păzită de gardieni. Aşa că ne-am dus într-o zonă laterală, unde vreo 50 sau 60 de oameni stăteau pe scaune de plastic în jurul unor mese de plastic, iar câteva maşini cu mâncare vindeau chebapuri de miel, *naengmyun*, supă de tăiţei instant şi alte preparate. Ne-am făcut de cap şi ne-am răsfăţat cu o pungă de chipsuri din Singapore şi doze de cafea instant.

— Să poţi să alegi de unul singur… Nu ştiu ce să aleg! a exclamat Ruth.

Am comandat o cană cu supă de tăiţei instant, care s-a dovedit a fi chinezească şi

avea gust de condiment străin. Noi, sud-coreenii, creştem cu supa de tăiţei ambalată aşa cum copiii americani cresc cu sendvişuri cu unt de arahide şi până şi un copil poate să le distingă pe cele aromate de cele proaste. Supa noastră era de obicei mai picantă şi mai consistentă, dar aici orice supă de tăiţei disponibilă oricui era chinezească. Nu am văzut niciodată supă de tăiţei nord-coreeană.

Era o după-amiază răcoroasă, dar senină şi mulţi oameni mâncau afară. Cam jumătate dintre ei păreau chinezi sau coreeano-chinezi, aceste grupuri părând să constituie majoritatea străinilor din Phenian, dar ceilalţi erau localnici. Singurul lucru care îi distingea pe cetăţenii din Phenian de chinezi erau insignele cu Marele Lider din piept. Mulţi dintre ei mâncau *naengmyun* cu bere, combinaţie populară în Coreea de Sud mai ales în verile caniculare, nu la sfârşitul toamnei. Nici unul dintre ei nu era la fel de îngrijit ca studenţii noştri, dar, la drept vorbind, nimeni nu mai arăta ca studenţii noştri. Însă oamenii aceştia aveau obrajii rumeni şi nu păreau la fel de înfometaţi precum cei mai mulţi pe care îi văzusem din autobuz sau chiar la piaţă.

Cu cât vedeam mai mult din Coreea de Nord, cu atât îmi dădeam seama că semăna foarte bine cu părţile pe care le văzusem din China. În drumul spre casă după semestrul de vară mă oprisem la Seul şi îi dădusem menajerei coreeano-chineze a surorii mele o carte de bucate nord-coreeană. Uitându-se la fotografiile cu diversele feluri de mâncare, ea a exclamat: „A, asta e mâncarea noastră! E chinezească! Mi se face dor de casă numai cât mă uit la pozele astea!”. Însă pentru sud-coreeni multe dintre preparatele din carte erau străine. Pe străzile din Phenian, mi se părea că oamenii sunt chinezi. Purtau haine importate din China. Femeile aveau întotdeauna părul făcut permanent şi prins cu agrafe sclipitoare, aşa cum văzusem că se aranjează femeile în China. Kim Ir-sen zăcea îmbălsămat în Palatul Kumsusan la fel cum Mao zăcea în Mausoleul lui Mao Zedong. În faţa ochilor mei ar fi putut fi o mică colonie chineză.

Poate că aceste asemănări nu erau atât de surprinzătoare. Mai bine de 60 de ani, cel mai apropiat aliat al Coreei de Nord, în afara Uniunii Sovietice, fusese China. Dacă sud-coreenii fuseseră atât de acaparaţi de influenţele americane, încât adolescenţii adoptau nume, gesturi şi lookuri americane, iar tinerele se vopseau blonde sau roşcate şi apelau la chirurgia plastică pentru a-şi occidentaliza trăsăturile, nord-coreenii adoptaseră estetica Chinei. Din punct de vedere cultural şi vizual, această ţară părea că ajunsese să semene cu China. Iar asta mă făcea să mă întreb: dacă nord-coreenii ar fi văzut Seulul de astăzi, li s-ar fi părut oare american? În urmă cu 60 şi ceva de ani, superputerile împărţiseră în mod artificial Coreea, iar această Coree chinezească era moştenirea acelei împărţiri.

Stând acolo, mă simţeam tot mai nelalocul meu. Când vizitam una sau alta dintre Corei, îmi închipuiam întotdeauna că mă întorceam la rădăcinile mele, unde aveam

să descopăr noi adevăruri despre trecutul meu. Mi-am dat seama însă că trecutul pe care îl căutam fusese îngropat de mult şi înlocuit cu influenţele americane şi chineze. Coreea din imaginaţia mea exista doar în tablouri, în cărţile de istorie, în amintirile generaţiilor mai în vârstă şi în rămăşiţele pe care le întrezăream din când în când, asemenea unor cioburi de sticlă care ieşeau din trecutul îngropat.

„Mâine ieşim afară!”, i-a scăpat lui Ryu Jung-min în timpul prânzului. Părea să nu-şi poată înăbuşi entuziasmul, dat fiind că studenţii rareori ofereau de bunăvoie informaţii. L-am întrebat unde mergeau şi el a răspuns: „Nu ştim. Dar ieşim afară!”. Un alt student a adăugat: „Da, poate o oră, nu ştim. Dar e prima oară de când am venit la PUST”. Studenţii mi-au zis că li se spusese că avea legătură cu şcoala şi că era posibil să fie duşi pe un şantier din Phenian. Nu ca să muncească, ci doar ca să se uite puţin, au insistat ei.

La cină, Choi Min-jun mi-a confirmat că era adevărat. Nici el nu avea habar unde urmau să meargă. Când i-am spus că poate părinţii lui aveau să treacă pe acolo şi să-l vadă cât era la Phenian, Min-jun a făcut ochii mari. „Dar, tovarăşa profesoară, părinţii noştri nu ştiu că mergem!”

La micul dejun, a doua zi, studenţii erau îmbrăcaţi cu hainele şi cravatele lor obişnuite, închise la culoare. Au spus că urmau să plece la ora 9, dar încă nu ştiau unde merg şi nici măcar cum aveau să ajungă acolo. În drum spre cămin, am văzut doi profesori şuşotind. Discutau despre faptul că absolvenţii se temeau să nu fie recrutaţi pentru munca pe şantier, aşa că am întrebat despre excursia din ziua aceea şi am adăugat că studenţii spuseseră că merg pe un şantier să se uite, nu să lucreze.

— Ce e de văzut pe un şantier? a întrebat unul dintre profesori. Dacă eşti chemat într-un loc din ăsta, treci la muncă, nu te uiţi. Oricum, bucătăria a primit ordin să împacheteze 200 de prânzuri.

Toată ziua mi-am făcut griji pentru studenţii mei. Mi-am imaginat cum sunt duşi pe un şantier şi puşi la muncă fizică şi mă temeam că avea să devină un obicei. Poate că avea să li se ceară să muncească la câmp în fiecare weekend, în loc să joace baschet sau să se plimbe pe pasarelă, memorând vocabularul englez de pe MP3-urile lor. Oare aceste zile în care studiau engleza şi redactau scrisori în engleză aveau să fie în scurt timp de domeniul trecutului?

În ziua aceea am ieşit să alerg mai târziu decât de obicei. Pe la ora 5 dădeam ocol campusului, când am văzut două autobuze cu etaj apropiindu-se de clădirea IT. Nu mai văzusem niciodată acele autobuze, probabil că le închiriase şcoala. Studenţii se întorseseră! Am simţit o uşurare imensă. Chiar dacă îşi petrecuseră ziua ridicând obiecte grele, cel puţin li se îngăduise să se întoarcă la şcoală înainte de apus, să aibă suficient timp să facă duş înaintea cinei. Am dat mai încet volumul iPod-ului şi am

cercetat feţele de la geamurile autobuzului. De la distanţă era imposibil să vezi prea mult, dar purtau aceleaşi costume, ceea ce sugera că nu făcuseră muncă fizică. Ce făcuseră în ultimele opt ore?

Când am primit răspunsul, a fost unul straniu. Studenţii mi-au spus la cină că vizitaseră Grădina Zoologică din Phenian şi că fuseseră în Mangyongdae, locul de naştere al lui Kim Ir-sen. Am căutat pe feţele lor semne care să le contrazică afirmaţiile, dar nu am găsit nici unul. Fusese o zi senină, dar feţele lor nu erau arse de soare şi nu păreau deloc epuizaţi, cum ar fi fost dacă şi-ar fi petrecut ziua pe un şantier. Desigur, era ciudat că li se oferise brusc această excursie. Era perioada examenelor parţiale, iar studenţii de la toate celelalte universităţi din ţară munceau. Însă aceştia erau duşi la o grădină zoologică şi în locul de naştere al Eternului lor Preşedinte. Mai mult decât atât, ghidul din Mangyongdae le explicase unele lucruri în engleză, mi-au spus, iar ei înţeleseseră tot, dat fiind că mai fuseseră de multe ori acolo.

M-am întrebat dacă exista un motiv anume pentru care 200 de studenţi nord-coreeni care arătau mai bine decât oricare dintre semenii lor să fie prezenţi în Mangyongdae în acea zi. Poate că veniseră oaspeţi externi importanţi, iar regimul, vestit pentru faptul că plasa oamenii potriviţi în locul potrivit şi la momentul potrivit, avusese nevoie de aceşti studenţi de decor. Studenţii au spus că oamenii se holbau la ei în timp ce primeau explicaţiile în engleză ale ghidului, dar că nu ştiau cine erau aceşti „oameni”.

În următoarele câteva zile, studenţii au vorbit întruna despre animale şi despre cât de spectaculoasă şi de mare era grădina zoologică. Un student mi-a povestit despre un câine care se suise pe o capră şi era extrem de amuzant. Păreau foarte impresionaţi de „trucurile animalelor”. Altul a spus că în apropiere se afla Parcul de Distracţii Daesung, unde fusese în copilărie şi unde avea să revină cu siguranţă cândva cu copiii lui. Au vorbit despre lei şi tigri şi m-au întrebat dacă vizitasem vreodată o grădină zoologică.

Ultima oară când mă aflasem în preajma unor animale sălbatice fusese într-un safari din Africa de Sud. În 2010 am relatat de acolo despre Campionatul Mondial, la care echipa Chollima a Coreei de Nord se calificase pentru prima oară după 44 de ani. Dar nu le-am spus studenţilor mei asta şi nici că echipa lor înfruntase Portugalia, echipa adversă, singură pe un stadion plin cu peste 60.000 de fani portughezi şi doar 70 de muncitori nord-coreeni aduşi din Namibia. Faptul că urmărisem la faţa locului Campionatul Mondial li s-ar fi părut ireal şi, în plus, acest subiect le displăcea. Nord-coreenilor părea să le fie în continuare ruşine de înfrângerea echipei lor, deşi pentru restul lumii ea făcuse un efort admirabil. Dar pentru ei eşecul de orice natură era inacceptabil.

Le-am spus în schimb că nu-mi prea plăceau grădinile zoologice. Era adevărat.

Când eram mică şi părinţii mă duceau la Grădina Zoologică Changgyeongwon din Seul, mă uitam la tigri, la girafe şi la pinguini şi mă gândeam la mediul acela claustrofobic, în care erau închişi în cuşti şi acvarii mici toată ziua; la cât de umilitor trebuie să fie să fii examinat cu atenţie şi transformat în obiect.

— De ce nu vă plac grădinile zoologice? m-au întrebat studenţii, cu ochii mari.

— Nu-mi place să văd fiinţe închise în cuşcă.

Tocmai învăţaserăm expresia *închis în cuşcă*. Au dat cu toţii din cap, părând să înţeleagă.

— Ca într-o închisoare, vreţi să spuneţi?

— Da, vreau ca fiinţele să fie libere. Aş vrea să eliberez acele animale, dacă aş putea.

În timp ce rosteam acele cuvinte, mi-am dat seama că ideea începuse să mă înflăcăreze mai mult decât ar fi trebuit să-mi îngădui. Dar ştiam că motivul pentru care ei continuau să vorbească despre ziua petrecută la zoo era acelaşi pentru care noi, profesorii, ne bucuram de şansa de a merge o dată pe săptămână la magazinul alimentar din Phenian, chiar dacă nu aveam nevoie să cumpărăm nimic. Nu-mi puteam imagina un grup de studenţi americani care să se bucure la fel de mult că merg la o grădină zoologică.

De fiecare dată când conversaţia devenea stânjenitoare, exista întotdeauna un student care spărgea gheaţa.

— Îl ştiţi pe Bae Young-taek? a întrebat Park Jun-ho. Ei bine, autobuzul nostru a trecut chiar pe lângă apartamentul lui! Young-taek a fost foarte trist. Se tot uita la fereastră, să vadă dacă nu apare cineva din întâmplare. Familia lui habar n-avea că trecem pe acolo!

Alt student a spus că făcuseră o fotografie de grup în Mangyongdae, care avea să le fie trimisă personal tuturor părinţilor. Copiile aveau să ajungă mai întâi la părinţii fiecărui monitor de clasă, care aveau să le trimită mai departe celorlalţi părinţi. Mi se părea ciudat. Trebuia să existe un motiv pentru care această excursie fusese aranjată brusc şi pentru care dovada ei era livrată familiei fiecărui student.

După cină m-am îndreptat pe pasarela închisă spre camera mea. Nu mai mergeam singură pe afară seara de când se auzise că existau câini turbaţi în libertate care îi muşcau pe muncitori. Pasarela era ca un tunel neluminat şi trebuia să folosesc lanterna ca să văd pe unde merg. M-am gândit să-i scriu iubitului meu un e-mail despre câini, deoarece aproape orice alt subiect era tabu, dar apoi mi l-am imaginat în Brooklyn, unde pe străzile mărginite de copaci existau pretutindeni pancarte cu „Controlează-ţi câinele”, iar oamenii angajau agenţii de plimbat şi îngrijit câinii, şi mi s-a părut absurd. În schimb, m-am îngropat sub pături şi, pentru o clipă, m-am simţit ca şi cum aş fi fost într-o grădină zoologică şi aş fi devenit unul dintre animalele din

cuşti, în timp ce câinii sălbăticiţi hoinăreau liberi.

17

Între timp, Ruth introdusese utilizarea cuţitelor şi furculiţelor, pe care le adusese cu ea din China. Cu toţii foloseam acolo beţişoare şi linguri şi nimeni nu se gândea prea mult la asta. Însă ea le-a explicat studenţilor că era timpul să devină „bărbaţi internaţionali”. La începutul fiecărei mese, Ruth le spunea politicos studenţilor de la masa ei: „Bun venit la restaurantul nostru. Îmi pare rău, dar trebuie să vă confisc lingurile şi beţişoarele şi să le înlocuiesc cu astea”.

Cei mai mulţi dintre ei nu folosiseră niciodată cuţitul şi furculiţa şi nu ştiau ce să facă cu ele. Rareori exista carne pe care să o tai cu cuţitul, iar ei erau obişnuiţi să mănânce orezul cu lingura. Ruth şi studenţii ei semănau puţin cu Henry Higgins şi Eliza Doolittle din *Pygmalion*. Unii nu se puteau opri din chicotit, alţii erau nedumeriţi şi stânjeniţi. Unul a glumit mai târziu: „O masă cu tovarăşa profesoară Ruth nu e masă, ci curs. Trebuie să folosim cuţitul şi furculiţa în timp ce ne concentrăm să vorbim şi să ascultăm engleza. Prea multe lucruri de făcut deodată. Ne doare capul!”.

*

Subiectul lecturii curente din manual era iubirea. Trebuia să predau o nuvelă despre iubire intitulată *Dragostea în timpul naziştilor*, despre iubirea imposibilă din vreme de război. În timp ce recapitulam termeni precum „nazist” şi „lagăr de concentrare”, m-am întrebat dacă studenţii aveau idee că Marele lor Lider era considerat unul dintre cei mai răi dictatori ai epocii moderne, aproape la acelaşi nivel cu Hitler sau Stalin. A doua zi dimineaţă, Martha mi-a întins o foaie pe care scria: „Iubirea _ bună. Iubirea _ răbdătoare…”, cu locuri goale pe care să le completeze cu verbul – un exerciţiu de gramatică aprobat de omologi. M-am uitat la el rapid.

— Asta nu e dintr-un cântec siropos din anii ’80? am întrebat eu.

Aveam astfel de momente în care lăsam garda jos şi uitam unde eram.

— E chiar din Biblie! a spus Martha, consternată.

Am încercat imediat s-o dreg, spunând: „Ştiu, dar e şi dintr-un cântec!”. Aveam

noroc că era prea tânără ca să-şi amintească de anii ’80, pentru că s-a uitat la mine cu seriozitate şi m-a întrebat: „Ce cântec?”. Bănuiam că omologii nu-şi dăduseră seama că citatele erau din Biblie atunci când le aprobaseră; era o mişcare riscantă din partea Marthei, care avusese ideea acestui exerciţiu. Fiecare avea propriile obiective.

Martha mi-a spus apoi că încercase să-i facă pe studenţii ei să scrie despre iubire, dar că nu era cu putinţă. „Toţi studenţii mei îi omoară pe ceilalţi în poveştile lor. Sunt obsedaţi de moarte. Nu ştiu dacă e de vină cultura lor sau dacă pur şi simplu aşa sunt băieţii.” Cultura lor era una în care orice loc de muncă era numit *juntoojang*, „câmp de luptă”. Vedeam acest cuvânt pretutindeni în oraş, chiar şi pe uşa din spate a unui restaurant mare, iar când l-am întrebat pe un student mai târziu despre asta, mi-a explicat că „e o zonă în care angajaţii restaurantului pregătesc mâncarea”. Până şi cuvântul *monitor*, care în Coreea de Sud e *banjang*, aici era *suhdaejang*, „comandant de pluton”. O clasă nu era o clasă, ci un pluton. Defilau în grupe, intonând cântece despre război. Cultura lor era saturată de mesaje despre uciderea sud-coreenilor şi americanilor şi de trimiteri la fapte absolut înfiorătoare. Păreau să reproducă acele mesaje fără să gândească, poate la fel cum tinerii americani copiază comportamentul pe care îl văd în filmele şi jocurile video violente. Nu avea nici un rost să discutăm despre diferitele tipuri de iubire, de vreme ce ei erau cu toţii de acord că singura iubire adevărată era cea de patrie.

— Poţi să iubeşti pe cineva dintr-o ţară duşmană? am întrebat eu.

— Nu! au strigat ei.

— Poţi să fii prieten cu cineva dintr-o ţară inamică?

— Nu! au strigat ei din nou.

— Dar eu? i-am întrebat mai târziu, la masă.

Nu era corect să-i pun în poziţia asta, dar eram curioasă. Unul dintre ei a spus:

— Dumneavoastră sunteţi diferită, pentru că sunteţi profesoara noastră.

Introducerea cuţitului şi furculiţei nu funcţiona. „În unele zile sunt foarte arţăgoasă”, mi-a spus Ruth în timp ce stăteam în cantină la coada profesorilor şi absolvenţilor. Mi-a spus că, la micul dejun, un student din Clasa 2 refuzase să folosească cuţitul şi furculiţa. Apoi refuzase încă unul. Ruth le-a explicat că îi pregătea pentru ziua în care aveau să ia masa cu un străin, într-o altă ţară, unde nu existau beţişoare. Dar ei au replicat că nu voiau să devină bărbaţi internaţionali. Nu era ceva important pentru ei. Nu au cedat deloc. În cele din urmă, ea le-a spus: „Dacă nu îi respectaţi pe ceilalţi, nici ei nu vă vor respecta”. Acum se temea că şi următorul ei grup de la prânz avea să refuze.

Tocmai îl auzisem la CNN Asia pe secretarul american al Apărării Leon Panetta, care dădea glas aceluiaşi sentiment faţă de Coreea de Nord. În aşteptarea discuţiilor de

la Geneva dintre Statele Unite şi Coreea de Nord, Panetta ţinuse o conferinţă de presă în care spusese că proliferarea nucleară a Coreei de Nord era „nesăbuită şi provocatoare" şi că acţiunile acesteia puteau „aduce cu ele doar posibilitatea unei escaladări şi confruntări". La o scară mai mică, aceeaşi dramă se desfăşura şi aici, în acest colţ al districtului Rang Rang din Phenian, unde viitorii lideri ai Coreei de Nord se simţeau asupriţi de profesorii lor străini şi refuzau să se mai supună. Martha a dat din cap spunând: „Asta nu face decât să-mi arate cât de mare e prăpastia dintre ei şi noi".

Studenţii din Clasa 3 au refuzat şi ei să folosească cuţitul şi furculiţa. După aceea, Ruth a venit la mine în birou şi mi-a spus că se simţea descurajată. Refuzul fusese exprimat în mod clar ca grup, iar ea se gândise că poate băieţii aduseseră vorba despre asta cu omologii, la ultima şedinţă de critică a Unităţii Vieţii Cotidiene.

— E vorba de o prăpastie, a repetat Martha.

Într-una din ieşirile la cumpărături, m-am dus să caut ciocolată, căci se apropiau examenele parţiale. Ni se permitea să le oferim studenţilor dulciuri dacă exista o ocazie specială pentru asta şi primeau toţi acelaşi lucru. Din nefericire, nu existau prea multe variante pentru o sută de bucăţi mici de ciocolată împachetate individual, întrucât nu puteam intra în mai multe magazine. Multe produse de pe rafturi erau de o calitate îndoielnică – expirate, aproape expirate sau din ţări pe care nu le asociasem niciodată cu produsul respectiv, precum fursecurile letone. E adevărat că am văzut bomboane de ciocolată elveţiene, dar erau ridicol de scumpe, iar alt profesor a spus că ar fi fost ca şi cum i-ai fi oferit un vin scump unui necunoscător, de vreme ce studenţii nu distingeau ciocolata bună de cea proastă. Niciodată nu mi-au lipsit mai mult bomboanele Kiss Hershey sau minibatoanele Snickers ca atunci.

În timp ce căutam ciocolată, mi-am amintit de tata. Familia lui locuise la Seul în timpul războiului şi fugise când au început să cadă bombele, la fel ca familia mamei mele. Nu fuseseră suficient de norocoşi încât să ajungă la un vehicul, din câte spunea tata, deşi această utilizare a cuvântului *norocos* o făcea pe mama să devină neobişnuit de tăcută. Probabil se gândea că, dacă ar fi mers pe jos, şi nu cu maşina, fratele ei ar fi fost cruţat. Dar tatăl meu se pierdea printre amintiri. Vorbea adesea despre un soldat american care îi oferise ciocolată. „Ciocolata era ca aurul, mai bună ca aurul, ca diamantele. N-o să uit niciodată ce gust avea." Îşi amintea zâmbetul soldatului ce-i aruncase o bucăţică, pe care el o prinsese. Avea şase ani. Era o amintire dragă şi lucidă pe fundalul celor trei ani tulburi de război cumplit. Ce îşi amintea el era bunătatea, dar pe mine descrierea lui mă înfiora. Văzusem în copilărie prea multe filme cu americani eroici care salvau copii asiatici sărmani şi nu-mi plăcea ideea ca tatăl meu să fie unul dintre ei.

Şi totuşi, iată-mă aici, decenii mai târziu, o americană ce cumpăra ciocolată pentru

băieţi nord-coreeni. Singurele potrivite erau nişte ciocolăţele cu lapte din Malaysia, care aveau gust de caramele diluate şi îndulcite artificial – n-am putut mânca nici măcar una. Mary a spus: „Toate sunt aşa, cu mai puţină cacao, dar eu sunt din China, noi suntem obişnuiţi cu ele”. Dar studenţilor au părut să le placă, ceea ce a mai risipit din tensiunea zilei de examen.

Două clase, în total 50 de studenţi, au dat examenul împreună, iar între prima şi a doua etapă, când veneau să dea examenul următoarele două clase, profesorii trebuiau să se asigure că studenţii nu vorbeau între ei, dat fiind că se copia destul de des. După aceea, i-am întrebat pe studenţi cum credeau că se descurcaseră. Mai mulţi au spus că partea de lectură şi înţelegere li se păruse dificilă, dar că textele fuseseră amuzante, mai ales cel despre blugi. Se refereau la un scurt articol despre Levi Strauss şi despre cum începuse să producă blugi pentru mineri în timpul Goanei după Aur. Era tocmai lectura care o îngrijorase pe Mary, chiar dacă examenul fusese aprobat de omologi.

Un student a spus: „Nu ştiam că la început blugii erau produşi pentru mineri, dar nu am înţeles niciodată un lucru… de ce sunt la modă blugii rupţi?”. Textul nu pomenea nimic despre blugii rupţi, iar eu mă îndoiam că vreun vizitator străin ar purta aşa ceva la Phenian. Cu siguranţă îi văzuse altundeva, cel mai probabil pe un DVD interzis. Într-o anumită măsură, şi eu îmi puneam aceeaşi întrebare: de ce rupem o ţesătură foarte bună ca să fie în ton cu moda? Însă o analiză a tendinţelor din moda occidentală ar fi necesitat multe alte informaţii pe care eu nu aveam voie să le ofer. Aşa că, în schimb, am încercat să le explic ideea de îmbrăcăminte informală din cultura occidentală prin exemplul şepcilor de baseball, pe care americanii le poartă adesea, iar ei niciodată (cu excepţia Zilei Sportului, când profesorii le împrumută şepci). „E altfel pentru noi”, a spus el, „noi nu purtăm acele şepci pentru că nu ni se par elegante”.

Dat fiind faptul că studenţii erau foarte competitivi, ziua de după un examen era dificilă pentru profesori. Eram asaltaţi cu întrebări despre examen. Dacă descopereau că făcuseră greşeli, studenţii se demoralizau complet. Pentru a răspunde la întrebările lor neîncetate, Ruth a decis să ţină o sesiune suplimentară de după-amiază la care a adus un proiector şi a făcut o prezentare în PowerPoint, explicându-le exact cum notase examenul oral. După sesiunea specială, Ruth a apărut în biroul meu, indignată. Se străduise din răsputeri să-şi explice metodele, dar studenţii se înfuriaseră atât de tare din cauza notelor mici, încât ieşiseră în grup înainte ca ea să termine.

— E foarte nepoliticos, a spus ea. Eu pot să le predau engleză mult şi bine, dar ce efect poate să aibă, dacă ei nu au nici un fel de abilităţi sociale şi nici nu vor să le dobândească?

S-a lăsat şi mai mult pe spătarul fotoliului, supărată. I-am oferit caise uscate, care pentru mine erau preţioase în această ţară unde fructele, chiar şi cele uscate, erau o noutate. Ruth a băgat una în gură şi a spus, părând foarte tulburată: „Spun că vor să înveţe engleză, dar nu le place de noi. Atitudinea lor e un fel de «Daţi-ne engleza de care avem nevoie, dar nu vă băgaţi unde nu vă fierbe oala». Nu te poţi însă aştepta să primeşti totul când nu oferi nimic".

Aceasta era contradicţia inerentă. Era o ţară pusă la colţ. Nu voiau să se deschidă, dar erau obligaţi să avanseze către interacţiune, dacă voiau să supravieţuiască. Îşi întemeiaseră ţara pe izolaţionism şi pe dorinţa de a ucide americani şi sud-coreeni, însă aveau nevoie să înveţe engleză şi să-şi hrănească copiii cu bani străini.

Studenţii veneau să mă vadă doi câte doi, panicaţi din cauza notelor, şi în scurt timp biroul meu era plin. Au spus că li se părea dificil să-şi îmbunătăţească notele la citit, deoarece manualul nu era doar derutant, ci şi foarte plictisitor. Manualele lor erau depăşite – PUST credea cu atâta tărie în educaţia chineză, încât permitea doar testele şi manualele aprobate în China, care erau adesea vechi. De exemplu, una dintre lecturile din manual era un text intitulat „Judecată după aspect", în care o femeie încearcă să plătească ceva cu un cec de doi dolari, iar casiera nu se deranjează să-i ceară actul de identitate, deoarece femeia e îmbrăcată ca o cerşetoare, şi o dă afară. Astfel de texte aveau nevoie de o notă de subsol din partea mea. Le-am spus studenţilor că majoritatea oamenilor nu mai cumpără lucruri cu cecuri personale, ci cu cărţi de credit. Katie le arătase în vară cartea ei de credit şi le spusese că putea să cumpere lucruri cu ea, iar ei pretinseseră că înţeleg, dar apoi comentaseră că probabil îşi folosea adresa IP.

De asemenea, dicţionarul lor nord-coreean era atât de inexact, încât studenţii credeau că „băiat" înseamnă „ticălos". Un student mi-a spus că se supăraseră foarte tare pe un profesor american care le predase în vară şi care îşi începea aproape fiecare propoziţie cu „Băieţi". Studenţii foloseau adesea cuvinte şi expresii britanice sau demodate. Spuneau: „M-am uitat la televizor, a fost amuzant şi am strigat «hip, hip, ura!»" sau „Tovarăşa profesoară, afară toarnă cu găleata" ori aruncau câte un cuvânt precum *navlu*. Trebuia să caut unele dintre aceste cuvinte în dicţionar sau pe Kindle, pe care continuam să-l folosesc cât de des posibil, în speranţa că aveau să mă întrebe despre el. Încă nu mă întrebase nimeni nimic, dar se uitau la el curioşi. Într-o după-amiază, doi studenţi au venit la mine în birou să mă întrebe ceva despre cuvântul *blockbuster*. În dicţionarul lor era definit ca un tip de bombă. M-au întrebat dacă un *film blockbuster* e un film despre o bombă sau doar un film de război. Când le-am explicat că principala definiţie a cuvântului este „succes comercial", feţele lor s-au luminat. „Cum ar fi *Regele Leu*?" Alături de *Marşul pinguinilor*, era singurul film

american pe care recunoşteau că-l văzuseră. Aş fi vrut să le spun că exista un număr imens de filme cu succes comercial şi că eram sigură că unele dintre ele le-ar fi plăcut.

Altă dată, un student a venit la mine să mă întrebe despre nişte expresii din manualul lor care se refereau la călătoria cu avionul. „Ce e clasa economic?", a întrebat el. „În avion se ţin cursuri de economie?" Am încercat să le explic conceptul de clasă, care exista şi acolo în cadrul sistemului neoficial de caste *songbun*, chiar dacă nord-coreenii susţineau contrariul. Însă ideea de a plăti pentru diferite grade de confort era dificil de explicat.

Odată, un student m-a întrebat ce înseamnă *părinte biologic*. Studenţilor mei li se părea bizară ideea de adopţie. Nu înţelegeau de ce cineva ar lua un copil care îi era străin şi ar pretinde că e al lui. Când le-am explicat că unii oameni nu pot avea copii sau preferă să adopte în loc să aibă un copil biologic, de vreme ce în lume există atâţia orfani care au nevoie de părinţi, studentul a spus imediat: „Ce trist e atunci pentru acel copil! Doar pentru că părinţii sunt săraci şi dau copilul la orfelinat, un american bogat o să-l cumpere". Bănuiam că li se făcuse propagandă negativă despre americanii care adoptau copii din China.

Mulţi studenţi erau nedumeriţi de ideea de *studii feministe*. Unii au presupus că era o specializare la care fetele erau învăţate să gătească şi să se machieze. După ce au aflat că avea legătură cu drepturile femeilor, au spus că în ţara lor nu era necesară o astfel de specializare. Potrivit lor, drepturile egale pentru femei fuseseră formalizate în 1946, când Kim Ir-sen anunţase că femeile constituiau „roata unui vagon al revoluţiei şi construcţiei socialiste". Era o trimitere la propaganda RPDC despre femei ca una dintre forţele motoare ale consolidării naţiunii.

Altă dată, mi-au spus că doar femeile poartă bijuterii, şi doar după absolvirea universităţii. „De ce doar femeile? Şi bărbaţii?", am întrebat eu. „Ei nu poartă verighete?" Studenţii au spus că nu. Păreau înspăimântaţi de ideea ca un bărbat decent să poarte inel.

— Bărbaţii americani poartă bijuterii? au întrebat ei. Chiar şi cercei?

— Da, unii, dar mai ales tinerii.

Studenţii au făcut ochii mari. Unul a spus:

— În America există unele lucruri stranii pe care nu o să le înţeleg niciodată, cum ar fi cumpărarea unui copil şi bărbaţii care poartă bijuterii!

— Dar cum e cu muzica hip-hop şi techno? au întrebat ei apoi.

Aceasta era pomenită în manualul lor de conversaţie, care nu era la fel de demodat precum celelalte, iar ei nu o înţelegeau. Nu ştiam prea bine cum să le explic hip-hop-ul unor tineri care auziseră doar – sau cel puţin aşa susţineau ei – cântece despre Marele lor Lider. Am spus că era un gen muzical pe placul tinerilor, dar mai mult decât atât – o atitudine care se manifesta în numeroase aspecte ale culturii tinerilor,

inclusiv în modă şi limbaj. Dar nici măcar eu nu eram mulţumită cu o astfel de explicaţie şi, în cele din urmă, am spus că poate era genul acela de lucru pe care trebuia să-l experimentezi. Atunci unul dintre ei a dat din cap şi a spus: „Da, nu înţelegem cu adevărat până când nu vedem”.

Dar nici o sintagmă nu îi nedumerea mai mult decât *contribuţia de asigurări sociale*. Înţelegeau semnificaţia cuvântului *contribuţie*, dar restul era un mister. Erau de asemenea nedumeriţi de impozite, pe care acum, când aveau legătură cu o lecţie, mă simţeam mai în largul meu să le discutăm. Aşa că le-am explicat că impozitele americanilor sunt reţinute din salariile lor şi folosite pentru finanţarea unor programe în beneficiul celor dezavantajaţi, inclusiv săraci, persoane cu dizabilităţi sau pensionari. De vreme ce argumentul studenţilor pentru superioritatea societăţii lor era acela că în Coreea de Nord totul era gratuit, explicaţia mea i-a nedumerit. Însă acum aveau suficientă încredere în mine încât să ştie că nu îi minţeam. Le-am explicat că asigurarea socială era exact ceea ce-i spunea şi numele, o asigurare pentru membrii societăţii, şi că putea fi considerată un aspect aproape socialist al capitalismului. Toţi cetăţenii contribuiau, dar contribuţia fiecărei persoane depindea de venitul ei. Studenţii au dat din cap, dar eu nu ştiam sigur cât au înţeles. Şi era aproape imposibil să-i fac să înţeleagă cuvinte precum *paşaport* şi *asigurare (de viaţă)*, care apăreau şi ele în manual.

Cum puteam să le explic lumea întreagă, această lume extrem de diversă şi plină de posibilităţi, în care tinerii arabi întorceau pe dos regimurile lor putrede cu ajutorul reţelelor sociale, în care toţi, mai puţin ei, erau conectaţi prin intermediul internetului, în care moartea lui Steve Jobs emoţionase o naţiune atât de stoică precum China? De acolo, această lume părea complet inaccesibilă, însă indicii vagi ale ei existau pretutindeni, chiar şi în paginile acestui manual depăşit de engleză aprobat cândva în China.

— Toate acestea sunt foarte interesante, a spus apoi unul dintre ei, mă refer la a fi internaţional. Dar unii dintre noi nu vrem să fim internaţionali. Ca întâmplarea cu tovarăşa profesoară Ruth.

Se referea la incidentul cu Ruth şi Clasele 2 şi 3. Studentul a spus că îi întrebase pe unii dintre prietenii lui din Clasa 4, care refuzaseră şi ei: „De ce aţi tulburat-o şi aţi supărat-o pe tovarăşa profesoară Ruth?”. Dar a recunoscut că şi lui i se părea anevoioasă folosirea cuţitului şi furculiţei. „E foarte dificil cu mâncarea coreeană”, a spus el. L-am întrebat dacă i s-ar fi părut o lipsă de respect faţă de identitatea lui coreeană să i se ceară să încerce o dată, iar el a spus că nu. Doi dintre foştii mei studenţi care acum erau în Clasa 2 au adus şi ei vorba despre asta la o cină, spunând că se simţiseră jenaţi de modul în care reacţionaseră anumiţi colegi. Unii dintre ei se simţiseră jigniţi, alţii nu, şi în scurt timp situaţia scăpase de sub control. Clasa 2

decisese ca grup să nu folosească cuţitul şi furculiţa, iar celelalte clase îi urmaseră exemplul. „Tovarăşa profesoară Ruth pur şi simplu a renunţat!”, a strigat alt student care se simţise jignit. Era una din rarele ocazii în care îi vedeam pe studenţi protestând individual faţă de ceva şi era o uşurare să aud voci individuale, să-i văd că sunt în dezacord unii cu alţii, dar şi cu o autoritate. Însă refuzaseră cu toţii să folosească cuţitul şi furculiţa pentru că făceau totul colectiv.

Câteva zile mai târziu, Ruth mi-a spus că nu renunţase pur şi simplu. Un omolog o oprise în faţa biroului ei şi îi sugerase să nu-i mai preseze pe studenţii ei să folosească cuţitul şi furculiţa. „Chestia e că am avut de la bun început permisiunea lor”, insista Ruth indignată. „Au fost de acord cu asta. A trebuit să le înaintez un plan, pe care l-au aprobat. Nu aş fi făcut niciodată aşa ceva fără să obţin mai întâi permisiunea lor. Şcoala e indulgentă. Studenţii sunt mai conservatori.” Părea să se simtă jignită şi, o vreme, incidentul cu cuţitul şi furculiţa a continuat să fie subiectul preferat în campus.

18

Senzaţia zilnică de déjà-vu se manifesta şi în rarele noastre ieşiri. Profesorii au fost duşi în aceleaşi excursii organizate în vară – la munte, la o biserică şi la câteva obiective naţionale importante. Călătoria pe care o aşteptam cu mare nerăbdare era cea la Kaesung, capitala vechii Corei. Aceasta se afla la doar opt kilometri de ZDM şi ZSC (Zona de Securitate Comună), pe care nu o văzusem niciodată din partea asta. Pentru profesorii care intermediau relaţia cu omologii, aprobarea unei călătorii era un proces complicat ce implica solicitarea unor permise de călătorie nu doar pentru vizitatori, ci şi pentru vehicule, ceea ce de obicei dura mai multe săptămâni. Excursia stârnise numeroase dispute între supraveghetori şi misionari. Supraveghetorii aveau sâmbăta şedinţa de critică a Unităţii Vieţii Cotidiene şi, în plus, ZDM era controlată de Coreea de Sud, nefiind accesibilă din partea nord-coreeană. Însă şi duminicile erau excluse, dat fiind că profesorii aveau slujbe religioase. Până la urmă, călătoria a fost reprogramată într-o vineri în care cei mai mulţi dintre noi aveam cursuri şi nu puteam să mergem.

În loc să mergem la Kaesung, am fost duşi în singura noastră excursie de două zile, de data aceasta în Regiunea Turistică Kumgang-san (Muntele Kumgang), un proiect intercoreean creat în 1998 care funcţiona cu bani sud-coreeni pentru turişti sud-coreeni, deşi aceştia nu mai avuseseră acces acolo după 2008, când o casnică sud-coreeană fusese împuşcată la întâmplare de un soldat nord-coreean.

Din cauza stării proaste a drumului, călătoria a durat opt ore la dus şi opt ore la întors. Pe drum am văzut mai multe camioane şi autobuze oprite la marginea şoselei, din ale căror motoare se înălţa un fum cenuşiu. Era o privelişte atât de frecventă, încât am început să număr penele, oprindu-mă la zece. Când s-a defectat şi autobuzul nostru, cam la o oră de Phenian, cineva a şoptit că asta se datora probabil combustibilului prost care se vindea acolo.

A fost trimis un autobuz de schimb şi după vreo oră am pornit din nou la drum. Privelişte a de lângă autostradă era aceeaşi ca în celelalte excursii ale noastre. După cinci sau zece minute în care vedeam doar terenuri agricole de o parte şi de alta,

zăream în depărtare un grup de case identice, o clădire mai mare cu un portret al Marelui Lider care părea să fie o şcoală şi un turn înalt cu lozinca MARELE NOSTRU LIDER KIM IR-SEN E MEREU ALĂTURI DE NOI. Acelaşi grup de clădiri apărea la nesfârşit, ca şi cum ar fi fost reprodus identic. La un moment dat am văzut o clădire cu acelaşi panou ca Sala de Studiu a Kimirsenismului din campus. Mi-am dat seama că PUST era doar o variantă a acestor sate.

Dintr-odată, trecând pe lângă oraşul Wonsan, a apărut marea, iar inima mea a tresărit. Iat-o, Marea de Est a Coreei, care părea neatinsă, atât de diferită de partea aglomerată şi supradezvoltată din Coreea de Sud, care era nespus de aproape, la doar câteva ore de mers spre sud cu maşina. Pe litoral nu erau hoteluri, blocuri de apartamente, baruri pe plajă, logouri comerciale, nimic, doar ţărmul. Am oftat cu toţii la unison. Era minunat, dar straniu, deoarece părea că nimeni nu avea voie acolo, nici pe plajă, nici în apă. Nu ştiam cum altfel să interpretez acea pustietate absolută.

Am mai mers două ore până în Regiunea Turistică Muntele Kumgang, care era ca un oraş-fantomă de când nu mai veneau turişti sud-coreeni. Erau câţiva turişti chinezi şi coreeano-chinezi, dar nu mulţi. În seara aceea curentul electric a fost întrerupt pretutindeni şi ni s-a spus că singurul loc în care se servea cina era restaurantul de lângă hotel. Pe fiecare masă erau farfurioare pline cu bucăţele roz şi albe de carne crudă pentru grătar. S-a dovedit a fi porc negru, dar părea ceva de la piaţă care de obicei se aruncă. Supa era călduţă şi mirosea puternic a peşte.

Locul meu era lângă secretara preşedintelui Kim, o coreeano-chinezoaică din Beijing. Familia ei era originară din Coreea de Nord, unde ea încă avea rude. „Înainte, oamenii de aici erau mai bogaţi decât noi, cei din China”, a spus amintindu-şi de anii ’70 şi ’80, când încă exista Uniunea Sovietică, iar economia nord-coreeană mergea mult mai bine. „Când eram mici, mama îşi vizita părinţii şi aducea foarte multe lucruri de aici – haine şi aparate, absolut orice. Acum e invers. Ne e greu să păstrăm legătura cu rudele noastre de aici, pentru că ne cer mereu bani.” Auzisem plângeri similare din partea altor coreeano-chinezi care aveau rude în Nord. Toţi spuneau, inevitabil, acelaşi lucru: erau obligaţi să le dea rudelor lor tot ce aveau nevoie, pentru că făceau parte din familie.

După masă, unii profesori s-au înviorat şi s-au ridicat să cânte. Au început cu „Amazing Grace”. Apoi un profesor coreeano-american s-a ridicat şi a spus: „De obicei nu cânt astfel de cântece, dar astăzi o să cânt cântecul lui Choi Jin-hui. Domnule Ri, cu siguranţă ştiţi acest cântec, toată lumea îl cunoaşte aici pe Choi Jin-hui, nu-i aşa?”. Choi Jin-hui e un cântăreţ sud-coreean îndrăgit de generaţiile mai în vârstă. Domnul Ri nu a răspuns nimic şi a ieşit, ceea ce ne-a nedumerit. Apoi un alt profesor s-a ridicat şi a cântat „Woorinun”, un cântec sud-coreean oarecum folcloric. Celălalt supraveghetor, domnul Han, şi cei doi şoferi nord-coreeni au ieşit. Apoi unul dintre profesorii mai în

vârstă a explicat că nord-coreenii puteau fi pedepsiţi dacă ascultau cântece sud-coreene. „Acum ştim ce să facem dacă vrem să ne descotorosim de ei!”, a spus alt profesor.

A doua zi dimineaţă am început să urcăm cu toţii Dealul Manmulsang, dar eu am avut o criză de vertij şi m-am întors, aşteptându-i pe ceilalţi în parcarea în aer liber. Cei doi şoferi au aşteptat împreună cu mine şi cu alţi doi şoferi ale căror grupuri de chinezi se duseseră să urce împreună cu ghizii. Când mi-am scos laptopul, pe care îl luam cu mine pretutindeni, s-au strâns în jurul meu ca să se uite la el, dar şi-au pierdut rapid interesul şi s-au aşezat pe trotuar, unde ceilalţi şoferi jucau pocher şi ascultau cu volumul la maximum ceea ce probabil era un CD de pe piaţa neagră cu Simon & Garfunkel. Mi s-a părut ciudat că aleseseră o muzică americană atât de tipică anilor ’60, mai ales că puteau fi pedepsiţi pentru că o ascultau. O vreme, cât am stat pe o bancă cu laptopul în braţe şi cu „Bridge Over Troubled Water” răsunând în jur, a părut o zi de toamnă ca oricare alta. Dar am observat pe bancă un anunţ pe care scria: „Bancă lungă folosită personal de Marele nostru Lider Kim Ir-sen. 19.08.1973”, aşa că m-am ridicat imediat şi am căutat o piatră pe care să mă aşez. Apoi am observat că pe toate pietrele erau inscripţionate citate din Marele Lider (se spune că în aceşti munţi sunt aproximativ 4.000 de astfel de inscripţii). Exact atunci am văzut oameni care coborau dealul. Şoferii au pus imediat muzică nord-coreeană şi, la fel de rapid, vraja s-a rupt.

După ce am trecut de Wonsan, pe drumul de întoarcere, peisajul a redevenit pustiu. Am văzut oameni care stăteau ghemuiţi pe autostradă şi se dădeau la o parte doar când se apropia autobuzul. Uneori erau doi-trei care stăteau şi vorbeau, alteori un grup mai mare care stătea în cerc şi mânca. Pentru mine aceste scene nu aveau nici o logică, fiindcă oamenii stăteau fie pe margine, fie chiar pe drum, în mijlocul pustietăţii, până când mi-am dat seama: asta era cafeneaua lor, piaţa lor publică. Porţiunea de autostradă pustie cea mai apropiată de localitatea lor era singurul loc în care vedeau mărturii ale lumii exterioare. Stăteau pe caldarâm ca să se simtă conectaţi.

Cealaltă călătorie pe care am făcut-o a fost la mormântul lui Dangun, fondatorul mitic al Coreei, şi la cel al Regelui Dongmyeong, fondatorul Koguryo-ului, regatul străvechi care a existat pe teritoriul de astăzi al Coreei de Nord. Era puţin ciudat să fim duşi la mormintele acestor regi străvechi, când ni se spunea încontinuu că regii lor erau Marii Lideri. Odată Martha concepuse o lecţie în care folosea o ştire despre nunta regală britanică. (Potrivit studenţilor mei, în RPDC o nuntă însemna de obicei doar o cină acasă, împreună cu vecinii; nu existau rochie de mireasă sau schimb de verighete.) Studenţii nu auziseră de William sau de Kate, aşa că le-am explicat că

Marea Britanie are o regină şi i-am întrebat ce ţară mai avea încă rege. Ei au răspuns: „Japonia!”, „Cambodgia!” şi „Coreea!”. I-am întrebat unde era regele lor, de vreme ce monarhia coreeană luase sfârşit în 1910, şi ei au strigat cu toţii: „La Palatul Kumsusan!”, unde zace îmbălsămat Kim Ir-sen, care arată sinistru de viu.

Dar s-a dovedit că Palatul Kumsusan nu era singurul loc de odihnă al unui rege din Coreea de Nord, iar acum ne îndreptam spre celălalt. După ce am ieşit din oraş, am fost opriţi la două posturi de control. Am recunoscut drumul pustiu ca fiind acelaşi ce ducea la ferma de mere.

„Am locuit nu departe de aici, iar când am împlinit 15 ani am fost recrutat pe şantierul Universităţii Kim Ir-sen”, mi-a spus un coreean bătrân care stătea lângă mine în autobuz. Cei care proveneau din Nord se destăinuiau adesea brusc oricui voia să-i asculte. Când a izbucnit Războiul Coreean, acest bărbat avea 17 ani, exact vârsta la care unchiul meu dispăruse. Era singurul băiat din patru copii, iar familia lui a decis să pornească primul spre sud, urmând să vină după el curând. Aşa că a fugit singur, dar graniţa a fost închisă înainte ca familia lui să i se poată alătura. În anii ’80 a găsit o modalitate de a vizita Phenianul şi a putut să-şi întâlnească părinţii de două ori; de fiecare dată, i s-a permis să rămână la ei o singură noapte. Acum din familia lui rămăsese în viaţă doar o soră, iar vizitele lor erau limitate la câteva ore petrecute în restaurantul Hotelului Koryo. Însă aceste vizite costau prea mult. Trebuia să-i plătească pe oficialii nord-coreeni care aprobau şi aranjau întâlnirea, pe supraveghetor şi pe şofer şi să le ofere bani rudelor sale, deoarece toţi cei de aici erau nevoiaşi.

L-am întrebat dacă se simţea ca acasă aici, mai ales că unele cartiere probabil că nu se schimbaseră deloc. „Nu, câtuşi de puţin”, a spus el scuturând din cap. „Toate acestea îmi sunt străine. PUST e foarte aproape de casa familiei mele, dar nu pot păstra legătura cu ei. Nu am voie nici măcar să-i sun. Nu pot vizita vechile locuri, pentru că nu avem voie să umblăm liber. Am oferit atât de multe acestei ţări şi nu pot simţi altceva decât ranchiună.” Şoaptele se înflăcăraseră şi m-am uitat spre partea din faţă a autobuzului, ca nu cumva să ne audă supraveghetorii. Ajungeam la morminte, aşa că nu am mai vorbit cu el.

Atât rămăşiţele lui Dangun, cât şi cele ale Regelui Dongmyeong fuseseră dezgropate, iar mormintele fuseseră construite de Kim Ir-sen în 1993. Mormântul lui Dangun era un morman mare de cărămizi de beton ce formau oarecum o piramidă cu vârful tăiat. Nu exista nici un vizitator, doar ghidul şi paznicul mormântului. Punctul central al discursului ghidului era, ca întotdeauna, Marele Lider. Înconjurat de dealuri golaşe, acest mormânt al fiului unui urs din urmă cu mii de ani părea ireal, ca un miraj.

Mormântul Regelui Dongmyeong era izbitor de asemănător. Alt mormânt

imaculat fără nimeni în jur. Într-o construcţie de piatră din apropiere, care servea drept mic muzeu, existau pe perete nişte tablouri destul de moderne, în stil manga, despre care se spunea că fuseseră dezgropate, deşi nu semănau deloc cu arta epocii Koguryo.

Lângă mormânt era un mic templu budist, şi el reconstruit în 1993. Un călugăr ne-a întâmpinat la poartă, ca şi cum ne aşteptase întreaga după-amiază. Spre deosebire de robele cenuşii pe care le vezi adesea în Coreea de Sud, a lui era subţire şi roşie şi părea tibetană. În Sala de Rugăciune se afla un Buddha de aur, iar călugărul a intrat să aprindă lumânări. Asemenea bisericii la care fuseserăm duşi în Phenian, templul lăsa senzaţia de decor aranjat, numai că aici nu erau credincioşi. Majoritatea misionarilor au refuzat să intre.

Şi aici exista o graniţă. Poate că aici se afla cea mai mare teamă a noastră, teama de ceilalţi.

19

Odată cu sosirea lunii noiembrie, vântul a devenit aspru noaptea, cu ace de gheaţă. La PUST nu se dădea drumul la căldură în cămine decât mult după începutul iernii, aşa că mă îmbrăcam cu mai multe rânduri de lenjerie termică, bluze de lână şi o haină de puf, care să-mi ţină cald. Seara mă îngropam sub două pături şi mă forţam să adorm devreme, pentru că era prea frig ca să stai treaz. Câinii turbaţi care muşcaseră patru muncitori fuseseră omorâţi cu otravă de şobolani şi, potrivit spuselor lui Ruth, angajaţii nord-coreeni îi mâncaseră. Acum, că nu mai erau câini, aş fi vrut să mă plimb iar singură pe afară, dar serile erau atât de reci, încât mergeam cu toţii pe pasarela închisă. În unele seri, când paşii studenţilor răsunau pe coridoarele lungi şi întunecate, mă simţeam ca într-un film cu Harry Potter, în cine ştie ce pasaj sinistru al castelului Hogwarts.

Dar când mă uitam în curte la cei şase studenţi care făceau de pază în fiecare noapte, mă simţeam ca o americană răsfăţată. Pe vremea asta cumplită, ei stăteau ore în şir la temperaturi sub zero grade. Studenţii de pază veneau la cină, cu uniformele şi gecile lor kaki, puţin mai devreme decât ceilalţi. Erau cât se poate de gravi şi rareori mă priveau în ochi. Era ca şi cum urmau să plece la luptă. Uneori încercam să vorbesc cu ei, dar adesea păreau prea serioşi şi mâncau în tăcere. Nu-mi dădeam seama dacă erau pur şi simplu deprimaţi că trebuiau să stea afară toată noaptea, în acel frig siberian, sau dacă li se părea că au o misiune sfântă şi nu pot sta de vorbă cu mine fiindcă vedeau brusc în mine un imperialist american. Atunci când vorbeau cu mine, nu spuneau decât da, e frig afară, doar puţin, dar că asta nu îi deranja. Apoi plecau împreună, grăbiţi.

Desigur că şi femeile gardian trebuie să fi suferit, dar aceştia erau studenţii mei şi nu voiam să îngheţe în faţa unei clădiri goale. Uneori îmi venea să-i zgâlţâi şi să le spun: „Omul acela a murit! A murit în 1994 şi nu trebuie să mai staţi toată noaptea afară pentru el!”.

Deşi probabil că ei nu ştiau, aveam în comun moştenirea confucianistă, iar eu mă întrebam dacă aceasta era versiunea lor de venerare ritualică a strămoşilor. Dacă da,

devenise atât de obsedant dedicată Marelui lor Lider, încât nu mai putea fi văzută ca o rămăşiţă a confucianismului. În plus, ei erau crescuţi cu credinţa că puteau fi atacaţi în orice clipă şi că trebuiau să fie pregătiţi să se apere de invazie. Şi iată-mă pe mine, un fel de spion care spera să planteze nu bombe, ci idei. Ei aveau misiunea lor, de a păzi templul singurului lor strămoş, iar eu o aveam pe a mea.

Pe măsură ce frigul se înteţea, curentul electric se întrerupea aproape în fiecare zi. Tocmai când mă pregăteam să pornesc fierbătorul pentru cafeaua de dimineaţă, descopeream că nu era curent. Sau exact când mă spălam pe dinţi înainte de culcare, în baie se făcea întuneric beznă. Adusesem cu mine trei lanterne, una miniaturală prinsă la breloc, ca să-mi găsesc drumul spre cameră noaptea, şi două mai mari pe care le ţineam lângă pat şi în birou.

Când se întrerupea curentul, întunericul se aşternea brusc şi desăvârşit, încât aproape că îl puteam atinge. Stăteam în biroul meu cu un grup de studenţi şi analizam diferenţele dintre un participiu trecut şi un participiu mai mult ca perfect şi dintr-odată camera se întuneca. Întindeam imediat mâna după lanternă şi continuam, folosind lanterna drept lumânare, pentru că asta era situaţia. Erau multe seri în care stăteam pe coridor cu o lanternă, pentru ca studenţii să vadă pe unde să ajungă la cantină, la cină. Planificarea lecţiilor era dificilă, pentru că niciodată nu se ştia când avea să fie întrerupt curentul. Foloseam cu toţii o imprimantă şi un copiator. Când se lua curentul, nu le mai puteam folosi, iar uneori trebuia să schimbăm lecţia în ultima clipă. Alteori însă penele de curent păreau o aventură, pentru că eu eram în vizită şi ştiam că astfel de neplăceri erau doar temporare.

Într-o seară, întorcându-ne de la cină, un student a strigat în coreeană: „A venit curentul!”, iar noi ne-am bucurat că aveam să ne întoarcem în camere luminate. Apoi m-a întrebat cum se spune asta în engleză, aşa că am ţinut o lecţie improvizată cu diferite expresii: „Vine iar curentul”, „S-a luat iarăşi curentul” şi „A revenit lumina”. Le plăcea să înveţe expresii practice, pe care le puteau folosi în fiecare zi.

— Şi la New York se ia lumina aşa? m-a întrebat unul dintre ei.

— Nu, niciodată aşa, am răspuns eu dând dezaprobator din cap.

Câţiva dintre ei au râs stânjeniţi, iar eu m-am întrebat dacă răspunsul meu păruse insensibil. Am încercat să-mi amintesc în ce an avusese loc ultima mare pană de curent şi m-am gândit că poate ar trebui să le povestesc despre ea. Dar apoi mi-am dat seama că ar putea să li se pară şi mai ciudat că un oraş întreg făcuse atâta caz dintr-o pană de curent, când pentru ei astfel de întreruperi erau la ordinea zilei. Aşa că n-am spus nimic, iar unul dintre ei a întrebat: „Dar, dacă în ţara dumneavoastră plătiţi chirie, mai trebuie să plătiţi şi curentul electric?”. Mă aşteptam la asta. De fiecare dată când profesorii indicau ceva care făcea ca viaţa din afară să pară mai bună decât în

Coreea de Nord, studenţii invocau inevitabil solicitudinea Marelui Lider, sub a cărui conducere totul era gratuit. Aşa că am răspuns: „Da, aşa e, trebuie să plătim curentul electric, dar ştiu că în ţara voastră e gratuit”. Nu am subliniat faptul că acest curent electric gratuit nu era distribuit în mod egal în toată ţara. Ei au părut uşuraţi şi s-au uitat la mine cu un fel de compasiune, după care au spus cu mândrie: „Da, pentru noi e gratuit”. În clipa aceea am fost uşurată că se consolau cu superioritatea lor, oricât de iluzorie.

Mulţi dintre ei mă întrebau adesea dacă la New York e la fel de frig ca acolo, iar eu răspundeam: „Da, e cam la fel. Dar aici se simte mai tare frigul”. Ei păreau nedumeriţi că mi se părea atât de frig, deşi veneam dintr-un loc unde existau de asemenea ierni grele, dar nu puteam să le spun că la New York nu părea la fel de frig deoarece, în general, acolo exista şi încălzire.

Atunci când aveam curent, dădeam drumul la televizor, ca să alung singurătatea. Ruth legase de televizorul meu un umeraş metalic pe post de antenă, aşa că în unele seri puteam să prind şi canale locale: Televiziunea Centrală Chosun, Canalul Coreean de Educaţie şi Cultură (KECN) şi Televiziunea Mansudae. Dar se spunea că KECN emite doar câteva ore pe zi şi nu l-am prins niciodată – nici Televiziunea Mansudae, un canal de weekend doar pentru cetăţenii din Phenian. Aşa că în realitate exista un singur canal, care emitea de pe la 5 după-amiaza până la 11 seara.

La ora 7 exista o emisiune de ştiri de 25 de minute, dedicată aproape în exclusivitate lui Kim Jong-il. Nu existau transmisiuni în direct, ci doar fotografii vechi cu el vizitând fabrici, iar prezentatorul citea cuvânt cu cuvânt ceea ce ar fi spus cu acele ocazii. Urma o emisiune de muzică de 30 de minute, în care versurile apăreau pe ecran ca la karaoke. Cântecele aveau titluri precum „Apăraţi cartierul general al revoluţiei”, în care nord-coreenii erau „bombe şi gloanţe”. Apoi exista un spaţiu pentru o piesă de teatru sau un film, urmat de altă emisiune de ştiri despre cele mai recente realizări ale lui Kim Jong-il. Acestea erau ştirile despre care studenţii mei spuseseră că le urmăresc în fiecare seară. Nu existau deloc reclame, bineînţeles, dar ştirile erau uneori întrerupte de citate din Kim Jong-il care umpleau ecranul. Urma o altă emisiune de muzică; într-o seară, am văzut un grup de bărbaţi care cântau la acordeon un cântec despre Kim Jong-il. Urma un segment ciudat intitulat „Raportul Comisiei pentru Unificare şi Pace”. În fiecare seară, prezentatorul rostea un monolog critic la adresa Coreei de Sud şi a Statelor Unite, folosind expresii ciudat de colocviale, precum „a luat-o razna” şi „terminaţi cu prostiile”.

În anumite privinţe, când le urmăream ştirile era ca şi cum aş fi ascultat un teatru radiofonic sau un audiobook. Nu erau prea multe lucruri în direct; în schimb, prezentatorul vorbea pe un ton melodramatic, ca un actor care îşi intră prea mult în rol, descriind mişcările Marelui Lider atât de amănunţit, încât Kim Jong-il devenea o

prezenţă foarte vie în mintea ascultătorilor. Această obsesie aparte faţă de fiecare mişcare a lui, de la felul în care râdea la unghiul exact al privirii sale, se datora faptului că exista un singur subiect. Nu puteai spune prea multe despre un om care probabil era bolnav la pat, aşa că umpleau timpul disecând fiecare aspect al vieţii lui.

Singura ştire internaţională pe care mi-o amintesc care nu avea legătură cu Marele Lider se referea la inundaţiile din Thailanda şi era însoţită de fotografii cu zonele devastate şi cu oameni măturaţi de ape. În rest, comentatorii epuizau toate adjectivele glorificatoare pentru a-l descrie pe Kim Jong-il, care era „atât de mare", „foarte mare" şi „cel mai mare". Desigur că mesajul era acelaşi şi în ziarul lor, *Rodong Sinmun*, ca şi la cursul de Juche al studenţilor. Odată am văzut carneţelul unui student, în care una dintre pagini era intitulată „Marile realizări ale Marelui nostru General".

La un moment dat, subiectul preferat de discuţie al studenţilor era o piesă de teatru chinezească bazată pe un roman rusesc al lui Nikolai Ostrovski din 1936, intitulat *Aşa s-a călit oţelul*. Era difuzată în anumite seri între 20:30 şi 21:30. Exista câte un televizor la fiecare etaj al căminului lor şi cel puţin 60 din cei 100 de studenţi de anul I se strângeau în faţa lui. Era ca o petrecere, spuneau ei. Oţelul era o metaforă pentru caracterul eroului, iar spectacolul avea o morală foarte riguroasă, mi-au spus ei. Dat fiind că Rusia şi China erau aliatele lor, remarcau, ei înţelegeau mai bine culturile lor şi viceversa. De pildă, auziseră că, atunci când în China se difuzase filmul nord-coreean *Florăreasa*, străzile erau pustii, deoarece toţi chinezii se uitau acasă la film. Nu am avut inima să le spun că în China nu mai erau la modă filmele nord-coreene vechi, ci telenovelele sud-coreene de prost gust în care apăreau actori cu operaţii estetice şocante. *Florăreasa* era un film apărut în 1972 despre persecutarea ţăranilor săraci în timpul ocupaţiei japoneze. El se baza pe o operă scrisă, chipurile, de Eternul lor Preşedinte Kim Ir-sen şi o avea ca vedetă pe Hong Yung-hui, pe atunci în vârstă de 17 ani, care a ajuns să fie cunoscută drept una dintre amantele lui Kim Jong-il. Încercasem o dată să urmăresc filmul, dar mi se păruse prea lent şi anacronic.

Am promis să încerc să urmăresc piesa lor de teatru preferată, ca să putem discuta despre ea la masă. Dar încercasem deja s-o urmăresc pe ultima, *Epoca oţelului*, şi mi se păruse monotonă, aşa că i-am întrebat dacă asta era mai bună. Cei mai mulţi au spus că da, însă unul mi-a zis: „Păi, altceva nu avem". Era prima oară când unul dintre ei recunoştea că duceau lipsă de ceva.

Trecuse deja mai bine de o lună de când mă întorsesem şi senzaţia că eram urmărită încontinuu mă secătuia. Mă simţeam ca şi cum eram îngropată de vie, ca şi cum mi se turna nisip peste faţă. Asemănarea zilelor începea să-mi provoace greaţă, aproape ca răul de mare. Ca să o combat, m-am apucat de baschet, în rarele după-amiezi în care, în ciuda frigului, bătea puţin soarele. Adusesem din New York o minge

de fotbal şi una de baschet pe care să le dau studenţilor mei, deoarece vara observasem că cele pe care le foloseau ei erau zdrenţuite şi aproape dezumflate. Trebuia să dăm aceste cadouri omologilor, care aveau să le distribuie studenţilor la momentul potrivit. Dar eu mă temeam că omologii aveau să le ţină pentru ei. În America tipărisem 50 de exemplare cu cele mai frumoase poze din vară cu studenţii mei, iar la întoarcere le înmânasem omologilor ca să le distribuie. Deşi câţiva studenţi mi-au mulţumit pentru ele, în general au evitat subiectul, aşa că nu eram convinsă că li se permisese să păstreze pozele. De aceea, căutasem săptămâni întregi ocazia să le ofer eu însămi mingile. Într-o după-amiază în care am văzut ambele clase pe teren, am alergat în cameră, am luat mingile noi şi am ieşit cu ele afară. Apoi le-am dat cu nonşalanţă monitorilor şi le-am spus: „Hei, nu vreţi voi mingile astea? Le-am luat pentru mine, dar nu prea am timp să joc". A fost foarte simplu, iar studenţii au folosit acele mingi tot restul semestrului.

Uneori jucam cu ei, dar cel mai adesea luam o minge de la profesori şi driblam singură în timpul pentru somn sau în weekend. Terenul era chiar lângă căminul lor şi când jucam vedeam adesea feţe zâmbitoare lipite de geamuri. Le plăcea la nebunie să numere rarele coşuri pe care le înscriam. În curând a devenit subiectul preferat la mese. Unul spunea: „Tovarăşa profesoară, jucaţi mai bine. Înainte era un coş din 50, acum e mai degrabă unu din zece. Ieri am văzut cum aţi înscris 32 de coşuri din 164 de încercări!". Altul spunea în glumă: „Jucaţi mai bine, tovarăşa profesoară. Dar aţi putea juca şi mai bine. Dumneavoastră mă învăţaţi engleză, eu vă învăţ baschet!".

În unele zile însă era pur şi simplu prea frig sau terenul era prea ud ca să joc, deoarece sistemul de canalizare al şcolii era aproape la fel de prost ca acela din centrul Phenianului şi peste tot erau bălţi. Acele zile goale şi mohorâte păreau mai lungi. Acum se întuneca la 16:30 şi campusul de beton devenea şi mai posomorât decât era. Lumina începutului de iarnă era de un cenuşiu implacabil, iar mie îmi era groază de weekenduri. Deşi mă vedeam cu studenţii la mese, nu aveam cursuri şi singurele lucruri interesante erau excursiile de sâmbătă la magazine şi slujbele de duminică.

— Până şi la piaţă toată lumea e cu ochii pe noi, m-a avertizat Mary. Nu poţi să ştii cine o să te raporteze, aşa că nu face nimic ce ne-ar putea aduce necazuri.

În ciuda avertismentelor ei, Mary însăşi cumpărase prăjiturele de orez şi le dăduse copiilor fără adăpost care bântuiau prin piaţă şi furau din buzunare. Mergea repede şi le strecura mâncarea în mână, fără să se oprească, să nu observe nimeni. Îmi făceam griji că cineva avea s-o raporteze.

În serile de weekend mă simţeam şi mai neajutorată. Tânjeam după convorbiri telefonice, o ieşire la un film sau la un restaurant, lucruri mărunte care în lumea de afară mi se păreau de la sine înţelese. Umblam abătută prin campus şi uneori băgam capul în camera lui Ruth. De obicei, pe masa ei se afla Biblia groasă, împreună cu un

carneţel deschis în care îşi copia pasaje şi sublinia unele fraze. Aşa îşi petreceau timpul majoritatea misionarilor: reciteau Biblia, reunindu-se seara ca să-şi împărtăşească gândurile despre scriptură. Nu toţi profesorii participau la aceste studii biblice, deoarece în rândul misionarilor existau facţiuni, aşa că absenţa mea era tolerată. Când mă uitam la Ruth, mi se părea că e împăcată.

Într-o seară, în timp ce ne întorceam de la cină, un student m-a întrebat: „La New York locuiţi singură?”. Nu eram sigură dacă în RPDC exista cineva care să locuiască singur, dar am spus că da. Apoi altul a întrebat: „Atunci ce se întâmplă cu apartamentul dumneavoastră cât staţi aici?”. Le-am spus că o prietenă de-a mea locuia acolo. „Dar chiria?”, a întrebat el. „Cum plătiţi chiria de aici?” Am răspuns că aranjasem să plătesc prin internet şi ei au dat din cap, ca de obicei. Probabil credeau că internetul nostru era intranetul lor, dar poate că unii începuseră deja să-şi dea seama că exista o diferenţă majoră între cele două.

Alt student m-a întrebat din ce parte a New Yorkului eram şi dacă întâlnisem multe bande acolo. Era al treilea student care mă întreba despre bandele din New York în săptămâna aceea. L-am întrebat unde auzise despre aceste bande şi el a spus că manualul lui de conversaţie pomenea filmul *Bandele din New York*. O altă expresie pe care le plăcea s-o repete era „The Big Apple”. Apoi altul a întrebat: „Dar Brooklynul?”. Pentru el era doar un cuvânt ciudat pe care îl descoperise în manual, dar Brooklynul era cartierul în care locuia iubitul meu şi, dintr-odată, mi s-a făcut un dor nebun de el. Am tăcut. Eram la jumătatea drumului dintre cantină şi cămin. În depărtare se vedeau coşul şi fumul care se înălţa din vârful lui. Vedeam la orizont strălucirea Phenianului. Eram foarte departe de Brooklyn.

20

— Ai un amic? m-a întrebat doamna Davis.

Doamna Davis era căsătorită cu un doctor de la policlinică şi amândoi erau misionari coreeano-americani de 50 şi ceva de ani. Trecusem pe acolo să-l vizitez pe Ri Sang-woo, care era bolnav de gripă de câteva zile.

— Aici ai nevoie de un amic, mi-a spus ea.

Mi-a spus că oamenilor căsătoriţi le era uşor să se controleze unul pe celălalt, dar pentru cei singuri un singur pas greşit putea fi periculos.

— Ai grijă la tot ce faci sau spui, pentru că îţi urmăresc fiecare pas ca nişte ulii, a continuat ea. Se tem că printre noi ar putea fi un spion.

Ştiam că eu eram un fel de spion, dar era posibil să mai fie încă unul?

Apoi mi-a spus că anul anterior, indiferent unde se aflau seara ea şi soţul ei, supraveghetorii îi găseau imediat dacă exista o urgenţă medicală. Puteau să stea în cancelaria profesorilor – telefonul campusului suna, iar la capătul firului era un supraveghetor. Când lucraseră în anii ’90 la YUST, în China, până şi conturile de e-mail ale prietenilor lor fuseseră sparte, iar Coreea de Nord recurgea adesea la aceleaşi trucuri ca şi chinezii, aşa că, înainte să accepte această slujbă, le ceruseră tuturor prietenilor din ţară să-şi creeze adrese noi de e-mail, doar pentru corespondenţa cu ei.

Doamna Johnson mi-a spus ceva similar. Primăvara trecută îl rugase pe unul dintre supraveghetori să-i aducă o cutie de supă de tăiţei Shin din Piaţa Tongil. Deoarece supa de tăiţei Shin era un produs sud-coreean interzis oficial, era vorba despre o tranzacţie pe sub mână. (La magazinul de la PUST, profesorii care lucrau benevol trebuiau să taie etichetele de pe hainele donate de bisericile sud-coreene înainte de a le oferi studenţilor.) Dar supraveghetorii se ofereau uneori să aducă lucruri greu de găsit şi se înţelegea de la sine că avea să existe un cost suplimentar, o plată pentru ei. Adevărul e că puteai cumpăra de pe piaţa neagră supă de tăiţei Shin cu ambalaj chinezesc cam la fel de uşor cum puteai face rost de marijuana în centrul New Yorkului. Supa de tăiţei Samyang, o altă marcă sud-coreeană, era şi ea uşor de găsit, deoarece era inclusă adesea în pachetele de la grupurile umanitare şi ajungea pe

piaţă. Însă supa de tăiţei Shin era marca preferată. Unul dintre studenţii mei a spus cu mândrie că mâncarea lui preferată era supa de tăiţei, dar nu o supă oarecare de tăiţei, ci Shin. Părea că supa de tăiţei Shin era asociată cu un fel de autenticitate, deoarece era cel mai îndrăgit tip din Coreea de Sud.

În orice caz, când s-a întors cu o cutie pentru doamna Johnson, supraveghetorul nu i-a dat restul cuvenit, fie din greşeală, fie intenţionat, şi doamna Johnson a discutat despre asta cu doamna Davis la telefon, iar câteva minute mai târziu la uşa ei a bătut supraveghetorul, supărat că fusese acuzat de lipsă de onestitate. Ascultase întreaga lor conversaţie telefonică.

Doamna Davis şi doamna Johnson erau două femei amabile care îmi dădeau adesea sfaturi utile, în parte deoarece se temeau că o să mă satur de PUST şi n-o să mai revin. Era criză de profesori. Unora dintre ei le era cu neputinţă să rămână din cauza supravegherii permanente. Un profesor din Hong Kong, un om de afaceri pensionat care le preda economie absolvenţilor, a spus că nu avea să revină la primăvară. Se întâlnise din întâmplare la biserica lui cu preşedintele Kim şi fusese recrutat, dar nu i se spuseseră prea multe dinainte şi nu ştiuse că nu avea să poată circula liber. M-a întrebat când era zborul meu de întoarcere, iar când i-am spus că e pe 20 decembrie a exclamat: „Ce norocoasă eşti. Al meu e pe 21 decembrie”. A spus că număra zilele până când avea să se întoarcă acasă. Fusese în unele sate din China în care într-o cameră puteau dormi şi zece oameni, în care trei fraţi aveau două perechi de pantaloni şi îi purtau pe rând, însă Coreea de Nord era cel mai cumplit loc pe care-l văzuse vreodată. L-am întrebat de ce.

— Nu există deloc libertate, a oftat el. Ne supraveghează permanent. Ştiu că înregistrează tot ce spunem şi ne fac dosare, iar eu mă simt tot timpul groaznic. Pur şi simplu nu mă simt în largul meu aici. Nu e vorba de mâncarea foarte proastă şi de toate lipsurile materiale. E vorba de simpla umanitate. Aici lipseşte cu desăvârşire.

Deveniserăm cu toţii paranoici, şi pe bună dreptate. Dar fiinţele umane sunt rezistente şi, de asemenea, uită uşor. Mă întreb dacă nu cumva uneori mă forţam să uit ca să pot merge înainte şi dacă studenţii mei nu procedau la fel. De mai multe ori am lăsat unul dintre stick-urile USB pe biroul din cămin, mi-am amintit abia mai târziu şi m-am panicat. Deveneam neglijentă. Eram aici de mai bine de o lună şi după o lună până şi o închisoare ţi se pare uneori acasă.

La policlinică l-am văzut pe Kim Yong-suk stând lângă Ri Sang-woo, care era conectat la o perfuzie, cu un manual de engleză deschis lângă el. Sistemul prieteniilor dintre studenţi era remarcabil de puternic. Prietenii păreau să-şi petreacă tot timpul împreună. Locuiau împreună, mâncau împreună şi uneori se ţineau de mână când mergeau sau stăteau în clasă. Odată, un student şi-a scrântit o gleznă şi şchiopăta

puţin, dar nu avea nevoie de cârjă, însă prietenul lui era mereu lângă el ca să-l susţină, oriunde ar fi mers. La fel şi Yong-suk, care îi aducea lui Sang-woo fiecare masă de la cantină la policlinică şi îşi petrecea tot timpul din afara cursurilor lângă patul lui, ajutându-l cu lecţiile pe care le pierdea. Câteva nopţi, a şi dormit lângă Sang-woo pe o saltea gonflabilă.

Eram deopotrivă impresionată şi tulburată de sistemul prieteniei. Am observat că, odată cu apropierea toamnei, majoritatea perechilor se schimbau, iar studenţii nu mai erau văzuţi în compania foştilor prieteni. Yong-suk fusese prietenul lui Hwang Jae-mun în timpul verii, dar acum, în ciuda faptului că erau în aceeaşi clasă, Yong-suk îi era devotat doar lui Sang-woo. Probabil că nu era nimic neobişnuit ca prieteniile să se schimbe la începutul unui nou semestru, dar în acest caz erau create de şcoală, prin intermediul locurilor desemnate şi al camerelor repartizate. Loialitatea reciprocă a studenţilor părea fără margini, ceea ce făcea ca abilitatea lor de a schimba peste noapte taberele să pară o cruzime ciudată. De asemenea, uşurinţa cu care executau ordinele de a deveni numaidecât cel mai bun prieten al cuiva mi se părea cu totul nefirească.

Însă nu toţi prietenii erau atât de captivaţi unul de celălalt. Pentru unii părea doar o sarcină, din care îndeplineau minimul necesar. Erau alături unul de celălalt atunci când se îmbolnăveau sau aveau nevoie de ajutor la o sarcină domestică şi stăteau împreună în clasă şi la mese. Dar altfel nu erau tot timpul împreună. Nu toţi se ţineau de mână şi râdeau împreună mereu. Iar câţiva dintre studenţii mei care fuseseră mutaţi într-o nouă clasă se străduiau să stea cu foştii lor colegi, chiar dacă, tehnic vorbind, asta contravenea regulilor. Până şi aici exista atracţie reciprocă.

Poate că viaţa lor trăită la comun îi împiedica să fie singuri, dar avea şi un dezavantaj. Nu exista intimitate, iar apropierea permanentă facilita răspândirea bolilor. Deoarece nu exista suficientă încălzire, mulţi dintre ei răceau sau se îmbolnăveau de gripă, ceea ce însemna adesea că şi prietenii lor se molipseau. Dar erau tineri şi păreau să-şi revină rapid.

Ri Sang-woo s-a ridicat în capul oaselor şi a zâmbit încântat când m-a văzut. În lumina fluorescentă, camera părea mare şi goală, cu mai multe saltele gonflabile pe podea şi o singură masă la perete. Era un loc posomorât şi m-am bucurat că Sang-woo îl avea pe prietenul lui alături. Lângă patul lui era o cutie mare cu lapte praf Imperial din Coreea de Sud, despre care ştiam că e fie interzis, fie scump. Am observat de asemenea o cutie cu sticle de apă minerală cu aromă de măr care se vindeau la magazinul din campus.

— Ce sunt astea? am întrebat eu, iar Sang-woo a roşit.

— Colegii mi le-au adus. Au fost foarte drăguţi.

Judecând după numărul sticlelor de apă minerală, părea că aproape toţi colegii de

clasă îi cumpăraseră câte una. Era ceva neobişnuit. Studenţii primeau de la PUST un credit modest, cu care îşi cumpărau rechizite şi gustări de la magazinul din campus. Acest sistem de credit semăna cu cel de tichete de raţii alimentare. Se pare că, atunci când rămâneau fără credit, părinţii le trimiteau bani. Părea extravagant ca fiecare student să-i fi cumpărat lui Sang-woo o sticlă de apă minerală; nu făcuseră la fel cu câteva săptămâni în urmă, când se îmbolnăvise alt student. Era posibil ca Sang-woo să fie pur şi simplu mai îndrăgit. Engleza lui vorbită era mai bună decât a mai tuturor celorlalţi din clasă. Era înalt, avea 1,80 metri, calitate invidiată aici, şi era foarte bun la învăţătură şi la baschet. Poate cel mai important era faptul că provenea dintr-o familie foarte puternică. Ştiam asta din detaliile din scrisorile lui, din conversaţiile noastre şi din faptul că tatăl lui fusese în străinătate.

Făcea parte din elita studenţilor, dar când l-am văzut întins acolo, în treningul lui de nailon, cel mai probabil importat din China, aş fi vrut să-l iau şi să-l duc la cumpărături într-un mall american imens. Era absurd să crezi că bunurile materiale puteau rezolva ceva, dar în clipa aceea nu suportam să-l văd îmbrăcat în treningul acela jalnic, agăţându-se de o cutie de lapte praf. Dorinţele mele erau destul de simple. Voiam haine frumoase şi călduroase şi lapte proaspăt pentru studenţii mei şi voiam să nu se mai întrerupă curentul sau cel puţin să aibă toţi lanterne şi baterii. Voiam suficientă căldură care să prevină răcelile şi mâncare mai bună pentru aceşti băieţi care încă erau în creştere. Existau momente în care satisfacerea acestor nevoi elementare – lumină, căldură, mâncare hrănitoare – părea la fel de importantă ca libertatea lor.

Într-o după-amiază, în timp ce mă întorceam după ce aruncasem la coş, uşa camerei lui Ruth s-a întredeschis şi ea mi-a făcut semn să intru. Ar fi trebuit doar să o salut şi să merg mai departe, dar cred că simţeam nevoia de companie. Uitam mereu că nu eram de-a lor.

— E vorba de duminică! a spus ea.

Era atât de însufleţită, încât pentru o clipă am crezut că urma o excursie, însă ea se referea la duminica anterioară.

— Am văzut că te-ai împărtăşit şi nu cred că ar trebui să faci asta.

M-a întrebat dacă la biserica mea din ţară mă împărtăşeam. M-am neliniştit. Am spus că nu, pregătindu-mă pentru ce era mai rău. Ea a reflectat o clipă, apoi a spus: „Dacă nu crezi că primeşti o parte din trupul lui Iisus, nu ar trebui să iei azima. Îţi spun asta doar din grijă faţă de tine, pentru că, dacă o iei şi nu crezi, ţi se va întâmpla ceva rău. Ştiu că pare o superstiţie, dar nu e”.

Apoi a început să-mi spună că ştia că îmi pasă de studenţii mei şi că poate motivul pentru care eram acolo diferea de al ei, acela de a-l aduce pe Domnul în această ţară.

Ruth mi-a spus că necunoscute sunt căile Domnului şi planurile lui pentru aceşti oameni şi că era misiunea ei să-i trezească, ca să fie pregătiţi pentru slava lui.

— Pentru că această viaţă de aici e temporară, Suki. Vor fi primiţi de El în ceruri.

Ştiam că e mai bine să tac şi să plec înainte să continue, dar în clipa aceea am simţit un val incredibil de furie. Am simţit că Ruth minimaliza suferinţa poporului nord-coreean. Săptămânile de tăcere forţată deveniseră în sfârşit prea greu de suportat şi mi-am pierdut controlul.

— Deci vrei să spui că e în regulă ca nord-coreenii să putrezească în gulaguri, pentru că după tine nu e ceva real?

Ruth a părut şocată, dar eu am continuat.

— Cred că această viaţă „temporară" a ta de profesoară într-un cămin frumos, timp de un semestru, după care te întorci în Noua Zeelandă, e diferită de viaţa „temporară" a acestor oameni, care sunt practic sclavi ai regimului lor. Dacă viaţa eternă care îi aşteaptă în cer e atât de extraordinară, ar trebui oare ca milioanele de oameni care suferă aici să se sinucidă în masă? De ce nu te duci să vezi cum e într-un gulag şi apoi să îndrăzneşti să-mi spui că e doar temporar?

Aproape imediat ce am rostit aceste cuvinte, mi-a părut rău. Ştiam că fuseseră de o duritate inutilă, dar ruptura dintre noi părea o prăpastie.

Ruth m-a privit cu milă şi a dat din cap. A dat să spună ceva, dar i-am spus că sunt obosită şi am plecat. Eram atât de furioasă, că trebuia să fiu singură ca să mă calmez. Discuţia m-a deprimat atât de tare, încât nu am putut dormi toată noaptea.

Duminica următoare nu m-am dus la slujbă şi mi-am petrecut timpul plângând în cameră. Apoi am încercat să compun un e-mail către iubitul meu, dar nu era nimic despre care să pot scrie liber şi care să-l intereseze. Vieţile noastre se îndepărtau încet una de alta. Mi-a scris că îi era dor de mine, dar şi că era ocupat. Existau vernisaje, premiere cinematografice şi dineuri. M-am gândit din nou să-i povestesc despre câinii turbaţi şi despre faptul că angajaţii îi omorâseră şi îi mâncaseră, dar m-am temut că-l va tulbura şi că nu ar fi pe placul celui care îmi monitoriza e-mailul. Nu partea referitoare la mâncatul câinilor mă îngrijora, de vreme ce aici era ceva normal, ci mă temeam că ar putea părea că mă plâng de condiţiile de lucru.

Voiam să-i spun că Ruth deschisese discuţia despre credinţa mea, că fusesem deconspirată şi că era posibil ca nu nord-coreenii, ci misionarii să mă dea afară. Voiam să-i spun despre imensa mea teamă şi singurătate, dar nu vedeam cum i-aş fi putut explica toate acestea. M-am gândit să mă compar cu mica sirenă din povestea lui Hans Christian Andersen. Ea renunţase la vocea ei în schimbul picioarelor; eu renunţasem la vocea mea ca să vin aici. Dar mă îndoiam că ar fi putut descifra ce voiam eu să spun. În cele din urmă mi-am dat seama că faptul că îmi era dor de el şi îmi lipsea pur şi simplu nu avea importanţă. Atâta vreme cât eram aici, el nu era relevant. Iubirea

nu putea să mă salveze.

21

În cea de-a doua săptămână a lunii noiembrie au fost aduşi nenumăraţi saci de usturoi şi varză, în timpul unui prânz, şi mai multe clase au fost chemate afară să-i descarce. Au dus usturoiul în cantină şi, două zile la rând, studenţii şi profesorii au petrecut mai bine de o oră să-l cureţe. Aşa am aflat că aceasta era săptămâna *kimjang*-ului.

Atât în Coreea de Nord, cât şi în cea de Sud, majoritatea familiilor fac, toamna târziu, suficient kimchi cât să ajungă peste iarnă. Această tradiţie a început cu mai bine de o mie de ani în urmă, când legumele nu erau disponibile tot anul. În copilărie, perioada *kimjang*-ului era întotdeauna una de sărbătoare. Femeile din cartierul meu deveneau dintr-odată agitate şi începeau să cumpere ingrediente – varză, ridichi, ardei iuţi, ceapă verde, usturoi, ghimbir, creveţi mici marinaţi şi anşoa. Apoi se adunau să spele varza şi ridichile, să le săreze şi să umple nenumărate butoaie cu kimchi. Era o perioadă a râsetelor, a bârfei şi a bunei dispoziţii generale. Eu mă învârteam în jurul mamei mele, aşteptând puţin kimchi cu sos iute. Gustul acela înţepător de varză crocantă şi condimente tari mi-a rămas întipărit în memorie ca primul semn al iernii. Kimchiul era depozitat în vase de lut şi ţinut afară, la fermentat. Kimchiul cu gust tot mai iute ne dădea putere în nopţile înzăpezite ale iernii coreene lungi şi aspre.

Nu mă mai gândisem la *kimjang* de mult timp. Când ne-am mutat în America, mama lucra şapte zile pe săptămână şi făcea din ce în ce mai puţin kimchi, aşa că ne descurcam cu cel cumpărat. În plus, cum cele mai multe legume proaspete erau disponibile tot anul, nu mai exista nici un motiv să facem atât de mult kimchi odată, cu atât mai mult cu cât nu aveam grădină sau balcon unde să punem vasele. Însă iată-mă în Phenian, curăţând usturoi pentru *kimjang* împreună cu sute de tineri nord-coreeni care şi-au suflecat mânecile şi au trecut la treabă fără ezitare, împărtăşind voios amintiri despre *kimjang*-ul de la ei de acasă.

Unul a spus că o ajuta mereu pe mama lui să care găleţile de apă pe scări: „E nevoie de foarte multă apă să speli 150 de kilograme de varză”. Asta sugera că nu avea apă curentă, deşi familia lui făcea parte din elită. Altul a intervenit spunând că familia

lui era mică, doar el şi părinţii, aşa că aveau nevoie de 80 de kilograme.

Apoi m-au întrebat câte kilograme îmi livra statul meu acasă pentru *kimjang*. Nu am avut inimă să le spun că *kimjang*-ul era o tradiţie pe cale de dispariţie pentru generaţia modernă şi că oraşul New York nu distribuia o raţie de varză fiecărei gospodării, aşa că am spus doar că mama nu mai făcea *kimjang*. Au părut nedumeriţi şi m-au întrebat de unde făcea rost familia mea de kimchi în timpul iernii. Le-am explicat că America era mare şi clima varia de la o regiune la alta şi că în timpul iernii erau disponibile tot felul de alimente, deoarece făceam comerţ cu multe alte ţări. Am folosit ca exemplu comerţul ţării lor cu China şi aşa au înţeles mai uşor.

Le-am mărturisit că şi eu eram nedumerită în legătură cu modul în care făceau *kimjang*. Cum rămânea cu ardeii, ridichile şi cepele verzi, dat fiind că, probabil, fiecare familie avea propria reţetă, cu ingrediente uşor diferite? Un student a explicat că raţiile variau. Anul acela, de pildă, recolta fusese proastă şi nu era suficientă varză pentru familii, aşa că unii oameni cumpărau ceea ce le lipsea. Era a doua oară când un student recunoştea că duceau lipsă de ceva.

De asemenea, am fost surprinsă să aflu despre legătura dintre *kimjang* şi accidentele auto. Potrivit studenţilor, în noiembrie erau atât de multe camioane care transportau varză, încât guvernul o considera o lună periculoasă, cu un risc mult mai mare de accidente rutiere. (Şi mai era considerată o lună cu un risc sporit de înec.) Mie ideea unei coliziuni cu camioanele cu varză mi se părea improbabilă, având în vedere cât de puţine maşini circulau, chiar şi pe străzile Phenianului.

În a doua zi de curăţat usturoi m-am trezit cu ştirile despre revoltele de la Universitatea Pennsylvania. CNN Asia transmitea în direct cum studenţii americani răsturnau o camionetă de presă, furioşi că fusese concediat un antrenor care nu îl anchetase pe altul, acuzat că violase nişte băieţi. Scandalul era principala ştire a segmentului internaţional, iar prezentatorul a subliniat de mai multe ori importanţa pentru cultura americană a fotbalului american universitar şi a banilor pe care îi aducea acesta. „Aproape un miliard de dolari profit!”, a spus el, condamnând implicit o cultură căreia îi păsa mai mult de bani decât de stoparea agresării copiilor. Atitudinea de mustrare a postului părea adevăratul motiv al atenţiei exagerate acordate acestei poveşti senzaţionale, de vreme ce în restul lumii existau ştiri mult mai importante. În Italia, Berlusconi pierdea puterea după 17 ani, prim-ministrul grec tocmai demisionase şi Libia era cuprinsă de haos după moartea lui Gaddafi. Însă ecranul era plin cu imagini cu studenţi americani beţi care fluturau sticle de bere şi agitau pumnii strânşi în semn de solidaritate cu echipa lor de fotbal american.

A părut suprarealist când după aceea am intrat în cantină şi am dat ochii cu studenţii nord-coreeni cam de aceeaşi vârstă care curăţau voioşi usturoi, discutând despre faptul că se simţeau vinovaţi că în anul acela nu îşi puteau ajuta mamele.

Câţiva s-au ridicat şi au măturat cojile de usturoi de pe jos. Alţii au sortat cojile ca să vadă dacă nu se aruncaseră din greşeală căţei de usturoi. Chiar şi atunci când angajaţii de la bucătărie au venit să le spună să nu mai cureţe şi să se pregătească pentru cursuri, mulţi au continuat să lucreze, insistând politicos că era mai uşor şi mai rapid când toată lumea îşi aducea contribuţia.

Cursul meu cu omologii fusese anulat săptămâna aceea, dar la prânz i-am văzut pe câţiva dintre ei în trening, în locul sacourilor şi cravatelor obişnuite. I-am întrebat unde fuseseră şi unul a răspuns că lucraseră la o cooperativă agricolă ca să primească mai multă varză pentru *kimjang*-ul familiei. Părea stânjenit, aşa că l-am întrebat, pe un ton de conversaţie: „A fost plăcut să lucrezi împreună cu colegii?”. El a dat din cap şi a spus „Aşa şi aşa”, acesta fiind modul lui de a spune „Câtuşi de puţin”. Erau bărbaţi mândri şi păreau ruşinaţi să admită că făcuseră muncă fizică. Printre ei se numărau foştii decani de la Universitatea Kim Chaek şi Kim Ir-sen şi un profesor nou care predase engleza la prima dintre ele şi care vorbea atât de bine, încât mă întrebam de ce nu le predă chiar el studenţilor şi ce căuta în clasa mea. Un alt omolog a spus: „Nu a fost plăcut. Prea multă muncă. Am ridicat şi am cărat tot felul de lucruri. Pentru femei e mai uşor, dar pentru bărbaţi nu e bine”.

Cultura lor era una şovină. Un student mi-a spus că la universitatea anterioară stătuse la cămin şi că singura diferenţă faţă de PUST era că acolo locuiau şi fete. Apoi a recunoscut că în clasa lui fuseseră doar două fete, deoarece era o facultate de ştiinţe şi fetele nu sunt bune la ştiinţe. Cu toate acestea, a spus că obişnuia să le dea cămăşile lui şi că ele erau foarte încântate. M-am gândit că era fie o glumă, fie un flirt, dar el mi-a explicat: „Ca să le spele! E greu la PUST, pentru că aici trebuie să-mi spăl singur nu doar cămăşile, ci şi sacourile şi pantalonii. Acasă mi le spălau mama şi sora mea”.

Mai târziu, în după-amiaza aceea, am trecut pe la bibliotecă şi m-am uitat pe geamul sălii de internet. În faţa calculatoarelor erau absolvenţii de anul II şi un omolog din clasa mea care înainte fusese decan. Păreau că învaţă să facă o căutare pe Google. Am intrat să-l salut pe fostul decan, care tocmai căutase un termen de informatică, ce generase peste 600.000 de articole. Un absolvent de facultate explica faptul că acesta era numărul rezultatelor. Fostul decan nu părea să înţeleagă ce înseamnă numărul acela, aşa că studentul a repetat. „Peste 600.000?”, s-a mirat el. M-am întrebat dacă omologul nu cumva era acolo ca să urmărească ce căutau studenţii.

Absolvenţii de facultate aveau ordine stricte să nu dezvăluie nimic nici despre internet, nici despre accesul lor la internet. O profesoară cu vechime a spus că unul dintre absolvenţi se plânsese de dureri cronice de cap, dar ea credea că era o confuzie ideologică şi sugera că doamna Davis se rugase în secret pentru acel student la policlinică, în timp ce îi atingea tâmpla şi îi lua temperatura. Însă noi nu ştiam la cât

din internet aveau de fapt acces absolvenţii. Decanul facultăţii de informatică era de părere că accesul lor trebuia să fie destul de limitat, de vreme ce veneau întruna la el cu cele mai simple întrebări legate de lucrările lor de cercetare.

Când nu erau în sala de informatică, studenţii mei fie stăteau la mesele lor de lectură, fie foloseau calculatoarele normale care nu erau conectate la internet. Mai mulţi dintre ei au venit la mine şi mi-au spus că tema pe care tocmai le-o dădusem, un paragraf care să descrie *kimjang*-ul din familia lor, era prea dificilă, deoarece kimchiul era făcut de femei, nu de bărbaţi. Erau multe cuvinte pe care nu le cunoşteau şi nu puteau avansa cu descrierea. Tema ar fi fost uşoară dacă ar fi putut căuta pe internet, dar asta nu era cu putinţă.

Pe calculatoarele normale existau doar câteva aplicaţii: Dicţionarul Longman, Dicţionarul Cambridge Learner, Dicţionarul Oxford, o enciclopedie în coreeană şi un document intitulat *Juche*. M-am aşezat la un calculator, am deschis cel mai recent program şi am văzut cuvintele „Studiu despre doctrina Juche a lui Kim Jong-il şi Kim Ir-sen”. Mary, o altă profesoară de citit şi scris, obţinuse aprobarea să încarce aproximativ 60 de romane clasice, precum *Marele Gatsby*, *La răscruce de vânturi*, *Război şi pace* şi *Robsinson Crusoe*. Dar studenţii au spus că nu le citiseră, pentru că erau dificile şi păreau prea vechi. În afara acestor materiale nu mai era cine ştie ce.

Însă studenţilor păreau să le placă calculatoarele. Nu le foloseau ca să-şi scrie eseurile; nu ştiau să tasteze fără să se uite şi, cum nu exista imprimantă, oricum era inutil. De obicei foloseau dicţionarele, deşi acestea li se păreau dificile şi preferau să folosească dicţionarele lor coreene. Imaginea celor mai buni studenţi ai ţării în ştiinţă şi tehnologie care se uitau absent la monitoare era atât de jalnică, încât am simţit un acces de furie amestecată cu tristeţe şi am ieşit curând din încăpere.

Începusem să remarc un tipar al relaţiei mele cu studenţii: în clipa în care simţeam că progresaserăm şi că ne relaxaserăm puţin, ei făceau inevitabil un pas înapoi. Semăna cu imprevizibilitatea notorie a regimului nord-coreean (dar care, în mod paradoxal, era destul de previzibil), care începea adesea să critice dur Coreea de Sud exact când relaţiile intercoreene păreau să se amelioreze. Aşa că nu eram surprinsă când, pe neaşteptate, conversaţiile noastre începeau să reproducă unele mai vechi, de parcă studenţii fuseseră învăţaţi ce să spună şi când.

— Aş fi putut să merg în Singapore, dar îmi iubesc ţara şi am ales să rămân aici, a spus la cină un monitor al unei clase.

Era a cincea masă consecutivă la care un student îmi spunea aşa ceva. De fiecare dată un student îmi spunea că luase testele care i-ar fi permis să studieze în străinătate, dar că refuzase acea şansă deoarece prefera să studieze acolo. Doi studenţi susţineau că au fost admişi la Universitatea Tsinghua din Beijing şi că statul lor se

oferise să le achite taxele de şcolarizare, cazarea şi masa, dar că refuzaseră şi veniseră la PUST. Alţi doi studenţi au amintit că avuseseră şansa de a merge în Germania, dar că aleseseră să nu o facă.

Temele de discuţie erau adesea forţate. Studenţii introduceau brusc un subiect, ca şi cum ar fi avut o listă de bifat în timpul meselor, prin întrebări precum: „Ce-ar fi să schimbăm subiectul?”. Asta îi ajuta atunci când conversaţia se îndrepta într-o direcţie care îi neliniştea – de pildă, când discuţia despre programele de schimb universitar îl făcea pe un student să mă întrebe câte ţări vizitasem.

În vară evitasem acest subiect şi chiar şi în octombrie fusesem atentă să nu spun prea multe. Dar în noiembrie devenisem tot mai neglijentă şi mai sinceră, aşa că le-am zis numărul aproximativ de ţări pe care le vizitasem, continuând prin a le spune că unele oraşe europene sunt încântătoare şi că speram să aibă şi ei şansa de a vedea lumea. Apoi m-a luat valul şi am adăugat: „Ah, sigur că şi oraşele asiatice sunt minunate – de exemplu, Kyoto”. M-am oprit, amintindu-mi că Japonia era inamicul lor.

După o pauză, un student m-a întrebat: „Dar oraşul nostru? El vi se pare minunat?”.

Întrebarea m-a făcut să ezit la rândul meu. Phenianul nu mi se părea minunat. Era un oraş monoton şi trist, plin de clădiri de beton şi oameni îmbrăcaţi în zdrenţe care păreau înfometaţi. Însă nu caracteristicile fizice erau cele care făceau Phenianul atât de urât în ochii mei, ci ceea ce reprezenta el. Pentru mine era cel mai oribil oraş din lume şi de fiecare dată când îl vedeam în depărtare, la orizont, pe geamul camionetei, mă simţeam descurajată. Phenianul era Xanaduul Coreei de Nord – oraşul pe care restul ţării îl hrănea cu trudă. Era un monstru lacom şi vampiric şi uneori aş fi vrut să ardă din temelii. Însă era şi oraşul în care era posibil să fi fost dus unchiul meu când avea 17 ani, singur, oraşul pe care bunica mea îl visase până în clipa morţii. Era căminul studenţilor mei, oraşul speranţei pentru toţi nord-coreenii. Tot ce voiau era să ajungă acolo, unde exista curent electric, unde pe stradă circulau maşini, tramvaie şi autobuze şi civilizaţia putea fi măcar întrezărită. Stăteam în faţa tinerilor mei studenţi, care se uitau la mine plini de speranţă, aşteptând să declar că Phenianul lor era într-adevăr cel mai frumos, şi am simţit că nu puteam decât să mint puţin. Aşa că am spus: „Da, anumite părţi”. Ştiam că răspunsul meu îi dezamăgise, iar asta era sfâşietor, dar nu vedeam nici o alternativă şi, ca de obicei, un student de la masă a spus: „Ce-ar fi să schimbăm subiectul?”.

Am compensat răspunsul meu nesatisfăcător amintind în treacăt că de curând petrecusem un an la Universitatea Ewha pentru Femei din Seul. Când aminteam de Seul, de obicei studenţii nu întrebau nimic, cel mult: „Deci acolo v-aţi născut?”. Era în mod evident un subiect tabu. Dar atracţia unei universităţi exclusiv feminine aflată de

cealaltă parte a graniţei a părut să le stârnească interesul, chiar dacă au coborât privirea cu sfială. Ewha era un fel de Wellesley, dar fireşte că pentru ei comparaţia nu ar fi însemnat nimic, aşa că le-am spus pur şi simplu că era vestită în Coreea de Sud şi că studentele erau fete din familii bune. M-au privit cu toţii ca şi cum ar fi vrut să continui. În cele din urmă, un student a întrebat timid: „Erau drăguţe?”.

Eu am dat din cap şi am spus: „Da, cele mai drăguţe fete din Seul, la fel de atrăgătoare ca gentlemanii mei din Phenian”.

Asta nu a compensat faptul că le rănisem sentimentele mai devreme, dar i-a făcut pe toţi să chicotească. Unul a întrebat: „Au şi ele monitor?”. Ideea era atât de absurdă, încât a trebuit să mă abţin să nu râd. Nu puteam să le spun că în universităţile sud-coreene nu existau monitori şi în nici un caz comandanţi de pluton ori că studenţii nu mărşăluiau la cursuri sau la cantină. Aşa că am răspuns doar: „Ei bine, cele mai multe nu locuiesc în campus. Fetele de la Ewha vin şi pleacă singure, aşa că nu există monitor”.

Acum, că iarna se apropia rapid, grădinăritul devenise mai dificil, deoarece pământul era adesea noroios şi apoi îngheţa. Când mi-am exprimat îngrijorarea că trebuiau să lucreze în acele condiţii, un student a spus pe un ton firesc că aveau ghete, aşa că nu era o problemă. Mi-a spus că toţi avuseseră grijă de copaci şi de plante în copilărie. Toţi cetăţenii RPDC plantau copaci în octombrie, luna „plantării copacilor”, şi toţi cetăţenii din Phenian erau obligaţi să grădinărească în timpul iernii. *Grădinărit* era doar un cuvânt elegant pentru o muncă fizică ce includea adesea săpatul şi căratul apei. Acum înţelegeam de ce, în excursiile noastre săptămânale în oraş pentru cumpărături, vedeam mereu oameni cu fulare şi mănuşi care îngrijeau iarba şi tufele de pe străzi şi de pe malurile râului. Studentul meu îşi amintea cum cărase găleţi cu apă când avea doar cinci ani. A spus asta cu atâta mândrie, încât mi-am dat seama că o considera o faptă patriotică. În plus, a adăugat el, grădinăritul dura doar trei sau patru ore, ceea ce le permitea să aibă puţin timp şi pentru sport, dar spălarea podelelor şi a toaletelor dura mai mult şi nu le lăsa timp liber. Aşa că preferau grădinăritul.

În săptămâna aceea, studenţii au petrecut trei ore săpând o groapă în pământul îngheţat. Săptămâna anterioară făcuseră asta patru ore. Mă asigurau întruna că munca le făcea bine, dar unii recunoşteau că erau foarte obosiţi. Unul a spus că nu trudise niciodată atât înainte să vină la PUST.

În serile în care vântul urla la fereastră, mă gândeam la studenţii de afară care făceau de pază toată noaptea. Nici unul dintre ei nu avea o geacă groasă care să-l protejeze cum se cuvine. Marii lor Lideri erau comparaţi mereu cu soarele – ziua de naştere a lui Kim Ir-sen era Ziua Soarelui, iar Kim Jong-il era numit „Soarele secolului XXI” –, dar acel soare nu oferea pic de căldură. În cele din urmă, într-o seară, la masă,

mi-am exprimat îngrijorarea referitoare la frig, iar studenţii mi-au explicat, la început cu reţinere:

— E foarte greu pentru noi… da… dar suntem foarte bucuroşi că facem asta, pentru că e o mare onoare să ne ajutăm Partidul şi să construim o naţiune puternică şi prosperă.

Fiecare student de la masă a dat din cap, aşa că i-am întrebat dacă mai făcuseră asta şi înainte de a veni la PUST.

— Da, am făcut asta şi la fostele universităţi.

I-am întrebat atunci despre perioada dinaintea universităţii.

— Da, începând de la 13 sau 14 ani. Toată lumea din ţara noastră a făcut asta în copilărie.

Frecvenţa serviciului de pază depindea de poziţia profesională a bărbatului, dar nimeni nu era scutit. Şi femeile stăteau de pază, dar după ce năşteau nu mai erau obligate să facă asta.

Aşa cum bănuisem, un astfel de serviciu exista în absolut toate satele pe care le văzusem pe drum, în excursiile noastre. Acele clădiri ca nişte altare, cunoscute drept Săli de Studii ale Kimirsenismului, existau în fiecare cătun din ţară, asemenea bisericilor sau restaurantelor McDonald’s din întreaga lume.

22

Eseu era un cuvânt care îi îngrozea pe studenţii mei în toamna aceea. Erau foarte stresaţi că trebuie să scrie un eseu, deoarece avea să fie la fel de important ca examenele la calculul notei finale. Trebuiau să-şi găsească singuri subiectul şi să predea o teză şi un plan. Când îi întrebam cum merge, oftau şi spuneau: „Dezastruos”.

Am subliniat că eseurile erau importante deoarece, ca oameni de ştiinţă, într-o bună zi aveau să scrie lucrări prin care să-şi demonstreze teoriile. Dar, în realitate, în lumea lor nimic nu era demonstrat vreodată, dat fiind că totul depindea de bunul-plac al Marelui Lider. Abilităţile lor de scriere erau la fel de imature precum cele de cercetare. Scrierile lor constau invariabil într-o reluare la nesfârşit a realizărilor acestuia, nici una dintre ele verificată vreodată, întrucât le lipsea noţiunea de susţinere a unei afirmaţii cu probe. O analiză rapidă a articolelor din cotidianul lor scotea la iveală exact acelaşi ton de la un capăt la altul, lipsit de evoluţie sau ritm. Nu existau nici început, nici sfârşit.

Aşa că eseul elementar de trei sau cinci paragrafe – cu o teză, o introducere, un paragraf cu detalii coroborante şi o concluzie – le era cu totul străin. Cel mai dificil de înţeles pentru ei era introducerea. Le spuneam că era ca şi cum ai face cu mâna în semn de salut. Cum spui „salut” într-un mod interesant, astfel încât cititorul să fie „prins în cârlig”? Le-am oferit mai multe exemple diferite, dar continuau să apară la pregătirea suplimentară dând din cap şi întrebând: „Dar *cârligul* ăsta… ce e de fapt?”.

Într-o dimineaţă studenţii au strigat la unison „Am învins Japonia!” de îndată ce am păşit în sala de curs. Echipa lor naţională, Chollima, tocmai învinsese echipa japoneză Samuraii Albaştri în meciul de calificare pentru Campionatul Mondial. Meciul avusese loc pe stadionul Kim Ir-sen şi fusese transmis în direct.

Furia împotriva Japoniei rămânea aici la fel de vie ca atunci când Japonia colonizase Coreea, cu mai bine de un secol în urmă. Studenţii erau exuberanţi, povestindu-mi cu mândrie despre Jong Tae-se, atacantul echipei lor naţionale, şi despre alt jucător de care era interesată Manchester United. Nu recunoşteau însă că

Jong era generaţia a treia de coreeni Zainichi, termen folosit pentru etnicii coreeni născuţi, crescuţi şi stabiliţi în Japonia care rămăseseră loiali Coreei de Nord. În ochii lor, coreenii Zainichi erau japonezi, duşmanii lor de moarte, însă în unele momente oportune îi considerau nord-coreeni[1]. Ştiam că nu e cazul să comentez despre asta.

— Foarte interesant! am spus eu voios. Nu ar fi minunat ca echipa Chollima să ajungă în Brazilia, la Campionatul Mondial?

Au dat cu toţii din cap, zâmbind.

Abia mai târziu în ziua aceea am căutat pe internet şi am aflat că echipa nord-coreeană fusese deja eliminată şi că rezultatele fuseseră anunţate de ceva timp. Meciul cu Japonia trebuise jucat pur şi simplu pentru că fusese programat. Studenţii fie nu recunoşteau asta, fie nu ştiau adevărul. În plus, am aflat că meciul nu fusese transmis în direct, ci imediat ce se încheiase, când regimul era sigur că echipa lor câştigase. Un student mi-a spus că era foarte plictisitor să urmăreşti doar meciuri câştigătoare. Mai mult, oricât am căutat pe internet, nu se amintea nicăieri de un fotbalist nord-coreean care să joace pentru Manchester United. Ca întotdeauna, guvernul lor îi dezinformase, iar afirmaţiile studenţilor mei nu aveau nici o bază reală, aşa că nu mă puteam aştepta ca ei să-şi susţină tezele.

Însă acum, când absolvenţii începuseră să folosească internetul – aproximativ trei sau patru ore pe zi, mi-au spus ei –, studenţii mei îşi dăduseră seama că le scăpa ceva. La mese îmi scoteam laptopul ca să le arăt fotografiile pe care le făcusem de Ziua Sportului. Le plăcea să se uite la fotografii cu ei şi voiau mereu să focalizez pe feţele lor. „Bun, foarte arătos!”, declara uneori câte un student îndrăzneţ. „Pe asta aţi putea s-o printaţi!” Mi-am schimbat screen saverul cu o poză cu profilul Manhattanului la orizont, astfel încât să-l poată zări din întâmplare. Uneori deschideam un program drăguţ numit Photo Booth şi făceam poze cu noi stând împreună, în timp ce pe ecran apăreau inimioare roz. „Ce sunt astea? De ce se mişcă aşa chestiile astea mici şi roz?”, exclamau ei, izbucnind apoi în râs. Poate îmi plăcea să văd că studenţii dau glas acestei bucurii simple deoarece fuseseră învăţaţi încă de la naştere că erau soldaţi.

Începuseră de asemenea să-şi exprime admiraţia mai deschis. „Nu am văzut niciodată un calculator atât de subţire!”, a spus un student analizându-mi laptopul. Altul a spus că nu mai auzise niciodată de Mac şi m-a întrebat dacă era acelaşi lucru cu Windows. Le-am amintit de lecţia noastră anterioară despre necroloage şi Steve Jobs. Unii au remarcat şi că dicţionarul meu era neobişnuit şi i-am lămurit că un Kindle nu e un dicţionar, ci un dispozitiv electronic care poate să conţină mii de cărţi, aşa cum un dicţionar electronic conţine mii de cuvinte.

Un student mi-a spus că era foarte curios în ceea ce priveşte calculatorul meu, deoarece specializarea lui era tehnologia informaţiei. La fosta lui universitate fusese

responsabil cu intranetul şi spera ca după absolvire să fie repartizat să lucreze la Centrul de Calculatoare Chosun. A adăugat că, dacă nu ar fi fost transferat la PUST, ar fi învăţat „piraterie” în anul III. Când l-am întrebat dacă exista un curs de piraterie, mi-a spus o poveste despre un student de anul II de o inteligenţă remarcabilă de la fosta lui universitate. Într-o zi, acest student a intrat în sistemul guvernamental şi şi-a mărit toate notele. Oficialii guvernamentali au aflat, dar, întrucât studentul era atât de strălucit, au decis să-i lase notele mari. Morala acestei poveşti părea să fie aceea că pirateria e o infracţiune, dar una admisibilă, dacă e făcută cum trebuie.

Studentul m-a întrebat apoi dacă MacBook-ul meu se conecta la internet. Fusesem întrebată recent de alt student dacă puteam să mă conectez la internet cu iPod-ul, la care văzuseră că ascult muzică în timp ce alerg. Nu înţelegeau că nu era de ajuns să ai un aparat capabil să se conecteze la internet; trebuia să ai şi acces la un semnal. I-am explicat cât de bine am putut, adăugând că mă puteam conecta la internet cu orice calculator, practic de oriunde, inclusiv în parcuri sau cafenele, dar nu şi în ţara lui. Ştiam că nu trebuia să spun aşa ceva, dar nu puteam să tac.

În curând studenţii mei au început să mă asalteze cu întrebări, unul câte unul.

— Astăzi v-aţi uitat la filme pe internet?

— Cât timp puteţi să vă uitaţi la filme?

— La câte filme puteţi să vă uitaţi?

— Păi, să zicem la o infinitate, am spus eu, străduindu-mă să explic. Internetul seamănă puţin cu infinitatea. Există sute de mii de site-uri pe care le poţi vizita, zeci de mii de filme din care poţi să alegi.

Studenţii au dat din cap, însă făceau aşa mereu.

Unul dintre cei mai sofisticaţi studenţi ai mei, Song Seung-jin, m-a întrebat dacă îl puteam ajuta să găsească informaţii despre alcool. Voia să scrie despre avantajele şi dezavantajele acestuia, dar nu băuse niciodată şi nu ştia cum să procedeze în privinţa documentării. Era fiu de doctor, fusese înconjurat toată viaţa de informaţii medicale, avea ambiţia de a deveni la rândul său medic şi, cu toate astea, habar nu avea care sunt efectele alcoolului. Mi-am dat seama că sugera să caut eu pe internet pentru el.

Această lipsă de informaţii devenea un inconvenient pe care studenţii nu-l mai puteau ignora, deoarece trăiau alături de noi, iar noi aveam cunoştinţele de care ei duceau lipsă şi pe care ne aşteptam să le aibă pentru lucrările pe care li le dădeam şi pentru conversaţiile de la masă. Noi, produsul culturii occidentale, le aminteam că această lipsă era un obstacol real în calea educaţiei.

Dar dezinformarea şi lipsa informaţiei nu erau singurele probleme cu care mă confruntam atunci când voiam să-i învăţ să scrie un eseu. În modul lor de a spune o poveste, concluzia era întotdeauna predeterminată. De exemplu, la fel ca în vară, organizaserăm un concurs pentru care studenţii trebuiau să inventeze scurte

scheciuri originale, iar Ruth, care îi consilia pe unii dintre ei, a băgat capul în biroul meu într-o după-amiază ca să-mi pună o întrebare. O evitam de ceva timp, însă eram uşurată că nu fusesem deconspirată, de vreme ce presupunea că eram creştină, dar nu la fel de evlavioasă ca ea.

— În America se vând organe? a întrebat ea.

— Nu, e ilegal, am spus eu dând din cap.

Mi-a explicat că unul dintre studenţii ei avea o idee de scheci despre un om îngrozit de faptul că în America se cumpără şi se vând organe care e uimit când vine în Coreea de Nord şi descoperă că spitalele sunt gratuite, graţie solicitudinii Marelui Lider.

Clasa 4 a montat un scheci despre un grup de pompieri care salvează un cuplu dintr-un incendiu, după care încep să cânte despre Marele Lider. Scheciul câştigător era despre brutalitatea cu care îi trata pe ţărani un moşier şi era plasat înaintea eliberării Coreei, care, explica naratorul, fusese înfăptuită în mod eroic de Eternul Preşedinte Kim Ir-sen. La sfârşit, întreaga distribuţie începea din nou să cânte despre recunoştinţa faţă de Partidul Muncitorilor. Motivul exact pentru care mulţumeau dintr-odată Partidului lor nu era clar, dar, indiferent de intrigă, toate scheciurile se terminau cu un cântec de recunoştinţă fie faţă de Liderul lor, fie faţă de Partid.

În locul unei lecţii despre surse, care nu era posibilă aici, le-am cerut să citească un eseu simplu din 1997 în care Bill Clinton era citat cu privire la importanţa conectării tuturor şcolilor. Am reuşit să obţin aprobarea omologilor, deoarece eseul avea legătură cu tema educaţiei universitare din manualul curent. Speram ca studenţii să-şi dea seama cât de în urmă erau. Le-am dat şi patru articole recente – din *Princeton Review*, *The New York Times*, *The Financial Times* şi *Harvard Magazine* –, în care se amintea de Zuckerberg, Facebook şi Twitter. Nici unul dintre texte nu a stârnit vreo reacţie. Nici măcar faptul că Zuckerberg câştigase 100 de miliarde de dolari din ceva ce inventase în campusul universitar nu a părut să-i intereseze. Poate credeau că toate astea erau minciuni. Sau poate că perspectiva capitalistă îi dezgusta.

A doua zi, mai mulţi studenţi au venit la pregătirea suplimentară. Toţi voiau să schimbe tema eseului. În mod curios, noile teme pe care le propuneau aveau toate de-a face cu relele societăţii americane. Unul a spus că voia să scrie despre pedeapsa corporală din gimnaziul american şi cel japonez. Altul voia să demonstreze că politica statului american de a decide viitorul unui copil în funcţie de testele de inteligenţă ar trebui interzisă. Un al treilea voia să scrie despre urmările nefaste ale dreptului oamenilor de a deţine arme în America. Al patrulea a spus că biocombustibilii sunt toxici şi că America era cel mai mare producător. Un al cincilea voia să abordeze tema divorţului. În RPDC nu exista divorţ, dar în America rata divorţurilor era de peste 50%

şi, după el, divorţul ducea la infracţiuni şi boli mintale. „Atunci ce se întâmplă aici când oamenii devin nefericiţi după o perioadă de căsnicie?”, am întrebat. Studentul m-a privit absent. Un altul voia să scrie despre faptul că restaurantele McDonald’s sunt groaznice. Acelaşi student m-a întrebat apoi: „Dar ce fel de mâncare face McDonald’s?”.

Un student m-a întrebat în ce ţară există cei mai mulţi hackeri; el fusese învăţat că în America. Întrebarea m-a nedumerit, cu atât mai mult cu cât tocmai văzusem la CNN Asia o ştire despre infracţionalitatea cibernetică din Coreea de Nord. I-am spus că infracţiunile informatice puteau fi comise oriunde, de oricine, chiar şi de un vizitator, aşa că era dificil să indici ca sursă o anumită ţară.

Când am primit tezele lor, am văzut că un student scrisese: „În ciuda efectului nociv al armelor nucleare, unele ţări precum Statele Unite continuă să le producă”. Părea să nu aibă habar de faptul că fabricarea şi testarea armelor nucleare de către Coreea de Nord constituiau o preocupare internaţională. Altul a scris că foametea era o problemă imposibil de soluţionat, mai ales în Africa şi cu atât mai mult cu cât ţările bogate, cum ar fi Anglia şi America, aveau probleme cu foametea. Altul a ales ca subiect banii şi faptul că aceştia împingeau anumite societăţi la fapte imorale.

Un lucru era clar. Această decizie colectivă de a-şi schimba temele eseurilor în condamnări ale Americii părea să fi fost determinată de articolele despre Zuckerberg. Probabil că ceea ce eu dorisem să fie o inspiraţie lor li se păruse o laudă şi o desconsiderare. Naţionalismul care le fusese indus de atâtea generaţii produsese nişte cetăţeni al căror eu era atât de fragil, încât refuzau să recunoască restul lumii.

Eforturile mele de a spori gradul lor de conştientizare continuau să producă efecte adverse. Paragraful despre *kimjang* pe care li-l cerusem a generat o mulţime de tirade moralizatoare şi ipocrite. Aproape jumătate dintre studenţi pretindeau că kimchiul e cea mai vestită mâncare din lume şi că toate celelalte naţiuni o invidiau. Un student a scris că guvernul american îl desemnase preparatul oficial al Olimpiadei de la Atlanta din 1996. Când l-am întrebat despre asta, a spus că era un fapt cunoscut de toată lumea şi că putea chiar să-l dovedească, de vreme ce aşa scria în manualul lui coreean. În urma unei căutări rapide pe internet am aflat că un producător japonez susţinuse că kimchiul e o mâncare japoneză şi îl propusese ca preparat olimpic oficial, dar fusese refuzat. Această ştire le fusese transmisă denaturat, iar acum era considerat un lucru ştiut de toată lumea.

Era obositor să-i corectez pe studenţii mei la fiecare informaţie eronată, iar uneori asta însemna să păşesc pe un teritoriu periculos. Martha mi-a spus: „În nici un caz să nu faci asta. Dacă în manualul lor scrie că e adevărat, nu le poţi spune că e o minciună”.

Uneori întrebau de ce nu mâncam niciodată foarte mult orez alb. Ei îşi umpleau

tăvile cu mormane uriaşe de orez alb la fiecare masă, în timp ce eu luam doar puţin. Le-am explicat că îmi plăcea orezul alb, dar că nu mi-era poftă de el tot timpul. M-au întrebat ce mâncam în afară de orez şi *naengmyun*, mâncarea lor naţională. Nu prea puteam să le vorbesc despre shake-urile de fructe proaspete şi ouăle Benedict, aşa că am numit două mâncăruri occidentale despre care ştiam că auziseră: spaghete şi hotdogi. Ştiam că nord-coreenilor le plăcea varianta lor de cârnaţi, deoarece îi văzusem stând la coadă la Târgul Internaţional. Unul dintre studenţi a scris atunci în tema lui despre *kimjang*: „Coreenii care preferă hotdogul şi spaghetele în locul kimchiului îşi fac de ruşine patria, uitând de superioritatea kimchiului". Părea că nimic nu poate să străpungă izolarea lor belicoasă; mai mult, această atitudine nu lăsa loc pentru nici o dezbatere, întrucât toate drumurile duceau la o singură concluzie. I-am înapoiat lucrarea cu un comentariu: „De ce nu e posibil să-ţi placă şi spaghetele, şi kimchiul?".

În ciuda eşecului experimentului cu cuţitul şi furculiţa şi chiar dacă aşa ceva nu era încurajat, Ruth voia în continuare să-i educe pe studenţi în ceea ce priveşte cultura occidentală. A descărcat un cântec intitulat „Around the World" al unui duo techno numit Daft Punk şi cântece ale trupei hip-hop Roots, ca să ia contact cu diferite tipuri de muzică. Omologii le-au aprobat, deoarece aveau legătură cu manualul, dar studenţilor nu le-au plăcut câtuşi de puţin cântecele. Singurul lucru pe care nu l-au urât complet, deşi nici nu a părut să le placă prea mult, a fost rock-and-rollul inspirat de piesa „Yesterday" a trupei Beatles. Mai târziu, câţiva studenţi mi-au spus: „Hip-hopul ăsta e doar cuvinte, iar technoul e doar ritm. Plictisitor!". Altul a scuturat din cap şi a aprobat: „Dezgustător!". Alţii au intervenit şi ei: „Seamănă cu cântecul nostru «Bomba Yanji», despre bomba pe care Eternul nostru Preşedinte Kim Ir-sen a folosit-o împotriva imperialiştilor japonezi. Şi el conţine doar cuvinte, dar a fost compus cu mult timp în urmă. E un cântec foarte vechi. Aşa că am luat-o înaintea americanilor!".

După mai multe lecţii despre eseu, un student mi-a spus la cină: „La cursul de ştiinţe sociale din după-amiaza asta s-a întâmplat ceva ciudat".

Nu ofereau niciodată din proprie iniţiativă informaţii despre cursul lor de Juche, aşa că am ascultat cu atenţie.

Studentul a continuat: „A trebuit să scriem un eseu!". Mi-a explicat că în mod normal scriau compuneri scurte în coreeană şi că până atunci nu le considerase eseuri, dar acum le considera astfel şi asta îl făcea să se simtă ciudat.

— Dar ce a fost aşa de ciudat? am întrebat eu.

— Nu ştiu, a spus el îngândurat. M-am uitat la compunere ca la un eseu şi mi-am dat seama că era altfel. E foarte diferit să scrii în engleză şi în coreeană, dar pe de altă parte e la fel, iar eu mă gândeam întruna la structura eseului în timp ce scriam şi asta

mă făcea să mă simt ciudat.

Nu l-am mai întrebat nimic, dar mi s-a părut că înţeleg. Probabil că fusese derutant să privească lucrarea lui despre Juche ca pe un eseu. În ţara lui nu existau probe, nu existau mecanisme de control şi echilibru – decât dacă voiau să probeze faptul că Marele Lider scrisese de unul singur sute de opere şi mii de cărţi, salvase naţiunea şi făcuse un număr miraculos de lucruri. Întregul lor sistem era gândit în aşa fel încât să nu fie pus la îndoială şi să strivească gândirea critică. Aşa că forma unui eseu, în care trebuia demonstrată o teză, se opunea întregului lor sistem. Cel care scrie un eseu recunoaşte argumentele care îi contestă teza şi le combate. Aici aşa ceva nu era cu putinţă.

L-am privit fix şi am avut o senzaţie de greaţă familiară. Probabil că acesta era doar începutul. Întrebările pe care puteau să le aibă. Întrebările pe care ar fi trebuit să le pună. Întrebările despre care ar fi trebuit să-şi dea seama că nu le puseseră, deoarece nu-şi imaginau că ar putea să facă asta sau deoarece, punând întrebări, nu mai puteau exista în sistemul lor.

1. Cea mai vestită coreeană Zainichi este Ko Yong-hui, care a murit în 2004. Ko Yong-hui a fost una dintre multiplele consoarte ale lui Kim Jong-il şi mama lui Kim Jong-un. Originea ei modestă (sau statutul *songbun*) a fost muşamalizată, iar acum e cunoscută drept „Mama Măreţei Corei Songun”.

23

Venea Ziua Recunoştinţei şi, potrivit CNN Asia, marea ştire din ţară era cea a candidaturii lui Herman Cain, urmată de acuzaţii de hărţuire sexuală. Unul dintre titluri suna cam aşa: „Dumnezeu mi-a spus să candidez la preşedinţie”. Pentru mine era ceva familiar. Când i-am întrebat pe ceilalţi profesori de ce veniseră la PUST, fiecare dintre ei dăduse un răspuns similar. „Dumnezeu m-a adus aici.” Când am întrebat cât aveau să mai stea aici, mulţi au răspuns: „Atâta vreme cât Dumnezeu vrea să stau aici. El ştie totul. El va decide”.

Asta mi-a amintit de afirmaţia lui Ruth potrivit căreia Domnul avea planurile lui, iar suferinţele nord-coreenilor erau o etapă temporară în drumul spre cer. Gulagurile aveau atunci un rost în numele lui Iisus, aşa cum studenţii mei erau învăţaţi să-l urmeze pe Marele lor Lider în ciuda foametei sau mai curând *din cauza* foametei, care era reinterpretată ca o formă de martiriu necesară construirii unei „naţiuni puternice şi prospere”. Astfel, Marşul Stăruitor a devenit un rit de trecere care contribuia la solidarizarea lor împotriva unei lumi exterioare care îi demoniza.

Am revenit la slujba de duminică, deşi Ruth îmi spusese să nu particip la împărtăşanie, care, din cine ştie ce motiv, avea loc doar uneori. După aceea, un student m-a întrebat la prânz: „Ce aţi făcut în dimineaţa asta?”. M-am bâlbâit şi am răspuns: „Păi, am fost la o şedinţă a profesorilor”. Am simţit că mă înăbuş. „Aveţi şedinţe şi duminica?” Au făcut ochii mari. „Unde? În cămin?”

În campus se putea vedea totul din orice unghi şi, aşa cum noi ne întrebam ce făceau atunci când nu puteau fi văzuţi ca grup ore în şir, probabil că şi ei se întrebau acelaşi lucru despre noi. Am răspuns, cât de sincer am putut, că uneori ne întâlneam să discutăm mici detalii, cum ar fi excursiile profesorilor, cât trebuie plătit şi cine merge. Ei au dat din cap, deşi nu păreau convinşi.

Temperatura scădea cu fiecare zi. În unele zile, degetele mele erau prea amorţite ca să mai ţină creta în timp ce predam. Purtam cu toţii haine de iarnă în permanenţă, chiar şi în sălile de curs. Eu trebuia să port în continuare fuste, aşa că aveam două perechi de colanţi. Acum, când acasă se apropia Ziua Recunoştinţei, îmi era şi mai dor

de ţară, chiar dacă în copilărie sărbătorisem Chuseok, Ziua coreeană a Recoltei, nu Ziua Recunoştinţei, şi nu mâncam curcan. La unele mese, studenţii încercau să-mi abată atenţia cu poveşti amuzante, de parcă ar fi simţit că eram cu moralul la pământ.

Într-o seară, Chang Min-su, un student mormăit din una dintre grupele mele, mi-a povestit despre apropiata nuntă a surorii lui mai mari, care avea 27 de ani şi lucra la piscina din Changgangwon. Îşi cunoscuse logodnicul la facultate şi erau colegi de muncă. Era boxer amator, un bărbat foarte amabil, dar cu o „înfăţişare groaznică", pe care Min-su a început să o descrie în cele mai mici detalii: bărbatul era scund şi gras, nasul lui era atât de mare, încât îi ocupa toată faţa, gura îi era plasată prea jos, la marginea bărbiei, iar ochii erau ca nişte aşchii poziţionate prea departe una de alta. Cel mai rău era că sprâncenele îi erau atât de estompate, încât practic lipseau. Min-su a spus că atunci când îl văzuse prima oară fusese îngrozit, deoarece nu mai văzuse bărbat fără sprâncene. Acest bărbat o aştepta pe sora lui Min-su în faţa casei lor în fiecare dimineaţă; sora lui era foarte drăguţă, deoarece îşi făcuse operaţie estetică la ochi şi la nas.

Mai mulţi studenţi amintiseră până atunci că chirurgia estetică nu era ceva neobişnuit, iar unul dintre profesorii mai în vârstă care lucra de multă vreme cu nord-coreenii mi-a spus că nord-coreenele vedeau în chirurgia estetică un fel de răsplată pe care statul o acorda anumitor femei ca să-şi îmbunătăţească aspectul. În vizitele anterioare, observasem adesea la Phenian femei care arătau ca şi cum îşi făcuseră operaţie de corectare a pleoapelor, cea mai frecventă operaţie estetică din Coreea de Sud.

Un alt student, Park Se-hoon, s-a lansat apoi într-o poveste despre prietena lui. În vară toţi studenţii insistaseră că nu au prietenă, dar barierele dintre noi se prăbuşeau. Se-hoon a spus că la fosta lui universitate avusese o prietenă care se întristase atunci când el plecase la PUST, dar că acum avea o prietenă nouă, chipurile, graţie lucrării pe care îi pusesem să o scrie despre „cum să cucereşti o fată". Îşi amintise această lecţie şi, în vacanţă, întâlnise o fată la Casa de Studiu a Marelui Popor, unde se vedeau în fiecare zi. Ceilalţi studenţi au râs şi au spus că glumea, dar el a insistat. Fata era drăguţă, studia la Universitatea de Limbi Străine din Phenian şi se îndrăgostise de el deoarece engleza lui era mai bună decât a ei şi i se părea foarte arătos. I-am spus că eram impresionată că reuşise să-şi găsească o prietenă în scurta perioadă petrecută acasă. Ceilalţi studenţi au început să râdă în hohote şi au spus: „Tipul ăsta e foarte talentat la agăţat fete!".

Era ziua de naştere a lui Hong Mun-sup şi studenţii plănuiau să se adune la 19:30 în una dintre camerele de cămin să sărbătorească. Cu excepţia celor şase de serviciu, toţi au cântat pe rând câte un cântec pentru Mun-sup, apoi s-au strâns într-o cameră cu televizor şi au urmărit filmul lor chinezesc. L-am întrebat pe Mun-sup ce îi dădea

mama lui de obicei de ziua lui, iar el a spus că ursuleţi de pluş. Avea vreo zece. Un alt student, Kim Yong-suk, a spus că părinţii lui îi dădeau câte un ceas la fiecare aniversare; însă el era foarte uituc şi reuşise să le piardă pe absolut toate. În cele din urmă, tatăl lui încetase să-i mai cumpere ceasuri. La ultima lui zi de naştere, îi spusese: „Mai bine îi dau un ceas unui câine decât ţie!”. Apoi a spus că mama lui cumpărase carne de câine de la piaţă şi îi gătise mâncarea preferată, supă cu carne de câine. Altul a spus că mama lui îi dădea fileuri de carne de pisică să şi le pună pe piele când îl dureau muşchii. Studenţii erau încântaţi de descrierile scabroase. Ştiau că nu prea îmi plăcea carnea şi se uitau la mine să vadă dacă aceste detalii mă scârbesc, până când, în cele din urmă, am spus: „Bun, gata, ajunge, am înţeles!”. Atunci toţi băieţii de la masă au izbucnit în râs.

Apoi, din senin, Chang Min-su m-a întrebat: „Americanii sunt rasişti?”. A spus că citise ceva despre asta într-un manual şi că se temea că americanii albi mă tratează urât fiindcă nu arăt ca ei. Am tăcut, nu din cauza temerii mele obişnuite de a nu face probleme cuiva, ci pentru că era o întrebare complicată. Min-su era realmente curios, iar eu aveam multe de spus pe acest subiect. Însă, înainte să apuc să răspund, el a continuat: „Dar cei cu pielea închisă la culoare?”. Se referea la afro-americani. Nu văzuseră niciodată alte etnii în afară de a lor înainte să vină la PUST, unde existau doar profesori albi, nu şi de culoare, aşa că pentru ei era un concept foarte abstract. Eram impresionată că îşi punea astfel de întrebări după ce petrecuse un timp relativ scurt împreună cu câţiva profesori străini, dar Mun-sup l-a redus la tăcere rapid. „Plictisitor! Te rog, schimbă subiectul. Asta nu are nimic de-a face cu viaţa noastră.”

Aşa se întâmpla mereu; discuţia a fost abandonată imediat. Ei rămâneau totuşi cu unele fărâme de informaţii, în parte pentru că erau tineri, dar şi pentru că aveau atât de puţină experienţă. De exemplu, un student a întrebat: „J.K. Rowling e o scriitoare celebră?”.

Apoi altul: „Hogwarts e un loc frumos?”.

Şi altul: „Quidditch chiar pare amuzant!”.

Vorbeau de parcă ar fi citit cartea sau ar fi văzut filmele, dar fireşte că aşa ceva nu era posibil. Se pare că povestea fusese amintită în treacăt în unul dintre manualele lor din primăvara anterioară, dar ei îi păstraseră o amintire vie. Am început să-mi imaginez că le pun unul dintre filmele cu Harry Potter. Aşa că nu mi-a venit să cred ce noroc am când Martha mi-a amintit că adusese cu ea un exemplar din cel de-al treilea film. Eram în al nouălea cer. Programaserăm o zi de film pentru tot anul I după examenul lor final, iar eu am sugerat să obţinem aprobarea omologilor pentru *Harry Potter* ca studenţii să-l vizioneze.

Din nefericire, Ruth a auzit conversaţia noastră şi m-a informat că profesorii aleseseră deja *Cronicile din Narnia*. Am sugerat să prezentăm două filme şi să

adăugăm şi *Harry Potter* sau, şi mai bine, să îl înlocuim pe unul cu celălalt. Ruth a refuzat. *Narnia* fusese ales pentru mesajul lui creştin, a explicat ea. Unii profesori nu erau de acord cu mesajul filmului *Harry Potter*. În plus, era de părere că *Harry Potter* urma să fie primul lucru cu care studenţii intrau în contact după ce ţara lor se deschidea faţă de lume. Am vorbit despre asta cu Mary, care mi-a spus şi ea că dorinţa mea era imposibil de pus în practică.

— Filmele sunt influente. Poate că omologii nu ar avea nici o problemă cu *Harry Potter*, dar noi avem. Există un motiv pentru care a fost ales *Narnia*. Aşa a spus El – şi Mary a făcut un semn spre plafon.

Orice informaţie nouă trebuia să treacă de două rânduri de paznici. Ceea ce eu consideram cultură pop misionarii considerau erezie, la fel şi omologii, aşa că informaţia care ajungea la studenţi, atâta câtă era, era dublu cenzurată. Dar părea ciudat că Domnului lor nu îi plăcea Harry Potter, în schimb îngăduise ca această poveste să se răspândească în jurul lumii mai repede decât oricare alta în istoria modernă.

Oricât de destinse erau unele dintre aceste discuţii cu studenţii, sau poate din pricina bucuriei pe care o împărtăşeam, în timp ce îmi duceam tava şi parcurgeam pasarela rece, întunecată şi închisă către căminul profesorilor mă simţeam mai apăsată ca oricând. Era ca şi cum orice rază de speranţă de care ne bucuraserăm în acele momente era blocată de paşii cu care mă îndepărtam de ei. Când ajungeam în camera mea, mă gândeam la ziua petrecută împreună cu studenţii, revizuind fiecare detaliu şi notându-l, şi eram copleşită de un sentiment chinuitor, o senzaţie tulburătoare, aproape palpabilă că ceva era complet greşit.

Traiul în Coreea de Nord era profund deprimant. Nu exista nici un alt mod de a spune asta. Graniţa închisă nu se afla doar la paralela 38, ci pretutindeni, în inima fiecărui om, blocând trecutul şi sufocând viitorul. Oricât de mult i-aş fi iubit pe acei băieţi, sau poate tocmai de aceea, începeam să fiu convinsă că zidul dintre noi era imposibil de dărâmat şi, mai mult decât atât, era permanent. Asta mă întrista atât de tare, încât uneori, în zorii zilelor îngheţate, când mă trezeam în sunetul gimnasticii de grup a băieţilor, trebuia să mă forţez să nu închid ochii şi să adorm la loc.

24

— Am senzaţia că zilele nu înseamnă altceva decât aşteptare, a spus un student la cină.

Studenţii îşi exprimau rareori sentimentele, iar eu mă simţeam exact ca el, aşa că am spus: „Şi eu”.

— Şi tovarăşa profesoară Kim Suki are aceeaşi senzaţie? a exclamat el.

Studentul a părut surprins că simpatizam cu el. Am dat din cap că da.

— Ce aştepţi? am întrebat.

— Să-i văd pe mama şi pe tata, bineînţeles! a spus el, zâmbind larg.

Erau neliniştiţi şi din cauza studiilor. Trebuiau să continue doar cu lecţii de engleză până la sosirea profesorilor de ştiinţe şi tehnologie. La acel moment era deja o pauză de un an şi jumătate în studiile lor de când fuseseră aduşi la PUST.

— Sunt îngrijorat, a mărturisit un student. Nu ştiu dacă e în regulă să întrerup studiile de specialitate atât de mult.

Le-am spus să scrie o scrisoare adresată oricui, ca ultimă temă la scriere din acel semestru. Le ofeream o pauză după tema recentă a unui eseu de cinci paragrafe, pe care o consideraseră prea dificilă, şi îmi ofeream şi mie o pauză, deoarece lecturarea şi notarea eseurilor pe teme precum interzicerea telefoanelor mobile şi a fumatului fuseseră extrem de plictisitoare. Mă temusem că o altă temă avea să-i îndepărteze de scris pentru totdeauna, dar, în mod surprinzător, ea a părut să-i satisfacă. După ce am citit lucrările, mi-am dat seama de ce.

Mulţi le scriseseră mamelor lor. Erau scrisori sincere. Unul a scris:

Dragă mamă, cu cât zilele se scurg mai repede, cu atât mi-e mai dor de tine. Dar asta îmi afectează învăţatul, aşa că încerc să evit dorul de casă. Mă uit la fotografia ta în fiecare seară, înainte de culcare, şi vreau să te fac mândră de mine.

Unii au scris că duminica purtau la ei fotografii cu mamele lor toată ziua, ca să aibă putere când îşi îndeplineau sarcinile. Unii au vorbit despre temerea că nu aveau să reuşească să stăpânească engleza şi urmau să-şi facă de ruşine familiile. Conţinuturile

acestor scrisori erau similare, iar în ele răsuna acelaşi adevăr. Băieţii erau singuri şi speriaţi.

Cei care le scriau prietenilor erau neobişnuit de deschişi în privinţa frustrărilor lor. „M-am săturat", scria unul. „Ştiu că tu lucrezi pe şantier. Mă simt prost că mă plâng de viaţa mea, dar m-am săturat de rutina zilnică. Mă trezesc la aceeaşi oră, mănânc la aceeaşi oră, plec din cameră doar ca să învăţ engleză. Sunt stresat din cauza notelor." Altul scria: „Studiez doar engleza şi uit algoritmii elementari".

Mai mulţi vorbeau despre eseu în scrisorile adresate prietenilor. „Nu învăţ nimic din domeniul nostru, în schimb învăţ multă engleză. Ştii ce e «eseul»?"

„Una dintre cele mai mari provocări e să iau examenul la scriere şi să o cuceresc pe profesoara de citit şi scris Kim Suki cu eseul meu. Eseul în engleză e complet diferit de scrisul în coreeană. Când am început să scriu prima oară eseuri, credeam că n-o să duc niciodată la capăt vreunul, pentru că mi se părea foarte derutant să scriu un eseu. Dar cu cât învăţam mai mult, cu atât mai atrăgătoare mi se păreau eseurile, iar prin eseuri puteam schimba mentalitatea oamenilor."

„Aici sunt mulţi profesori buni, dar mai ales o profesoară, Kim Suki, îmi este foarte apropiată. Ea ne-a învăţat să scriem eseuri. Să scrii eseuri e ca şi cum ai urca pe un munte pe care toţi se tem să-l escaladeze."

Unii le scriau prietenilor de pe şantiere, menţionând adresa acestora: „Mă tem că şantierul de pe Bulevardul Mansudae e prea epuizant pentru tine. Mă gândesc la tine tot timpul, drag prieten".

„În august mi-ai arătat filmuleţul în care clădirile erau demolate printr-o explozie asurzitoare. A fost o scenă minunată. Acum construiţi acolo o instituţie modernă de învăţământ. Îmi pare rău că nu pot lucra alături de tine."

„Acum, că iarna se înăspreşte, trebuie să fie greu pe şantier, iar tu ai putea să răceşti. Nu uita că pentru lume tu eşti o singură persoană, dar pentru mine eşti lumea întreagă."

În scrisorile către prieteni şi familie, studenţii vorbeau despre ultima dată când se întâlniseră, ceea ce deseori se întâmplase cu mai bine de un an în urmă. Se scuzau că nu păstraseră legătura, vorbeau despre evenimentele pe care le rataseră, cum ar fi aniversările. Dar nu spuneau niciodată că nu aveau voie să scrie. În schimb, îşi asumau întreaga vină:

„M-am gândit la tine, dragă mamă, de ziua ta de naştere. Îmi pare rău că n-am putut să-ţi scriu, dar ştii cât de leneş sunt".

„Îmi pare rău că nu te-am putut suna de ziua ta de naştere, prietene, am avut prea multe teme la engleză."

„Sunt sigur că n-ai fi crezut vreodată că n-o să ai veşti de la mine timp de trei ani. Nu ştiu dacă eşti bolnav sau cum trăieşti. Vei fi surprins să primeşti mâine această

scrisoare de la mine, iar mie îmi pare rău că nu ţi-am scris, dar am fost ocupat cu examenele.”

Câţiva chiar le-au scris prietenelor lor sau au vorbit în scrisorile lor despre ele. Unul a scris despre frumuseţea prietenei lui şi despre faptul că îi era dor de ea şi abia aştepta să o vadă în vacanţa de iarnă. Altul i-a scris prietenului său despre iubita lui: „Iubita mea e foarte activă şi îi place bowlingul. Ce îi place iubitei tale, a cărei poreclă e Vrăbiuţa vorbăreaţă? Te rog, transmite-i salutările mele îngerului meu minunat”.

Alt student i-a scris prietenului lui cel mai bun, care avusese o relaţie cu sora lui şi tocmai se despărţise de ea. Scrisoarea descria o idilă între doi oameni care se cunoşteau de mult timp şi se încheia cu scena în care băiatul se despărţea de ea dintr-o prostie, iar ea era foarte rănită. Studentul îi spunea prietenului său să o ierte, astfel încât, atunci când se întorcea acasă în vacanţa de iarnă, să vadă cuplul zâmbind din nou. Ştiam că e singur la părinţi şi că nu are nici o soră, aşa că părea a fi o scrisoare voalată către fosta lui prietenă, despre propria situaţie.

Cea mai detaliată scrisoare era a unui student a cărui engleză vorbită nu era la fel de bună ca a celorlalţi. Era tăcut şi rareori participa în clasă, aşa că am fost surprinsă când mi-a dat o scrisoare foarte lungă, spunându-mi că era un secret:

Aveam 16 ani când te-am cunoscut prima oară. Tu aveai 14. Te-am învăţat matematică la tine acasă, iar părinţii tăi s-au bucurat. Apoi v-aţi mutat şi eu nu am ştiut cum să te găsesc, până când într-o zi m-ai sunat să-mi spui că dădeai examen de admitere la universitate. Apoi te-am sunat în fiecare zi, să văd dacă reuşiseşi. Apoi ţi-am propus să ieşi în oraş şi ne-am întâlnit adesea, eu te conduceam acasă, apoi tu mă conduceai acasă. Ultima oară ne-am întâlnit la patinoar şi ne-am certat. Îmi pare rău. Data viitoare când o să vin acasă, o să fac ce vrei tu. Tu poţi să mă înveţi rusă. Eu o să te învăţ engleză. Navele mari se mişcă încet, aşa că aşteaptă-mă.

Adăugase şi un post-scriptum – „Tovarăşa profesoară Kim Suki, ea e o persoană reală” –, apoi îi scrisese numele.

Unul i-a scris fratelui său din armată, pe care nu îl mai văzuse de trei ani. Altul i-a scris lui Katie despre Ziua Sportului şi despre faptul că toţi studenţii se distraseră, dar se gândiseră şi la ea. „Am alergat cu dumneavoastră în inimă”, scria el.

În ciuda precauţiei lor, ceea ce răzbătea din aceste scrisori erau o uimitoare tandreţe şi o sinceritate profundă. „Mă bucură foarte mult acest prilej de a aşterne pe hârtie ce gândesc”, au scris mai mulţi. Această viaţă ca la închisoare îi afecta profund. Erau izolaţi de toţi cei faţă de care s-ar fi putut exprima. Aceste scrisori, despre care ştiau că nu vor ajunge niciodată la destinatar, erau singura lor supapă şi, chiar dacă erau scrise în altă limbă decât a lor şi doar ca temă ce urma să fie notată, studenţii au

acceptat această sarcină ca şi cum scrisorile ar fi fost reale. Nici măcar unul nu a amintit de Marele Lider sau de „naţiunea puternică şi prosperă”.

Apoi am dat peste o scrisoare tulburătoare care îmi era adresată. Era de la Kang Sun-pil, care îmi explica, foarte detaliat, că venise la pregătirea suplimentară în urmă cu câteva săptămâni ca să-mi arate tema lui despre *kimjang* şi că eu mă uitasem peste ea şi îi spusesem că era „în regulă”. Dar atunci când a primit lucrarea a văzut că luase doar 87 de puncte. El o vedea ca pe o trădare. O parte a scrisorii suna aşa:

Am fost dezamăgit şi am simţit că dumneavoastră sunteţi schimbătoare şi m-aţi înşelat. După aceea am fost nervos câteva zile, căci am regretat. Desigur că nu este admisibil să critici un profesor din cauza notelor. Dar mi s-a părut că nu se cuvine să ignori respectul şi aşteptările unui student. Dumneavoastră credeţi că sunt nepoliticos cu dumneavoastră şi vă critic, dar eu nu vreau să vă înşel şi să mă prefac mulţumit… Chiar dacă credeţi că nu sunt un gentleman, eu vreau să scriu sincer.

În loc să încheie cu „Al dumneavoastră sincer”, Sun-pil scria în coreeană: *De la un student care cândva v-a respectat.*

Sun-pil, unul dintre cei mai buni studenţi, era neliniştit că putea să-şi piardă locul. De la o vârstă foarte fragedă fusese selectat pentru şcolile Numărul Unu. Nu puteam să-i descifrez aproape niciodată sentimentele, aşa că am fost surprinsă de scrisoarea lui plină de emoţie. În plus, îşi scrisese numele în coreeană la o temă pentru cursul de engleză, ceea ce nu era permis. De atunci încolo a încetat să mă mai privească în ochi sau să se mai străduiască la cursuri. În cele din urmă, i-am cerut să vină la mine în timpul pregătirii suplimentare.

După cum mă aşteptam, a venit împreună cu prietenul lui, Shin Dong-hyun. S-a aşezat, vizibil supărat, iar atmosfera era tensionată. Dar au intrat şi alţi studenţi care aveau întrebări şi care se purtau ca şi cum el n-ar fi fost acolo. Dintr-odată, părea că ei îl făcuseră să dispară.

— Mai bine aşteptăm până răspundeţi la întrebările lor, mi-a spus el încet.

După ce au plecat toţi şi am rămas doar cu el şi cu prietenul lui, am început să vorbim – sau, mai curând, eu am început să vorbesc. I-am spus că înţelegeam că se simţea trădat deoarece credea că sunt „schimbătoare”; dar consideram că acuzaţia lui e dureroasă, pentru că nu îl înşelasem în mod intenţionat. Sun-pil stătea liniştit pe scaun, fără să scoată un cuvânt. Dong-hyun stătea lângă uşă, ca şi cum nu ne-ar fi auzit. Vedeam că Sun-pil e aproape în lacrimi.

— Vă rog să-mi permiteţi să vorbesc în coreeană, a spus în cele din urmă.

Deşi în mod normal nu aveam voie să-i las să facă asta, i-am spus că poate. Era prima oară când un student de-al meu îmi vorbea în limba noastră maternă comună.

— Când v-am cunoscut în vară, am fost foarte impresionat de dumneavoastră. Ne-aţi învăţat paragrafele şi ne-aţi promis că ne învăţaţi eseul, iar eu m-am bucurat. Apoi, când aţi spus că o să reveniţi, mi-a fost frică să vă cred, ca nu cumva să se întâmple altfel, iar când v-aţi întors pentru semestrul de toamnă am fost extrem de încântat. Aşa că am venit la pregătirea suplimentară în fiecare zi, chiar dacă în realitate nu aveam nevoie de ajutorul dumneavoastră. Voiam să învăţ de la dumneavoastră şi, mai presus de orice, vă respectam. Presupun că am fost dezamăgit de modul în care aţi tratat solicitarea mea de ajutor. Aţi spus că e în regulă, dar nu aţi vrut cu adevărat să spuneţi asta, dacă urma să-mi daţi o notă mică. Dacă nu credeaţi că lucrarea mea e în regulă, de ce mi-aţi spus că e?

Era o întrebare rezonabilă. I-am cerut scuze că îl supărasem şi i-am explicat că, atunci când îmi dăduse lucrarea şi îmi ceruse părerea, mai erau alţi câţiva studenţi care încercau să-mi atragă atenţia. I-am spus că prin expresia *în regulă* voiam să spun doar că lucrarea era destul de bună, dar asta nu însemna că nu ar fi putut fi mai bună, şi că era responsabilitatea lui să o îmbunătăţească. Nu eram bona lui şi nici nu ofeream pregătirea suplimentară doar ca să-i ajut pe studenţi să-şi mărească notele. Dacă spusesem că lucrarea e în regulă, asta nu însemna că voiam să ia acest răspuns ca pe unul definitiv. I-am spus că ar trebui să aibă propria opinie. Era un bărbat de 20 de ani care fusese toată viaţa în fruntea clasei. Îi respectam opinia, autoevaluarea şi capacitatea de a-şi asuma răspunderea. Vorbeam serios şi, în timp ce spuneam asta, mi-am dat seama că şi eu deveneam emoţională. Voiam să ştie că ar trebui să gândească pe cont propriu, exact calitatea care în ţara lui nu era încurajată niciodată.

Sun-pil a dat din cap şi, după o pauză lungă, a spus exact ceea ce dorisem dintotdeauna ca el – şi toţi ceilalţi – să spună:

— Presupun că, de foarte mult timp, am căpătat obiceiul de a crede pur şi simplu tot ce aud.

Apoi mi-a spus că era prima oară în viaţa lui când avusese un conflict cu un profesor şi a adăugat:

— Mă gândesc că, probabil, mi-am exprimat sentimentele faţă de dumneavoastră pentru că am simţit că pot şi că-mi pasă. Cred că acest conflict ne va apropia.

Am fost de acord, oferindu-mă să cădem la pace:

— Da, a fost doar un mic conflict cauzat de diferenţele noastre culturale.

Atunci Dong-hyun, care tăcuse până atunci, a spus:

— Dar noi nu vă considerăm deloc ca fiind diferită de noi. Avem situaţii diferite. Dar sunteţi la fel ca noi. Noi vrem să ştiţi că vă considerăm cu adevărat la fel.

25

Într-o seară, la cină, Jun Su-young a venit la mine cu un desen detaliat al unui apendice. Auzise că alt student îmi pusese o întrebare despre termenii anatomici în engleză şi că eu răspunsesem că nu mă pricep foarte bine la anatomia umană. Aşa că Su-young căutase ore în şir la bibliotecă toată terminologia relevantă în engleză şi făcuse o diagramă pe care voia să mi-o arate. Era încântător să-l vezi cum vorbeşte despre ceva care îl pasiona cu adevărat. Am pus jos tacâmurile, încetând să mă mai prefac că mănânc supa de germeni de fasole şi varză, mândră ca o mamă care se uită la fiul ei cum ţine un discurs despre un lucru nou învăţat la şcoală.

Atunci Ri Dae-sung, care stătea lângă el, s-a răstit:

— Parcă e curs de medicină, nu cină. Lucrurile despre care vorbeşte el sunt *foarte* plictisitoare. El face medicină, dar noi nu. E ca o limbă străină. Nici măcar ca engleza, ci ca altă limbă străină. Aşa că am putea spune că vorbeşte singur.

Am râs cu toţii în hohote.

Atunci am văzut în partea opusă a încăperii o faţă pe care am recunoscut-o. Era un coleg american, un corespondent străin pe care îl întâlnisem pentru prima oară în timpul relatării din 2008 despre Filarmonica din New York. De atunci încoace încercase să revină la Phenian şi în acest scop îl curtase pe preşedintele Kim de la PUST. Am fost cuprinsă brusc de groază, pentru că ştiam că nu pot să-l salut. M-a văzut şi el, dar ştia că eram acolo ca profesoară misionară şi era un jurnalist îndeajuns de experimentat încât să întoarcă privirea nonşalant – dar pentru o clipă m-a privit în ochi. Eu mă temeam că ar putea observa cineva, aşa că am coborât imediat privirea. Însă aici totul era observat. Studenţii de la masa mea s-au uitat în spate să vadă ce îmi atrăsese privirea.

— Îl cunoaşteţi pe acel bărbat? a întrebat Dae-sung. Cine e?

— Poate un profesor nou? am ridicat eu din umeri.

— Ei bine, prea târziu! a răspuns el cu ochi zâmbitori. Semestrul e aproape gata şi mergem acasă!

Băieţii au izbucnit în râs. Eu m-am mai liniştit, deşi inima îmi bătea nebuneşte, ca şi

cum aş fi fost demascată.

Acum băieţii spuneau că în vacanţa de iarnă vor merge acasă, dar Su-young a spus că ar fi vrut să poată rămâne la PUST. Susţinea că nu îi era dor de casă şi că prefera să rămână aici, la care Dae-sung a dat ochii peste cap şi a spus răstit: „Prostii”.

Nu ştiu de ce a părut atât de amuzant atunci, dar tuturor ni s-a părut extrem de comic. Poate datorită modului în care spusese asta, expresiei de pe faţa lui sau faptului că zilele noastre erau atât de banale, încât ne amuzam din orice. Poate că avea legătură cu ceea ce îmi spusese cândva un student: că nu conta la ce film se uitau, pentru că în mod inevitabil era amuzant atunci când nu mai puţin de 60 îl urmăreau împreună. Sau poate că în acel moment de vulnerabilitate mi-am căutat un refugiu alături de studenţii mei. Pentru o clipă, lumea exterioară, cea căreia îi aparţineam de fapt, cea în care eram scriitoare, intrase în acea cantină din Phenian. Era iritant, iar eu mă simţeam tulburată, ca şi cum nu aş fi vrut să fiu smulsă din această lume nouă în care împărtăşeam cu nişte tineri nord-coreeni glume pe care le înţelegeam doar noi şi eram împreună în această izolare.

Apoi Dae-sung a rupt vraja, arătând spre Su-young şi spunând:

— Tuturor coreenilor le e dor de mamele lor. Toţi studenţii tânjesc după casă. Dar tipul ăsta ciudat de aici spune că lui nu-i e dor de casă. Deci din nou e ca o limbă străină. În acest caz, vorbeşte iar singur!

Toată lumea a râs iarăşi în hohote. Apoi Su-young s-a uitat la mine şi m-a întrebat:

— Tovarăşa profesoară, la primăvară mai veniţi să predaţi?

În ultima săptămână vorbiseră întruna despre asta. Discutam despre o eclipsă, iar ei spuneau că în seara precedentă se uitaseră la lună şi-şi doriseră ca tovarăşa profesoară Kim Suki să revină în primăvară. Eu îi întrebam ce făcuseră în weekend, iar ei îmi răspundeau că visaseră că tovarăşa profesoară Kim Suki le spusese că avea să revină la primăvară, ceea ce îi bucurase foarte mult. La întrebarea lor repetată, eu nu puteam decât să le răspund, iar şi iar, că aveam să fac tot posibilul, dar că nu puteam să promit nimic. Încă nu eram sigură că aş fi suportat să revin. Aşa că mai bine îi întrebam ce aveau să facă în vacanţa de iarnă.

Pe 24 decembrie au omagiat-o pe Kim Jong-suk, deoarece era ziua ei de naştere. Aceasta era şi ziua în care Kim Jong-il primise în 1991 titlul de Comandant Suprem al Armatei Poporului Coreean, aşa că au sărbătorit şi asta. Era una dintre cele mai importante sărbători ale lor, celelalte fiind 16 februarie, ziua de naştere a lui Kim Jong-il, şi 15 aprilie, ziua de naştere a lui Kim Ir-sen, cunoscută drept Ziua Soarelui. În toate aceste zile, copiii primeau din partea Partidului cadouri cum ar fi plase cu cărţi şi jucării. Pe 1 ianuarie toată lumea se trezea devreme şi mergea la statuile celor doi Mari Lideri ca să-şi aducă omagiul.

Un student a spus că acasă la el erau două petreceri pe an, una de Ziua Soarelui şi

cealaltă în Ajunul Anului Nou. Anul anterior veniseră 20 de prieteni de-ai lui, făcuseră împreună un om de zăpadă şi rămăseseră treji toată noaptea, discutând şi bând bere. Era prima oară când un student recunoştea că băuse alcool. Alt student a spus că familia lui organiza reuniuni în timpul iernii. Familia lui lărgită era răspândită în toată ţara şi într-o anumită zi a anului se strângea laolaltă; locul depindea de ruda care avea casa liberă.

— Dar nu se ţine niciodată la cei din Phenian, pentru că toată lumea are nevoie de un permis special ca să intre în oraş, a adăugat el.

Era prima oară când auzeam un student pomenind de restricţiile de călătorie.

După ce am revenit în camera mea, am început să mă neliniştesc la gândul că prietenul meu jurnalist se afla la PUST, cel mai probabil în căminul profesorilor, unde erau cazaţi întotdeauna oaspeţii. Dar nu conta. Nu exista nici un mijloc de comunicare. Nu puteam să-i spun prin ce treceam, iar el nu putea să-mi spună ce face. În acest sistem pur şi simplu nu ni se permitea să ne cunoaştem. Cel mai probabil, urma să plece după câteva zile. Avea să vadă ceea ce i se permitea să observe, să plece când i se spunea să plece şi să scrie despre frântura precisă pe care regimul îi permisese s-o vadă. Nu avea să fie nici măcar o fărâmă din adevărul despre acest loc şi el ştia asta, dar nu avea cum să afle mai multe.

Nimic din toate acestea nu conta în viaţa mea de zi cu zi şi era ciudat cât de rapid am putut să-mi scot din minte acest gând. Prezenţa lui era irelevantă, deoarece pentru moment noi doi aparţineam unor lumi diferite. Conştientizarea acestui fapt era alarmantă. Înţelegeam cum mă vedeau pe mine studenţii sau ce s-ar fi putut afla în spatele privirilor goale ale cetăţenilor din Phenian. Un vizitator străin nu putea niciodată să pătrundă în lumea lor, cu atât mai puţin să le aline suferinţa. Nimeni nu se abătea vreodată de la scenariu.

A doua zi, jurnalistul a trecut „din întâmplare” pe lângă biroul meu. Uşa era deschisă, iar el şi-a întins carneţelul pe care scria: *E vreun loc în care putem vorbi?* Nu înţelegea prea multe despre PUST, dar ştia că tot ce spuneam cu voce tare era înregistrat. Am dat din cap că nu şi am scris rapid pe carneţel: *Nicăieri, toată lumea mă urmăreşte.* Nu-l puteam invita în biroul meu, deoarece asta ar fi stârnit imediat suspiciuni.

În schimb, m-am apropiat de el şi am şoptit:

— Ceilalţi profesori ne urmăresc.

El a şoptit: „Incredibil”.

— Cât stai? l-am întrebat.

— Până joi, am doar o viză de cinci zile, a răspuns el.

Era marţi.

— Bun, e bine aşa, am spus eu din uşă, privind pe coridor.

Nu părea să fie nimeni în jur, deşi în orice clipă putea să treacă cineva. Trebuia să gândesc rapid. El îşi băgase deja carneţelul înapoi în geantă, iar atunci am observat că tuşea. Aşa că am scos din buzunar un şerveţel şi am scris pe el: *Micul dejun e la ora 6:30, dar dacă ajungi mai devreme ai putea avea ocazia să stai cu nişte studenţi fără supraveghetori în preajmă şi să vorbeşti cu ei.*

Apoi i l-am întins şi i-am spus: „Văd că tuşeşti, vrei un şerveţel?”. El l-a luat şi a spus: „Sigur, mulţumesc”.

Era limita maximă până la care putea merge această conversaţie, aşa că i-am şoptit: „Mă bucur să te văd”.

El a dat din cap şi s-a îndepărtat, dar revederea lui m-a tulburat. M-am simţit brusc neliniştită şi mi s-a făcut dor de casă. Voiam să plec de aici şi să mă întorc la civilizaţia mea. Acolo, noi doi dormeam în aceeaşi clădire, mâncam la aceeaşi cantină, dar comunicarea noastră era limitată la acele câteva cuvinte precaute. Poate că asta era o frântură din ceea ce simţeau profesorii mai în vârstă născuţi în Coreea de Nord, care vorbeau despre sentimentul de neajutorare pe care îl aveau atunci când se întorceau şi nu puteau să ia legătura cu părinţii şi fraţii pe care nu îi văzuseră de zeci de ani. Totul era menit să te subjuge şi să-ţi înăbuşe voinţa. Eram controlaţi de regim. Până şi exprimentatul corespondent străin. Până şi eu.

După ce s-a îndepărtat pe coridor şi a dispărut, am regretat că-i spusesem să-i intervieveze pe studenţi. Dacă le crea probleme? Mă simţeam ca o trădătoare faţă de studenţii mei şi eram derutată de multiplele mele loialităţi. Mi-am dorit să fi reacţionat suficient de rapid şi să-i fi cerut numărul camerei. Voiam să-l rog să nu-i păcălească cu cine ştie ce întrebări-capcană, dar nu reuşeam să găsesc o modalitate de a-i transmite mesajul.

Apoi am observat că uşa lui Ruth era deschisă. Ea era lângă mine, şi în cămin, şi la birou. Pereţii erau extrem de subţiri şi probabil că auzise tot ce se spusese. Preţ de câteva minute am fost cuprinsă de o groază paranoică.

Ce spusesem? Era evident că eram prieteni?

E bine aşa, spusesem eu.

Ceilalţi profesori ne urmăresc.

Mă bucur să te văd.

Eram sigură că şoptisem „Ceilalţi profesori ne urmăresc”. Dar Ruth preda vorbitul şi ascultatul. Auzul ei era mai dezvoltat decât al celorlalţi. De asemenea, nu eram sigură dacă spusesem „Mă bucur să te văd” încet sau dacă o scăpasem cu voce tare. *Mă bucur să te văd.* Nu mă gândisem niciodată că o frază atât de simplă şi de nevinovată ar putea să mă bântuie atât de necruţător.

În cele din urmă am intrat în biroul ei. Ruth stătea cu nasul în lucrul ei. I-am pus o

întrebare oarecare despre cursuri şi ea a ridicat privirea, dar nu am putut depista nimic în expresia ei.

Mai târziu, mult mai târziu, după ce ne întorseserăm amândoi în siguranţă din Coreea de Nord, jurnalistul avea să-mi scrie următorul e-mail:

Locul acela mi s-a părut oribil. Comparativ, Guantanamo pare o staţiune balneară… Guantanamo e un lagăr de prizonieri pentru luptători al-Qaeda şi radicali islamişti, dar ei au teren de fotbal şi mănâncă mult mai bine decât puştii aceia de la PUST. Una e o universitate, cealaltă, un lagăr de prizonieri. Dar vai de studentul care ar încerca să plece din campus la miezul nopţii… În timpul acelei călătorii am răcit şi preşedintele Kim m-a dus cu maşina la policlinica din campus. Am trecut pe lângă terenul de baschet şi am văzut cum te uitai la băieţii care jucau baschet, cu căştile pe urechi, şi nu am putut vorbi cu tine. Voiam doar să vorbesc cu tine, pentru că ştiam cât de mult suferi.

26

În perioada examenelor finale şi a Crăciunului, s-au întâmplat două lucruri care mi s-au părut o binecuvântare. Mai întâi, *Narnia*, alegerea pentru Ziua Filmului, a fost respinsă de omologi. Asta a părut să-i nedumerească pe colegii mei profesori, deoarece filmul fusese aprobat şi vizionat în primăvară, dar se părea că omologii deveniseră suspicioşi din cauza insistenţei lor asupra acelui film.

Apoi s-a întâmplat al doilea lucru. În mod surprinzător, *Harry Potter şi Prizonierul din Azkaban* a fost aprobat pentru lecţia mea de engleză. Cum nu prea mai era timp să găsim alt film şi să obţinem aprobarea, profesorii au considerat că nu puteau decât să prezinte întregului an I *Harry Potter* de Ziua Filmului, în care aveau loc şi examenele finale. Vestea s-a răspândit în curând în tot campusul.

— Chiar o să vedem *Harry Potter*?

— O să-i vedem pe toţi, pe Harry, Hermione şi Ron?

— O să vedem şi Quidditch?

Unul câte unul, studenţii au venit în grabă să mă întrebe aceleaşi lucruri. Vestea aceasta îi tulbura. Povestea băiatului vrăjitor fusese pentru ei doar o abstracţie şi nu le venea să creadă că aveau să vadă efectiv filmul. Nu îi atrăgea atât naraţiunea, despre care practic nu ştiau nimic, cât faptul că restul lumii văzuse filmul şi îi plăcuse, că era un adevărat succes comercial. Această şansă neaşteptată de a se alătura mişcării Harry Potter îi făcea să se simtă incluşi într-o lume care le fusese dintotdeauna refuzată. Voiau să ştie totul despre asta şi la fiecare masă trebuia să explic fenomenul Harry Potter, care era cu siguranţă unul întârziat, de vreme ce toate cele şapte filme fuseseră încheiate, iar actorii copii crescuseră şi erau la facultate, fiind de aceeaşi vârstă cu studenţii mei.

Profesorii s-au gândit să facem floricele de porumb pentru acea ocazie. Aduseseră cu ei din China pop-corn care se face la cuptorul cu microunde. Eu le-am spus studenţilor, destul de prematur, după cum s-a dovedit, că o să fac o prăjitură cu ciocolată. În vară, Beth făcuse negrese pentru clasa ei şi de atunci studenţii vorbeau despre negrese cu uimire; un student a spus că era cel mai bun lucru pe care îl gustase

vreodată. Problema era nu doar că nu mai făcusem niciodată prăjitură cu ciocolată – sau de alt tip –, ci şi că trebuia să ajungă pentru o sută de studenţi.

Am căutat pe internet reţete şi am aflat rapid că în Phenian nu se găseau ingredientele. Unii profesori aduseseră praf de copt şi esenţă de vanilie; adevăratele probleme erau untul şi cacaua. La magazine nu se vindea decât margarină şi singura cacao disponibilă era amestecul pentru băutură instant. Am hotărât să cumpăr pur şi simplu multă ciocolată şi să o topesc. Nu aveam să obţin o prăjitură de ciocolată adevărată, dar pâinea cu aromă de ciocolată era mai bună decât nimic. Nu existau cuptoare decât în bucătăria şcolii şi am primit permisiunea de a folosi unul dintre ele, dar acesta nu semăna deloc cu nici un cuptor pe care îl văzusem vreodată. Misiunea de a face o prăjitură cu ciocolată pentru o sută de studenţi din Coreea de Nord era mult mai complicată decât îmi imaginasem.

Entuziasmul provocat de apropiata Zi a Filmului şi de prăjitura cu ciocolată a fost de scurtă durată. Mary a dat buzna în biroul meu, furioasă.

— Eu nu o să le arăt niciodată studenţilor mei *aşa ceva*! a strigat ea. Tu ce motiv ai să le arăţi studenţilor tăi o asemenea mizerie?

Această femeie de regulă blândă tremura vizibil de furie.

— Ce fel de creştină eşti tu? Ce-or să spună creştinii din întreaga lume despre decizia noastră de a ne expune studenţii unei asemenea erezii?

Nu mi se spusese că toţi ceilalţi profesori acceptaseră filmul, chiar dacă fără tragere de inimă, mai puţin Mary, cea mai fundamentalistă în credinţele ei. Spre deosebire de restul misionarilor, care se născuseră în familii creştine evlavioase, Mary, o coreeano-chinezoaică, absolvise la YUST şi fusese îndoctrinată în studenţie. Asta mă făcea să mă întreb dacă vreunul dintre studenţii mei avea să ajungă ca ea, dacă într-o bună zi Coreea de Nord avea să se deschidă faţă de lume.

Am întrebat-o dacă citise vreuna dintre cărţile cu Harry Potter sau dacă văzuse vreunul din filme. Era o întrebare naivă. Deşi mie mi se părea o poveste tipică despre un băieţel care se luptă cu oamenii răi, în care magia era introdusă ca să satisfacă fascinaţia copiilor faţă de supranatural, pentru Mary Harry Potter era întruparea diavolului. A repetat că ea nu avea să se uite niciodată la aşa ceva şi nici nu avea să le arate studenţilor noştri, chiar dacă era nevoie să ceară de una singură anularea cu totul a Zilei Filmului. Apoi a plecat în grabă ca să caute filme înlocuitoare.

Câteva ore mai târziu a convocat o şedinţă de urgenţă în biroul ei. Reuşise să strângă de la alţi profesori câteva DVD-uri. *Indiana Jones şi regatul craniului de cristal* a fost considerat prea violent. *Madagascar* era film de desene animate, iar studenţii îşi exprimaseră clar dorinţa de a vedea altceva decât desene animate. Lui Mary îi plăcea *Povestea unui campion*, pentru că avea valori creştine temeinice, dar ceilalţi profesori au fost de părere că filmul putea avea unele scene de dragoste nepotrivite. Acelaşi

lucru era valabil şi pentru *Titanic*. În cele din urmă, Mary a sugerat *Stăpânul inelelor*. Martha a spus că şi aici erau vrăjitori şi că dura 3 ore şi 40 de minute.

De-a lungul întregii şedinţe, în timp ce profesorii se uitau la fiecare DVD din firava colecţie a lui Mary, inima îmi bătea nebuneşte. Mă temeam că unul dintre ele avea să fie ales pentru a-l înlocui pe cel cu Harry Potter. Studenţii mei aşteptau cu atâta nerăbdare să-l vadă, încât nu aveam inima să le spun că acest lucru nu mai avea să se întâmple. De asemenea, cum era ultima noastră săptămână împreună, filmul părea ultima mea şansă de a le prezenta ceva din lumea de afară. Aşa că i-am spus lui Mary, pe un ton ferm, că eu, ca profesoară a lor, nici nu mă gândesc să-mi încalc promisiunea faţă de ei. Mary a răspuns, pe un ton la fel de ferm, că nici nu se gândeşte să permită vizionarea filmului. Ceilalţi profesori păreau neliniştiţi, în timp ce eu şi Mary începeam să ridicăm vocea. Tensiunea a escaladat atât de mult, încât la sfârşit amândouă plângeam. În cele din urmă a intervenit Beth, decana facultăţii de engleză, şi am ajuns la un compromis. Beth avea să trimită imediat un e-mail de grup ca să strângă de la toţi profesorii DVD-uri din care să aleagă alt film pentru Ziua Filmului, pentru care să obţină aprobarea omologilor, dar după examenul final eu aveam voie să prezint *Harry Potter* doar uneia dintre cele două clase la care predam, ca parte a lecţiei mele finale din 19 decembrie.

Era un compromis oribil, dar ştiam că era mai bine ca filmul să fie vizionat de doar 25 de studenţi decât de nici unul. M-am frământat ore în şir şi am plâns înainte de a alege Clasa 1, pentru că ei întrebaseră prima oară de Harry Potter şi pentru că filmul era destul de dificil de urmărit pentru nonanglofoni, iar eu ştiam că Clasa 1 avea să înţeleagă mai mult din el decât Clasa 4.

Aşa s-a ajuns ca pentru Ziua Filmului din 17 decembrie să fie ales *Avatar* în loc de *Harry Potter*. Examenul a început mai târziu decât ora stabilită, 8 dimineaţa, din cauza unei pene de curent. Dimineaţa de iarnă era atât de posomorâtă, încât, chiar şi după ce am tras toate perdelele, studenţii abia dacă îşi vedeau testele în lumina slabă. Am aşteptat ca afară să se lumineze mai mult şi, ca prin minune, a început să ningă, iar ninsoarea a ţinut toată ultima zi, ca şi cum ar fi putut să acopere ceea ce urma să se întâmple în acea ţară distrusă. Imediat după examen, studenţii au fugit afară să facă poze. Ninsoarea a continuat, iar băieţii păreau fericiţi ca nişte copii, luptându-se să stea lângă profesorii lor în faţa aparatului de fotografiat.

Nici unul dintre noi nu ştia că era cu adevărat cea din urmă zi a unei epoci. Aceasta era ultima zi din viaţa lui Kim Jong-il, chiar dacă ştirile nu aveau să apară decât două zile mai târziu, pe 19 decembrie.

Mai târziu, în după-amiaza aceea, am reuşit să coc pentru vizionarea filmului *Avatar* un blat foarte subţire, cu o uşoară aromă de ciocolată, iar băieţii au părut mulţumiţi. Unul mi-a spus deschis că *în mod cert* nu era o negresă, însă au uitat rapid

de prăjitură şi s-au strâns să urmărească pentru prima oară în viaţa lor un succes comercial de la Hollywood cu efecte speciale spectaculoase.

27

În ultima săptămână petrecută acolo am visat că vomit. Vomam imagini cu satele tăcute de la marginea drumului, feţele supte văzute de la geamul camionetei, lozincile cu Marele Lider, cântecele cu Marele Lider şi portretele cu Marele Lider care însemnau ca un fier înroşit fiecare clădire, fiecare făptură vie, fiecare respiraţie înăbuşită. În visul meu, vomam şi cea din urmă fărâmă a ultimelor mele zile acolo într-o pungă neagră de plastic, care era atât de grea, încât trebuia să o trag cu ambele mâini ca să o arunc în groapa de lângă căminul profesorilor. Stăteam şi priveam, singură în vântul siberian, punga care părea să respire, atât de dârză, încât refuza să moară.

Apoi m-am trezit. Era 5:40 şi afară era întuneric beznă, dar ştiam că studenţii mei se treziseră. La 5:50 erau deja afară, alergând încolonaţi şi strigând *Joguk Tongil*, adică „Reunificarea patriei”. La masă susţineau cu toţii că e bine pentru sănătatea lor să se trezească devreme şi să alerge prin întuneric, strigând astfel de urări. Soldăţeii mei erau în acelaşi timp şi nişte roboţei. Când erau în grup, strigau inevitabil răspunsul corect, care era apoi analizat în şedinţa săptămânală de critică a Unităţii Vieţii Cotidiene, dar în privat vocile lor se făceau auzite.

Fiecare zi e la fel.

Fiecare zi înseamnă aşteptare.

M-am săturat.

În acea dimineaţă de luni, 19 decembrie 2011, am prezentat Clasei 1 *Harry Potter*. A fost o dimineaţă plină de emoţie, pentru că ştiam că aşa supăram Clasa 4. La puţin timp după începerea filmului, câţiva băieţi din alte clase, care fuseseră puşi să studieze singuri în săli de curs învecinate, au început să se iţească pe la ferestre. În cele din urmă cineva a bătut la uşă. Am spus clasei mele să se uite în continuare la film şi am ieşit pe hol, unde am găsit mai mulţi studenţi.

— Vrem şi noi să ne uităm la film, tovarăşa profesoară, au spus ei.

Cu ei era şi monitorul Clasei 4, care voia să ştie de ce clasa lor nu putea să vadă filmul, deşi eu eram şi profesoara lor. Le-am spus că desemnarea unui singur grup nu

ţinea de competenţa mea, că asta mă supăra mai mult decât orice altceva făcusem vreodată şi că, dacă aş fi putut, le-aş fi prezentat filmul absolut tuturor; dar că eram o simplă profesoară şi nu aveam o asemenea putere.

— Puteţi, vă rog, să mă iertaţi? am întrebat, izbucnind în lacrimi.

În cele din urmă, unul dintre ei a spus:

— Înţelegem, tovarăşa profesoară. Voiam doar să vedem şi noi filmul. După cum ştiţi, nu avem prea des ocazia.

Apoi monitorul Clasei 4 a spus:

— Nu vă faceţi griji, tovarăşa profesoară. Vă înţelegem. Am vrea să vă invităm în sala noastră de clasă după ce se termină filmul. Avem o surpriză pentru dumneavoastră.

Surpriza s-a dovedit a fi două cântece: „Profesoara noastră de neuitat” şi „Cântecul lui Suki”, un cântec popular de care auziseră vag şi ale cărui versuri le căutaseră în vacanţa din august, scriindu-le îngrijit pe o foaie de hârtie ca dar de despărţire. Le-au cântat cu toţii împreună şi apoi mi-au cerut o ultimă favoare.

— Vreţi să ne spuneţi ceva în coreeană?

Cererea lor m-a luat prin surprindere, deoarece ştiau că eu, ca profesoară de engleză, nu aveam voie să vorbesc cu ei în limba noastră maternă. Însă am înţeles de ce. Se temeau că nu o să mă mai întorc şi voiau să împărtăşim un moment de apropiere mai presus de cuvinte.

Aşa că le-am mulţumit, *Gamsahamnidah*…

Apoi le-am spus următoarele, în coreeană:

— Vă mulţumesc că m-aţi lăsat să fiu profesoara voastră atât cât ne-a permis timpul. Mulţumesc că m-aţi învăţat mult mai multe decât v-am învăţat eu pe voi. Voi păstra în inima mea câte zile voi avea fiecare dintre chipurile şi numele voastre, unul câte unul, şi o să mă gândesc întotdeauna la voi, de la mare depărtare, dorindu-vă să ajungeţi adevăraţi gentlemani. Să nu uitaţi niciodată că sunt mândră de fiecare dintre voi.

Apoi m-am înclinat aşa cum fac coreenii când îşi iau rămas-bun. Ştiam că nu aveam să mă întorc şi nu îmi puteam stăpâni lacrimile.

Aş mai fi vrut să le spun multe şi, în plus, încă mă simţeam groaznic pentru că îi dezamăgisem, dar m-am gândit că le puteam explica mai bine mai târziu – ultimul meu prânz era rezervat Clasei 1, iar cina, Clasei 4.

Când m-am dus la cantină, la 11:30, am văzut că majoritatea terminaseră prânzul mai devreme decât de obicei şi plecau deja. Însă câţiva studenţi din Clasa 1 mi-au făcut cu mâna şi mi-au spus: „Tovarăşa profesoară, vă rugăm, staţi aici. O să aşteptăm până terminaţi de mâncat”. Apoi unul dintre ei mi-a explicat că întregul corp

studenţesc fusese convocat la amiază pentru o reuniune specială. Nu am întrebat despre ce era reuniunea, deoarece aveau deseori reuniuni misterioase după-amiaza.

Erau încă ameţiţi de *Harry Potter*, care li se păruse incredibil. Le plăcuse mai ales scena în care Hermione îi spune lui Harry că trebuie să termine de scris un eseu despre vârcolaci pentru ora profesorului Snape. Li se păruse amuzant că nici lui Hermione şi lui Harry nu le plăcea să scrie eseuri.

Dar nu aveam prea mult timp să discutăm despre Harry Potter, deoarece trebuiau să meargă la întâlnire, şi erau supăraţi că plecam a doua zi dimineaţă. Unul dintre ei a spus: „Suntem nespus de trişti de câteva zile din cauză că ne părăsiţi, tovarăşa profesoară". M-au întrebat din nou: „Tovarăşa profesoară, o să vă întoarceţi semestrul următor?". Le-am zis că, sincer, nu eram sigură că avea să mi se permită să intru iar în ţara lor, dar, chiar dacă nu reuşeam să mă întorc, poate că într-o bună zi aveau să aibă acces la internet şi atunci puteam vorbi pe Skype. Au tăcut, până când unul dintre ei, care părea îngândurat, a spus serios: „Poate că aş putea să devin delegat la ONU. Atunci aş putea veni la New York şi aş putea să vă văd în persoană!".

S-au ridicat să se ducă la întâlnirea lor şi, în timp ce se îndepărtau, unul dintre ei s-a întors şi m-a întrebat: „Când o să vă vedem din nou, tovarăşa profesoară? Faţă în faţă?". Insistenţa lor copilăroasă m-a făcut să izbucnesc în râs şi să le spun: „Haideţi, domnilor. Încă nu am plecat şi o să fiu aici la cină! Aşa că ne vedem atunci!". Ei au zâmbit şi au plecat, fără ca vreunul dintre noi să aibă habar că nu aveam să ne mai întâlnim niciodată – *cel puţin nu aşa*.

Cu puţin înaintea amiezii m-am îndreptat spre căminul profesorilor, oprindu-mă un moment la policlinică, să vizitez un student care îşi fracturase glezna la baschet. Mai trecusem pe la el, deoarece, din cauza examenelor, prietenul lui nu putea să mai stea cu el la fel de mult ca de obicei. Nu putea să participe la nici o întâlnire şi ştiam că asta îl necăjea. Când m-a văzut, s-a luminat la faţă. Am discutat despre ce avea să facă în vacanţă, dar el revenea întruna la aceeaşi întrebare: „Deci o să vă întoarceţi la primăvară, tovarăşa profesoară?". Nici unul dintre noi nu ştia că, la întâlnirea specială din clădirea IT, întregul corp studenţesc urmărea anunţul referitor la moartea lui Kim Jong-il.

Cam 20 de minute mai târziu, Martha a bătut la uşa mea şi mi-a spus: „Trebuie să vii chiar acum la întâlnire". Când am deschis uşa, a coborât vocea şi a şoptit, arătând spre tavan: „A murit".

Am alergat în sala specială în care toţi profesorii primeau vestea şi am aflat că, atunci când auziseră de moartea Marelui Lider, studenţii se grăbiseră să meargă, în grupuri, în Sala de Studiu a Kimirsenismului. Omul nostru de legătură ne-a spus că, dacă voiam, puteam să mergem şi noi să ne prezentăm omagiile.

După ce am revenit în cameră, am deschis televizorul pe Televiziunea Centrală Chosun, care prezenta anunţul în buclă. Prezentatoarea, îmbrăcată într-un *hanbok* negru şi aşezată la pupitru, dădea vestea naţiunii, în lacrimi. Kim Jong-il – Secretarul General al Partidului Muncitorilor, Preşedintele Comisiei Apărării Naţionale a RPDC şi Comandantul Suprem al Armatei Poporului Coreean – suferise un infarct în tren, în timpul unei misiuni de îndrumare pe teren. Muncise zi şi noapte şi era epuizat atât fizic, cât şi mental, din cauza copleşitoarei lui preocupări pentru construirea unei naţiuni socialiste puternice şi prospere, fericirea poporului său, unificarea coreeană şi independenţa tuturor naţiunilor din lume. Murise la ora 8:30 dimineaţa, pe 17 decembrie, în Anul Juche 100.

M-am uitat pe fereastră şi am văzut câţiva studenţi care ieşeau din Sala de Studiu a Kimirsenismului, aşa că am alergat afară. Unul dintre omologi a văzut că mă apropii de clădire, a ezitat o clipă şi apoi m-a însoţit înăuntru. Nu mai fusesem niciodată înăuntru, iar mai târziu am aflat că nici un alt profesor nu mai intrase acolo, cu excepţia omului nostru de legătură. Însă în clipa aceea nu mă gândeam decât la suferinţa studenţilor mei. Cel mort era tatăl lor şi m-am gândit că cel mai mărunt lucru pe care puteam să-l fac, ca om care le predase luni de zile şi îi iubise, era să-mi arăt respectul apreciindu-le durerea.

Înăuntru am simţit miros de tămâie arsă. De ambele părţi ale portretului imens al lui Kim Jong-il stăteau câţiva studenţi în şir. Era o privelişte familiară; aşa stăteau fiii la priveghiul coreean, ca să-i întâmpine pe cei îndoliaţi, care intrau, se înclinau şi aprindeau lumânări. Ştiam că trebuia să stau în faţa portretului pentru un scurt moment de reculegere. Nu eram nevoită să mă înclin, aşa că nu am făcut-o. Nu am văzut nici un student care să plângă, dar atmosfera era solemnă şi funerară. La ieşire am trecut pe lângă câţiva studenţi, dar nici unul nu m-a privit în ochi. Au coborât privirea şi au trecut pe lângă mine. Aşa a fost întreaga după-amiază. Ştiam că sunt undeva prin campus, dar acel loc părea ciudat de gol. Cei câţiva care umblau pe-acolo nu ridicau niciodată privirea. Şi chiar dacă făceau asta, ochii lor nu mă mai vedeau. Cina a fost anulată. S-a anunţat că în căminul studenţilor avea să fie adusă pâine, iar profesorii trebuiau să mănânce ce mai aveau în camere.

Îmi mai rămăsese să termin de împachetat şi să mă uit la televizor, unde prezentatoarea a anunţat o perioadă de doliu de zece zile şi a oferit detaliile înmormântării, care urma să aibă loc în 28 decembrie. Fiecare capitală de district avea să organizeze o slujbă funerară şi toţi oamenii au fost instruiţi să păstreze trei minute de reculegere pe zi. În acest interval aveau să răsune salve de artilerie şi sirenele îndoliate ale vaselor, iar steagul avea să fie coborât în bernă. Nu avea să existe nici un fel de sărbătoare, iar omagiile străine nu erau acceptate. Fiecare relatare se termina cu o atenţionare ca oamenii să-l cinstească pe răposatul lor Mare Lider ajutându-l pe

Căpitanul Kim Jong-un să continue construirea naţiunii puternice şi prospere.

Umblam încoace şi-ncolo prin cameră. Până şi mesajele televizate legate de moarte erau circulare, aceleaşi informaţii şi imagini repetându-se la nesfârşit. Avionul meu trebuia să decoleze a doua zi dimineaţă şi, pentru o clipă, m-am temut că ar putea să nu mai plece, dat fiind că întreaga ţară părea să se închidă în faţa ochilor mei. Nu aveam nici o modalitate de a-mi contacta studenţii, iar noaptea era lungă. Încă mai aveam un teanc de eseuri corectate pe care avusesem de gând să le dau la cină. Dar acum se părea că nu aveam să-i mai revăd, aşa că am îndesat lucrările sub braţ şi am pornit pe pasarela închisă spre policlinică. Era beznă totală şi nu m-am întâlnit cu nimeni. Policlinica părea şi ea goală, dar într-un colţ întunecos am văzut o siluetă ghemuită care suspina pe o saltea gonflabilă. Era studentul meu bolnav. Abia a mişcat când i-am rostit numele. Nu am spus nimic, doar am lăsat teancul de eseuri lângă patul lui şi i-am spus că îmi pare rău. Nu s-a întors spre mine.

La 6:30 a doua zi am alergat la cantină. Autobuzul ne lua la ora 7 ca să ne ducă la aeroport, dar eu voiam să-mi văd studenţii pentru ultima oară – dacă erau acolo. Erau într-adevăr acolo, dar nu au ridicat privirea. Aveau ochii umflaţi şi roşii, iar feţele lor erau inexpresive. Era ca şi cum viaţa se scursese din ei. Ştiam că, în perioada lor de doliu, nu mai eram bine-venită printre ei, aşa că mi-am luat tava şi m-am aşezat în cealaltă parte a cantinei, cu faţa la ei. M-am uitat iar şi iar la fiecare dintre frumoşii mei băieţi, pe care ştiam că nu aveam să-i mai revăd. M-am uitat cum duc lingura la gură. M-am uitat cum îşi iau tăvile şi aruncă o privire în direcţia mea, fără să arate că m-ar recunoaşte, ca şi cum nu aş mai fi existat pentru ei în această lume din care lipsea Marele lor Lider. Însă am continuat să stau cu faţa la ei, în caz că unul ridica privirea şi observa că lumea lor se schimbase, poate că în bine.

Mulţumiri

Aş vrea să le mulţumesc următoarelor persoane şi instituţii pentru nepreţuitul lor ajutor şi sprijin în scrierea acestei cărţi: Molly Stern, Rachel Klayman, Domenica Alioto, Suzanne Gluck, John Glusman, John Simon Guggenheim Memorial Foundation, Fulbright Scholar Program, revista *Harper's*, Open Society Foundation, MacDowell Colony şi Corporaţia Yaddo.

Nota autoarei

Această carte e una de amintiri-reportaj, bazată pe jurnalele pe care le-am ţinut şi notiţele pe care le-am luat începând cu 2002, când am vizitat pentru prima oară RPDC, apoi între 2008 şi 2011, când am urmărit povestea PUST-ului, şi de-a lungul şederii mele la Phenian, din iulie până în decembrie 2011. Oricând a fost posibil, mi-am notat pe hârtie sau electronic evenimentele şi conversaţiile în ziua în care au avut loc, astfel încât să pot reproduce dialogurile cât mai fidel. M-am bazat şi pe unele surse externe pentru verificare: hărţi, fotografii şi articole de ziar, atât în coreeană, cât şi în engleză.

Cu excepţia lui James Kim, preşedintele PUST, numele şi, în multe cazuri, detaliile identificatoare ale misionarilor, supraveghetorilor şi studenţilor au fost modificate. Am estompat uneori îndeosebi identităţile studenţilor, ca să-i protejez de represalii. Am dat toate numele occidentale ale misionarilor, deşi unii aveau nume coreene, astfel încât să poată fi deosebiţi mai uşor de studenţi.

În câteva cazuri, am modificat cronologia evenimentelor. De exemplu, poveştile câtorva dintre excursiile din carte sunt redate decalat, pentru ca naraţiunea să fie mai curgătoare. De asemenea, am vizitat pentru prima oară PUST-ul în 2009, cu ocazia unei scurte ceremonii de inaugurare înaintea deschiderii efective a şcolii, dar nu amintesc asta aici, bazându-mă pentru relatarea mea pe impresiile de la PUST din 2011. Însă descrierile evenimentelor sunt neschimbate şi sunt redate cu cât mai multă acurateţe.

Pentru transliterare, am utilizat atât sistemul McCune-Reischauer (folosit în SUA începând cu 1937), cât şi sistemul de romanizare revizuit (modalitatea oficială în Coreea de Sud). Deoarece sistemul McCune-Reischauer e mai utilizat în engleză, multe dintre grafiile lui sunt bine înrădăcinate. Două exemple sunt chiar numele meu de familie, Kim, care ar fi transliterat mai exact Gim, şi cuvântul *kimchi*, care ar trebui să fie *gimchi*. Dar „Kim” şi „kimchi” sunt familiare, aşa că am folosit grafiile acestea. Totuşi, atunci când am romanizat cuvinte mai rar folosite în engleză, am utilizat sistemul de romanizare revizuit, care e mai exact. Astfel, eu scriu Gwangsan, cu *G* în loc de *K* la început.

De asemenea, ortografierea denumirilor din carte ale locurilor este în mod intenţionat inconsecventă, în funcţie de uz. Am folosit cratimă pentru cuvinte precum *provincie*, *munte* şi *palat* în substantivele compuse: Chungcheong-do, de exemplu, pentru provincia Chungcheong, şi Myohyang-san pentru muntele Myohyang. Am omis însă cratima pentru Gyeongbokgung (palatul Gyeongbok), deoarece aşa e numit de obicei în engleză.

În coreeană, la scrierea numelui complet patronimul e întotdeauna primul, ca la Kim Jong-il, Lee Myung-bak sau Kim Suki. În această carte îi desemnez pe supraveghetori, pe omologi şi pe unii profesori prin numele lor de familie. Pentru studenţi însă, folosesc fie numele lor complet, cu numele de familie în faţă – de exemplu, Park Jun-ho –, fie doar numele mic – de pildă, Jun-ho –, deoarece aşa mă adresam eu lor şi aşa se adresau şi ei unul altuia.

Nu pretind că această carte oferă o imagine completă asupra Coreei de Nord, dar cred că oferă una rară. În decursul carierei mele, am călătorit pe rutele obişnuite de fugă către China, Coreea de Sud, Mongolia, Thailanda şi graniţa laoţiană şi am intervievat peste 60 de transfugi nord-coreeni, intermediari ai lor şi lideri ai unor grupuri care îi ajută pe transfugi. Această carte încearcă, prin contrast, să surprindă un crâmpei din viaţa elitelor RPDC, acel segment al societăţii despre care avem cele mai puţine informaţii, pe baza observaţiilor şi interacţiunilor mele cu tineri privilegiaţi în vârstă de 19 şi 20 de ani. Contactul îndelungat pe care l-am avut cu studenţii mei de la PUST este extrem de neobişnuit şi mi-a permis să întrezăresc o lume de obicei inaccesibilă jurnaliştilor şi altor străini. Au existat mai multe condiţii unice care au permis o experienţă mai bogată: faptul că PUST era în primul an de funcţionare şi încă dezorganizată, schimbarea iminentă de regim, care părea să-i facă pe studenţii mei să se simtă mai vulnerabili, tinereţea şi inocenţa băieţilor, poziţia mea ca al doilea profesor străin pe care l-au avut vreodată şi faptul că eram vorbitoare nativă de coreeană, ceea ce ne oferea o limbă comună.

Am scris această carte fiind conştientă că va înfuria regimul RPDC, pe preşedintele PUST şi pe foştii mei colegi de acolo. Deşi îmi pare rău că le provoc neplăceri preşedintelui şi profesorilor PUST, simt că am o obligaţie mai importantă, atât ca scriitoare, cât şi ca persoană profund preocupată de viitorul Coreei, aceea de a dezvălui adevărul gol-goluţ despre RPDC, în speranţa că viaţa nord-coreenilor de rând, inclusiv a dragilor mei studenţi, va fi cândva mai bună.